

მოქალაქეობა

XI

მოსწავლის წიგნი

სარჩევი

შესავალი	5
I ნაწილი – გიზნესი და მენარმეობა	7
1 – რა არის მენარმეობა	7
• რა არის მენარმეობა? ვინ არის მენარმე?	9
• რა არის საჭირო წარმატებული მენარმეობისთვის?	11
• ინოვაციები და სტარტაპები	15
2 – მენარმე და მისი როლი საზოგადოებაში	18
• მენარმეთა როლი საზოგადოებაში	18
- სოციალური პასუხისმგებლობა	22
• ტრადიციები, მენარმეობა და ბიზნესი	25
- ვაჭრობა ძველ თბილისში	28
3 – მენარმეობის ტიპები	33
• სოციალური მენარმეობა	33
- მწვანე მენარმეობა	34
4 – როგორ გავხდეთ მენარმე	41
• რა არის ბიზნეს გეგმა და როგორ შევქმნათ ის?	41
• კანვას ბიზნესმოდელი	45
• შესაძლებლობები სამენარმეო საქმიანობის დასაწყებად	47
• სამენარმეო საქმიანობა სკოლის ასაკიდან	48
• სამენარმეო საქმიანობის ხელშეწყობა და კონკურსები	50
5 – მარკეტინგი	52
• რა არის მარკეტინგი?	53
• მარკეტინგული მოდელები	54
• რეკლამა და მისი როლი	57
6 – ეკონომიკური საქმიანობები და უფლებები	65
• მომხმარებელთა უფლებები	66
• დასაქმებულთა უფლებები	70
• დამსაქმებელთა უფლებები	74
II ნაწილი – პოლიტიკა და პოლიტიკური კულტურა	77
7 – რა არის და ვის ეხება პოლიტიკა?	77
• პოლიტიკის არსი	77
8 – პოლიტიკა და სახელმწიფო	83
• სახელმწიფო – საჯარო ხელისუფლება	83
• ძალაუფლების დანაწილება	85
• სახელმწიფოს მოწყობის ფორმები	90
9 – პოლიტიკური იდეოლოგიები და რეჟიმები	93

• იდეოლოგიები – ხედვები საზოგადოების განვითარებასთან დაკავშირებით.....	93
• იდეოლოგიების განვითარების ტენდენციები	100
• პოლიტიკური რეჟიმები	102
10 – პოლიტიკური იდეების გავლენა ინდივიდზე	107
• იდენტობა და კოლექტიური მეხსიერება	107
• რადიკალიზმი და ძალადობრივი ექსტრემიზმი.....	111
11 – ვინ და როგორ ახორციელებს პოლიტიკას	116
• პოლიტიკური პარტიები	116
• პოლიტიკოსები	118
• საჯარო მოხელე და მისი როლი	121
• კორუფცია	124
12 – სამოქალაქო საზოგადოება	128
• რა არის სამოქალაქო საზოგადოება.....	128
• აქტიური მოქალაქეები.....	129
• არასამთავრობო ორგანიზაციები.....	130
• მედია	132
• მოქალაქეთა ჩართულობის იურიდიული მექანიზმები და ფორმები ..	135
• სოციალური და პოლიტიკური მოძრაობები	142
13 – პოლიტიკა ადგილობრივ და საერთაშორისო დონეზე	146
• მსოფლიო გამოწვევები.....	146
• საერთაშორისო ურთიერთობები.....	150
• საერთაშორისო წესები, შეთანხმებები და პროგრამები.....	155
• საერთაშორისო სტრუქტურები და ორგანიზაციები	159
• სხვა საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები	160
დანართი	163
ლექსიკონი	165

სახელმძღვანელოში გამოყენებული პირობითი ნიშნები:

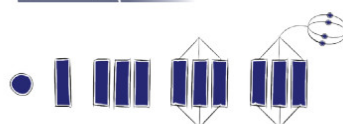
აქტივობა

მაგალითი განხილვისთვის

კომპლექსური დავალება

შეაფასეთ

შესავალი

სახელმძღვანელო ორი ნაწილისგან შედგება და ორ თემას მოიცავს. ეს თემებია: „ბიზნესი და მენარმეობა“ და „პოლიტიკა და პოლიტიკური კულტურა“. თითოეულ თემაში განხილულია რამდენიმე საკითხი და შემოთავაზებულია ამ საკითხების შესაბამისი კომპლექსური დავალება ან დავალებები.

სახელმძღვანელოს პირველ ნაწილში უკეთ გაეცნობით ისეთი ეკონომიკური საქმიანობების არსს, როგორებიცაა მენარმეობა და ბიზნესი. ალტერნატიული მაგალითებისა და დილემების საშუალებით დაინახავთ, როგორ ფუნქციონირებს ეს სფეროები. დაფიქრდებით, რა როლი შეიძლება შეასრულოს მენარმემ საზოგადოების განვითარებაში, რა ურთიერთობა არსებობს სახელმწიფოსა და ბიზნესს შორის; ისწავლით, როგორ შეიძლება მენარმეობის იდეების რეალობად ქცევა; გაეცნობით ფაქტორებს, რომლებიც გავლენას ახდენს ბიზნესის მდგრადობაზე.

სახელმძღვანელოს მეორე ნაწილის დამუშავების შემდეგ გაიღრმავებთ ცოდნას პოლიტიკისა და მისი გავლენის შესახებ ადამიანის ცხოვრებაზე; დაინახავთ, რა როლი უნდა შეასრულოს პოლიტიკოსმა და სახელმწიფო მოხელემ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში; მიიღებთ ინფორმაციას ძირითადი პოლიტიკური იდეების, იდეოლოგიებისა და მათი განვითარების კანონზომიერებების შესახებ; გაეცნობით საერთაშორისო პროცესებს, რომლებზეც გავლენას ახდენს აღნიშნული პოლიტიკური იდეები და იდეოლოგიები; გააანალიზებთ ძირითად პოლიტიკური რეჟიმებსა და მათ შედეგებს.

რა არის კომპლექსური დავალება?

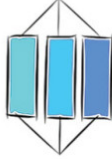
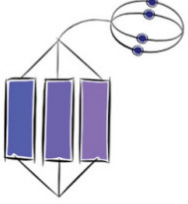
კომპლექსური დავალება ცოდნის აგების საუკეთესო შესაძლებლობაა. მისი პირობა შედგება შესასწავლი საკითხის, თქვენ მიერ შესაქმნელი პროდუქტისა და შეფასების კრიტერიუმებისგან, რომლებიც თქვენმა ნამუშევარმა უნდა დააკმაყოფილოს.

იმისთვის, რომ მოცემული თემების შესწავლა გაგიადვილდეთ და ახალი ცოდნის დაუფლებაც სახალისო პროცესი იყოს, თითოეული საკითხის განხილვის დაწყებამდე გაეცანით შემოთავაზებული კომპლექსური დავალების პირობას. მასში გამოუქვებულად წერია საკითხი, პროდუქტი და კრიტერიუმები. მოირგეთ დავალების პირობით შემოთავაზებული როლი და დავალებაზე საკითხის შესწავლის პარალელურად იმუშავეთ. სახელმძღვანელოში მოცემული მასალა კომპლექსური დავალების პირობას ერგება და, შესაბამისად, პარაგრაფში მოცემული თეორიული მასალა და სავარჯიშოები დავალების ხარისხიანად შესრულებაში დაგეხმარებათ. სავარჯიშოების ნაწილი შეგიძლიათ საშინაო დავალებად შეასრულოთ, რომელ სავარჯიშოს გააკეთებთ სახლში და რომელს – კლასში, მასწავლებელთან ერთად შეარჩიეთ. დავალებაზე მუშაობისას განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციეთ შეფასების კრიტერიუმებს, რომლებიც დავალებაში ბულეტების სახითაა გამოყოფილი.

თუ დავალების პირობა წინასწარ გეცოდინებათ, ეს საშუალებას მოგცემთ, მეტი ყურადღებით დაამუშაოთ მასალა და ეფექტურად წარმოაჩინოთ ახალი ცოდნა თქვენ მიერ შექმნილ პროდუქტში.

შეაფასეთ თქვენი ცოდნა

				
პირველი დონე	მეორე დონე	მესამე დონე	მეოთხე დონე	მეხუთე დონე
საკითხთან დაკავშირებით არაფერი მსმენია, არაფერი მახსენდება	საკითხთან დაკავშირებით შემოძლია გავიხსენო მხოლოდ ერთი რამ	საკითხთან დაკავშირებით რამდენიმე დეტალი მახსენდება, თუმცა ზუსტად ვერ ვაყალიბებ ჩემს მოსაზრებას	საკითხთან დაკავშირებით ბევრი რამ ვიცი, შემოძლია თავისუფლად ვიმსჯელო ჩემი ცოდნის გამოყენებით	თავისუფლად შემოძლია ვიმსჯელო ამ საკითხზე და მოვიყვანო არაერთი მსგავსი მაგალითი

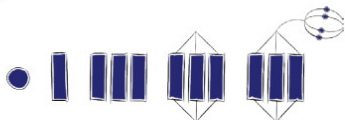
კიდევ ერთი შესაძლებლობა, რომელსაც სახელმძღვანელო გთავაზობთ, არის ცოდნის თვითშეფასება. ამისთვის თითოეული საკითხის შესწავლამდე კომპლექსურ დავალებებთან ერთად გთავაზობთ თვითშეფასების სპეციალურ რუბრიკას.

კომპლექსური დავალების პირობის გაცნობის შემდეგ რეგულში ჩაინიშნეთ, რა დონეზე იცით დავალების ფარგლებში შესასწავლი საკითხი, ხოლო კომპლექსურ დავალებაზე მუშაობის შემდეგ კვლავ შეაფასეთ საკუთარი თავი.

I ნაწილი – ბიზნესი და მენარმეობა

1. მენარმეობა და მისი როლი

ამ საკითხის დამუშავების შემდეგ გეცოდინებათ, რა არის მენარმეობა, რითი განსხვავდება ის ბიზნესისგან, როგორ შეუძლია მას, უპასუხოს ადამიანის მოთხოვნილებებსა და თანამედროვე გამოწვევებს და რა შესაძლებლობებს ფლობს მენარმე საზოგადოების განვითარებაზე პოზიტიური გავლენის მოსახდენად.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ ბიოგრაფი, რომელიც მუშაობს წიგნზე, სახელწოდებით „მენარმისთვის დამახასიათებელი პიროვნული თვისებები“. წიგნისთვის ამზადებთ ცნობილი მენარმეების ბიოგრაფიებს მათი ცხოვრების იმ დეტალებისა და ისტორიების წარმოსაჩენად, რომლებიც საზოგადოებას დაანახებს, რა უნარების დახმარებით გახდა მენარმე წარმატებული. შექმენით მენარმის სახე და მისი ბიოგრაფია, რომელშიც თვალნათლივ წარმოაჩენთ:

- რა მისწრაფებებით, იდეებითა და უნარებით უნდა გამორჩეოდეს მენარმე იმისთვის, რომ მან წარმატებას მიაღწიოს?
- როგორ ეხმარება მენარმეს ადამიანის მოთხოვნილებების გააზრება საჭირო პროდუქტის ან მომსახურების შექმნაში?
- როგორ აისახება მენარმის საკომუნიკაციო უნარები (მაგ., ასერტულობა, თანამშრომლობა) მის წარმატებაზე?

მაგალითი განხილვისთვის

გაეცანით ისტორიას და იმსჯელეთ მენარმე და-ძმის საქმიანობაზე და მის შედეგებზე.

- როგორი პიროვნული მახასიათებლები იკვეთება და-ძმის ისტორიაში?
- როგორ შეძლეს მათ მიზნის მიღწევა?
- როგორ დაეხმარა ერთი რესტორანი სოფელს განვითარებაში?

- ადამიანთა რომელი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას შეუწყო ისტორიამ ხელი?
- თქვენ როგორ შეუწყობდით ხელს თქვენს თემში ადამიანების დასაქმებას?
- რა ნაბიჯებს გადადგამდით თქვენი თემის განვითარებისთვის?

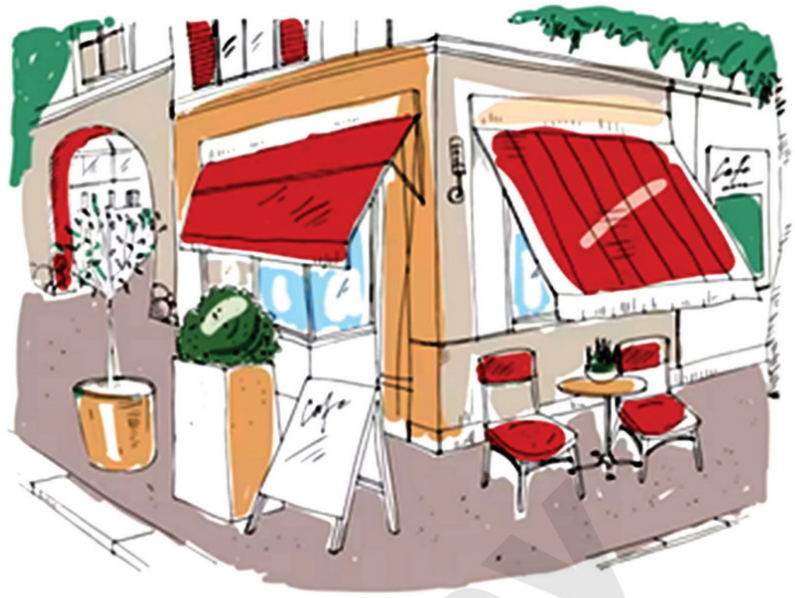
ნინო და გიორგი ერთ-ერთ მაღალმთიან ლარიბ სოფელში იზრდებოდნენ. ადგილობრივები თავს მესაქონლეობითა და სოფლის მეურნეობით ირჩენდნენ, თუმცა იმის გამო, რომ სოფელთან ახლომახლო არსად იყო ბაზარი, მათ საკუთარი პროდუქტის გასაყიდად ცენტრში ჩასვლა უწევდათ. მიუხედავად იმისა, რომ მათი სოფელი ძალიან ლამაზ ადგილზე მდებარეობდა, ახლომახლო არანაირი ტურისტული ინფრასტრუქტურა არ იყო და დამსვენებელიც იშვიათად აკითხავდა მას.

გიორგი და ნინო ბავშვობიდანვე ოცნებობდნენ, რომ მათ სოფელში ყოფილიყო შესაძლებლობა დროის ხალისიანად გასატარებლად, გახსნილიყო, კინოთეატრი, ბიბლიოთეკა, კაფე და ა.შ. მათი აზრით, ეს ადგილობრივებსაც გაუხალისებდა ცხოვრებას და დამსვენებლებსაც მოიზიდავდა. უფროსებს რამდენჯერმე გაუზიარეს საკუთარი იდეები, თუმცა მათგან მხარდაჭერა ვერ მიიღეს, რადგან არავის სჯეროდა, რომ პატარა და-ძმა რეალურად შეძლებდა ოცნების ასრულებას.

ასეთ დამოკიდებულებას ნინო და გიორგი არ შეუჩერებია, მათ იცოდნენ, რომ ოცნებები ჯერ მიზნად, შემდეგ კი რეალობად უნდა ექციათ და ამისთვის ბევრი ეშრომათ. სკოლაში კარგად სწავლობდნენ და თან გეგმებს აწყობდნენ, როგორ ექნებოდათ პატარა ადგილობრივი რესტორანი. სკოლის დამთავრების შემდეგ გიორგიმ პროფესიულ კოლეჯში ჩააბარა და კულინარიის შესწავლა დაიწყო, ის ხომ რესტორნის შეფობისთვის ემზადებოდა, თანაც მზარეულობა ბავშვობიდან იტაცებდა. ნინომ კი უნივერსიტეტში ბიზნესის ადმინისტრირების განხრით გააგრძელა სწავლა. იგი სკოლაში მოსწავლეთა თვითმმართველობის თავმჯდომარე იყო და კარგად ეხერხებოდა საქმეების დაგეგმვა, ორგანიზება და გადანაწილება, მოლაპარაკებების წარმოება და ა.შ. ამიტომაც ფიქრობდა, რომ პროფესია სწორად შეარჩია, თანაც უნივერსიტეტში მიღებული ცოდნა სამომავლო საქმეშიც დაეხმარებოდა. სწავლის პერიოდში ორივეს კარგი სამსახური შესთავაზეს. მათ მართლაც დაიწყეს მუშაობა, მცირე დანაზოგი გააკეთეს და სწავლის დასრულების შემდეგ, გადანყვიტეს, რომ გაერისკათ, სამსახურებიდან წამოსულიყვნენ და ბავშვობის ოცნებების ასრულებას შესდგომოდნენ. იდეა უკვე ჰქონდათ, მცირე დანაზოგიც, ახლა კი მხარდამჭერები სჭირდებოდათ, ისინი მათ თანასოფელს, წარმატებულ ბიზნესმენს დაუკავშირდნენ, რომელიც იმ პერიოდში დედაქალაქში ცხოვრობდა, სთხოვეს ბიზნესში მათი პარტნიორი ყოფილიყო და თანხის ნაწილით დაეფინანსებინა, აუხსნეს, როგორ

დაეხმარებოდა ეს საქმე მის მშობლიურ მხარეს. ბიზნესმენი დასთანხმდა და მართლაც შესაძლებელი გახდა რესტორნის გახსნა. რესტორანი ადგილობრივებსა და ტურისტებს ტრადიციული კერძებით უმასპინძლდებოდა. კერძებს გიორგი ამზადებდა, ნინო საორგანიზაციო საქმეებს აგვარებდა. მათ მალევე დაიქირავეს ბუფალტერი, რომელიც იმავე სოფლიდან იყო და წლების განმავლობაში თავისი პროფესიით ვერ მუშაობდა,

რადგან ახლომახლო არ იყო რაიმე დანესებულება, რომელსაც მისი დახმარება დასჭირდებოდა. მზარეულის დამხმარედ, დამლაგებლად თუ პროდუქტების მომმარაგებლადაც მათი თანასოფლელები მუშაობდნენ. რესტორანმა ხალისი შეიტანა სოფლის მკვიდრთა ცხოვრებაში, გარდა იმისა, რომ ხშირად სტუმრობდნენ მას, გემრიელ კერძებს მიირთმევდნენ და საღამოებს მეგობრებთან ერთად ატარებდნენ, ისინი თავადაც ნახულობდნენ ეკონომიკურ სარგებელს, რადგან რესტორანი სწორედ ადგილობრივი პროდუქტებით მარაგდებოდა. გარდა საკვები პროდუქტებისა, რესტორანი ადგილობრივი ნაწარმის რეალიზების საშუალებასაც იძლეოდა, მაგალითად, აქ ტურისტებს შეეძლოთ შეეძინათ მატყლის წინდები, ფაფახი, ჩურჩხელა, ტყლაპი და ა.შ. გიორგი და ნინო მალე მიხვდნენ, რომ კლიენტების მოსაზიდად საჭირო იყო სოციალური მედიის გამოყენება, ამისთვის მათ ადგილობრივი თინეიჯერი დაასაქმეს, რომელიც სოციალურ ქსელში რესტორნის ოფიციალურ გვერდს მართავდა. ხარისხიანი მომსახურებისა და კარგი რეკლამის წყალობით, რესტორანი მალე გახდა პოპულარული, მისი საფირმო კერძების დასაგემოვნებლად ადამიანები სპეციალურად მიდიოდნენ ამ სოფელში. ტურისტულმა ნაკადმა ადგილობრივ მოსახლეობას სტიმული მისცა გაეკეთებინათ საოჯახო სასტუმროები ან მოეწყოთ საკარვე ადგილები. გიორგი და ნინო ამაზე შეჩერებას არ აპირებენ და გეგმავენ, რომ ბიზნესი გააფართოონ და საკუთარი მოგების ნაწილი ადგილობრივი ბავშვების ხარისხიან განათლებას მოახმარონ.

რა არის მენარმეობა? ვინ არის მენარმე?

საქართველოს კანონში მენარმეთა შესახებ ვკითხულობთ, რომ „სამენარმეო საქმიანობა არის მოგების მიღების მიზნით განხორციელებული მართლზომიერი (არ ეწინააღმდეგება სამართლის მოქმედ ნორმებსა თუ ზნეობის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებს), არაერთფერადი, დამოუკიდებელი და ორგანიზებული საქმიანობა, მენარმე კი – ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელსაც აქვს სანარმო“. როგორც ხედავთ, განმარტება საკმაოდ ნათელია, თუმცა წინამდებარე სახელმძღვანელოში მენარმეობასა

და მენარმის როლს განვიხილავთ უფრო ფართოდ, ვიდრე მას კანონი განმარტავს, და ვისაუბრებთ არა მხოლოდ მენარმის იურიდიულ სტატუსსა და მასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ნორმებზე, არამედ საერთაშორისო დონეზე დამკვიდრებულ ტერმინზე – მენარმეობა, ასევე, იმ ასოციაციებზე, რომლებიც ამ ტერმინის გამოყენებისას შეიძლება გაგვიჩნდეს.

ალბათ, გაგიგიათ, რომ მენარმეობას ბიზნესის სინონიმადაც იყენებენ. დიახ, მათ ნამდვილად ბევრი საერთო აქვთ და შეიძლება ზოგჯერ მართლაც ერთსა და იმავეს გულისხმობდეს, თუმცა უნდა ვიცოდეთ, რომ ყველა ბიზნესი მენარმეობა არ არის. მაგალითად, ბიზნესი შეიძლება იყოს:

გადაზიდვის სერვისი, შეფუთვის სერვისი და ა. შ. , ანუ ისეთი საქმიანობა, რომელიც არაფერს აწარმოებს, არაფერს ქმნის, მაგრამ მოგება კი მოაქვს. რაც შეეხება მენარმის ცნებას, იგი გულისხმობს, რომ მენარმე საკუთარი ცოდნისა და უნარების გამოყენებით თავად ქმნის რამეს, ხშირად ინოვაციურსა და საზოგადოების საჭიროებებზე მორგებულს, ან ცდილობს, გააუმჯობესოს უკვე არსებული. ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ მხოლოდ რაიმე სასარგებლოს შექმნა თუ წამოწყებაც არ კმარა იმისთვის, რომ ადამიანი მენარმედ ჩაითვალოს. აუცილებელია, რომ მან საკუთარი საქმიანობის შედეგი საზოგადოებამდე მიიტანოს და მისი რეალიზება უზრუნველყოს. წარმოებისა და რეალიზების პროცესში, როგორც წესი, არაერთი ადამიანია ჩართული. შესაბამისად, მენარმეობა ეკონომიკური საქმიანობაა, რომელიც მოიაზრებს პროდუქტისა თუ მომსახურების შექმნას, სიახლეების დანერგვას, ვაჭრობას, ადამიანების დასაქმებას, მოგებას, გადასახადების გადახდას და ა. შ. თავისთავად, როდესაც მენარმე ეკონომიკურ ურთიერთობაში შედის მომხმარებელთან და მისი მიზანი შემოსავლისა და მოგების მიღებაა, ის შეიძლება უკვე ბიზნესმენად ჩაითვალოს, მისი საქმიანობა კი – ბიზნესად. ბიზნესიცა და მენარმეობაც უდიდეს როლს თამაშობს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში და, შესაბამისად, შეუძლია პოზიტიური გავლენა იქონიოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე.

საქართველოში სამენარმეო საქმიანობას, სამენარმეო სუბიექტების სამართლებრივ ფორმებს, მათი დაფუძნებისა და რეგისტრაციის პროცედურებს აწესრიგებს საქართველოს კანონი „მენარმეთა შესახებ“. კანონის თანახმად, სამენარმეო საქმიანობა შეიძლება განახორციელოს ინდივიდუალურმა მენარმემ ან სხვადასხვა ფორმის სამენარმეო საზოგადოებამ, რომელთა შორის არსებობს განსხვავებები, როგორც წარმოების, მოგებისა და ვალდებულებების მხრივ, ისე მათ იურიდიულ სტატუსშიც. თვალსაჩინოებისათვის, სახელმძღვანელოს ამ ნაწილში ჩვენ ორ მათგანზე – ინდივიდუალურ მენარმესა და შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებაზე – გავამახვილებთ ყურადღებას. სამენარმეო საზოგადოების სხვადასხვა ფორმის შესახებ ინფორმაციას შეგიძლიათ დეტალურად გაეცნოთ საქართველოს კანონში „მენარმეობის შესახებ“ შემდეგ ვებ-გვერდზე: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5230186?publication=1>

სამეწარმეო ფორმა	მეწარმეობას ეწევა	მოგება რჩება	იურიდიული სტატუსი	კრედიტორთა წინაშე პასუხს აგებს
ინდივიდუალური მეწარმე	მეწარმეობას ერთი ადამიანი ეწევა, არ ჰყავს ბიზნესპარტნიორი	უშუალოდ ინდემწარმეს	ფიზიკური პირი	პირადი ქონებით
შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს)	ერთი ან მეტი ადამიანი ფლობს კომპანიას	კომპანიის კაპიტალი და მოგება მფლობელებზე წილებად იყოფა	იურიდიული პირი	მხოლოდ საწარმოს და არა საწარმოს მფლობელების პირადი ქონებით

აქტივობა №1

გაეცანით საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლს და იმსჯელეთ:

- როგორ გესმით თავისუფალი და ღია ეკონომიკა?
- თქვენი აზრით, უნდა უწყობდეს თუ არა ხელს სახელმწიფო თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას? რატომ ფიქრობთ ასე?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი საყოველთაო საკუთრების უფლების დაცვა? რატომ არის მისი ხელყოფა დაუშვებელი? გაიხსენეთ, რა შემთხვევაში შეიძლება შეიზღუდოს კერძო საკუთრება?

მუხლი 6. ეკონომიკური თავისუფლება

1. ეკონომიკური თავისუფლება აღიარებული და უზრუნველყოფილია.
2. სახელმწიფო ზრუნავს თავისუფალი და ღია ეკონომიკის, თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებაზე.
3. დაუშვებელია კერძო საკუთრების საყოველთაო უფლების გაუქმება.

რა არის საჭირო წარმატებული მეწარმეობისთვის?

მეწარმეობა არ არის მარტივი საქმე და ვინც გადანწყვეტს, ეს გზა აირჩიოს, მზად უნდა იყოს დაბრკოლებების გადასალახად და საკუთარი თავიც შესაბამისად გამოანართოს. მეწარმე აღჭურვილი უნდა იყოს ისეთი ცოდნითა და უნარებით, რომლებიც სჭირდება საზოგადოებაში არსებული მოხოვნილებების გაანალიზებას, იდეების გენერირებას, საქმის წამოწყებას, ახალი პროდუქტისა თუ მომსახურების შექმნას ან არსებულის გაუმჯობესებას, ინოვაციების დანერგვას, ორგანიზაციის მართვას და, ზოგადად, ამ პროცესებთან დაკავშირებული საშიშროებების (რისკების) გაცნობიერებასა და მათთან გამკლავებას. მეწარმეებს ხშირად ახასიათებენ, როგორც ალლოიან, შეუპოვარ,

გაბედულ, შრომისმოყვარე ადამიანებს. შესაბამისად, წარმატებული მენარმეობისთვის, ცოდნასა და უნარებთან ერთად, არანაკლებ მნიშვნელოვანია პიროვნული თვისებებიც.

აქტივობა №2

გაეცანით მენარმისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების ჩამონათვალს და იმ-სჯელეთ თითოეულ მათგანზე, რატომ არის ის მნიშვნელოვანი მენარმისთვის? კიდევ რა უნარ-ჩვევებს დაამატებდით? ან ხომ არ ამოაკლებდით ამ ჩამონათვალიდან რომელიმეს? თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

აქტივობა №3

ვინ არიან მენარმეები თქვენს ქალაქში/თემში/სოფელში? – შეისწავლეთ თქვენი თემი და გამოავლინეთ მენარმეები; – რა ტიპის პროდუქტს/მომსახურებას აწარმოებენ ისინი? ვინ არიან მომხმარებლები? – როგორ ფიქრობთ რატომ არიან ისინი მენარმეები?

აქტივობა №4

გაეცანით გამონათქვამებს და მათზე დაყრდნობით შექმენით მენარმის პორტრეტი; დაფიქრდით და იმსჯელეთ, თქვენი აზრით,

- რა პიროვნული თვისებები უნდა ჰქონდეს მენარმეს? რატომ? რა რისკებთანაა დაკავშირებული მენარმეობა? რას რისკავენ მენარმეები?
- რატომ სწევენ მენარმეები რისკს? რა შემთხვევაში იქნება რისკი გამართლებული და მათი საქმიანობა წარმატებული?

* პროაქტიული – მოქმედება მომავალი პრობლემების, საჭიროებების ან ცვლილებების მოლოდინში.

- „მენარმეობა არის რაღაც ახლის შექმნის პროცესი, რომელსაც აქვს ღირებულება. მენარმე არის ადამიანი, რომელიც ამისათვის ხარჯავს აუცილებელ დროსა და ენერგიას, თავის თავზე იღებს ფინანსურ, ფსიქოლოგიურ და სოციალურ რისკს, ჯილდოდ იღებს ფულს და მიღწეულით კმაყოფილებას“.
- „იყო მენარმე ნიშნავს, აკეთო ის, რასაც სხვები აკეთებენ და არა ისე, როგორც სხვები აკეთებენ, არამედ, ახლებურად. მენარმე არის შემოქმედი, მგრეველი, რომელიც ამსხვრევს ძველ წესებს, მაგრამ ამავედროულად ქმნის ახალს“.
- „მენარმე არის ნებისმიერი ინდივიდი, რომელიც სწევს რისკს, მიისწრაფვის მომავლისკენ, იმედი აქვს, მიიღოს შემოსავალი და მზად არის დანაკარგებისთვისაც“.

როცა პრობლემა გიბიძგებს მენარმეობისკენ

ჩვენ უკვე არაერთხელ აღვნიშნეთ, რომ მენარმეობა ხშირად ინოვაციებსა და სი-ახლეების დანერგვას, ანდა საზოგადოებრივი საჭიროებების საპასუხო ქმედებებს ითვალისწინებს. მართლაც, ისტორიას არაერთი მაგალითი ახსოვს, როდესაც მენარმეებმა საქმიანობა საზოგადოების წინაშე არსებული გამოწვევების ან პირადი პრობლემების საპასუხოდ დაიწყეს და მათი წამოწყება წარმატებული აღმოჩნდა.

აქტივობა №5

გაეცანით მადამ სი ჯეი უოლკერის (სარა ბრიდლავის) ისტორიას და იმსჯელეთ:

- გარდა მატერიალური კეთილდღეობის შექმნისა, კიდევ რა მნიშვნელობა ექნებოდა სარას წარმატებას იმდროინდელი საზოგადოებისთვის?
- რამ უბიძგა სარას, გამხდარიყო მენარმე? რას ფიქრობთ, როგორ აისახება მენარმის მოტივაციაზე მის წინაშე არსებული რეალური პრობლემების საკუთარი ძალებით გადაჭრის აუცილებლობის გაცნობიერება?

სი ჯეი უოლკერი – პირველი მილიონერი აფროამერიკელი ქალი

სარა ბრიდლავი, რომელსაც შემდგომ სი ჯეი უოლკერის სახელით იცნობდნენ, 1867 წელს ლუიზიანაში დაიბადა. მას 5 დედმამიშვილი ჰყავდა. მშობლებიცა და უფროსი შვილებიც პლანტაციის მონები იყვნენ. სარა იყო ოჯახში პირველი ბავშვი, რომელიც მონობის გაუქმების შემდეგ თავისუფალ ადამიანად გაჩნდა, თუმცა მარტივი ცხოვრება როდი ჰქონდა. 10 წლის იყო გოგონა, როცა შინამოსამსახურედ დაიწყო მუშაობა, შემდეგ მრეცხავად მუშაობდა და დღეში ერთ დოლარს ძლივს გამოიმუშავებდა. იმ პერიოდში ჰიგიენურ საშუალებებზე ნაკლები ხელმისაწვდომობის გამო აფროამერიკელ ქალებს შორის ხშირი იყო თავის კანის დაავადებები, მათ შორის სიმელოტე. სიმელოტე დაეწყო სარასაც. მან სხვადასხვა სამკურნალო საშუალება ცადა, თუმცა უშედეგოდ. საბოლოოდ გადაწყვიტა, თავადვე შეექმნა თმის მოვლის საშუალება და ეს ჩანაფიქრი განახორციელა კიდევ. მალე მის მიერ შექმნილი პროდუქცია ძალიან პოპულარული გახდა და სარაც წარმატებულ ბიზნესმენად იქცა. მან გახსნა ქარხანა, სადაც აწარმოებდა პროდუქციას, დაარსა სილამაზის სალონი და სკოლა, რომელშიც ამ სფეროში მომუშავე ადამიანებს შესაბამისი განათლების მიღება შეეძლო. სი ჯეი უოლკერი აღიარებულია პირველ აფროამერიკელ ქალად, რომელიც თავისი შრომის წყალობით მილიონერი გახდა. სარას შესახებ ნეტფლიქსი იღებს სერიალს, რომლის სათაურია „selfmade“.

აქტივობა №6

უყურეთ გადაცემა „ბიზნესკოდის“ ვიდეოსიუჟეტს, გაეცანით ორი ბიზნესის ისტორიას სამცხე-ჯავახეთიდან და იმსჯელეთ, რატომ გამოდგა ერთი ბიზნესი წარმატებული, ხოლო მეორე წარუმატებელი? დაფიქრდით, როგორ შეიძლება აირიდოს მენარმემ მსგავსი რისკები თავიდან, ან როგორ უნდა გაუმკლავდეს მათ? <https://www.facebook.com/watch/?v=1567540306590467>

აქტივობა №7

დაფიქრდით და იმსჯელეთ, საზოგადოების რა მოთხოვნილებებს შეიძლება პასუხობდეს მენარმე? გაიხსენეთ, მაგალითები.

აქტივობა №8

გაეცანით ისტორიას და იმსჯელეთ:

- რა გახდა კომპანიის ზარალის მიზეზი?
- შეეძლო თუ არა მას თავიდან აერიდებინა ეს? როგორ?

2000-იანი წლების დასაწყისში Nokia მობილური ტელეფონების ბაზარზე ერთ-ერთი უდიდესი მოთამაშე იყო. იგი მობილური ტელეფონების გლობალური ბაზრის თითქმის 70%-ს აკონტროლებდა და მისი საბაზრო ღირებულება 160 მილიარდ დოლარს შეადგენდა. Nokia-ს მობილური ტელეფონების მთავარი ღირსება გამძლეობა იყო, მაგალითად, 2000 წელს გამოშვებული Nokia 3310 დღემდე გამძლეობის ეტალონად მიიჩნევა. თუმცა გამძლეობასთან ერთად Nokia არასდროს ერიდებოდა თამამ და ინოვაციურ ნაბიჯებს, მაგალითად 1996 წელს Nokia-მ ლეგენდარული მოწყობილობა Communicator 9000 გამოუშვა, რომელიც ისტორიაში პირველ სმარტფონად ითვლება. გასაკვირია, რომ სწორედ მან, ამ სფეროში ერთ-ერთი ყველაზე ინოვაციურმა კომპანიამ, დროულად ვერ აღიქვა მოახლოებული ტექნოლოგიური რევოლუცია და სათანადო ყურადღება არ დაუთმო ცვლილებებს. ეს რევოლუცია კი 2007 წელს დაიწყო, როდესაც Apple-ის დამფუძნებელმა, სტივ ჯობსმა მსოფლიოს პირველი iPhone წარუდგინა. ამავე წელს ბაზარზე კიდევ ერთი ტექნოლოგიური გიგანტი Google-ი გამოჩნდა, რომელმაც მსოფლიოს პირველი Android მოწყობილობა წარუდგინა. iOS-ითა და Android-ით აღჭურვილმა სმარტფონებმა მალევე მოიპოვეს პოპულარობა, მათ ფონზე Nokia დღითიდღე თმობდა პოზიციებს. 2011 წელს ნოკიას იმდროინდელი ხელმძღვანელი ამბობდა: „დადგა დრო, რომ Nokia-მ ბიზნესის წარმართვის სტილი შეცვალოს, პირველი iPhone-ი 2007 წელს შემოვიდა და ჩვენ დღესაც არ გვაქვს მსგავსი პროდუქტი.“

2012 წლისთვის Nokia-ს ბაზრის წილი 70%-დან 5%-მდე შემცირდა, კომპანიის საბაზრო ღირებულება კი 7 მილიარდ დოლარამდე დაეცა, რაც ვარდნის 95%-იანი მაჩვენებელია. 2013 წელს Nokia-ს მობილურების ბიზნესის გაყიდვა მოუწია.

<https://bm.ge/ka/article/nokia-s-dagmasvlis-istoria--ratom-mouwia-finur-gigants-telefonbis-bazridan-gasvla/129891>

ინოვაციები და სტარტაპები

ამ პარაგრაფის დასაწყისში ჩვენ უკვე განვიხილეთ, რა განსხვავებაა ბიზნესსა და მენარმეობას შორის, ახლა კი დროა ვიმსჯელოთ, რა არის სტარტაპი და რა მიმართებაა იგი ბიზნესთან და/ან მენარმეობასთან.

მაინც, რას ნიშნავს სტარტაპი?

ამ ტერმინის ერთიანი შეთანხმებული განმარტება არ არსებობს. რადგან ინგლისურად Startup წამოწყებას ნიშნავს, ხშირად სტარტაპადაც მხოლოდ ახლად დაარსებულ კომპანიებს მოი-აზრებენ, თუმცა ეს სწორი მიდგომა არ არის. ყველა ახლად დაარსებული კომპანია ან წამოწყებულ საქმიანობა სტარტაპი როდია. მაგალითად, თუ ახ-ლახან გავხსენი რესტორანი, სილამა-

ზის სალონი ან კერძო საბავშვო ბაღი, ეს იქნება ტრადიციული ბიზნესკომპანია, მაგრამ იმის გამო, რომ იგი უკვე არსებულ ბიზნესმოდელს ეფუძნება, ჩემი კომპანია სტარტაპად არ ჩაითვლება. ტექნოლოგიური სტარტაპების ასოციაციის დამფუძნებლის, ნიკა როს-ტომაშვილის, განმარტებით, „სტარტაპი ეძებს ბიზნესმოდელს და მისი ძალისხმევა კვ-ლევისა და ექსპერიმენტებს ხმარდება, ბიზნესს კი ნაპოვნი აქვს ბიზნესმოდელი და მისი ძირითადი ძალისხმევა ამ ბიზნესმოდელის ეფექტიანი აღსრულებისკენაა მიმართული“. სტარტაპერები, ჩვეულებრივი ბიზნესისგან განსხვავებით, ცდილობენ, ინოვაციური, მაღალტექნოლოგიური გზებით, უნიკალური, ჯერ არარსებული პროდუქტის ან სერვი-სის შექმნას და მის ბაზარზე გატანას. სტარტაპის კიდევ ერთი უმნიშვნელოვანესი მახ-ასიათებელი ის არის, რომ მას აქვს მასშტაბური, გლობალური ზრდის პოტენციალი. ამ მახასიათებლების გათვალისწინებით შესაძლებელია, რომ რამდენიმე წლის წინ დაარსე-ბულ კომპანიას ჯერ კიდევ სტარტაპი ვუწოდოთ. მაგალითად, ისეთმა კომპანიებმა, რო-გორებიცაა: Facebook, Amazon, Apple, Netflix, Google, Tesla სწორედ სტარტაპებად დაი-წყეს თავიანთი მოღვაწეობა. სტარტაპებზე საუბრისას გვერდს ვერ ავუვლით ადგილს, რომელიც, შეიძლება ითქვას, მსოფლიოს უდიდესი ტექნოლოგიური კორპორაციებისა და სტარტაპების სამშობლოდ იქცა. „სილიკონ ველი“ – ასე ჰქვია ადგილს, რომელიც უამრავ გაბედულ ადამიანს აერთიანებს და სადაც არ წყდება ტექნოლოგიური კვლევები და ინოვაციებზე მუშაობა. „სილიკონ ველი“ მაღალტექნოლოგიური კომპა-ნიების თავმჯდომარის ადგილია. აქ თქვენ შეხვდებით Google-ს, Facebook-ს, Ap-ple-ს, Intel-ს, Oracle-ს, Netflix-ს, Tes-ლა-სა და სხვა უამრავ ტექნოლოგიურ გიგანტს. „სილიკონ ველიში“ არსებუ-ლი კომპანიების ჯამური კაპიტალი 3 ტრილიონ დოლარს აღწევს.

სტარტაპების წამოწყებისთვის

საქართველოში სპეციალური პროგრამები შექმნილი. ისინი დაინტერესებულ ადამი-ანებს თავიანთი ინოვაციური იდეების განხორციელებაში უწყობს ხელს. ერთ-ერთია ასე-თი პროგრამა „სტარტაპ საქართველო“. ენვით პროგრამის ოფიციალურ ვებგვერდს (<http://startup.gov.ge/geo/program>) და გაიგეთ, როგორ შეგიძლიათ მონაწილეობა მიიღოთ სტარტაპების კონკურსში.

თაშორისო ბაზარზე საქართველოს მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა, როგორც თაფლის, ღვინის, ცხენების, ლითონის ნაწარმისა და სხვა პროდუქციის მიმწოდებელს;

რუსეთის იმპერიისა და შემდეგ საბჭოთა კავშირის ფარგლებში არსებობის პერიოდში საქართველო ღვინოსთან, ჩაისთან, ციტრუსებთან და საზღვაო ტურიზმთან ასოცირდებოდა.

როგორი იქნება მომავლის საქართველო? რისი შეთავაზება შეუძლია მას მსოფლიოსთვის, რომ თავისი მნიშვნელობა განამტკიცოს?

შეიძლება ჩვენმა ქვეყანამ აქცენტი კვლავ ტრადიციულ დარგებზე (მელვინეობა, ტურიზმი) გადაიტანოს, ან მეტი ყურადღება თავისი, როგორც მსოფლიო ვაჭრობის ერთ-ერთ უმთავრესი მაგისტრალის (აბრეშუმის გზა, ენერგომატარებლების – ნავთობის, ბუნებრივი აირის გადაზიდვა) განვითარებას დაუთმოს; ასევე შესაძლებელია ჩვენთან მენარმეობის ახალი სფეროების (მაღალტექნოლოგიური დარგების – ელექტრონიკისა და სხვ.) განვითარება.

შეიძლება ყველაფერი ერთად ან რომელიმე მათგანი განხორციელდეს, მაგრამ ყოველივეს გრძელვადიანი სტრატეგიული დაგეგმვა სჭირდება. საზოგადოებამ კარგად უნდა გაიაზროს, რა იქნება უფრო მოთხოვნადი მომავალში და რა ქმედებებია საჭირო ამა თუ იმ მიზნის მისაღწევად. მხოლოდ ასეთი მიდგომა მისცემს საშუალებას ჩვენს ქვეყანას, დაიკავოს თავისი ნიშა, გარანტირებული ადგილი მსოფლიოში.

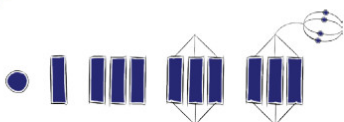

აქტივობა №9

დაიყავით ჯგუფებად. თითოეულ ჯგუფში მოამზადეთ თქვენი ხედვები კითხვებზე:

1. როგორი იქნება მომავლის საქართველო?
2. კონკრეტულად რისი შეთავაზება შეუძლია საქართველოს მსოფლიოსთვის, რომ თავისი მნიშვნელობა განამტკიცოს?
3. რომელი სფეროებში შეიძლება საქართველომ კონკურენცია გაუწიოს სხვა ქვეყნებს?

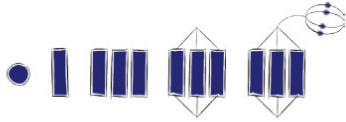
წარმოუდგინეთ ერთმანეთს თქვენი ხედვები და საკუთარი მოსაზრებები დაასაბუთეთ.

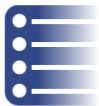
შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი ამჟამინდელი ცოდნა. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

2. მენარმე და მისი როლი საზოგადოებაში

ამ საკითხის დამუშავების შემდეგ გეცოდინებათ, როგორ შეუძლია მენარმეს საზოგადოების განვითარებაზე პოზიტიური გავლენის მოხდენა.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინე, რომ შენ, როგორც თემის აქტიურმა წევრმა, შეარჩიე შენს თემში არსებული საზოგადოებრივი პრობლემა, რომლის მოგვარებაც მნიშვნელოვანია, თუმცა მარტო ერთი ადამიანი ან სამეზობლო

მის გადაჭრას ვერ შეძლებს და საჭიროა დამატებითი რესურსების მოძიება. მნიშვნელოვანია ამ პრობლემით იმ ადამიანების დაინტერესება, რომლებსაც თავიანთი ფინანსური შესაძლებლობიდან გამომდინარე, ერთობლივი ძალისხმევით შეუძლიათ პრობლემის მოგვარება. ამისთვის უნდა დანერო **საგაზეთო ღია წერილი**, რომლითაც **მიმართავ მენარმებს/ბიზნესმენებს, რომ წვლილი შეიტანონ შერჩეული საზოგადოებრივი პრობლემის გადაჭრაში.**

ღია წერილში თვალნათლივ წარმოადგინეთ:

- როგორ შეუწყობს ხელს მენარმე აღნიშნული პრობლემის მოგვარებაში წვლილის შეტანით საზოგადოების კეთილდღეობასა და ქვეყნის განვითარებას?
- რატომ შეიძლება დახარჯოს მენარმემ/ბიზნესმენმა საკუთარი რესურსები საზოგადოებრივი ინტერესის დაკმაყოფილებისთვის? როგორ აისახება ეს საზოგადოებაზე ან თავად მენარმის საქმიანობაზე?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი პრობლემის მოგვარებისთვის ადამიანებს (კერძო პირებს, კერძო და საჯარო სექტორს) შორის არაძალადობრივი გზებით ურთიერთობა და თანამშრომლობა? თავად თქვენ, როგორც აქტიური მოქალაქე, ან თქვენი თემის წევრები როგორ ჩაერთვებით პრობლემის მოგვარებაში?

მენარმეთა როლი საზოგადოებაში

მენარმეები ახალი პროდუქტის (ან მომსახურების) წარმოებასთან ერთად, ქმნიან სამუშაო ადგილებს, სახელმწიფო ბიუჯეტში იხდიან გადასახადს და აძლიერებენ ქვეყნის ეკონომიკას და, შესაბამისად, სახელმწიფოსაც. გარდა ამისა, ცნობილია არაერთი მაგალითი, თუ როგორ შეუძლია მენარმეს საზოგადოებრივი ცხოვრების გაუმჯობესება – როდესაც მენარმე, საკუთარი ბიზნესის განვითარებასთან ერთად, ფიქრობს საზოგა-

დოების წინაშე არსებულ პრობლემებზე და ბიზნეს-საქმიანობას ან საქმიანობის შედეგად მიღებული მოგების ნაწილს პრობლემების მოგვარებისკენ მიმართავს. ამ პარაგრაფში სწორედ მსგავს მაგალითებს გავეცნობით.

აქტივობა №1

გაეცანით ისტორიას და იმსჯელეთ:

- რა გავლენა იქონია ნოტიოს საქმიანობამ ქალთა ცხოვრებაზე? მათ ეკონომიკურ და მოუკიდებლობაზე? როგორ აისახებოდა ეს მთლიანად საზოგადოებაზე?
- რატომ არის მნიშვნელოვანი, საზოგადოებამ იცოდეს ნოტიოს ღვაწლის შესახებ?

ნოტიო (ნატო) ლოლუა 1875 წელს დაიბადა. დაწყებითი განათლება მან ჯერ ფოთში მიიღო, შემდეგ კი ბათუმის ერთ-ერთ კერძო სასწავლებელში, რომელსაც სამკერვალო სახელოსნოც ჰქონდა. სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ ნატო ფოთში დაბრუნდა და სულ რაღაც 14 წლის ასაკში გადაწყვიტა, თავად წამოეწყო მსგავსი საქმიანობა. მან თანამოაზრე ქალებთან ერთად ნასესხები ფულით შეიძინა საჭირო დანადგარები და საკუთარ სახლში გახსნა სამკერვალო, რომელიც ძალიან წარმატებული აღმოჩნდა. რამდენიმე წელიწადში კერვის შემსწავლელი კურსებიც გახსნა, აქ ქალები 6 თვის განმავლობაში სწავლობდნენ ჭრა-კერვას. ამ კურსის დაარსებისთვის ნოტიოს თბილისში წასვლა, ნახევარი წლის განმავლობაში სწავლა და შესაბამისი დიპლომის აღებაც კი მოუხდა. მოგვიანებით სკოლას „ნოტიო ლოლუას პროფესიული კერძო სასწავლებლის“ სახელწოდება მიენიჭა, სწავლება 3-წლიანი გახდა და კურსიც ბევრად მეტ საგანს მოიცავდა. მოსწავლეები ეუფლებოდნენ ხელსაქმეს (ქარგვა, ქსოვა, ჭრა-კერვა); ამასთანავე, დიდი ყურადღება ეთმობოდა სხვადასხვა აკადემიური საგნის შესწავლას, მაგ., ქართული ენისა და ლიტერატურის, არითმეტიკის, ისტორიის და ა. შ. „ქარგავდა, ქსოვდა და ამ ნივთების გაყიდვით არჩენდა სკოლასაც და ოჯახსაც“, – ამბობს ერთ-ერთ ინტერვიუში მისი შთამომავალი ირაკლი ლოლუა.

ნოტიო ლოლუას პროფესიულ კერძო სასწავლებელს 1920 წლისთვის 300-ზე მეტი კურსდამთავრებული ჰყავდა. ისინი სხვადასხვა რეგიონიდან მოდიოდნენ სასწავლებელში, სწავლის დასრულების შემდეგ ბრუნდებოდნენ საკუთარ სოფლებსა თუ ქალაქებში და იქ აგრძელებდნენ საქმიანობას, ჰქონდათ საკუთარი შემოსავალი და სხვებსაც უზიარებდნენ ცოდნას.

1921 წელს, საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, ნოტიო-ლოლუას სკოლა ჩამოართვეს და საფაბრიკო სკოლად გადააკეთეს.

თქვენ წარმოიდგინეთ, იმ შენობის კედელზე, რომელშიც სასწავლებელი იყო გახსნილი, დღეს გამოკრულია აბრა, რომელიც გვაუწყებს, რომ ამ სახლში ცხოვრობდა ლოტბარი ძუკუ ლოლუა (ნოტიოს ძმა), ხოლო თავად ნოტიოზე და მის ღვაწლზე არაფერია აღნიშნული.

ნოტიო (ნატო) ლოლუა

ეს საინტერესოა

1919 წლისთვის თბილისში მოქმედებდა 137 ფაბრიკა-ქარხანა; 1099 სახელოსნო, 2302 სავაჭრო დაწესებულება; 117 საზოგადოებრივი ორგანიზაცია; 7 სატრანსპორტო საწარმო.

საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა – შორენა მურუსიძე.

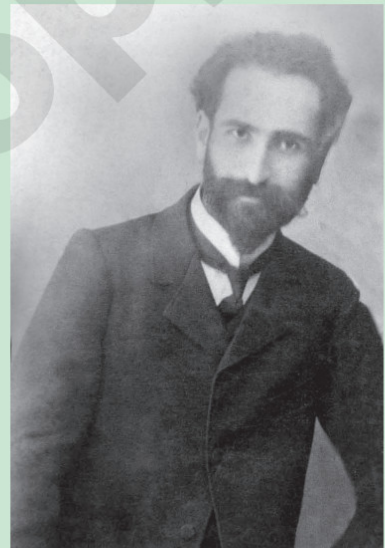

აქტივობა №2

გაეცანით ქართველი ბიზნესმენის, საზოგადო მოღვაწისა და ქველმოქმედის, მიტროფანე ლალიძის, ისტორიას და იმსჯელეთ:

- რა შეიძლება იყოს მენარმის როლი საზოგადოებაში? როგორ შეიძლება ის დაეხმაროს საზოგადოებას? რა როლი შეასრულა ამ მხრივ მიტროფანე ლალიძემ?
- რაში მდგომარეობდა მიტროფანეს წარმატების საიდუმლო?

მიტროფანე ლალიძე 1869 წელს ქუთაისის მაზრაში დაიბადა. 14 წლიდან მუშაობდა ქუთაისის ერთ-ერთ აფთიაქში, რომლის მეპატრონე ამავდროულად უაღკოპოლო სასმელებსაც აწარმოებდა. სწორედ მისგან აითვისა მიტროფანემ ხილეული წყლების – უაღკოპოლო სასმელების – წარმოების საიდუმლო. 1887 წელს შექმნა ლიმონათის უნიკალური რეცეპტი, რომელიც მხოლოდ ნატურალური პროდუქტების გამოყენებას ეფუძნებოდა. 1900 წელს მიტროფანემ ქუთაისში საკუთარი ლიმონათის ქარხანა ააშენა. მისი ლიმონათების ბოთლებისთვის შეიქმნა პირველი ეტიკეტიც, რომელზეც მენარმის დედა იყო გამოსახული. ლალიძე დიდ ყურადღებას აქცევდა ხარისხს, საგულდაგულოდ არჩევდა ნედლეულს, რომლისგანაც შემდეგ ლიმონათს ამზადებდნენ. როგორც ამბობენ, ლიმონათის რეცეპტისთვის საჭირო პროდუქტს საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან ყიდულობდა. ლალიძის პროდუქციის ხარისხზე მეტყველებს ისიც, რომ 1913 წელს მან ვენის საერთაშორისო გამოფენაზე ოქროს მედალი მიიღო, 1914 წელს პეტერბურგში კი – უმაღლესი ჯილდო საუკეთესო ხილეული სასმლის დამზადებისთვის.

მიტროფანე ლალიძე

გარდა გემრიელი სასმლის შექმნისა, მიტროფანე ლალიძე საზოგადოებისთვის არაერთ მნიშვნელოვან საქმეს აკეთებდა, მაგალითად, მისი თაოსნობით 1904 წელს ქუთაისში აშენდა ელექტროსადგური, რომელმაც, როგორც მაშინდელი გაზეთი „ივერია“ წერდა, ქუთაისის ქუჩები „ელექტრონის ფარნებით გაანათა“. მიტროფანემ დააარსა გამომცემლობა, სადაც იბეჭდებოდა ქართული წიგნები. მის სახელს უკავშირდება საქართველოში ხელოვნური ყინულის მისაღები მაცივარ-დანადგარების შემოტანაც. იგი ზრუნავდა საკუთარ თანამშრომლებზეც, მაგალითად, თანამშრომლებისთვის 8-საათიანი სამუშაო გრაფიკი შემოიღო, რაც მაშინ დიდ იშვიათობას წარმოადგენდა.

ეს საინტერესოა

ლალის წყლების ფეისბუქ გვერდზე ვკითხულობთ, „იმდენად დიდი იყო ლალის წყლების პოპულარობა, რომ 1943 წლის თეირანის და 1945 წლის იალტის კონფერენციების დროს მონაწილეთათვის მოწყობილ ვახშამზე ლალის წყლებით უმასპინძლებოდნენ სტუმრებს.“

აშშ-ს პრეზიდენტი ფრანკლინ რუზველტი თეირანის კონფერენციაზე ისე მოიხიბლა „ლალის წყლით“, რომ სამშობლოში თან 2000 ბოთლი წაიღო“.

დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრი უინსტონ ჩერჩილი, აშშ-ს პრეზიდენტი ფრანკლინ რუზველტი და სსრკ-ს ლიდერი იოსებ სტალინი იალტის კონფერენციაზე (1945).

აქტივობა №3

გაეცანით ამერიკაში მოღვაწე ქართველი გამომგონებლისა და მეწარმის, გრიგოლ კობახიძის (ჯორჯ კობის), ისტორიას და იმსჯელეთ:

- მეწარმისთვის დამახასიათებელი რომელი პიროვნული თვისებები ჩანს ჯორჯ კობის ისტორიაში?
- რა როლი შეიძლება შეასრულოს მეწარმემ ადგილობრივ თუ გლობალურ დონეზე?
- რატომ გადაწყვიტა ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობამ მისი ბიზნესის განახლებისთვის ფულის გამოყოფა?
- როგორ აისახება საზოგადოების საჭიროებებზე საპასუხო დროული რეაქციები მეწარმის წარმატებაზე?

გრიგოლ კობახიძე, იგივე ჯორჯ კობი, 1883 წელს ამბროლაურის რაიონის სოფელ თხმორში დაიბადა. დაწყებითი განათლება ჯერ საკუთარ ოჯახში, შემდეგ კი სოფლის მღვდელთან მიიღო. როცა წამოიზარდა, ბორჯომის მინის ქარხანაში წავიდა სამუშაოდ, შემდეგ თბილისში გადავიდა, მერე კი ქვეყნის ფარგლებსაც გასცდა და უკრაინაში, ქალაქ ოდესის მინის ქარხანაში მუშაობდა. ამ პერიოდის განმავლობაში მან კარგად

გრიგოლ კობახიძე – ჯორჯ კობი

შეისწავლა მინის დამუშავების ტექნოლოგია და სწორედ ამ ცოდნის წყალობით მიუნხენში მინის დამამზადებელი პატარა საწარმოც კი გახსნა, თუმცა დიდხანს არც გერმანიაში გაჩერებულა. 1908 წელს მან ლონდონს მიაშურა და კვლავ მინის ქარხანაში, ამჯერად უბრალო მუშად, დაიწყო მუშაობა, სადაც დაახლოებით ერთ წელი გაჩერდა, შემდეგ კი მეუღლესთან ერთად ამერიკაში გადავიდა საცხოვრებლად. სწორედ აქედან იწყება მისი მთავარი წარმატებების ისტორია. 1919 წელს მან ააშენა დიდი ქარხანა The Coby Glass Products Company, რომელიც 45 სხვადასხვა დასახელების მინის პროდუქციას უშვებდა. ათი წლის თავზე მისი კომპანიის საქონელბრუნვა 15 მილიონს აღწევდა. ჯორჯ კობი ამერ-

იკაში პირველი ქართველი მილიონერი გახდა. წარმატების მიუხედავად, იგი სამშობლოს არ იფიქნებდა, გულშემატკივრობდა საქართველოს დამოუკიდებლობას, სურდა, საქმე საკუთარ ქვეყანაში გაეგრძელებინა, თუმცა საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ ეს ველარ მოახერხა. იგი ორჯერ იყო ჩამოსული სამშობლოში და თავის კუთხეში ააშენა სკოლა, აფთიაქი, მღვდლის სახლი, ორი ხიდი და ა. შ.

1929-1933 წლებში კობის ბიზნესს, სხვა ბიზნესების მსგავსად, რთული პერიოდი ჰქონდა. ე. წ. „დიდი დეპრესიის“ გამო მისმა კომპანიამ მილიონები დაკარგა. მიუხედავად უდიდესი დანაკარგისა, იგი არ დანებდა და მინის წერილმანი ნივთების დამზადებას კვლავ აგრძელებდა. 1941 წელს, მას შემდეგ, რაც აშშ II მსოფლიო ომში ოფიციალურად ჩაება, ჯორჯ კობიმ გამოიყენა ეს შესაძლებლობა და სთხოვა ამერიკის მთავრობას, რომ ფინანსურად დახმარებოდნენ მინის წარმოების აღდგენაში, რის შემდეგაც იგი შეძლებდა, გამოეშვა პროდუქცია ქიმიური და სამედიცინო ლაბორატორიებისათვის, საველე ჰოსპიტლებისა და საავადმყოფოებისთვის. მან მართლაც მიიღო 2 მილიონი დოლარი და შესაბამისი ლიცენზია. ჯორჯ კობის ნაწარმი მიენოდებოდა როგორც აშშ-ს, ისე კანადას და სხვა მოკავშირეებს.

მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ გრიგოლ კობახიძემ დაიწყო საახალწლო დეკორაციების წარმოება. მან შექმნა ქიმიური სითხით სავსე ელექტრონათურები. გარდა სილამაზისა, მის მიერ შექმნილი პროდუქტი უსაფრთხოების კუთხითაც მნიშვნელოვანი იყო. საქმე ისაა, რომ ნათურებმა ნაძვის ხეზე ცვილის სანთლები ჩაანაცვლა, რომელთა მოხმარება ხშირად ხანძარს იწვევდა. საახალწლო განათებების გარდა, მისი კომპანია საახალწლო დეკორაციებსა და ნაძვის ხის სათამაშოებსაც აწარმოებდა. ნაძვის ხის სათამაშოებზე ნახავდით ქართული თემატიკის ორნამენტებს, ვაზს და ვაზის ფოთლებს.

სოციალური პასუხისმგებლობა

საზოგადოებაზე ზრუნვის ერთ-ერთ ფორმად შეგვიძლია განვიხილოთ სოციალური პასუხისმგებლობის ცნებაც, რომელიც გულისხმობს ბიზნესის კეთილ ნებას, უპასუხოს საზოგადოების მოთხოვნებსა და საჭიროებებს. ბიზნეს-კომპანიების ნაწილი კორპორაციულ სოციალურ პასუხისმგებლობას ერთჯერადი საქველმოქმედო აქციებით გამოხატავს, ნაწილი კი უფრო შორის მიდის დაცდილობს, თავის საქმიანობაში სოციალური, გარემოსდაცვითი და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული საკითხები გაითვალისწინოს და საზოგადოების განვითარებაში თავისი წვლილი შეიტანოს.

სოციალური პასუხისმგებლობის არაერთი მაგალითი დაფიქსირდა Covid -19-ის პანდემიის დროს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს პერიოდი ბიზნესისთვისაც ძალიან რთული აღმოჩნდა და ზოგიერთი კომპანია ბაზრიდან საერთოდ გაქრა, ზოგს თანამშრომლების ნაწილის გათავისუფლება ან უხელფასო შევებულებაში გაშვება მოუხდა და ა. შ. იყვნენ ისეთებიც, რომლებმაც როგორღაც გამონახეს სოციალური პასუხისმგებლობისთვის საჭირო რესურსები. პასუხისმგებლობას ისინი სხვადასხვაგვარად გამოხატავდნენ, მაგალითად, თანამშრომლებს უხდიდნენ ხელფასს იმის მიუხედავად, რომ მათი წარმოება შეჩერებული იყო, პანდემიის პრევენციისთვის შექმნილ ფონდში რიცხავდნენ თანხას, კომპანიების ნაწილი ექიმებს უფასოდ სთავაზობდა სხვადასხვა მომსახურებასა და პროდუქტს და ა. შ. სოციალური პასუხისმგებლობების კიდევ ერთი ტალღა ვიხილეთ რუსეთის მიერ უკრაინაში ომის დაწყების შემდეგ. ბევრი კომპანია საქართველოში დარჩენილ უკრაინელებს უფასოდ უწევდა მომსახურებას (სამედიცინო, ფსიქოლოგიურ, საგანმანათლებლო) და ამარაგებდა პროდუქტით, აგროვებდა თანხას უკრაინის მხარდასაჭერ ფონდში ჩასარიცხად და ა. შ.

კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის პოპულარიზაციისთვის საქართველოში 2018 წლიდან დაარსდა ჯილდო, რომელიც ამ კუთხით სხვადასხვა ნომინაციაში ავლენს წლის საუკეთესო კომპანიას. ეწვიეთ საიტს და გაეცანით გამარჯვებულ კომპანიებსა და მათ საქმიანობას <https://corporateaward.ge>

აქტივობა №4

გაეცანით სოციალური პასუხისმგებლობის მაგალითებს და დაფიქრდით:

- რა გავლენას ახდენს მსგავსი ქმედებები საზოგადოებაზე?
- კიდევ რა პრობლემა გახსენდებათ, რომელიც შეიძლება ბიზნესის ჩარევით მოგვარდეს?

2011 წლიდან დაფუძნდა ფონდი „ნატახტარი“, რომელიც ზრუნავს მცირე საოჯახო ტიპის სახლის აღსაზრდელებზე და ეხმარება მათ, როგორც დამოუკიდებელი ცხოვრებისთვის მომზადებაში, ისე სრულწლოვანების ასაკის შესრულების შემდგომაც, როცა უნევთ სახელმწიფო ზრუნვის სისტემის დატოვება. „ნატახტარის“ ვებგვერდზე ვკითხულობთ, რომ ფონდი დაფუძნების დღიდან 842835 ლარით 500-ზე მეტ ბენეფიციარს დაეხმარა. მათგან 300-ზე მეტი დასაქმდა, ხოლო 270-ზე მეტმა ახალგაზრდამ პროფესიული განათლება მიიღო (2023 წლის მონაცემები).

კომპანია m²-მა განახორცილა სოციალური პასუხისმგებლობის პროექტი, რომელიც მთაწმინდის ნახანძრალი ფერდობის აღდგენას,

ადგილზე ბიომრავალფეროვანი და თვითგანახლებადი გარემოს შექმნასა და პროექტის ფარგლებში საგანმანათლებლო კამპანიას მოიცავდა. პროექტის ფარგლებში 3000 ძირი ხის დარგვასთან ერთად, ნარგავების მოვლაც დაფინანსდა და ხანძრის პრევენციის საგანმანათლებლო კამპანიაც ჩატარდა.

მცირე საოჯახო ტიპის სახლი – ბიოლოგიურ ოჯახს მიახლოებული გარემო, სადაც ბავშვებს შეუძლიათ დღე-ღამის მანძილზე მზრუნველობისა და სათანადო მომსახურების მიღება.

მიუხედავად იმისა, რომ ტერმინი „სოციალური პასუხისმგებლობა“ საქართველოში XXI საუკუნეში დამკვიდრდა, მისი მაგალითები შეგვიძლია მე-19 საუკუნის საქართველოშიც მრავლად მოვძებნოთ.

აქტივობა №5

გაეცანით ისტორიებს და იმსჯელეთ:

- როგორ აისახებოდა სოციალური პასუხისმგებლობის ეს მაგალითები იმდროინდელ საზოგადოებაზე?
- როგორია ამ ქმედებების შედეგი ასზე მეტი წლის შემდეგ?
- რამდენად მნიშვნელოვნად მიგაჩნიათ ბიზნესმენების მხრიდან სოციალური პასუხისმგებლობის ნაბიჯების გადადგმა? რატომ?
- წარმოიდგინეთ, რომ თავად ხართ ბიზნესმენი, სოციალური პასუხისმგებლობის კუთხით რომელ სფეროს/ების განვითარებას მოახმარდით ფულს? რატომ?

ძმები ზუბალაშვილები

ძმები ლევან (1853 – 1914), სტეფანე (1860 – 1904), პეტრე (1862 – 1903) და იაკობ (1876 – 1941) ზუბალაშვილები ცნობილი ქართველი მრეწველები და ქველმოქმედები იყვნენ. თავიანთი სამეწარმეო საქმიანობის შედეგად მოპოვებული თანხის დიდ ნაწილს ისინი საზოგადოებისთვის სასიკეთო საქმეებს ახმარდნენ. მათ სახელს უკავშირდება ამჟამინდელი მარჯანიშვილის თეატრის, თბილისის უნივერსიტეტისა და კონსერვატორიის აშენება. ამ ისტორიული შენობების აგებისთვის ზუბალაშვილებმა საკმაოდ დიდი თანხა გაიღეს. ისინი აქტიურად აფინანსებდნენ გაზეთ „ივერიასა“ და ჟურნალ „ჯეჯილს“. მათი ინიციატივით დაარსდა უფასო სასაღილო და უპოვართა თავშესაფარი. მათი

მაცხნივ ზემოთ ლევანი; მარცხნივ ქვემოთ სტეფანე; მარჯვნივ ზემოთ პეტრე; მარჯვნივ ქვემოთ იაკობი

ძალისხმევით გაიხსნა თბილისში პირველი პედიატრიული საავადმყოფო, რომელიც ძმებმა სრულად აღჭურვეს ევროპიდან ჩამოტანილი სამედიცინო აპარატურით. კათოლიკე ძმებმა ზუბალაშვილებმა, მამასთან ერთად, საფუძველი ჩაუყარეს 5 კათოლიკურ ეკლესიას თბილისში, ბათუმსა და გორში.

მათზე ამბობდნენ, რომ ქველმოქმედება სისხლში ჰქონდათ გამჯდარი. ნიკო ნიკოლაძეს უთქვამს, საქართველოში ბევრია მდიდარი, მაგრამ ზუბალაშვილთა მსგავსი ქველმოქმედი არავინააო.

ზუბალაშვილები ფინანსურ მხარდაჭერას უწევდნენ „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“, აი, რას სწერდა სტეფანე ზუბალაშვილი ამ ორგანიზაციას:

„ჩვენის საზოგადოების 25 წლის ფრიად თვალსაჩინო და განუწყვეტლის შრომის აღსაბეჭდად მე განვიზრახე შეძლებისდაგვარად დავეხმარო საზოგადოებას. ამასთანვე გიგზავნი 10.000 მან. და გთხოვთ, მიიღოთ ეს წვლილი ჩემგან, როგორც ერთის გულშემატკივრის ქართველისაგან. ღრმა პატივისცემით დავშთები. სტეფანე ზუბალაშვილი. ბაქო“ (შენიშვნა: 1904 წლისათვის 1 მანეთი, დაახლოებით, 30-40 ლარს უდრიდა).

როგორც ამბობენ, რომელ ძმასაც უნდა გაეღო ქველმოქმედება, საზოგადო საქმე ძმები ზუბალაშვილების სახელით კეთდებოდა. სწორედ ამიტომ მათ მიერ საზოგადოების საკეთილდღეოდ გაკეთებულ საქმეებს დღეს სწორედ ძმები ზუბალაშვილების ღვაწლად მოვიხსენიებთ. მათი ღვაწლის პატივსაცემად თბილისის ერთ-ერთ ქუჩას ძმები ზუბალაშვილების ქუჩა ეწოდება.

მიქაელ არამიანცი

ცნობილი სომეხი ბიზნესმენის, მიქაელ არამიანცის, სახელს უკავშირდება თბილისში დღევანდელი №1 საავადმყოფოს აშენება. 1903 წლის 14 აპრილს არამიანცმა მაშინდელ ქალაქის თავს წერილი მისწერა: „მაქვს პატივი, ვაცნობო თქვენს ბრწყინვალეებასა, რომ ქალაქის საავადმყოფოს მშენებლობას 100000 მანეთს ვწირავ“. წერილში არამიანცი გამოთქვამდა სურვილს, რომ საავადმყოფოს მისი სახელი დარქმეოდა. მართლაც წლების განმავლობაში საავადმყოფოს მისი სახელი ეწოდებოდა და ხალხი დღესაც ხშირად ასე მოიხსენიებს. არამიანცის დაფინანსებით აშენებულ საავადმყოფოში განთავსდა უახლესი სამედიცინო ტექნიკით აღჭურვილი თერაპიული განყოფილება. მიქაელმა ევროპიდან თავად ჩამოიტანა რენტგენის აპარატი, რომელიც იმ დროისათვის მთელ რეგიონში იშვიათობა გახლდათ. მიქაელ არამიანცი საკუთარი სახსრებით შენობასაც ინახავდა, ავადმყოფების გადასახადებსაც იხდიდა და თანამშრომლების ჯამაგირსაც ანაზღაურებდა. მიუხედავად იმისა, რომ არამიანცი ქალაქის თავს 100000 მანეთის ინვესტიციას დაჰპირდა, საბოლოოდ მან საავადმყოფოს პროექტში ბევრად მეტი, როგორც ამბობენ, მილიონ მანეთზე მეტი დახარჯა.

მიქაელ არამიანცი

ტრადიციები, მენარმეობა და ბიზნესი

მართალია, პარაგრაფის დასაწყისში აღვნიშნეთ, რომ მენარმეობა, ძირითადად, სი-ახლეების დანერგვას, ახალი პროიდუქტებისა თუ მომსახურების შექმნასა და რეალიზებას გულისხმობს, მაგრამ ისიც უნდა ითქვას, რომ მენარმეობის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისებაა, ხედავდე პოტენციალს და პერსპექტივას იქ, სადაც სხვები ჯერ ვერ

ხედავენ; შეგედლოს უკვე არსებული გამოცდილების გამოყენება უკეთესი შედეგისა და წარმატების მისაღწევად, თუმცა ამავედროულად ფიქრობდე გაუმჯობესებასა და განვითარებაზე. პარაგრაფის მომდევნო ნაწილში სწორედ იმაზე დაგაფიქრებთ, თუ რა როლი შეიძლება ჰქონდეს მენარმეობას ტრადიციების შენარჩუნებასა და განვითარებაში.

აქტივობა №6

უყურეთ რადიო „თავისუფლების“ ვიდეოს სახელწოდებით „კეცის მთლელი გურიიდან“ და იმსჯელეთ:

- რატომ არის მნიშვნელოვანი ტრადიციული რენვის დარგების შენარჩუნება? რა როლი შეიძლება შეასრულოს მენარმეობამ ამაში?
- როგორ შეიძლება ვაქციოთ ტრადიციული რენვა მენარმეობად? რას ურჩევდით ვიდეოს მთავარ გმირს?
- როგორი გავლენა შეიძლება ჰქონდეს რენვის ტრადიციული დარგების შენარჩუნებას ტურიზმის განვითარებაზე?

ავთო სიხარულიძე – კეცის მთლელი გურიიდან

<https://shorturl.at/qBLW8>

აქტივობა №7

უყურეთ საზოგადოებრივი მაუწყებლის ვიდეოს სახელწოდებით „მაღალმთიანი ტვიში, მელვინე ქალის ერთი დღე და წლების წინ დაწყებული საყვარელი საქმე“

გაიცანით მირანდა ჩხეტიანი, ფერმერი ქალი სოფელ ტვიშიდან და იმსჯელეთ:

- რა გავლენას იქონიებს მირანდას ჩანაფიქრის ხორცშესხმა მის ცხოვრებაზე? მის სოფელზე? რეგიონზე? ქვეყანაზე?
- ზოგადად როგორ აისახება ტრადიციული მეურნეობის დარგების მენარმეობაში წამოწევა ტურიზმისა და ეკონომიკის განვითარებაზე?

მირანდა ჩხეტიანი – მელვინე ქალი ტვიშიდან

rb.gy/lpvs2

შენიშვნა – „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, სასოფლო-სამეურნეო ან სატყეო-სამეურნეო საქმიანობა მენარმეობად ითვლება მხოლოდ იმ პირობით, თუ მის განსახორციელებლად მუდმივად დასაქმებულია 5 პირი მაინც და ეს პირები წარმოების მფლობელის ოჯახის წევრები არ არიან. ასეთ შემთხვევაში აუცილებელია მენარმის სამართლებრივი ფორმის დაფუძნება.

გაეცანით ისტორიას მანვნის წარმოების შესახებ და იმსჯელეთ:

- როგორ შეიძლება ქართული ტრადიციული კერძები მეწარმეობის გზით მსოფლიოს მასშტაბით გავრცელდეს? როგორ აისახება ეს ადგილობრივი მეწარმეების საქმიანობაზე? საქართველოს ეკონომიკაზე? მსოფლიოზე?
- კიდევ რომელი პროდუქტი/კერძი გახსენდებათ, რომლის წარმოებასაც დაიწყებდით მსოფლიო მასშტაბით?

მანონი ქართული ტრადიციული რძემუშავა პროდუქტია. ის უხსოვარი დროიდან საქართველოს მოსახლეობის ერთ-ერთი ძირითადი საკვები და სამკურნალო საშუალება იყო. პირადი მოხმარების გარდა, ბევრი ოჯახი მანონს გასაყიდადაც აყენებდა და ეს მათთვის შემოსავლის წყარო იყო. ალბათ, გახსოვთ ეკატერინე გაბაშვილის ნაწარმოები „მაგდანას ლურჯა“, რომელიც სწორედ მემანვანე ქალსა და მის ოჯახზე მოგვითხრობს. „რძეს მაგდანა ყიდულობდა თავის მეზობლებისაგან, საღამოობით აყენებდა მანვნად და მეორე დილაზე გაუთენებლივ გაუდგებოდა ხოლმე ქალაქის გზას. იქ, „იარმუკის“ თავში, ტროტუარზე დაჯდებოდა, მოიხსნიდა თავის მძიმე ტვირთს, ჩამოამწკრივებდა სუფთად დახეხილ მანვნის ქილებს, რძის ლიტრებს და თავჩალუნული ელოდა მუშტარს“. მემანვნეობის ტრადიცია საკუთარ ნამუშევრებში ასახეს ცნობილმა მხატვარმა ნიკო ფოროსმანმა, ელენე ახვლედიანმა, მოსე თოიძემ, ზურაბ წერეთელმა, ოსკარ შმერლინგმა და ა. შ.

ოსკარ შმერლინგის ნახატი „მემანვანე“

ქართული მანვნის მომზადებისა და მოხმარების ტრადიციას 2020 წელს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლის სტატუსი მიენიჭა. მართალია, მანონმა ეს სტატუსი მხოლოდ 21-ე საუკუნეში მიიღო, თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ უკვე XIX საუკუნეში საქართველოში მანონი კულტურულ მემკვიდრეობად მიაჩნდათ. ამაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ პარიზის 1900 წლის მსოფლიო გამოფენისთვის ქართული განყოფილების ერთ-ერთ ექსპონატად სწორედ მანონი შეირჩა და მის გამოსაფენად სპეციალური ქილებიც კი დამზადდა. მანვნის პოპულარიზაციით ქვეყანა ცდილობდა, ტრადიციული წესით დამზადებული უნიკალური თვისებების მქონე რძის ნაწარმი მსოფლიოს ფართო საზოგადოებისათვის გაეცნო.

საფრანგეთში ქართული მანვნის ისტორია ამით არ მთავრდება. 1921 წელს საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, საფრანგეთში ემიგრაციაში წასული ქართველების ნაწილი მანვნის წარმოებით ირჩენდა თავს. მათ შორის იყო გენერალი გიორგი კვინიტაძე. ემიგრაციაში წასულ გენერალს ოჯახის სარჩენად თავიდან ქარხანაში უწევდა მუშაობა, შემდეგ კი მცირე ბიზნესი წამოიწყო. თელაველი ძიძის დახმარებით, კვინიტაძეების ოჯახი მანონს ამზადებდა, თავად გენერალი კი ველოსიპედით არიგებდა მათ. „გენერალი კაცი მემანვანე გავხდით“, დაუნერია კვინიტაძეს საკუთარ მოგონებებში. გენერალ კვინიტაძის შვილიშვილი კი იხსენებს, „ჩვენი ოჯახის ძიძა, მოხუცი ქალბატონი ბაბაღე, აკეთებდა უგემრიელეს ქართულ მანონს,

შუშის ქილებში ასხამდა და სარდაფში ინახავდა. ეს იყო ჩემი საყვარელი საჭმელი და ერთი სული მქონდა, როდის შევჭამდი. როცა მარაგი თავდებოდა, ვლელავდი. მერე ბაბუამ ბიზნესი წამოიწყო – მანონს ყიდდა. მაშინ საფრანგეთში ასეთი რამ არ იყო, ამიტომ ეს საქმე წარმატებული აღმოჩნდა“. ისტორიკოს გიორგი მამულუას ცნობით, გიორგი კვინიტაძეს საკუთარი ფირმისთვის „საქართველო“ დაურქმევია. ამ საქმემ გენერალს საკმაოდ კარგი შემოსავალი მოუტანა და 1930-იანი წლებისთვის უკვე მშვენიერი სახლიც შეიძინეს შატუში, პარიზთან ახლოს.

მანვნის მზადების პროცესი

საინტერესოა ის ფაქტი, რომ საქართველომ „მანონი“ 2012 წელს დაარეგისტრირა გეოგრაფიულ აღნიშვნად, შესაბამისად, სხვა ქვეყანა იდენტური ან მიმსგავსებული სახელით პროდუქტის ექსპორტს ვერ შეძლებს იმ ქვეყნების ტერიტორიებზე, სადაც ორმხრივი შეთანხმების საფუძველზე დაპატენტებული სახელებია დაცული.

დღესდღეობით მანონს საქართველოში რძის პროდუქტების გადამამუშავებელი რამდენიმე მსხვილი კომპანია აწარმოებს. იმისთვის, რომ მათ პროდუქტის ეს დასახელება გამოიყენონ, აუცილებელია, ის ცხოველური ცხიმებით დამზადდეს. შიდა წარმოების გარდა, მანონი, რძის სხვა პროდუქტებთან ერთად, ექსპორტზეც გადის. ამასთან, მანონი კვლავ რჩება იმ პროდუქტად, რომელსაც დიდი კომპანიების გარდა, მცირე მწარმოებლებიც ამზადებენ. ბოლო

პერიოდში არაერთმა ადამიანმა წამოიწყო მანვნის წარმოება, მაგალითად, ქიზიყში რამდენიმე მეგობარი ერთად შეუდგა კამეჩის მანვნის თიხის ქილებში მომზადებას. მათ საკუთარი იდეისა და ბიზნესგეგმის წყალობით პროგრამის „აწარმოე საქართველოს“ გრანტიც მოიგეს. აღნიშნული კონკურსის შესახებ ჩვენ მომდევნო პარაგრაფებში ვისაუბრებთ.

საქპატენტი №9

ენვით საქპატენტის საიტს და გადაამოწმეთ, კიდევ რომელ პროდუქტებს აქვთ საზღვარგარეთ დაცული ქართული აღნიშვნები

<https://www.sakpatenti.gov.ge/ka/page/113>

ვაჭრობა ძველ თბილისში

რადგან ტრადიციებს შევხებით, აუცილებლად უნდა ვახსენოთ ძველი თბილისის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანი – ვაჭრობა. თბილისი ოდითგანვე იყო ქვეყნისა თუ რეგიონის მთავარი სავაჭრო ცენტრი; თავისი ადგილმდებარეობიდან გამომდინარე, იგი სავაჭრო გზების მნიშვნელოვან პუნქტად მოიაზრებოდა. ქალაქი ცნობილი იყო თავისი სავაჭრო ქუჩებითა და ქარვასლებით, რომლებიც მსოფლიოს მრავალი კუთხიდან მოსულ

ადამიანებს უყრიდა თავს. ეს მრავალ-ფეროვნება ფრიად შთამბეჭდავ სა-ნახაობას ქმნიდა. ამაზე მეტყველებს ისიც, რომ საუკუნეების მანძილზე თბილისს არაერთი მოგზაური ენვია და მათ მოგონებებში ძველ თბილისში გამართული ვაჭრობის სცენები ერთ-ერთ წამყვან ადგილს იკავებს.

„თბილისის ბაზარი“,
მხატვარი ოსკარ შმერლინგი

აქტივობა №10

გაეცანითი მოგზაურების ჩანაწერებს თბილისური ვაჭრობის შესახებ და იმსჯელეთ:

- თქვენი აზრით, რატომ ინტერესდებოდნენ ვაჭრები თბილისით? რატომ იყო განვითარებული ვაჭრობა მნიშვნელოვანი თავად თბილისისთვის?
- რა ხდიდა თბილისის სავაჭრო უბნებს უცხოელებისთვის განსაკუთრებით მიმზიდველსა და საინტერესოს? რა მდგომარეობაა ამ მხრივ დღეს?

„თბილისში განუწყვეტლივ ერთ-მანეთს ხვდებიან ყოველი მხარის ვაჭრები სპარსეთიდან, ალექსოპოლიდან, სმირნიდან, კონსტანტინეპოლიდან და მთელი საქართველოდან“ – სერაფინო მელიკოკანელი, XVII -საუკუნის 60-იანი წლები.

„თბილისი აღმოსავლეთის ერთ-ერთი ულამაზესი ქალაქია, მჭიდროდ დასახლებული. თბილისში უფრო მეტ უცხოელს შეხვდებით, ვიდრე სხვაგან სადმე. აქ გაჩაღებულია დიდი ვაჭრობა“ – ჟან შარდენი, XVII საუკუნის 70-იანი წლები.

„რა შესანიშნავი ტიპაჟებია! რა ფერებია! მზად ხარ, იყვირო: მომეცით პალიტრა! ღვთის გულისათვის, პალიტრა! მაგრამ რა ვქნათ? ყოველივე ეს ძალიან ლამაზია ტილოზე გადასატანად. განცვიფრდები, ბრმავდები, ჯადოვდები“ – ალფრედ კემპლენ-შვარცი, XIX საუკუნის 70-იანი წლები.

„დუქნებში სხვადასხვა ტომის ხალხი ვაჭრობს: და რა საოცარ ნივთებს ჰყიდნიან! თეირანსა და კონსტანტინოპოლში ვაჭრობას სპარსელები და თურქები ენევიან. აქ კი ყველა, ყველა, ვინც კავკასიაში ცხოვრობს: სპარსელი, ქურ-

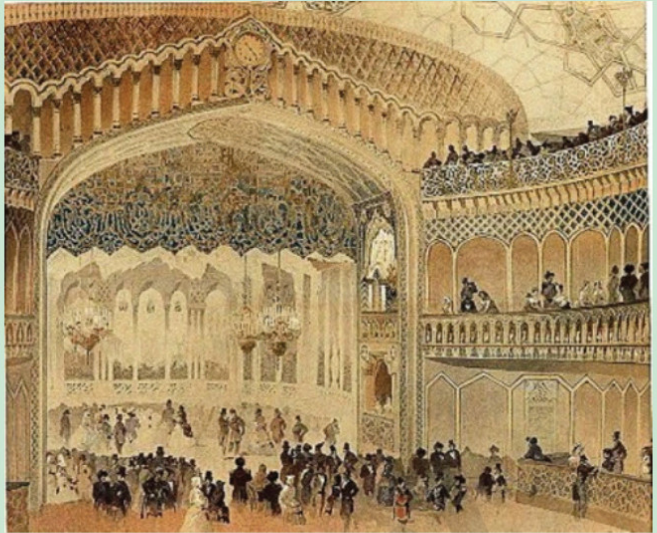
ხელოსნები ძველ თბილისში

ბაზარი ძველ თბილისში

თი, სომეხი, არაბი, თურქმენი, პალესტინელიცა და ტიბეტელიც“, – კნუტ ჰამსუნი, XX საუკუნის დასაწყისი.

გარდა ცნობილი სავაჭრო ქუჩებისა და უამრავი მოვაჭრისა, რომელთა შორის იყვნენ ხელოსნები, მენახშირეები, თულუხჩები, მეკურტნეები, სირაჯები*, თბილისი გამორჩეული იყო ქარვასლებითაც. მათგან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ე.წ. თამამშევის ქარვასლა, რომელმაც წარუშლელი კვალი დატოვა დედაქალაქის ისტორიაში. 1840-იან წლებში მეფისნაცვლს, მიხეილ ვორონცოვის თხოვნით, თბილისელ სომეხს, მეცე-

თბილისის პირველი ოპერის თეატრი

ნატსა და პირველი გილდიის ვაჭარს, გავრილ თამამშევს, თბილისში ოპერის თეატრის ასაშენებლად თანხა გამოუყვია, ოღონდ იმ პირობით, რომ შენობა ოპერის თეატრთან ერთად სავაჭრო ცენტრი/ქარვასლაც იქნებოდა, მაღაზიები მის საკუთრებაში დარჩებოდა, ხოლო თეატრი კი ქალაქს გადაეცემოდა. ოპერის მშენებლობას 1847 წელს ჩაეყარა საფუძველი. იდეა წარმატებული აღმოჩნდა, აშენდა შენობა და გაიხსნა ოპერა, რომელმაც რადიკალურად შეცვალა თბილისური ცხოვრება. როგორც ამბობენ, იმდროინდელი თბილისი ოპერით ცხოვრობდა. უბრალო მოქალაქეებმაც კი ზეპირად იცოდნენ საოპერო არიები. თბილისის ოპერის მორთულობას ალექსანდრე დიუმაც აღუფრთოვანებია „უყოყმანოდ შეიძლება ითქვას, რომ ტფილისის სათეატრო დარბაზისთანა თვალწარმატებით დარბაზი ჩემს სიცოცხლეში არსად მენახა“, – წერდა იგი. როგორც აკა მორჩილაძე ამბობს თავის ცნობილ ნაწარმოებში „ქართულის რვეულები“, ოპერამ გააჩინა და გაამრავლა თბილისში ფრანგული მოდის მაღაზიები, ოპერამ გააჩინა თბილისში მეყვავილეები“. წვიმიან ამინდში ოპერაში წასვლა ჭირდა, რადგან იმ დროს თბილისში ჯერ არ არსებობდა ქვაფენილი და მუხლამდე ტალახში რომ არ ჩაცვნილიყვნენ, ქალბატონები მეკურტნეებს ხელში აყვანილი შეჰყავდათ თეატრის შენობაში. „სწორედ აქედან დაიბადა ქვაფენილის აუცილებლობის იდეა“. სამწუხაროდ, 1874 წელს ეს საოცარი ოპერა დაიწვა, მის ადგილზე ახლა წმინდა გიორგის ძეგლია.

ინფრასტრუქტურა, როგორც ტერმინი, გულისხმობს იმ დარგების ერთობლიობას, რომლებიც ემსახურება და ხელს უწყობს სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო წარმოებას. არსებობს ინფრასტრუქტურის ორი ზოგადი ტიპი:

მატერიალური ინფრასტრუქტურა – თანამედროვე ინდუსტრიის ფუნქციონირებისთვის აუცილებელი ფიზიკური ქსელები (გზები, არხები, ნავსადგურები, ხიდები, აეროდრომები, სარკინიგზო ტრანსპორტი, კავშირგაბმულობა, ელექტრო- და წყალმომარაგება), და ა.შ.

არამატერიალური ინფრასტრუქტურა – ყველა ინსტიტუტი, რომლებიც ინარჩუნებს ქვეყნის ეკონომიკურ, ჯანმრთელობის, სოციალურ და კულტურულ სტანდარტებს და რომლებიც აუცილებელია ბიზნესის სტაბილურად განვითარებისთვის.

ინფრასტრუქტურა და ეკონომიკა მჭიდროდაა დაკავშირებული. ინფრასტრუქტურა ჯანსაღი ეკონომიკის ხერხემალია, მის გარეშე ბიზნესის განვითარება ძნელად წარმოსადგენია, მაგალთად, თუ ქვეყანაში არ არსებობს გამართული სატრანსპორტო სისტე-

* თულუხჩი – წყლის დამტარებელი, მეკურტნე – მებარგე, მზიდველი, სირაჯი – ღვინის გამყიდველი.

მეზობელი, კავშირგაბმულობა, ელექტრო- თუ წყალმომარაგება, ეს გაართულებდა, ერთი მხრივ, პროდუქტის/მომსახურების წარმოებას და, მეორე მხრივ, მათ მომხმარებელამდე მიწოდებას, ანუ ვაჭრობას (შიდა თუ გარე ბაზარზე).

როგორც განვითარებული ინფრასტრუქტურა უწყობს ხელს

ბიზნესისა და შესაბამისად ეკონომიკის ზრდას, ისე წარმატებული ბიზნესი და ძლიერი ეკონომიკა დადებითად აისახება ინფრასტრუქტურულ წინსვლაზე, რადგან ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფო ბიუჯეტში ბიზნესის შენატანი გაიზრდება, ქვეყანა უფრო მდიდარი გახდება, რაც ინფრასტრუქტურული პროექტების დაფინანსების შესაძლებლობას კიდევ უფრო გაზრდის. ანუ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ინფრასტრუქტურა და ეკონომიკა ერთმანეთთანაა დაკავშირებული.

აქტივობა №11

გაეცანით ამონარიდს forbes.ge-ის სტატიიდან „ინფრასტრუქტურული გამოწვევები და შესაძლებლობები ადგილობრივი თემებისთვის“ (ავტორი – ანი ჯანუყაშვილი) და იმსჯელეთ, რატომ არის აუცილებელი ინფრასტრუქტურის განვითარება ბიზნესის განვითარებისთვის? რა პრობლემების მოგვარება შეუძლია თემში ინფრასტრუქტურის განვითარებას? როგორ და რატომ უნდა იზრუნოს სახელმწიფომ ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე? რა წვლილის შეტანა შეუძლია ამ მხრივ კერძო სექტორს?

„ადგილობრივი თემებისათვის საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესების სამაგალითო პროექტები განხორციელდა დუშეთის მუნიციპალიტეტის სოფელ შატილში, ახიელსა და როშკაში. საზღვრისპირა მდებარეობიდან გამომდინარე, პროექტები ნამდვილად დიდი მნიშვნელობის მქონეა ამ სოფლებისთვის, რადგან ისინი სულ რამდენიმე წლის წინ ადგილობრივი მოსახლეობისაგან სრულად დაცლის საფრთხის წინაშე იდგნენ. 2019 წლამდე ამ სოფლების მოსახლეობა ხშირად თვეზე

შატილი

მეტი ელექტროენერგიის გარეშე ცხოვრობდა. იმ მკაცრი კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე კი, რასაც მაღალმთიან რეგიონში ვხვდებით, მისასვლელი გზის პრობლემა დიდ გამოწვევას წარმოადგენს, განსაკუთრებით – ზამთრის სეზონზე, როდესაც ხშირად ადგილობრივები სრულად მოწყვეტილნი არიან გარე სამყაროს. ამ პერიოდში, გათბობის ძირითადი საშუალება შეშაც კი ხშირ შემთხვევაში რთულად მოსაპოვებელი იყო, შესაბამისად, ზამთრის ყინვების გადატანა მოსახლეობისათვის გაუსაძლისი პირობებთან იყო დაკავშირებული. შატილის ციხე-სოფლის ტერიტორია, როგორც იუნესკოს შუა საუკუნეების კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლი, ადგილობრივი ბიზნესისა და ტურიზმის

მეტად განვითარების კუთხით ყველანაირი შესაძლებლობის გარეშე იყო დარჩენილი. მას შემდეგ, რაც საქართველოს ენერგეტიკის განვითარების ფონდის დაფინანსებით სოფლებში მიკროსიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურებმა დაიწყო ოპერირება, ადგილობრივ მოსახლეობას სრულიად უსასყიდლოდ აქვს ელექტროენერგიის საიმედო მიწოდება. ამ ყოველივემ კი გააჩინა ბიზნესის, მენარმეობისა და ტურიზმის განვითარების მრავალი შესაძლებლობა და ინტერესი. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, პროექტის განხორციელებით მეტად გაძლიერდა საზღვრისპირა სოფლები და ადგილობრივ მკვიდრთა რაოდენობა შემცირების ნაცვლად გაიზარდა“.

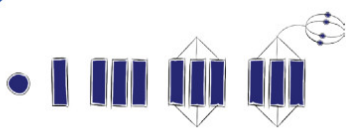
<https://forbes.ge/inphastruqturuli-gamotsvevebi-da-shesadzleblobebi-adgilobrivi-themebisthvis/>

აქტივობა №12

გამართეთ დისკუსია და იმსჯელეთ,

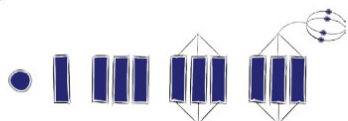
- როგორ აისახება წარმატებული ბიზნესი ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე?
- თავის მხრივ, ინფრასტრუქტურის განვითარებას რა გავლენა აქვს საზოგადოებრივი ცხოვრების წინსვლაზე?

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

3. მენარმეოზის ტიპები

ამ საკითხის დამუშავების შემდეგ გეცოდინებათ სოციალური და მწვანე მენარმეოზის არსი; ნახავთ, რა განსხვავებაა მენარმეოზის ამ ფორმებსა და ტრადიციულ ბიზნესს შორის; დაფიქრდებით, როგორ შეიძლება მენარმეოზამ ხელი შეუწყოს საზოგადოებრივი პრობლემების შემცირებას.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

მოიკვლიე შენ გარშემო არსებული გარემო. რა პრობლემას ხედავთ? რა ტიპის სოციალური საწარმოს შექმნა შეძლებდა აღნიშნული პრობლემის მოგვარებას? წარმოიდგინეთ, რომ ხართ სოციალური საწარმოს დამფუძნებელი და გეგმავთ, საზოგადოებას გააცნოთ თქვენი **სოციალური საწარმოს კონცეფცია**; ასევე,

მოაწყობთ თქვენ მიერ შექმნილი პროდუქციის გამოფენა. შეხვედრაზე გსურთ მოიწვიოთ მედიის წარმომადგენლები, რისთვისაც ამზადებთ **პრესრელიზს**.

პრესრელიზში თვალნათლივ წარმოაჩინეთ:

- როგორ უპასუხებს თქვენი სოციალური საწარმოს საქმიანობა ადგილობრივ ან/და გლობალური დონის გამოწვევებს?
- როგორ გამოიყენებთ თქვენი საწარმოს რესურსებს საზოგადოების ინტერესების დასაკმაყოფილებლად და რა შედეგს გამოიღებს ეს სამომავლოდ?

სოციალური მენარმეოზი

როდესაც წარმოების პროცესზე თუ, ზოგადად, ბიზნესზე ვსაუბრობთ, უპირველეს ყოვლისა, ყურადღებას ვამახვილებთ საქმიანობის შემოსავალზე, მოგებაზე, მცირე დანახარჯებით წარმოების პროცესის ეფექტურობაზე. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ბიზნეს-კომპანიების უმთავრესი მიზანი წარმოებული პროდუქციის დიდი რაოდენობით გაყიდვა და ამ გზით საკუთარი შემოსავლების ზრდაა. თუმცა არსებობს ეკონომიკური საქმიანობის კიდევ

ერთი მიმართულება, რომლის მთავარი საზრუნავი არა შემოსავლების მაქსიმალური ზრდა, არამედ საზოგადოებაში არსებული პრობლემების მოგვარებაა. ასეთ საქმიანობას სოციალურ მენარმეობას უწოდებენ და მისთვის მთავარი ღირებულებებს ადამიანის უფლებების დაცვა, თანასწორობის პრინციპის ხელშეწყობა და გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის გაზიარება წარმოადგენს. სადღეისოდ არ არსებობს ტერმინი სოციალური მენარმეობის ერთიანი და ზუსტი განმარტება, თუმცა, მთავარი, რაც მას ტიპური წარმოების პროცესისგან განასხვავებს, არის მიზანი, რისთვისაც სოციალური საწარმოები იქმნება. ეს მიზანი კი საზოგადოებაზე დადებითი ზეგავლენის მოხდენაა არსებულ გამოწვევებთან და პრობლემებთან გამკლავების მიზნით. იმისთვის, რომ პროცესი სოციალურ მენარმეობად მივიჩნიოთ, ის ორ კრიტერიუმს უნდა აკმაყოფილებდეს. პირველია ეკონომიკური კრიტერიუმი – როგორც ტიპური ბიზნესის შემთხვევაში, სოციალური საწარმოებიც ქმნის და ყიდის მომსახურებას და პროდუქციას, თუმცა მიღებული შემოსავალი და მოგება ისევ საწარმოს მიზნების მიღწევას ხმარდება. მეორე – სოციალური კრიტერიუმი, რაც იმას ნიშნავს, რომ საწარმოს საქმიანობა უნდა ემსახუროდეს საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ხელშეწყობას, მაგალითად, მონყვლადი სოციალური ჯგუფების მხარდაჭერას, დასაქმებას, გარემოს დაცვას, განათლების მიწოდებას და ა. შ.

საქართველოში სოციალური მენარმეობა განვითარებად მიმართულებას წარმოადგენს. 2022 წლის მონაცემებით, აქ, დაახლოებით, 150 სოციალური საწარმოა რეგისტრირებული, რომელთა მუშაობის მიმართულება საკმაოდ მრავალფეროვანია და არაერთი წარმატებული მაგალითის მოძიებაცაა შესაძლებელი. მათი საქმიანობის უფრო მეტად პოპულარიზებისა და ერთმანეთისთვის გამოცდილების გაზიარების მიზნით, ყოველწლიურად ტარდება ფორუმი, 2016 წელს კი სოციალურ მენარმეთა ალიანსიც დაარსდა. ამ უკანასკნელის ინიციატივით, 2022 წელს თბილისში გაიხსნა პირველი სოციალური კონცეფციის მაღაზია/მოურუმი „ესკი“, სადაც წარმოდგენილია სოციალური მენარმეობის მრავალფეროვანი პროდუქცია მთელი საქართველოდან.

მწვანე მენარმეობა

სოციალური მენარმეობის ერთ-ერთ ფორმად შეგვიძლია მივიჩნიოთ მწვანე მენარმეობა – ის საქმიანობები, რომლებიც გარემოსდაცვითი პრობლემების მოგვარებას ისახავს მიზნად. მწვანე მენარმეები, ისევე როგორც სოციალური საწარმოები, ქმნიან სოციალურ სიკეთეს და ამავედროულად ინოვაციური გზებით ცდილობენ, შეამცირონ კლიმატის გლობალური ცვლილებით გამოწვეული მძიმე შედეგები. ამ ტიპის კომპანიები პასუხისმგებლობას იღებენ, მოახდინონ დადებითი ზეგავლენა გარემოზე ნარჩენების შემცირების გზით, ბუნებრივი რესურსების ეფექტიანად მოხმარებით, განახლებადი რესურსებისა და ენერგონაყარობის გამოყენებითა და, შესაბამისად, მათში მეტი ინვესტიციების ჩადებით. ამგვარად, მწვანე მენარმეობა ხელს უწყობს კლიმატის ცვლილებით, გარემოს დეგრადაციითა და დაბინძურებით გამოწვეული ნეგატიური შედეგების აღმოფხვრას.

აქტივობა №1

■ გაეცანით ვიდეოს „სოციალური მენარმეობის იდეის შესახებ“ და იმსჯელეთ, რა გავლენას ახდენს სამენარმეო ინოვაცია მოსახლეობის კეთილდღეობის გაუმჯობესების პროცესსა და მდგრად სოციალურ ცვლილებებზე.

<https://www.youtube.com/watch?v=KipC-dM9PBQ>

აქტივობა №2

■ გაეცანით ვიდეოს „მწვანე მეწარმეობისა და ინოვაციების შესახებ“ და განსაზღვრეთ მისი როლი გარემოზე ნეგატიური ზეგავლენის შემცირების პროცესში.
<https://rb.gy/ud9u0>

აქტივობა №3

გაეცანით ინფორმაციას ქვემოთ მოცემული სოციალური საწარმოების შესახებ და იმსჯელეთ:

- რა დადებითი გავლენა აქვს მათ ფუნქციონირებას როგორც ადგილობრივი თემის, ისე გლობალური პრობლემების მოგვარების პროცესში?
- როგორ უკავშირდება საწარმოების ფუნქციონირება ისეთ დემოკრატიულ ღირებულებებს, როგორებიცაა, მაგალითად, თანასწორობა, მრავალფეროვნება, ადამიანის უფლებების დაცვა და ა. შ.

თავისუფალი სივრცე

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირების ინტეგრაცია საზოგადოებაში დღემდე მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება. სირთულეები, რომლებსაც აღნიშნული თემის წარმომადგენლები ხვდებიან ისეთ ყოველდღიურ სიტუაციებს უკავშირდება, როგორებიცაა გადაადგილება, სტერეოტიპული განწყობები მოქალაქეების მხრიდან, დასაქმების შესაძლებლობა, ადაპტირებული ინფრასტრუქტურის სიმწირე და ა.შ. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოში მიღებულია რიგი სამართლებრივი დოკუმენტებისა, რომელიც შშმ პირების მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრისა და თანასწორი გარემოს შექმნისაკენაა მიმართული, არსებული რეალობა საფრთხეს უქმნის თემის წარმომადგენელი პირების დასაქმების, განათლების მიღების, ღირსეული ცხოვრების და განვითარების უფლებას. რეგიონებში, სადაც, როგორც წესი, ისედაც მწირია სამუშაო ადგილების ხელმისაწვდომობა და განვითარების შესაძლებლობა, აღნიშნული პრობლემა კიდევ უფრო მწვავედ დგას. იმისთვის, რომ დაცული იყოს ადამიანების თანასწორობის უფლება, რომელიც კონსტიტუციით არის განსაზღვრული და აღიარებული, მნიშვნელოვანია, არსებული გამოწვევების დაძლევა და თანაბარი შესაძლებლობების მიცემა თითოეული ინდივიდისთვის, მიუხედავად მათი განსხვავებული შესაძლებლობების, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობისა თუ სხვა რაიმე მახასიათებლის გამო. სწორედ აღნიშნულ გამოწვევებზე საპასუხოდ შეიქმნა „თავისუფალი სივრცე“.

„თავისუფალი სივრცე“ ბათუმში 2017 წელს შეიქმნა და მისი მთავარი მიზანი საზოგადოებაში შშმ პირების ინტეგრაციის ხელშეწყობაა. ამიტომ კაფეში დასაქმებულები არიან შშმ პირებიც და გარდა ამისა, აქ ხშირად იმართება სხვადასხვა სახის ღონისძიება. „თავისუფალი სივრცე“ ჩართულია შშმ პირების უფლებების დაცვისკენ მიმართულ ადვოკატირების კამპანიაშიც და კონსულტაციას უწევს მათ პროექტების წერისა თუ სხვა აქტივობების განხორციელების პროცესში. კაფეში ფუნქციონირებს ჟესტური ენის შემსწავლელი სკოლაც, რომლის კურსიც უკვე 100-ზე მეტმა ადამიანმა გაიარა.

გარდა იმისა, რომ სხვადასხვა დროს კაფეს სივრცე საჯარო შეხვედრებსა და ტრენინგებს ეთმობა, საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელია დაინტერესებული პირებისთვის ე. წ. „სურდო თარგმანის“ მომსახურების განეცაც.

გუმბათი

სოციალური საწარმო „გუმბათი“ ერთ-ერთია იმ საწარმოთაგან, რომელთა საქმიანობასაც თამამად შეიძლება წარმატებული ვუწოდოთ. საწარმო 2016 წელს დაარსდა სოფელი გუმბათისა და ზემო წალკის სხვა სოფლების მოსახლეობისთვის.

„გუმბათის“ უმთავრესი მისია ადგილობრივი მრავალფეროვანი მოსახლეობის ინტეგრაციის, განათლების თანაბარი ხელმისაწვდომობისა და დასაქმების ხელშეწყობაა. ამისთვის იგი ადგილობრივებს სთავაზობს აბიტურიენტების მომზადებას ერთიანი ეროვნული გამოცდებისთვის, მასწავლებელთა პროფესიული ზრდისთვის განკუთვნილ ტრენინგებს, ინგლისური ენის კურსებსა და დაწყებითი კლასის მოსწავლეების გახანგრძლივებულ სწავლებას.

სოციალური საწარმოს მიერ მიღწეული შედეგები ციფრებით ასე გამოიხატება: დასაქმებული 6 ადგილობრივი ქალი; სხვადასხვა სახის 550-მდე აქტივობა, რომლებშიც ჩართულნი არიან როგორც ქართულენოვანი, ისე არაქართულენოვანი სკოლის მოსწავლეები; 65-მა აბიტურიენტმა წარმატებით ჩააბარა ერთიანი ეროვნული გამოცდები, 15-მა მასწავლებელმა კი – მასწავლებელთა სასერტიფიკაციო გამოცდა; 15-მა ახალგაზრდამ წალკის მუნიციპალიტეტიდან მონაწილეობა მიიღო ერაზმუსის საერთაშორისო პროგრამებში.

ინკლუზიური სამაგიდო თამაშების სოციალური საწარმო „ჩუ“

ნებისმიერი საზოგადოების წევრები განსხვავებული შესაძლებლობით და თანასწორნი იბადებიან. პრობლემა მაშინ იჩენს თავს, როდესაც არ არსებობს ამ შესაძლებლობების რეალიზების თანაბარი პირობები ინდივიდებისთვის. მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები არაერთ სირთულეს ხვდებიან, რომლებიც საერთოა ამ თემის წარმომადგენელთა უმრავლესობისთვის, არსებობს ცალკეული გამოწვევებიც, რომლებიც თემის შიგნით, მისი გარკვეული ნაწილისთვის უფრო მეტად მწვავეა. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ სმენის სირთულის მქონე ადამიანები. თემის ამ ნაწილისთვის, გარდა იმისა, რომ მათ უამრავი სირთულის გადალახვა უწევთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში, გამოწვევას წარმოადგენს საზოგადოების დანარჩენ ნაწილთან ურთიერთობაც, ვინაიდან ჟესტური ენის მცოდნე ადამიანების რაოდენობა არც თუ ისე დიდია საზოგადოებაში. სმენის სირთულის მქონე ადამიანებთან კომუნიკაციის გამარტივებისა და ჟესტური ენის პოპულარიზაციის მიზნითაა შექმნილი სოციალური საწარმო „ჩუ“.

სოციალური საწარმო „ბაბაღე“

ეს საწარმო 2014 წელს შეიქმნა „საქართველოს დაუნის სინდრომის ასოციაციის“ მიერ. მისი სოციალური მისიაა ინტელექტუალური დარღვევებისა და ფსიქო-სოციალური საჭიროების მქონე პირთა დამოუკიდებელი ცხოვრების ხე-

ლშენყოფილი პროფესიული გადამზადების, დასაქმებისა და მათი ოჯახების გაძლიერების გზით. შემოქმედებითი სივრცე აერთიანებს სამხატვრო სახელოსნოს – სასწავლო და სამუშაო პროცესისთვის და მაღაზია-სალონს, სადაც მომხმარებელს „ბაბალეში“ შექმნილი პროდუქციის შეძენა შეუძლია. შემოქმედებითი იდეების ავტორები განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ადამიანები არიან, რომლებიც აქტიურად ერთვებიან „ბაბალეს“ ყოველდღიურ საქმიანობაში.

სოციალური სანარმო „კაფუნე“

„კაფუნე“ ქალაქ რუსთავში 2019 წელს დაარსებული სივრცეა, სადაც სტუმრებს შესაძლებლობა აქვთ, დააგემოვნონ სხვადასხვა კერძი, მიიღონ ინფორმაცია აქტუალურ საკითხებთან დაკავშირებით და ჩაერთონ სხვადასხვა ღონისძიებაში. „კაფუნე“ დაინტერესებულ პირებს კვების მომსახურებასაც სთავაზობს. მისი მისია რუსთავში მცხოვრები, შრომის ბაზარზე ნაკლებად კონკურენტუნარიანი ჯგუფებისა და ახალგაზრდების გაძლიერებაა და ამ მიზნით, სტაბილურად ასაქმებს ყოფილ მსჯავრდებულებს.

სოციალური სანარმო „მწვანე საჩუქარი“

სანარმო ერთი იდეის გარშემო გაერთიანებულმა მეგობრებმა შექმნეს 2017 წელს. იდეა მდგომარეობდა გარემოზე ზრუნვასა და ქვეყანაში ნარჩენების მართვის სწორი პრაქტიკის დანერგვაში. „მწვანე საჩუქრის“ მიზანია, ყველასთვის ხელმისაწვდომი გახადოს გარემოზე ზრუნვა. სოციალური სანარმო სხვადასხვა კომპანიასთან თანამშრომლობის გზით აგროვებს ქაღალდის ნარჩენს, უზრუნველყოფს მის გადამუშევრებას, გადამუშავებული ქაღალდით კი ქმნის და რეალიზაციას უწევს მეორეულ, ეკო-დამზოგავ ისეთ პროდუქტებს, როგორიცაა შესაფუთი ქაღალდები, კონვერტები, ბლოკნოტები, ქაღალდის ჩანთები და სხვადასხვა სახის საკანცელარიო პროდუქცია.

სოციალური სანარმო „ტენე“

„ტენეს“ შესახებ, ალბათ, ბევრ თქვენგანს უკვე სმენია. ქართულ ბაზარზე ესაა პირველი კომპანია, რომელმაც ადგილობრივი წარმოების USB კაბელების დამზადება დაიწყო. თუმცა მთავარი მის საქმიანობაში ისაა, რომ კაბელების დამზადებისთვის პლასტმასის ნარჩენები გამოიყენება, რითაც კომპანია ხელს უწყობს გარემოს დაბინძურების შემცირებას. პლასტმასის ნარჩენების ჩაბარება და გაცვლა პროდუქციაში ნებისმიერ მოქალაქეს შეუძლია, თუმცა გარდა ამ მეთოდისა, კომპანიას დაგეგმილი აქვს ქალაქში ბოთლიყლაპია აპარატების განთავსებაც, რაც კიდევ უფრო შეამცირებს პლასტმასის ნარჩენების რაოდენობას. „ტენე“ წეროვანის დევილთა დასახლებაში მდებარეობს და სანარმოში დასაქმებული კადრების ნაწილი სწორედ ადგილობრივი მოსახლეობიდანაა. გარდა USB კაბელების დამზადებისა, კომპანიამ შექმნა ელექტროველოსიპიდი.

იც, რომელიც სატერფულების დატრიალების შედეგად ელექტროენერგიას გამოიმუშავებს. კომპანიის გადანყვებილებით, აღნიშნული ველოსიპედები, პორტატულ დამტენებთან ერთად, მოსახლეობის დასახმარებლად უკრაინაში გაიგზავნება.

სოციალური საწარმო „მირაბალდები“

სოციალური საწარმო შეიქმნა არასამთავრობო ორგანიზაცია „მირაბალდების“ ბაზაზე 2021 წელს. მის მიერ შექმნილი პროდუქციით (უბის წიგნაკები, სანიშნეები, ჩანთები, წინდები პირველი პარლამენტარი ქალების ილუსტრაციებით) საწარმო პოპულარიზებას უწევს ქალებს, რომელთაც ქვეყნის განვითარებაში მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვით. ამ გზით ისინი ცდილობენ, საზოგადოებამდე მიიტანონ მათი ისტორიები. გარდა პოპულარიზაციისა, საწარმო ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა სახელმწიფო თავშესაფრებში ქმნის სამკითხველო სივრცეებსა და ბიბლიოთეკებს, სოციალური საწარმოს საქმიანობიდან მიღებული თანხით კი ფინანსდება ორგანიზაციის სოციალური პროექტები.

საწარმოს დასახელებაც და მისი შექმნის ინსპირაციაც დომინიკელი დების, მირაბალდების ისტორიიდან მოდის, რომელთა შესახებ მეტ ინფორმაციას აქვე შეგიძლიათ გაეცნოთ.

ეს საინტერესოა

დები მირაბალდები ცნობილი არიან, როგორც დომინიკელი აქტივისტები, რომლებიც ძალადობის წინააღმდეგ იბრძოდნენ. პატრია, მინერვა და მარია ტერეზა დომინიკის საზოგადოების საშუალო ფენიდან იყვნენ. სამივეს ჰყავდა ოჯახი და შვილები, შესაბამისად, მათში ვერავინ ხედავდა რევოლუციურ საფრთხეს. თუმცა 1950-იანი წლების ბოლოს, სასტიკი დიქტატორის, რაფაელ ტრუხილიოს, მმართველობის

საზოგადოებრივი და პოლიტიკური მოძრაობის აქტივისტები, დომინიკელი დები – პატრია, მინერვა და მარია ტერეზა მირაბალდები.

31-ე წელს, დებმა საკუთარი სიცოცხლის საფრთხეში ჩადგების ფასად გადანყვითეს, წინააღმდეგობა გაენიათ ტრუხილიოს რეჟიმისათვის, რომელიც ძალადობრივად ახშობდა თავისუფლებისთვის მებრძოლ სამოქალაქო მოძრაობებს. დები მირაბალდების თაოსნობით დაარსდა რეჟიმთან მებრძოლი იატაკქვეშა მოძრაობა. ამ საქმიანობის გამო ისინი არაერთხელ დააპატიმრეს, 1960 წლის 25 ნოემბერს კი დიქტატორ რაფაელ ტრუხილიოს ბრძანებით ახალგაზრდა დები ხევში გადაჩეხეს და დახოცეს, რაც საზოგადოების დიდი აღშფოთების, ხოლო 6 თვის შემდეგ – დისიდენტებისა და მირაბალდების ყოფილი მოკავშირეების მიერ ტრუხილიოს მოკვლის მთავარი მიზეზი გახდა.

1970-იან წლებში დომინიკის რესპუბლიკა დემოკრატიული მიმართულებით განვითარდა, დები მირაბალდები კი დემოკრატიისა და ფემინისტური წინააღმდეგობის სიმბოლოდ იქცნენ. დომინიკელები მათ „თავისუფლების პეპლებად“ კი მოიხსენიებენ.

მათი სიკვდილის დღე – 25 ნოემბერი გაერომ ქალთა მიმართ ძალადობის საერთაშორისო დღედ აღიარა.

დების შესახებ მეტი ინფორმაციისათვის შეგიძლიათ იხილოთ ვიდეო, აგრეთვე მხატვრული ფილმი „პეპლების ჟამი“

<https://rb.gy/zabsj>

აქტივობა №4

ზემოთ მოცემული მაგალითების

მიხედვით იმსჯელეთ, რომელი მათგანი აკმაყოფილებს მწვანე მეწარმეობის კომპონენტს? გაიხსენეთ გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნები და იმსჯელეთ, რატომაა მნიშვნელოვანი ამ მიზნების მისაღწევად სოციალური/მწვანე მეწარმეობის განვითარება? მდგრადი განვითარების რომელ მიზანს უკავშირდება მოცემული საწარმოების საქმიანობა?

აქტივობა №5

ესტუმრეთ საქართველოს სოციალურ საწარმოთა ალიანსის ვებგვერდს <https://seageorgia.ge> და მოიძიეთ ინფორმაცია თქვენს ან საქართველოს რომელიმე სხვა რეგიონში მოქმედ სოციალურ საწარმოზე. გააცანით თქვენ მიერ მოძიებული ინფორმაცია თანაკლასელებს და იმსჯელეთ, როგორ პასუხობს შერჩეული საწარმო თემში არსებულ საჭიროებებს.

სოციალური და მწვანე საწარმოების გარდა, აღნიშვნის ღირსია ის ბიზნესიც, რომელიც თავისი საქმიანობის პროცესში ეკომეგობრული პრინციპების დანერგვას ცდილობს. ამ კუთხით საქართველოშიც არაერთი მაგალითის მოძიებაა შესაძლებელი და კიდევ უფრო სასიამოვნოა ის ფაქტი, რომ მათ არამარტო დედაქალაქში, არამედ რეგიონებშიც ვხვდებით.

აქტივობა №6

გაეცანით ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებს და იმსჯელეთ, რატომაა მნიშვნელოვანი ბიზნესსუბიექტების მხრიდან ეკომეგობრული გადაწყვეტილებების მიღება? თქვენ თუ გსმენიათ რომელიმე ადგილობრივ თუ საერთაშორისო კომპანიაზე, რომელიც მსგავსი პრინციპების დანერგვას ცდილობს?

ეკომეგობრული სასტუმრო „ბოკნეთი“

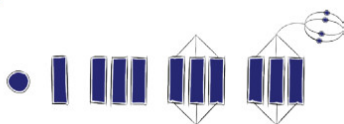
ბოკნეთი ძამას ხეობის მაღალმთიან სოფელ გვერძინეთში მდებარე საოჯახო სასტუმროა. ტურისტულ სექტორში ის პირველად 2019 წელს გამოჩნდა და მისი ერთ-ერთი მთავარი მიზანია, შეინარჩუნოს მდგრადობა იმგვარად, რომ ბუნებას მინიმალური ზიანი მიაღგეს. იქიდან გამომდინარე, რომ მაღალმთიან სოფლებში ბიზნე-

სის საწარმოებლად ინფრასტრუქტურა მწირია, სასტუმროს მფლობელებისთვის მუდმივად დიდი გამოწვევა იყო სტუმრებისთვის ცხელი წყლის მიწოდება, ტრადიციული მეთოდების გამოყენება კი გარემოზე ნეგატიური გავლენის გამო არ სურდათ. პრობლემის გადასაწყვეტად მფლობელებმა გადაწყვიტეს ენერგიის ალდგენადი წყაროს გამოყენება, მზის კოლექტორული და პანელური სისტემების სახით, რომელთა დახმარებითაც მომხმარებელს შესთავაზეს ცხელი წყალი და განათება. აღნიშნული ინოვაციური დანადგარები ნაკლებად ხარჯიანია, ბიზნესს მდგრადი განვითარების შესაძლებლობას აძლევს და მფლობელები სამომავლოდ საქმიანობის გაფართოებასაც გეგმავენ. 2020 წელს ბოკნეთმა მოიპოვა ყველაზე მწვანე ბიზნესის სტატუსი კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელისგან (CENN)

ეკომეგობრული საბანკო ბარათი

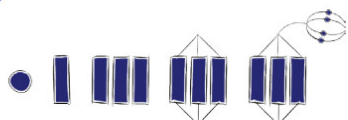
საბედნიეროდ, დღეს სულ უფრო მეტი ბიზნესკომპანია ცდილობს, პასუხისმგებლობით მოეკიდოს გარემოსდაცვით პრობლემებს და მომხმარებლებს ისეთი პროდუქტი თუ მომსახურება შესთავაზოს, რომელიც გარემოს ნაკლებად აზიანებს. მსგავსი მიდგომის საილუსტრაციოდ შეგვიძლია მოვიყვანოთ პროკრედიტ ბანკის მიერ გამოყენებული საბანკო ბარათი, რომელიც სრულიად ორგანული მასალისგანაა დამზადებული და თავისი კონცეფციით ინოვაციურია ამ სფეროში. ანგარიშის მომსახურებისთვის მომხმარებლის მხრიდან გადახდილი თანხის ნაწილი კი მწვანე აქტივობების განსახორციელებლად გამოიყენება.

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

4. როგორ გავხდე მენარმა

ამ საკითხის დამუშავების შემდეგ გეცოდინებათ, როგორ აქციოთ თქვენი იდეა რეალურ სამენარმეო საქმიანობად და როგორ შეიმუშაოთ თქვენი იდეისათვის ეფექტური ბიზნეს-გეგმა; გაეცნობით იმ პროექტებს, პროგრამებსა და შესაძლებლობებს, რომლებიც არსებობს საქართველოში და ხელს უწყობს ქვეყანაში მენარმეობის განვითარებას; ნახავთ, რა განსხვავებაა ბიზნესის წარმოების ტიპებსა და საწარმოს სამართლებრივ ფორმებს შორის.

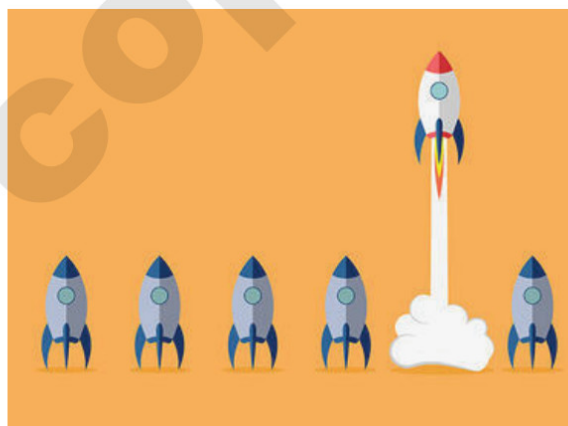

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ დამწყები მენარმე, გაქვთ ინოვაციური იდეები და გსურთ თქვენი **ბიზნესის განვითარება**. ამისთვის კარგი შანსი გეძლევათ, თქვენ შეგარჩიეს ბიზნეს-ფორუმის მონაწილედ, რომელზეც საშუალება გექნებათ, თქვენი კომპანიის **ბიზნეს-გეგმა** წარმატებული ბიზნესმენების წინაშე წარმოადგინოთ და დაარწმუნოთ ისინი თქვენი იდეის დაფინანსების მიზანშეწონილობაში.

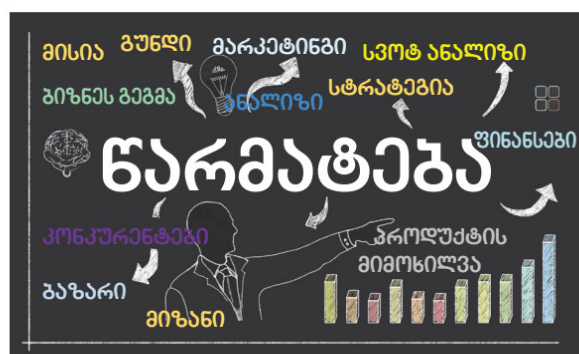

ბიზნეს-გეგმაში თვალნათლივ წარმოადგინეთ:

- რა არის თქვენი ბიზნესის იდეა, რა ღირებულებებს ეფუძნება და რა სიახლეებს დანერგავს ის?
- ადამიანის რა მოთხოვნილებებს დააკმაყოფილებს თქვენ მიერ შექმნილი პროდუქტი/მომსახურება და ვინ არის თქვენი პოტენციური მომხმარებელი?
- რომელ ინსტიტუტებთან/ჯგუფებთან მოგიწევთ თანამშრომლობა ბიზნესის განვითარებისთვის და როგორ წარმართავთ თანამშრომლობის პროცესს?

რა არის ბიზნესგეგმა და როგორ შევქმნათ ის?

თქვენ უკვე გაეცანით მენარმეობის სხვადასხვა სახეობას, ასევე, იმ საკითხებს, რომელთა მოგვარება შესაძლებელია სამენარმეო საქმიანობის შედეგად. ამ პარაგრაფში კი შესაძლებლობა გექნებათ, შექმნათ ბიზნეს-გეგმები და თქვენი იდეები რეალურ

სამეწარმეო საქმიანობად აქციოთ. ამისათვის მნიშვნელოვანია იცოდეთ, თუ როგორ შეადგინოთ ბიზნეს-გეგმა.

მეწარმეები ბიზნესის წამოწყებისას ან/და მისი გაფართოების დროს ქმნიან წერილობით დოკუმენტს, ბიზნეს-გეგმას, რომელიც მეწარმეს ეხმარება, გაერკვეს თავისი საქმის ზრდის პერსპექტივაში, წინასწარ დაინახოს მომავალში შესაძლო ცვლილებები და პრობლემები, გააკონტროლოს მიმდინარე პროცესები და შეაფასოს თავისი ბიზნესის პროგრესი. ამგვარად, ბიზნეს-გეგმის მთავარი ფუნქციაა, საშუალება მისცეს მეწარმეს, დაინახოს თავისი ბიზნესის ძლიერი და სუსტი მხარეები. საჭიროა, მასში ნათლად იყოს ჩამოყალიბებული კომპანიის მისია, ხედვა და მიზნები, ასევე მიზნების განსაზოციელებელი კონკრეტული გზები და საშუალებები, წინასწარ განისაზღვროს ბიზნესის განხორციელების მოსალოდნელი კონკრეტული შედეგები.

ბიზნესგეგმა შედგება რამდენიმე ძირითადი საკითხისაგან:

კომპანიის მიმოხილვა – ბიზნესგეგმა იწყება კომპანიის ზოგადი მიმოხილვით, რომელშიც წარმოდგენილია კომპანიის მთავარი იდეა, მისია, ხედვა და ის ძირითადი ღირებულებები, რომლებითაც ხასიათდება თქვენი კომპანია. ამ ნაწილში ნათლად უნდა იყოს წარმოდგენილი თქვენი ბიზნესის შესაძლებლობები და ის, თუ რით იქნება განსხვავებული კონკურენტებისგან და რატომ შეიძლება აღმოჩნდეს ის მიმზიდველი მომხმარებლისათვის/მყიდველისათვის.

კომპანიის პროდუქცია ან მომსახურება – აღნიშნულ ნაწილში მკაფიოდ და დეტალურად უნდა წარმოაჩინოთ, რა პროდუქციას /მომსახურებას ქმნით, რომელ პროდუქციას ან მომსახურებას შესთავაზებს თქვენი ბიზნესი; მისი მახასიათებლები და კონკურენტებთან შედარებით არსებული უპირატესობები. ვინ იქნება თქვენი ძირითადი მომხმარებელი;

კომპანიის მართვა – მნიშვნელოვანია თავიდანვე განსაზღვროთ, რა ტიპის ბიზნესის განვითარების გეგმავთ, ვინ არიან კომპანიის მფლობელები, დასაქმებულები. განსაზღვროთ ასევე, როგორი იქნება საწარმოს მართვის სტრუქტურა, როგორ განაწილება როლები მმართველი გუნდის ძირითად წევრებს შორის. ჩამოთვალეთ საწარმოში საკვანძო თანამდებობები და დაასახელეთ ადამიანები, რომლებიც მათ დაიკავებენ (გენერალური მენეჯერი, წარმოების მენეჯერი, მარკეტინგის მენეჯერი ...).

ბაზრის კვლევა და ანალიზი – ამ ნაწილში უნდა იკვლიოთ და დაამუშაოთ ბიზნესის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, რომელიც პირდაპირ კავშირშია საწარმოს წარმატებასა თუ წარუმატებლობასთან. საჭიროა განსაზღვროთ, ვინ არის თქვენი პროდუქციის (მომსახურების) მომხმარებელი ან ვინ შეიძლება გახდეს

მომავალში, შეაფასოთ ბაზრის ზომა, გაყიდვების მოცულობა და მათი გაზრდის შესაძლებლობა, განსაზღვროთ კონკურენტი კომპანიების მახასიათებლები და თქვენი უპირატესობები. აქვე შეგიძლიათ, კომპანიის შესაფასებლად გამოიყენოთ SWOT ანალიზი, განსაზღვროთ ძლიერი და სუსტი მხარეები და ასევე, ის საფრთხეები და შესაძლებლობები, რომლებიც პროდუქციის/მომსახურების წარმოებას ახლავს თან.

აქტივობა №1

გაეცანით სტატიასა და ვიდეოს მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული, ცნობილი კომპანიის – სტარბაქსის – SWOT ანალიზის შესახებ. გააანალიზეთ და იმსჯელეთ:

- რატომ არის მნიშვნელოვანი ბაზრის კვლევა?
- რატომ არის ბიზნესისთვის მნიშვნელოვანი საკუთარი პროდუქციის SWOT ანალიზის ჩატარება?
- როგორ აისახება ბიზნესის წარმატებაზე საკუთარი ძლიერი და სუსტი მხარეების, ასევე, საფრთხეებისა და შესაძლებლობების ანალიზი?
<https://rb.gy/70uig> /სტრატეგიული-მარკეტინგი-3/
<https://rb.gy/zdh6z>

აქტივობა №2

გაეცანით კომპანია Webvan-ის წარმატებულ ისტორიას და იმსჯელეთ:

- რამ განაპირობა კომპანიის მარცხი?
- რა გახდა კომპანიის ზარალის მიზეზი?
- შესაძლებელი იყო თუ არა ამ მარცხის თავიდან არიდება და როგორ?

Webvan იყო ონლაინ სასურსათო მიწოდების კომპანია, რომელიც გაჩნდა dot-com-ის ეპოქაში, 1990-იანი წლების ბოლოს. 1996 წელს დაარსებული ლუი ბორდერსის მიერ. Webvan მიზნად ისახავდა რევოლუცია მოეხდინა სასურსათო პროდუქტების მიწოდების ონლაინ სერვისში. კომპანიამ დიდი ინვესტიცია ჩადო უახლესი საწყობების და დახვეწილი ლოგისტიკური სისტემის მშენებლობაში მიწოდების პროცესის გასამარტივებლად. ის ცდილობდა მომხმარებლებისათვის შეეთავაზებინა სასურსათო პროდუქტების ფართო არჩევანი. კომპანიამ მოიზიდა უზარმაზარი კაპიტალი თავისი ამბიციური მიზნების განსახორციელებლად. კომპანია იმაზე სწრაფად გაფართოვდა, ვიდრე ამის შესაძლებლობა ტექნიკურად მართვის შესაძლებლობა ჰქონდათ. მიუხედავად დიდი ინვესტიციებისა და საინტერესო ხედვებისა, კომპანია დიდი გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა: ოპერაციული სირთულეები, მაღალი დანახარჯები, მცირე მოგება, კომპანიის გადაჭარბებულად გა-

ფართოება, მომხმარებლების მხრიდან ნდობის მოპოვება. ამის შემდეგ Webvan-ის ფინანსური მდგომარეობა დროთა განმავლობაში გაუარესდა, საბოლოოდ კი კომპანია მივიდა გაკოტრებამდე, რამაც 2001 წელს Webvan-ის 800 მილიონ დოლარიანი ზარალით დასურვა განაპირობა.

წარმოების გეგმის შექმნა – წარმოების გეგმაში აუცილებელია წარმოადგინოთ ისეთი მონაცემები, როგორებიცაა საწარმოს ადგილმდებარეობა, საჭირო საწარმოო მოწყობილობების სახეობა, ინფორმაცია საჭირო საწარმოო რესურსების, მათ შორის სამუშაო ძალის (როგორც მუდმივის, ისე დროებითის) შესახებ.

მარკეტინგული გეგმის შედგენა – მარკეტინგულ გეგმაში იწერება ინფორმაცია პროდუქციის გაყიდვების არეალის, მომხმარებლებისა და მათი მახასიათებლების, ასევე სხვადასხვა მარკეტინგული აქტივობების შესახებ. მარკეტინგულ გეგმაში იწერება კონკურენტების ანალიზი, კერძოდ, ვინ არიან კონკურენტები და როგორი პროდუქტები და ფასები აქვთ მათ. სწორედ ამის შესაბამისად იქმნება ის საქმიანობა, რასაც ბიზნესი მარკეტინგული მიმართულებით ახორციელებს.

აქტივობა №3

იმუშავეთ ჯგუფებში, წარმოიდგინეთ, რომ ხართ ბიზნესმენები და უნდა შექმნათ რაიმე პროდუქტის მარკეტინგული სტრატეგია. ამისათვის ჩაატარეთ მოკვლევა ბაზარზე არსებული თქვენი პოტენციური კონკურენტების შესახებ. მოიკვლიეთ ბაზარი, რისი წარმოება შეგიძლიათ და რომელი პროდუქტი ან მომსახურება იქნება ყველაზე მოთხოვნილი? განსაზღვრეთ პროდუქტის ფასი და თქვენი პროდუქციის პოტენციური მომხმარებლები. გაეცანით ვიდეოს <https://rb.gy/jl132> – სტარტაპის მარკეტინგი და დასახეთ კონკრეტული ნაბიჯები პროდუქტისათვის მარკეტინგული გეგმის შესადგენად.

აქტივობა №4

გაეცანით ვიდეოს – რა არის ბიზნესგეგმა, როგორ შევქმნათ ის – <https://rb.gy/426bc> – და იმსჯელეთ შემდეგ კითხვებზე:

- რამდენად არის მნიშვნელოვანი ბიზნესის წარმოებისათვის ბიზნესგეგმის წინასწარ შექმნა?
- რა არის საჭირო იმისათვის, რომ შევქმნათ ბიზნესის პროგრესზე ორიენტირებული ბიზნესგეგმა?
- როგორ უწყობს ხელს ბიზნესის წარმატებას ეფექტური ბიზნესგეგმის შემუშავება?

გაეცანით კანვას ბიზნესმოდელის სტრუქტურას, ასევე, Facebook-ის ბიზნესმოდელს – <https://books.com.ge/facebook-is-biznesmodelis-tilo/> და იმსჯელეთ შემდეგ კითხვებზე:

- რატომ არის მნიშვნელოვანი ეფექტური ბიზნესმოდელის შემუშავება?
- რა უპირატესობები აქვს კანვას ბიზნესმოდელს?
- როგორ შეგვიძლია გამოვიყენოთ აღნიშნული მოდელი ჩვენი იდეის შეფასებისა და განვითარებისათვის?

კანვას ბიზნესმოდელის შექმნა

ინოვაციური იდეის წარმატებულ სამენარმეო საქმიანობად გადასაქცევად, როგორც დავინახეთ, მნიშვნელოვანია, შევქმნათ არა მხოლოდ საინტერესო პროდუქტი ან მომსახურება, არამედ უნდა შევიმუშაოთ სწორი ბიზნესმოდელი, რომელიც უზრუნველყოფს ჩვენი ბიზნესიდეის მუდმივ განვითარებას. პარაგრაფის ამ ნაწილში. განხილული იქნება კანვას ბიზნესმოდელი, რომელიც დაგვეხმარება ჩვენი იდეისათვის ეფექტური ბიზნესგეგმის შექმნაში. სანამ ბიზნესგეგმის წერას დავიწყებთ, გააზრებული უნდა გვქონდეს, რატომ გვსურს ბიზნესის დაწყება.

ეს საინტერესოა

შვეიცარიელმა მეწარმემ და ცნობილი წიგნის, „როგორ შევქმნათ ბიზნესმოდელი“, თანაავტორმა ალექს ოსტერვალდერმა შექმნა კანვას ბიზნესმოდელი და 2010 წელს დაარსა სტრატეგიული საკონსულტაციო კომპანია „Strategyzer“, რომლის მუშაობის შედეგადაც 5 მილიონმა ადამიანმა გამოიყენა კანვას მოდელი საკუთარი ბიზნესის გასავითარებლად. ავტორის მიზანია, გახადოს სტრატეგია და მეწარმეობა პრაქტიკული, ხელსაყრელი და ინოვაციური.

წიგნის „როგორ შევქმნათ ბიზნესმოდელი“ ავტორი – ალექს ოსტერვალდერი

კანვას ბიზნესმოდელი შედგება 9 ნაწილისგან:

1. **ღირებულების შეთავაზება** – ამ ნაწილში მნიშვნელოვანია განვსაზღვროთ, მომხმარებლის რა საჭიროებების, მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებასა და პრობლემის გადაჭრას ვპირდებით საზოგადოებას ჩვენ მიერ შემოთავაზებული პროდუქტითა თუ მომსახურებით.
2. **მომხმარებელთა სეგმენტები** – მნიშვნელოვანია გავარკვიოთ, ვინ არიან ან იქნებიან ჩვენი პოტენციური მომხმარებლები და ბენეფიციარები, რომლებსაც აღნიშნული პროდუქტით ან მომსახურებით სარგებლობა გაუმჯობესებს მდგომარეობას ან მისცემს გარკვეული სახის სარგებელს. მომხმარებელთა სეგმენტის განსასაზღვრად მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ გეოგრაფიული, სოციალური და დემოგრაფიული

მახასიათებლები, მაგალითად, გავითვალისწინოთ მომხმარებელთა ასაკი, სქესი, საცხოვრებელი ადგილი და ა. შ.

3. **მომხმარებელბთან ურთიერთობა** – ყველა ბიზნესი მომხმარებელბთან განსხვავებულად ურთიერთობს. შესაძლებელია, მომხმარებელბთან გვექონდეს გრძელვადიანი ან მოკლევადიანი ურთიერთობა, პირდაპირი ან ავტომატიზირებული. ასევე, ზოგიერთი ბიზნესი ორიენტირებულია მომხმარებელბთა მოძიება-შენარჩუნებაზე და/ან მათი რაოდენობის გაზრდაზე. მთავარია, მომხმარებელბთან ურთიერთობა შეესაბამებოდეს ჩვენ მიერ შეთავაზებულ ღირებულებებს.
4. **დისტრიბუციის არხები** – ამ ნაწილში მნიშვნელოვანია გავიგოთ, რა არხებით სურს ჩვენს მომხმარებელს პროდუქციის/მომსახურების მიღება; რომელია ყველაზე ხარჯთეფექტური გზა და რომელი მათგანი იმუშავებს საუკეთესოდ. უნდა გაისაზღვროს შეძენისა და მიწოდების არხები, აგრეთვე, თუ როგორი იქნება პირველი ურთიერთობა მომხმარებელბთან: როგორ შეიძენენ ან როგორ მივანვდით ჩვენს პროდუქციას ან გავუწევთ მომსახურებას.
5. **ძირითადი რესურსები** – ის ძირითადი ელემენტები, რომლებიც შეუცვლელი და ძალიან მნიშვნელოვანია ბიზნესისათვის, მაგალითად, ფინანსები, სანარმოო ადგილი, ინტელექტუალური საკუთრება, ადამიანური კაპიტალი*; ეს შეიძლება იყოს უნიკალური რეცეპტი ან გამორჩეული მზარეულიც კი. აუცილებელია განვსაზღვროთ, როგორ ვაპირებთ ამ რესურსების შენარჩუნებას, როგორ შეიძლება მათი გაზრდა ან შემოსავლების სახით პარტნიორების მხრიდან მოძიება.
6. **ძირითადი აქტივობები** – ამ ნაწილში უნდა გამოვყოთ ყველაზე მნიშვნელოვანი საქმიანობები, მაგალითად, რა აქტივობები უნდა განხორციელდეს იმისათვის, რომ ბიზნესმოდელმა ეფექტურად იმუშაოს. რა საქმიანობის დათმობაა შესაძლებელი იმისათვის, რომ ყველაზე მნიშვნელოვანზე ვფოკუსირდეთ.
7. **ძირითადი საქმიანობები** – ჩვენი ბიზნესიდრის წარმატება ან წარუმატებლობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული პარტნიორებზე, ამიტომ მნიშვნელოვანია პარტნიორებს შორის ურთიერთობებისათვის ყურადღების მიქცევა და სწორად მართვა.
8. **ხარჯების სტრუქტურა** – აუცილებელია, განვსაზღვროთ ყველაზე მნიშვნელოვანი ხარჯები ჩვენს ბიზნესმოდელში, ასევე – ყველაზე ძვირადღირებული რესურსები და საქმიანობები. ხარჯების სტრუქტურაში შეგვიძლია გამოვყოთ: ერთჯერადი, მიმდინარე (მაგ; ნედლეული, ხელფასი), ფიქსირებული (მაგ.; ქირა) და ცვალებადი ხარჯები.
9. **შემოსავლის ნაკადები** – უნდა განისაზღვროს ის მექანიზმი, რომლის საშუალებითაც ორგანიზაცია იღებს შემოსავალს: რას ყიდულობს მომხმარებელი, ან რას გადაიხდის თითო შესყიდვაზე, სულ რა რაოდენობისას შეისყიდის და რეალურად რა ღირებულების გადასახდელად არის მზად**.

* ადამიანური კაპიტალი არის სანარმოოში მომუშავე ადამიანების ინტელექტუალური, უნარ-ჩვევითი, გამოცდილებითი თუ სხვა შესაძლებლობათა ერთობლიობა.

** სახელმძღვანელო დამწყები და მოქმედი სანარმოებისათვის „ბიზნესმოდელის შექმნა“ – <http://undp.rda.gov.ge/client/docs/Guide-CanvasBusinessModel.pdf>

აქტივობა №6

იმუშავეთ ჯგუფში, მოიძიეთ ცნობილი, წარმატებული კომპანიების კანვას ბიზნესმოდელის ნიმუშები და მოამზადეთ პრეზენტაციის სახით.

შესაძლებლობები სამეწარმეო საქმიანობის დასაწყებად

საქართველოში ბიზნესის დარეგისტრირება მარტივ პროცედურებთანაა დაკავშირებული და ამისათვის მხოლოდ ერთი დღეა საჭირო. თუმცა იმისათვის, რომ დაარეგისტრიროთ ბიზნესი, უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია განსაზღვროთ მეწარმე-სუბიექტის ფორმა, რომელიც სხვადასხვაგვარია და ერთმანეთისგან განსხვავდება თავისი შინაარსით, ვალდებულებებითა და პასუხისმგებლობებით (მაგალითად, მიკრო და მცირე ბიზნესი).

აქტივობა №7

გაეცანით მიკრო და მცირე ბიზნესს შორის არსებულ განსხვავებებს ქვემოთ მოცემულ ცხრილში:

- იმსჯელეთ, რა უპირატესობებითა და ნაკლოვანებებით ხასიათდებიან ისინი?
- გაიხსენეთ და მოიყვანეთ საქართველოში არსებული მიკრო და მცირე ბიზნესის მაგალითები.

* კონტრიბუცია – წვლილი. ფულადი ან სხვა სახის შენატანი საერთო ფონდში ან საქმეში.

მიკრო ბიზნესი	მცირე ბიზნესი
რა პირობის დაკმაყოფილებაა საჭირო მიკრო და მცირე ბიზნესის სტატუსისთვის?	
არ იყენებს დაქირავებულ პირთა შრომას (გარდა ოჯახის წევრისა); • მიკრობიზნესის სტატუსი შეიძლება მიენიჭოს ფიზიკურ პირს, რომელიც დამოუკიდებლად ეწევა ეკონომიკურ საქმიანობას და მის მიერ მისაღები ჯამური ერთობლივი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 30 ათას ლარს.	იყენებს დაქირავებულ პირთა შრომას (გარდა ოჯახის წევრისა); • მცირე ბიზნესის სტატუსი შეიძლება მიენიჭოს მეწარმე ფიზიკურ პირს, რომლის მიერ ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული ერთობლივი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 100 ათას ლარს.
რა გადასახადებით იბეგრება?	
• მიკრო ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირი არ იხდის საშემოსავლო გადასახადს;	• მცირე ბიზნესის დასაბეგრი შემოსავალი იბეგრება 5%-ით;
რა შემთხვევაში უქმდება სტატუსი?	
• ჯამური ერთობლივი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში აღემატება 30 ათას ლარს; • თუ მიკრობიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირის სასაქონლო-მატერიალური მარაგების ნაშთი აღემატება 45 ათას ლარს.	• ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული ერთობლივი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში აღემატება 100 ათას ლარს; • თუ მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე ფიზიკური პირის სასაქონლო-მატერიალური მარაგების ნაშთი აღემატება 150 ათას ლარს;
რა უნდა გაითვალისწინონ ბიზნესის მფლობელებმა?	
• პირებს ეკრძალებათ ლიცენზირებადი ან სანებართვო საქმიანობები, სავალუტო ოპერაციების განხორციელება, სამედიცინო, საადვოკატო ან სანოტარო, აუდიტორული, არქიტექტურული საქმიანობა, საკონსულტაციო, სათამაშო ბიზნესი, ვაჭრობა.	• აკრძალული საქმიანობები – იგივე, რაც მიკრობიზნესზე – აქციზური საქონლის წარმოება, პერსონალით უზრუნველყოფა – პერსონალით მომსახურების შეთავაზება;

სამეწარმეო საქმიანობა სკოლის ასაკიდან

საქართველოში 2002 წლიდან არსებობს პროგრამა, რომელიც ხელს უწყობს მოსწავლეებში სამეწარმეო უნარების ჩამოყალიბებას. აღნიშნულს ახორციელებს ორგანიზაცია „ჯუნიორ ერივმენტ საქართველო“. ორგანიზაცია ასევე ხელს უწყობს მოსწავლეებში სამეწარმეო უნარების ჩამოყალიბებას, მოქალაქის პიროვნული თავისუფლების გააზრებას, ფინანსური წიგნიერების, მეწარმეობისა და მომავალი სამუშაოსთვის შესაბამისი უნარების განვითარებას.

„ჯუნიორ ერივმენტი საქართველოს“ მიერ მომზადებული პროგრამითა და სასწავლო მასალებით საჯარო და კერძო სკოლებში, ასევე პროფესიულ სასწავლებლებში ისწავლება „მეწარმეობის საფუძვლები“. პროგრამა „მეწარმეობის საფუძვლები“ იყენებს მეწარმეობის სწავლების განსხვავებულ მეთოდს – „მოსწავლეთა კომპანია“, რომელიც საშუალებას აძლევს ახალგაზრდებს, მიღებული განათლება რეალური ბიზნესპრობლემების გადასაწყვეტად გამოიყენონ.

პროგრამა ახალგაზრდებში ისწავლება სწავლების პრაქტიკული მეთოდით – სწავლება კეთებით, რომლის დროსაც მოსწავლეები აყალიბებენ და მართავენ სიმულაციურ კომპანიებს. პროგრამა მოსწავლეებს საშუალებას აძლევს, პრაქტიკულად დაინახონ, რა პროცესები მიმდინარეობს ბიზნესიდეიდან რეალური ბიზნესის ფორმირებამდე. პრო-

გრამის ფარგლებში შექმნილია მოსწავლეთა არაერთი მინიკომპანია, მათ შორის სოციალური და მწვანე მენარმეობის მიმართულებით, რომლებიც თავად ახორციელებენ სამენარმეო საქმიანობას არა მარტო საქართველოში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც.

ყოველწლიურად პროგრამაში ჩართულია 230-ზე მეტი სკოლისა და კოლეჯის 6000 მოსწავლე, 250-ზე მეტი მასწავლებელი და 30-ზე მეტი მოხალისე კერძო და საჯარო სექტორიდან. მოსწავლეები საქართველოდან მონაწილეობენ სხვადასხვა გამოფენა-გაყიდვაში, „ჯუნიორ ეჩივმენტ მსოფლიო“-ს პროგრამები აღიარებულია მსოფლიოს 120-მდე ქვეყანაში, ის წარდგენილი იყო 2022 წლის ნობელის პრემიაზე „მშვიდობის დარგში“.

აღნიშნული პროგრამების შესახებ დეტალური ინფორმაციისთვის იხ. ორგანიზაციის ვებგვერდი www.jag.ge

აქტივობა №8

გაეცანით მოსწავლეთა კომპანიის რამდენიმე მაგალითს და იმსჯელეთ:

- რატომ არის მნიშვნელოვანი ახალგაზრდების ჩართულობა სამენარმეო საქმიანობაში?
- როგორ აისახება სამენარმეო საქმიანობის განვითარება ქვეყნის განვითარებაზე?
- როგორ შეუძლია მოსწავლეს სამენარმეო საქმიანობით ხელი შეუწყოს როგორც ადგილობრივი, ისე გლობალური პრობლემების გადაჭრას?

მოსწავლეთა კომპანია – “Candellera“

2021 წელს გოგიტა კიკნაძის სახელობის ქალაქ თბილისის №182 საჯარო სკოლის მე-10 კლასის მოსწავლეებმა „ჯუნიორ ეჩივმენტ საქართველოს“ პროგრამის ფარგლებში შექმნეს სანთლების მინი-საწარმო – “Candellera“ წარმოების ორი ხაზით: სიმბოლური და დეკორატიული. სიმბოლური ხაზის ფარგლებში მოსწავლეები თავად, საკუთარი ხელით ქმნიან საქართველოს ღირსშესანიშნაობების, ეროვნული ძეგლების, ტრადიციული კერძების ფორმის მქონე სანთლებს

(ხინკალი, სვანური კოშკი, ქვევრი), რომელსაც თან ერთვის ბარათი QR კოდით, მასზე კი მოცემულია ორენოვანი ინფორმაცია კონკრეტული ღირსშესანიშნაობის შესახებ. Candellera-ს ერთ-ერთი მიზანია, პროდუქციამ გაზარდოს უცხოელი სტუმრების ინტერესი საქართველოს კულტურის, ისტორიისა და ტრადიციების მიმართ, რაც ხელს შეუწყობს ტურიზმის განვითარებას ჩვენს ქვეყანაში. მოსწავლეების მუშაობაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს კომპანიის მიერ სოციალური პასუხისმგებლობის გააზრებას. ისინი ახალ სიცოხლეს აძლევენ გამოყენებულ ქილებს, ამუშავებენ მეორეულ სანთლებს, ამზადებენ ეკომეგობრულ შეფუთვებს. შედეგად მოსწავლეებმა დიდ წარმატებას მიაღწიეს, მათი კომპანიის ცნობადობა გასცდა საქართველოს ფარგლებს: გაიმარჯვეს მოსწავლეთა სამენარმეო კონკურსში და მონაწილეობა მიიღეს ესტონეთში გამართულ

გამოფენა-გაყიდვაში, დასახელდნენ საუკეთესო მოსწავლეთა კომპანიების ხუთეულში, რეალიზაციის მიზნით ხშირად მართავენ გამოფენა-გაყიდვებს, მათ შორის საქველმოქმედოს, მუშაობენ თავიანთი ბიზნესის განვითარებაზე და, რაც მთავარია, მიღებულ გამოცდილებას უზიარებენ დამწყებ მენარმეებს.

დეტალურად იხილეთ კომპანიის გვერდი – <https://rb.gy/6otuk>

მოსწავლეთა კომპანია „ირიგო“

2022 წელს ქალაქ თბილისის გივი ზალდასტანიშვილის სახელობის ამერიკული აკადემიის მოსწავლეებმა „ჯუნიორ ერივმენტ საქართველოს“ პროგრამის ფარგლებში შექმნეს მინიკომპანია „ირიგო“. ისინი აწარმოებენ სარწყავი სისტემის მექანიზმს, რომელიც მცენარეების ავტომატურად მორწყვის საშუალებას იძლევა. ეს არის მცენარეების მოვლის ინოვაციური საშუალება, რომელიც მათ პატრონებს აძლევს შესაძლებლობას, მორწყვან მცენარეები დისტანციურად. თანამედროვე ცხოვრების გადატვირთული რეჟიმისა და დაკავებული ადამიანების, ასევე მცენარის მუდმივი სიჯანსაღისა და ზრდის ხელშესაწყობად შექმნილმა იდეამ დიდი ინტერესი დაიმსახურა. კომპანია „ირიგო“ გახდა სამეწარმეო ფესტივალის წლის საუკეთესო მოსწავლეთა კომპანია. ამის შედეგად მონაწილეობა მიიღეს საერთაშორისო სამეწარმეო გამოფენა-გაყიდვაში.

დეტალურად იხილეთ კომპანიის გვერდი – <https://rb.gy/ps221>

სამეწარმეო საქმიანობის ხელშეწყობა და კონკურსები

„აწარმოე საქართველოში“

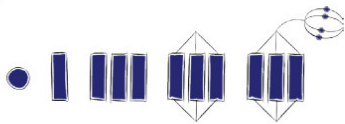
საქართველოში არსებული ორგანიზაციები და საჯარო სტრუქტურები, როგორებიცაა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო, მუშაობენ ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებასა და სამეწარმეო კლიმატის გაუმჯობესებაზე. ქვეყანაში არსებობს სხვადასხვა პროგრამა,

რომლებიც დამწყები მენარმეებისათვის სამეწარმეო საქმიანობის ხელშეწყობას უზრუნველყოფს. მათ შორისაა მთავრობის მიერ ინიცირებული სახელმწიფო პროგრამა „აწარმოე საქართველოში.“ აღნიშნული პროგრამის მიზანია ქვეყანაში მენარმეობის განვითარება და მხარდაჭერა, ახალი საწარმოების შექმნის ხელშეწყობა და საექსპორტო პოტენციალის გაზრდა.

„ანარმოე საქართველოში“ ერთ-ერთი პირველი სახელმწიფო უწყებაა, რომელიც ქმედით ნაბიჯებს დგამს სამეწარმეო გარემოს გასაუმჯობესებლად. სააგენტო ძირითადად მუშაობს ისეთი მიმართულებების განვითარებაზე, როგორებიცაა ბიზნესის ხელშეწყობა, ადგილობრივი წარმოების გაზრდა, კერძო სექტორის განვითარება, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა და ექპორტის ხელშეწყობა. პროგრამის ფარგლებში 300-ზე მეტი ეკონომიკური საქმიანობაა დაფინანსებული.

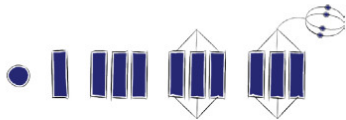
იხ. ანარმოე საქართველოს ოფიციალური გვერდი <https://rb.gy/g8ws1>

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები უამინდელი ცოდნა. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

5. მარკეტინგი

განვლილ პარაგრაფებში ჩვენ არაერთი წარმატებული ბიზნესი ვნახეთ, გავიცანით ადამიანები, რომლებმაც ბიზნესიდეები რეალობად აქციეს, ბევრი დაბრკოლება გადალახეს და საკუთარი ბიზნესის განვითარებასთან ერთად საზოგადოებრივი ცხოვრების უკეთესობისკენ შეცვლაზეც იზრუნეს. სხვისი მაგალითების გაცნობასთან ერთად ისიც ვისწავლეთ, თავად როგორ შეგვიძლია გავხდეთ მენარმეები, რა არის საჭირო ბიზნეს-გეგმის შესადგენად, ამ გეგმის შემუშავების შემდეგ სად შეგვიძლია დაფინანსების წყაროების ძებნა და ა. შ. ახლა კი დროა, გავეცნოთ ხერხებს, რომელთაც მენარმეები თავიანთი საქმიანობის პოპულარიზებისა და შექმნილი პროდუქტის/მომსახურების გაყიდვების გასაზრდელად იყენებენ. სახელმძღვანელოს ამ ნაწილში თქვენ გაიგებთ, რა არის მარკეტინგი და გაეცნობით ინფორმაციას, რომელიც დაგეხმარებათ წამოწყებული საქმის პოპულარიზებაში.

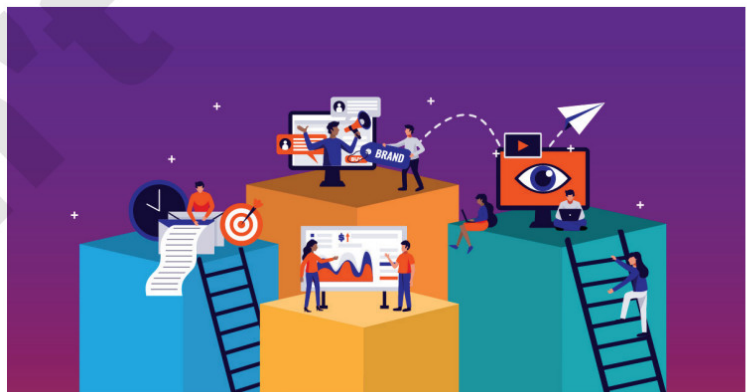

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წინა კომპლექსურ დავალებებში თქვენ უკვე შექმენით სოციალური საწარმოს კონცეფცია და ბიზნესგეგმა. ახლა კი დროა, შექმნათ სარეკლამო რგოლი, რომელიც თქვენი იდეების საზოგადოებამდე მიტანასა და მის პოპულარიზებაში დაგეხმარებათ. რეკლამის დახმარებით საზოგადოება უნდა დაარწმუნოთ, შეიძინონ თქვენი მომსახურება/პროდუქტი.

რეკლამაში თვალნათლივ უნდა წარმოაჩინოთ:

- რა იდეით და ვისთვის იქმნება პროდუქტი/მომსახურება, როგორი პიროვნული მახასიათებლების მქონე ადამიანები მოიხმარენ მას.
- როგორ აისახება აღნიშნული პროდუქტი/მომსახურებით სარგებლობა მომხმარებელთა ცხოვრებაზე, როგორც მყისიერად, ისე სამომავლოდ. რა მოთხოვნები დააკმაყოფილებს ის.
- როგორ შეუძლია პროდუქტს/მომსახურებას გაამარტივოს ადამიანის ცხოვრება ლოკალურ თუ გლობალურ დონეზე.

ნაიკითხეთ მაგალითი და იმსჯელეთ

- რამ განაპირობა კომპანიის სარეკლამო კამპანიის უარყოფითი შედეგი?
- როგორ შეეძლო კომპანიას ამის თავიდან არიდება?

პურ-ფუნთუშეულის მწარმოებელი ახალდაარსებული კომპანიის მფლობელმა გადაწყვიტა, რომ თავისი პროდუქციის პოპულარიზებისთვის სოციალური მედიისთვის სარეკლამო პოსტერი მოემზადებინა. ამისთვის დაიქირავა შესაბამისი სპეციალისტები, რომლებსაც უნდა გადაეღოთ ფოტო, აენიჭოთ ელექტრონული პოსტერი და ა.შ. კომპანიის მფლობელმა დაიწინა, რომ სურათზე პროდუქტი იმაზე მოც-

ულობითი და ფუმფულა გამოეჩინათ, ვიდრე ის სინამდვილეში იყო. დაქირავებული პროფესიონალები ურჩევდნენ, რომ პოსტერი რეალობასთან მაქსიმალურად მიახლოებული ყოფილიყო, მაგრამ კომპანიის მფლობელმა მათი რჩევა არ გაითვალისწინა. პოსტერზე გამოსახული პური მართლაც ბევრად მიმზიდველად გამოიყურებოდა, ვიდრე სინამდვილეში იყო. რეკლამის განთავსებისთანავე სოციალურ ქსელში პოსტს ნეგატიური გამოხმაურება მოჰყვა. მომხმარებელი უკმაყოფილებას არ მალავდა, ამბობდნენ, რომ კომპანია მათ მოტყუებას ცდილობდა, ამიტომ მის პროდუქტს არასდროს შეიძენდნენ. კომპანია მალევე გაკოტრდა. მიუხედავად იმისა, რომ კომპანია დაიხურა, ინტერნეტში მათზე კიდევ დიდხანს წერდნენ და მათ არაეფექტიან რეკლამას მაგალითის სახით იყენებდნენ საერთაშორისო ტრენინგკურსებზე.

რა არის მარკეტინგი?

მარკეტინგს ხშირად რეკლამირებასთან აიგივებენ. სინამდვილეში, ის ბევრად უფრო ფართო, „ქოლგა“ ტერმინია. იგი, რეკლამისთან ერთად, აერთიანებს ყველა იმ კოორდინირებულ, წინასწარ გათვლილ საქმიანობას, რომლებიც უზრუნველყოფს

მომხმარებლის მოზიდვას, მასთან ურთიერთობის შენარჩუნებას, პროდუქტისა და მომსახურების როგორც მყისიერ გაყიდვებს, ისე კომპანიის სამომავლო განვითარებას და, ზოგადად, ბრენდის პოზიტიური რეპუტაციის შექმნას. იმისთვის, რომ ეს ყველაფერი შესაძლებელი გახდეს, საჭიროა ბაზრის საგულდაგულო და ყოველმხრივი კვლევა, მომხმარებელთა მოთხოვნილებებისა და გემოვნების ცოდნა. თუმცა, გარდა უკვე არსებული მდგომარეობის შესწავლისა, მარკეტინგული მიდგომების საშუალებით შესაძლებელია აგრეთვე მოთხოვნილებების ჩამოყალიბების პროცესზე ზეგავლენის მოხდენაც. ეს კი თავისთავად ბაზარზე ზეგავლენასაც გულისხმობს. კარგად დაგეგმილ მარკეტინგულ კამპანიას შეუძლია არამხოლოდ გაყიდოს ბაზარზე უკვე მოთხოვნილი პროდუქტი/მომსახურება, არამედ გააჩინოს მოთხოვნა კომპანიის მიერ წარმოებულ პროდუქტზე/მომსახურებაზე. მარკეტინგი ბაზრის შესწავლისა და არსებული მდგომარეობის შეფასების დროს ყურადღებას

ამახვილებს, თუ რა პოზიციას იკავებს ბაზარზე საწარმო კონკურენტთა შორის, რა არის მისი კონკურენტული უპირატესობა სხვებთან შედარებით, და სწორედ ამაზე დაყრდნობით დგამს სამომავლო ნაბიჯებს. შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მარკეტინგული ღონისძიებები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთ ბაზარზე, სადაც მაღალია კონკურენცია და კომპანიები მარკეტინგული სტრატეგიების გამოყენებით ცდილობენ ბაზარზე დაიმკვიდრონ თავი, შექმნან **ბრენდი**, აიმაღლონ რეპუტაცია, გაითქვან სახელი, მოიზიდონ და შეინარჩუნონ მომხმარებლები და მეტიც, გააფართოონ საკუთარი ბიზნესი. ინტერნეტისა და სოციალური ქსელების მზარდი მოხმარების ფონზე სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა ციფრულ მარკეტინგს. იგი აერთიანებს ნებისმიერ მარკეტინგულ საქმიანობას, რომელიც თანამედროვე ტექნოლოგიური ინოვაციების საშუალებებით არის განხორციელებული.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მარკეტინგი განიხილება, როგორც წარმოებისა და რეალიზების მართვის სისტემა, რომელიც საკუთარ თავში მოიცავს ყველაფერს – პროდუქტისა და მომსახურების შექმნით დაწყებული, მათი ფასის განსაზღვრით, რეკლამირებითა და განთავსებით დამთავრებული.

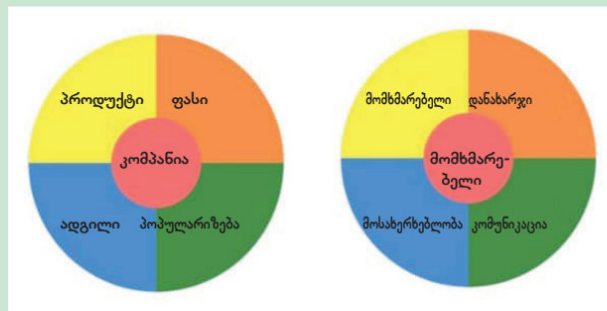
რა არის ბრენდი?

ჩვენ ვახსენეთ, რომ მარკეტინგის ერთ-ერთი მიზანი ბრენდის შექმნაა. მაინც, რას ნიშნავს ბრენდი? როგორ ახასიათებს მომხმარებელი კომპანიას, რა მოლოდინები აქვს მისგან, როგორია მომხმარებლის ცნობიერებაში პროდუქტის აღქმა, რას განიცდიან, როდესაც იყენებენ ამ პროდუქტს თუ მომსახურებას. როდესაც ლოგოს ან სლოგანის დახმარებით შეუძლიათ ამოიცნონ კომპანია და მის მიმართ ჰქონდეთ კონკრეტული დამოკიდებულება. მარტივად რომ ვთქვათ, ეს არის კომპანიის იმიჯი.

მარკეტინგული მოდელები

არსებობს რამდენიმე მარკეტინგული მოდელი, რომლებზე დაფუძნებითაც ადგენენ მარკეტინგულ პროგრამებს. ასეთი მრავალი მოდელი/მიქსი არსებობს, თუმცა სახელმძღვანელოში მხოლოდ ორ მათგანს შევხებით. ეს მოდელებია:

- 4P (Product პროდუქტი, Price ფასი, Place ადგილი, Promotion პოპულარიზება)
- 4C(Consumer მომხმარებელი, Cost დანახარჯი, Convenience მოსახერხებლობა, Communication კომუნიკაცია),

არსებითად, ეს ორივე მოდელი ერთსა და იმავე საკითხებს ეხება, თუმცა 4P უფრო მეტად ბიზნესზეა ორიენტირებული, 4C კი განსაკუთრებულ ყურადღებას მომხმარებლის პოზიციიდან სიტუაციის აღქმას უთმობს.

მოდიოთ, განვიხილოთ თითოეული მათგანი:

● 4P (Product, Price, Place, Promotion)

Product – პროდუქტი

მარკეტინგული მოდელის ეს ელემენტი მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა პროდუქტის დიზაინი, შეფუთვა, ხარისხი, ფორმა, ასორტიმენტი, რა მომსახურებები

შეიძლება ახლდეს თან ამ პროდუქტს (მაგ., გარანტია) და ა. შ.

Price – ფასი

ფასის განსაზღვრა მნიშვნელოვანია, რათა პროდუქტის/მომსახურების რეალიზებამ რეალურად მოიტანოს მოგება. ამ საკითხზე მუშაობისას დრო უნდა დაეთმოს ისეთ კითხვებზე პასუხებს, როგორებიცაა: თუ რა ჯდება პროდუქციის დამზადება, რა უნდა ღირდეს პროდუქტი/მომსახურება, რა თანხის გადახდა შეუძლია მომხმარებელს, რა სტრატეგია უნდა აირჩიოს კომპანიამ ფასებთან მიმართებით. მაგალითად, კონკურენტებთან შედარებით უფრო ძვირი ეღირება პროდუქტი, თუ იაფი, ბაზარზე შესვლისას ჯერ იაფად მიაწვდის მომხმარებელს პროდუქტს და მერე გააძვირებს, თუ სტაბილური ფასი ექნებათ და ა. შ.

Place – ადგილი

მარკეტინგული მიქსის ეს ელემენტი მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა: გადანაცვებილები გაყიდვის ადგილთან დაკავშირებით, ბაზრის მოცვა (მაგ., მხოლოდ რომელიმე კონკრეტულ მაღაზიაში შეუძლიათ პროდუქტის ყიდვა, თუ ყველა მოქმედ საავტოო ობიექტზე), ფრენჩაიზი, ინვენტარი, რომელიც საჭიროა მომსახურების/პროდუქტის გაყიდვისთვის, დისტრიბუცია, ტრანსპორტი, საწყობები, ლოგისტიკა და ა. შ.

Promotion – პოპულარიზაცია

ეს ნაწილი აერთიანებს ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა რეკლამა, საზოგადოებასთან ურთიერთობა (PR), საკომუნიკაციო სტრატეგია, მედიასტრატეგია – როგორ უნდა მივაღწიოთ მიზნობრივ აუდიტორიამდე; შეტყობინების სიხშირე – რა სიხშირის კომუნიკაციაა საჭირო და ა. შ.

„პროდუქტისთვის კი არ უნდა ეძებდეთ კლიენტს, არამედ კლიენტისთვის პროდუქტს“ – სეტ გოდინი – ამერიკელი მენარმე, მწერალი, მარკეტინგის სპეციალისტი.

● 4C (Consumer, Cost, Convenience Communication)

Consumer – მომხმარებელი

მარკეტინგული მიქსის ეს ელემენტი ითვალისწინებს მომხმარებლის სურვილების, საჭიროებების, მოთხოვნილებებისა და მოთხოვნების შესწავლას. ეს ინფორმაცია გვეხმარება, სწორად გავთვალთ, მომხმარებლისთვის რისი შეთავაზებაა დროული.

Cost – დანახარჯი

დანახარჯები, რომლებიც საჭიროა მომხმარებლის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებად, წინასწარ უნდა განისაზღვროს. ბიზნესმა უნდა დათვალოს, რა უჯდება პროდუქტის/მომსახურების წარმოება და მომხმარებელამდე მიტანა.

თუმცა ამავედროულად მნიშვნელოვანია მწარმოებელმა დაადგინოს, თუ რა არის იმ თანხის მაქსიმუმი, რითაც მომხმარებელს მოცემული პროდუქტის/მომსახურების შეძენა უღირს, რა იქნება კლიენტის დანახარჯი.

Convenience – მოსახერხებლობა

მომხმარებლისთვის პროდუქტის/მომსახურების მიწოდების გზა უნდა იყოს მოსახერხებელი; ამისთვის უნდა დავადგინოთ, თუ როგორ ურჩევნია მას პროდუქტის/მომსახურების შეძენა, მაგ., ინტერნეტის, ბეჭდური კატალოგის, საკრედიტო ბარათის თუ ტელეფონის საშუალებით და შემდეგ იმოქმედოთ.

Communication – კომუნიკაცია

ეს უნდა იყოს მომხმარებელსა და ბიზნესს შორის დიალოგი და არა ბიზნესის მონოლოგი. უნდა განისაზღვროს, როგორ, რა გზებით ვანვლით მომხმარებელს ინფორმაციას და მათგან როგორ ვიღებთ უკუკავშირს.

აქტივობა №1

თქვენი აზრით, რა საერთო შეიძლება ჰქონდეთ მარკეტინგსა და ფიზიკას? ვიდეოში „რა მასწავლა ფიზიკამ მარკეტინგის შესახებ“ კომპანია google-ის მარკეტინგის დირექტორი საუბრობს ამ ორი დარგის საერთო მახასიათებელზე. გაეცანით ამ ვიდეოს და დაფიქრდით, ეთანხმებით თუ არა მასში გამოთქმულ მოსაზრებებს. <https://rb.gy/jrrzh>

აქტივობა №2

უყურეთ მხატვრულ ფილმს სახელწოდებით „დამფუძნებელი“. განიხილეთ იგი 4P და 4C მარკეტინგული მოდელების ჭრილში. დაფიქრდით და იმსჯელეთ:

- რით განსხვავდებოდა ფილმის დასაწყისში ნაჩვენები ბიზნესი ფილმის ბოლოს არსებული ბიზნესისგან?
- რამ შეუწყო ხელი სწრაფი კვების კომპანიის ბრენდად ჩამოყალიბებას? როგორ გადაიქცა მცირე ბიზნესი მსოფლიო ბიზნეს გიგანტად?
- როგორ შექმნეს ძეგბმა მაკდონალდებმა მომხმარებლის მომსახურების იდეალური გეგმა?
- მეწარმისთვის დამახასიათებელი რომელი თვისებებით გამოირჩეოდნენ ძეგბი? რეი კროკი?
- რით განსხვავდებოდა ძეგბი მაკდონალდებისა და რეი კროკის მარკეტინგული ხედვა? როგორ ხედავდნენ ისინი ბიზნესის განვითარებას?
- თქვენ რომ ფილმის პერსონაჟების ადგილას ყოფილიყავით, როგორ მოიქცეოდით?
- თქვენი აზრით, როგორ შეეძლოთ მაკდონალდებს, შეენარჩუნებინათ საკუთარი წილი ბიზნესში?

ფილმის „დამფუძნებელი“ პოსტერი

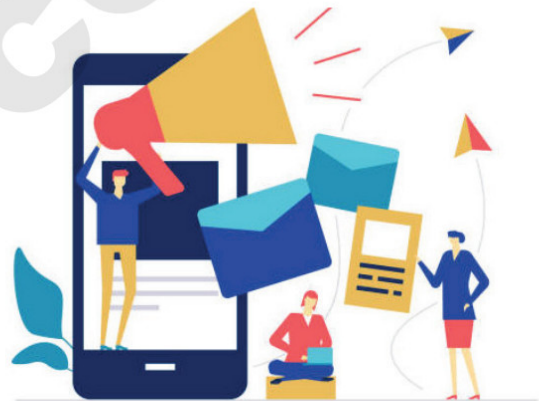

დაიყავით ჯგუფებად, გამოიყენეთ წინა პარაგრაფებში შექმნილი კომპლექსური დავა-ლებები, ან ჩამოაყალიბეთ სოციალური საწარ-მოს, პროდუქტის ან მომსახურების შექმნის ახალი იდეები და და ზემოთ მოცემული მარკეტინგული ინსტრუმენტების გამოყენებით შეადგინეთ თქვენი იდეების შესაბამისი მარკეტინგული პროგრამა.

რეკლამა და მისი როლი

რეკლამა მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან *reclamo*, რომელიც ნამოყვრებას ნიშნავს. მისი თანამედროვე განმარტება კი ასე უღერს: „ნებისმიერი მეთოდი (კანონის ფარგლებში დაშვებული), ფორმითა და ხერხით გავრცელებული ინფორმაცია, რომელიც საზოგადოების ფართო მასებზეა გათვლილი და მიზნად ისახავს ადამიანის (მაგ., პოლი-ტიკოსის, ექიმის, იურისტის), კომპანიის/ბრენდის, პროდუქტის (ავტომობილის, სახლის, ტელეფონის), მომსახურების (სილამაზის სალონის, ბანკის) თუ რაიმე იდეის პოპულარ-იზებას, მის მიმართ ინტერესის აღძვრასა და შენარჩუნებას. რეკლამის დანიშნულება შეიძლება იყოს ასევე რაიმე პროდუქტის ან მომსახურების რეალიზება-გაყიდვა. რეკლა-მა კაცობრიობის ისტორიის განუყოფელი ნაწილია, ის ცივილიზაციის განვითარებას-თან ერთად სულ უფრო იხვეწება. არაერ-თი არტეფაქტია აღმოჩენილი, რომელიც ადასტურებს, რომ ადამიანები ოდითგანვე ცდილობდნენ, სხვები დაერწმუნებინათ იმა-ში, რომ შეეძინათ პროდუქტი, ესარგებლათ რაიმე მომსახურებით, აერჩიათ კონკრეტული ადამიანი თუ მიჰყოლოდნენ ამა თუ იმ იდეას. რეკლამას სხვადასხვა ფორმა და მეთოდი ჰქონდა, მაგალითად, ეგვიპტეში რეკლამ-ისთვის პაპირუსს იყენებდნენ, ანტიკურ სა-ბერძნეთში, რომსა და პომპეიში განცხადებებს ხის დაფებზე, სპილენძსა თუ ხანდახან ძვლებზეც წერდნენ, შემდეგ კი ისეთ ადგილზე ათავსებდნენ, სადაც ბევრი ადამიანი შეძლებდა მათ ნახვას. ასევე, სპეციალურად შეთეთრებულ კედლებზე ვაჭრები წითელი საღებავით ან ნახშირით წერდნენ შეტყობინებებს. თუმცა გარდა დაწერილი განცხადე-ბებისა, არსებობდნენ სპეციალურად დაქირავებული ადამიანები, რომლებსაც ქუჩებში სიარული და განცხადებების ხმამაღლა კითხვა ევალებოდათ. ცხადია, ასეთი ფორმით მიწოდებული რეკლამები არ იძლეოდა ხალხის დიდი მასების მოზიდვის საშუალებას. ფართო აუდიტორიამდე რეკლამის მიტანა მხოლოდ ტექნოლოგიების განვითარებასთან ერთად გახდა შესაძლებელი. საბეჭდი მანქანის, რადიოს, ტელევიზიისა თუ ინტერნეტის გამოგონების შემდეგ რეკლამა თითოეული ადამიანის ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი გახდა. რეკლამის შექმნასა და ჩვენამდე მოტანაში სულ უფრო მეტი ფული იხარჯება.

სარეკლამო ბიზნესში სულ უფრო მეტი თანხა იხარჯება და რეკლამების შექმნაზეც არაერთი პროფესიონალი – მკვლევარი, ფსიქოლოგი, სცენარისტი, თუ რეჟისორი – მუშაობს. რეკლამას, რომელსაც ვხედავთ, ჩვენთან მოსვლამდე დიდი გზა აქვს გამოვლი-ლი, დაწყებული აუდიტორიის შერჩევით, მათი ინტერესებისა და მოთხოვნილებების კვ-ლევით, სცენარის შექმნითა თუ მთავარი მესიჯების ჩამოყალიბებით და დამთავრებული

ფერების, განათების, ხმის ტემბრისა და მუსიკის შერჩევით. რეკლამის ყურებისას, ალბათ, არც კი დავფიქრებულვართ, რომ თითოეული ფერი, რომელსაც ვხედავთ, წინასწარაა შერჩეული იმისთვის, რომ მაყურებელში გარკვეული ემოციები აღძრას. მაგალითად, ყვითელ ფერს მაყურებლის ყურადღების მისაქცევად იყენებენ, წითელი მაყურებელში მოქმედების სურვილს აღძრავს, თეთრი სიმშვიდესა და

ნიუ-იორკის Times Square

მყუდროებას უსვამს ხაზს და ა. შ. თუკი რეკლამების ტექსტებსა და გამოსახულებებს დაფუძვნილებით, ხშირად შევამჩნევთ, რომ ისინი ადამიანის მოთხოვნილებათა პირამიდის სხვადასხვა საფეხურს პასუხობს. მაგალითად, მაყურებელში აღძრავს უსაფრთხოების, პატივისცემის ან თვითდამკვიდრების სურვილს. აღარაფერს ვამბობთ კონკრეტული პროდუქტით შიმშილისა თუ წყურვილის დაკმაყოფილების შესაძლებლობების ჩვენებაზე.

ზეგავლენის თვალსაზრისით, განასხვავებენ ორი ტიპის რეკლამას: რაციონალურს, რომელიც მაყურებელს სთავაზობს კონკრეტულ ფაქტებს, მაგალითად, ეუბნება, რომელ მაღაზიაში რომელ პროდუქტზეა ფასდაკლება, და ემოციურს, რომელიც მაყურებელში ემოციების აღძვრით ცდილობს, აქციოს ის პოტენციურ მყიდველად.

რეკლამა შეიძლება იყოს:

- ინფორმაციული – მომხმარებელამდე მიაქვს ინფორმაცია პროდუქტის შესახებ;
- შემახსენებელი – ცდილობს, მომხმარებელმა არ დაივიწყოს მათი პროდუქტი;
- განმამტკიცებელი – ცდილობს, მომხმარებელს განუმტკიცოს მათი პროდუქტის შეძენის ჩვევა;
- დამარწმუნებელი – ცდილობს, მომხმარებელი დაარწმუნოს სწორედ მათი პროდუქტის შეძენაში.

რეკლამები შეიძლება კომერციულ, სოციალურ და წინასაარჩევნო რეკლამებად დავაჯგუფოთ. საქართველოს კანონი მაუწყებლის შესახებ ამ ტიპის რეკლამებს შემდეგნაირად განმარტავს:

- **კომერციული რეკლამა** – საფასურის ან სხვა ეკონომიკური სარგებლის სანაცვლოდ ფიზიკური ან/და იურიდიული პირის, საქონლის, მომსახურების, სამუშაოს, იდეის ან/და წამოწყების შესახებ ნებისმიერი საშუალებითა და ფორმით გავრცელებული ინფორმაცია, რომელიც გამიზნულია პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის და ემსახურება ფიზიკური ან/და იურიდიული პირის, საქონლის, მომსახურების, სამუშაოს, იდეის ან/და წამოწყების მიმართ ინტერესის ფორმირებასა და შენარჩუნებას, აგრეთვე საქონლის, იდეის ან/და წამოწყების რეალიზაციის ხელშეწყობას;
- **სოციალური რეკლამა** – საზოგადოებრივი სიკეთის ხელშეწყობისკენ, საქველმოქმედო მიზნების მიღწევისკენ, მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ საკითხებზე საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებისკენ ან/და საზოგადოების ქცევის პოზიტიური თვალსაზრისით შეცვლის ხელშეწყობისკენ მიმართული რეკლამა, რომელიც არ არის არც კომერციული რეკლამა და არც წინასაარჩევნო რეკლამა და არ შეიცავს სახელმწიფო ან მუნიციპალიტეტის ორგანოს, კერძო ან საჯარო სამართლის იურიდიული პირის მიერ განეული მომსახურების რეკლამას;

- **წინასაარჩევნო რეკლამა** – რეკლამა, რომლის მიზანია საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს პარლამენტის, მუნიციპალიტეტის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს, მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელი ორგანოსა და მუნიციპალიტეტის უმაღლესი თანამდებობის პირის – მერის არჩევის ხელშეწყობა;

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32866?publication=66>

აქტივობა №4

სტატისტიკური ინფორმაციით, 2021 წლის განმავლობაში კოვა-კოლამ საკუთარი პროდუქციის რეკლამირებაზე 4.1 მილიარდი ამერიკული დოლარი დახარჯა, პეპსიმ კი 1.96 მილიარდი. როგორ ფიქრობთ,

- რატომ ხარჯავენ აღნიშნული ოდენობის თანხებს კომპანიები, რომლებიც უკვე ბრენდებათა ცნობილი?
- თქვენი აზრით, რამდენად აუცილებელია მსგავსი დანახარჯები ისედაც ცნობილი კომპანიებისათვის?

ნიუ-იორკის Times Square

რეკლამა, როგორც იმიჯი

კომპანიები ხშირად ცდილობენ, რომ რეკლამების საშუალებით მომხმარებელს მხოლოდ საკუთარი რომელიმე პროდუქტი კი არა, ამა თუ იმ საკითხისადმი თავიანთი დამოკიდებულებაც აჩვენონ. მაგალითად, ხაზი გაუსვან ადამიანის უფლებების მნიშვნელობას, ეკოლოგიურ პრობლემებს და ა. შ. ეს მათ, გარდა უშუალოდ პროდუქტის რეკლამირებისა, ბრენდის შექმნაშიც ეხმარება. ზოგჯერ ისეც ხდება, რომ მარკეტინგული გათვლები არასწორი აღმოჩნდება და დაგეგმილი სარეკლამო კამპანია საზოგადოების მხრიდან გულისწყრომას იმსახურებს. ამის მაგალითად შეგვიძლია გავიხსენოთ Victoria's Secrets-ის 2014 წლის სარეკლამო პოსტერი, რომელზეც გამოსახული იყვნენ სამოდელო ბიზნესში გავრცელებული სილამაზის სტანდარტების შესაბამისი სხეულის მქონე მოდელები წარწერით – „The Perfect Body“ – „სრულყოფილი სხეული“. რეკლამამ მალევე დაიმსახურა კრიტიკული შეფასებები; კომპანიას ადანაშაულებდნენ ქალების მიმართ სტერეოტიპული დამოკიდებულებების დანერგვასა და მათ თვითშეფასებაზე უარყოფითი გავლენის მოხდენაში. პოსტერზე სკანდალური წარწერა მალევე შეიცვალა ახლით – „A body for everybody“.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კომპანიების ნაწილი სპეციალურად აკეთებს ეპატაჟურ რეკლამებს, რათა საზოგადოების ყურადღება მიიქციოს, ასე რომ, ის, რაც შეიძლება კომპანიის შეცდომად და არასწორ სარეკლამო მესიჯად მოგვეჩვენოს, ზოგჯერ წინასწარ გათვლილი სტრატეგიის ნაწილია.

აქტივობა №5

გაეცანით Dove-ის სარეკლამო კამპანიებს და დაფიქრდით:

- რატომ არის მსგავსი კამპანიები საჭირო?
- როგორ აისახება მსგავსი კამპანიები ადამიანის თვითშეფასებაზე?
- რატომ გადაწყვიტა კომპანიამ, რომ საკუთარი რეკლამების გარდა, სხვა კომპანიების რეკლამებიც შებრძოლებოდა სტერეოტიპებს?

2004 წლიდან მოყოლებული, კომპანია Dove-მ სარეკლამო ბიზნესში გარეგნობასთან დაკავშირებული სტანდარტებისა და სტერეოტიპების წინააღმდეგ მიმართული არაერთი კამპანია განახორციელა. ისინი ერთ-ერთი პირველები ალაპარაკდნენ იმაზე, რომ დიზიანერები ადამიანების განწყობით მანიპულირებენ, როდესაც „ხელოვნურ სილამაზეს“ გვთავაზობენ მათ მიერ დამუშავებული ფოტოების სახით. კამპანიის ფარგლებში კომპანიამ ფოტორედაქტორებს შესთავაზა პროგრამა Beautify Action, რომელიც რედაქტირებულ ფოტოს საწყის მდგომარეობაში აბრუნებს და შემდეგ გამოდის წარწერა „სილამაზე ისეთი უნდა მიიღო, როგორიც არის“. საინტერესოა კიდევ ერთი ექსპერიმენტი, რომელმაც Dove-მ ადამიანთა თვითაღქმის თემაზე ჩაატარა. მათ ფოტორობოტების მხატვრებს სთხოვეს, დაეხატათ ქალების პორტრეტები. მხატვარი ვერ ხედავდა ქალს, რომლის დახატვაც იყო მისი ამოცანა, ერთ შემთხვევაში მას უნდა ეხელმძღვანელა თავად ამ ქალის მიერ საკუთარი თავის აღწერით. მეორე შემთხვევაში კი იმავე ქალს უცხო ადამიანი აღწერდა. ორივე ნახატის გვერდიგვერდ მოთავსების შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ქალები საკუთარ თავს უფრო მკაცრად განსჯიდნენ, ვიდრე სხვები.

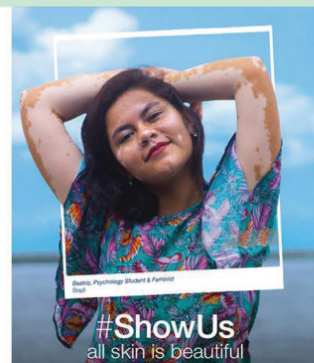
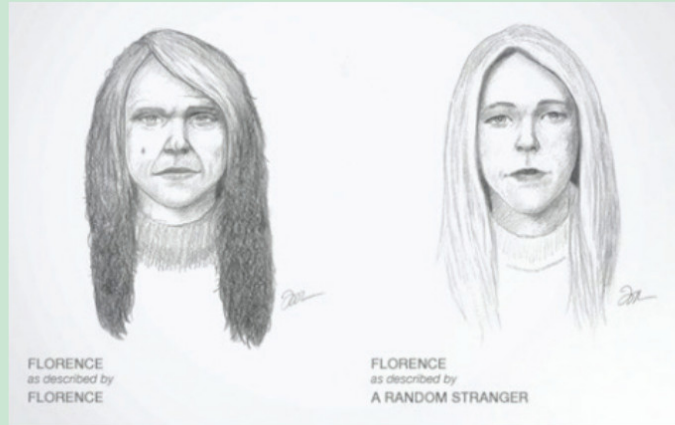
2020 წელს კი Dove-მ გადაწყვიტა, სარეკლამო ინდუსტრია შიგნიდან დაენგრია და საერთაშორისო ბრენდების კასტინგში ნამდვილი სილამაზის ჩართულობაზე ეზრუნა.

წამოიწყეს კამპანია, რომელის ფარგლებშიც 10000-ზე მეტი ქალის ფოტო გადაიღეს კასტინგისთვის. თუკი ცნობილი კომპანიები რომელიმე მათგანს რეკლამაში გადაიღებდნენ და ზუსტად ისეთს წარმოაჩენდნენ, როგორც ის რეალურ ცხოვრებაში იყო, რეკლამაში მონაწილეობის ჰონორარს მათ იმ კომპანიის ნაცვლად Dove გადაუხდიდა. მართლაც არაერთმა კომპანიამ ისარგებლა ამ შემოთავაზებით.

„გვაჩვენე ნამდვილი სილამაზე! გვაჩვენეთ სილამაზე, რომელიც ინკლუზიური და მრავალფეროვანია. ეს სწორედ ისაა, რისი დანახვაც ყველას გვსურს, თუმცა კი, ჯერჯერობით, ეს ჩვენი რეალობა არ არის. ქალების 70% თავს ვერ აიგივებს იმ პერსონაჟებთან, რომლებსაც მედიასა და რეკლამაში ვხედავთ. ეს კი ყოველდღიურად ქალის ცნობიერებაში შეზღუდვებისა და გარეგნობასთან დაკავშირებული სტანდარტებისა და სტერეოტიპების გამყარებას ემსახურება. ძვირფასო ბრენდებო, ერთად ჩვენ შეგვიძლია, ცვლილებებსა და ქალების გაძლიერებას შევუწყოთ ხელი. ჩვენზეა დამოკიდებული, შევცვლით თუ არა უკეთესობისკენ მედიასა და რეკლამას“, – ნათქვამია Dove-ის განცხადებაში.

კამპანიების შესახებ დამატებითი ინფორმაცია ნახეთ საიტზე <https://www.marketer.ge/>.

<https://www.youtube.com/watch?v=PjGpZjaQT9Y> – It's on Us

აქტივობა №6

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ შემთხვევას და დაფიქრდით, რა გავლენა შეიძლება იქონიოს რეკლამებში გამოთქმულმა იდეებმა საზოგადოებაზე ან რომელიმე საზოგადოებრივ ჯგუფზე? აქვს თუ არა კომპანიას პასუხისმგებლობა საზოგადოების წინაშე, როდესაც საკუთარ პროდუქციას/მომსახურებას არეკლამებს?

2021 წელს ქალთა საერთაშორისო დღის აღსანიშნავად ერთ-ერთმა პოპულარულმა სწრაფი კვების ქსელურმა რესტორანმა ტვიტერის გვერდზე გამოაქვეყნა პოსტი წარწერით „ქალები სამზარეულოს მიეკუთვნებიან“, რასაც მალევე მოჰყვა მეორე განცხადებაც ტექსტით „თუ ეს თავად სურთ, რა თქმა უნდა“, ამის შემდეგ კი მესამე პოსტი, რომელშიც კომპანია აცხადებდა სასტიპენდიო პროგრამას ქალებისთვის კულინარიის პროფესიის შესასწავლად და ამ გზით სარესტორნო ბიზნესში არსებული გენდერული უთანასწორობის შემცირებას.

მას შემდეგ, რაც გავრცელებულ პოსტებს საზოგადოების მხრიდან საკმაოდ ნეგატიური გამოხმაურება და კომპანიის სექსისტური განცხადების გავრცელებაში დადანაშაულება მოჰყვა, კომპანიამ მიიღო გადაწყვეტილება, წაეშალა გვერდიდან თავდაპირველი პოსტი, მანამდე კი ბოდიში მოუხადა საზოგადოებას და განმარტა, რომ გავრცელებული განცხადებით ყურადღება გაამახვილეს ფაქტზე, რომ ბრიტანეთში შეფ-მზარეულების მხოლოდ 20%-ია ქალები და რომ ამ პოსტით და შეთავაზებული სტიპენდიით კომპანიას სურდა, დახმარებოდა ქალებს არსებული რეალობის შეცვლაში.

აქტივობა №7

გაეცანით მოცემულ პოსტერს და იმსჯელეთ, რამდენად ეთიკური იყო კომპანიის მხრიდან მსგავსი რეკლამის დამზადება? არის თუ არა აუცილებელი, მარკეტინგული კამპანიის წარმოების პროცესში ეთიკური ნორმების დაცვა? თქვენი აზრით, გარდა ხარჯთეფექტიანობის ანალიზისა, რა გარემოებები უნდა იყოს გათვალისწინებული რეკლამის შექმნის დროს?

მაღალა იუსაფზაი პაკისტანელი აქტივისტი და უფლებადამცველია, რომელიც ადვოკატირებას უწევს გოგონებისთვის განათლების ხელმისაწვდომობისა და თანაბარი უფლებების მინიჭების საკითხს. ის 11 წლის ასაკიდან წერდა სტატიებს ბლოგისათვის, რომლებშიც აღწერდა

სარეკლამო კომპანიის მიერ გამოყენებული პოსტერ

თალიბების რეჟიმის პირობებში ცხოვრებას. იმ პერიოდისთვის, როდესაც თალიბანის ექსტრემისტების თავდასხმის მსხვერპლი გახდა, მაღალა მხოლოდ 14 წლის იყო. დაჭრის შედეგად მაღალას მდგომარეობა კრიტიკული იყო, გადარჩენის შანსი კი – ძალიან მცირე, თუმცა, საბედნიეროდ, გოგონა გადარჩა და მისი საქმიანობისგან და სიმამ-აციდან გამომდინარე, არაერთი მნიშვნელოვანი ჯილდო და პრემია დაიმსახურა. მაღალა დღემდე აგრძელებს თავის საქმიანობას და იბრძვის იმ გოგონებისთვის, ვრომლებსაც განათლების მიღების უფლება და საშუალება არ გააჩნიათ.

ერთ-ერთმა ინდურმა მატრასების მწარმოებელმა კომპანიამ, რომელიც ამ სფეროში წამყვანად ითვლება, საკუთარი პროდუქციის რეკლამირებისთვის პოსტერები გამოიყენა. მათ შორის ერთზე სწორედ მაღალა იუსაფზაი იყო გამოსახული (სხვა პოსტერებზე იყვნენ მაჰათმა განდი და სტივ ჯობსი). პოსტერზე ჩანდა მაღალას დაჭრის სცენა, შემდეგ როგორ ეშვება დაჭრილი აქტივისტი წვეთოვანი გადასხმის თანხლებით აღნიშნული კომპანიის მატრასზე და გამოჯანმრთელებული როგორ „ხტება“ ზემოთ, ჯილდოს ასაღებად.

აქტივობა №8

თავისუფალ დროს გაეცანით დოკუმენტურ ფილმს „რეკლამის არამოკრძალებული ხიზლი“ და დააკვირდით, როგორც იცვლებოდა რეკლამის თავისებურებები საბჭოთა პერიოდიდან დღევანდელ რეალობამდე: <https://www.youtube.com/watch?v=Yu9BZYEa1MI>

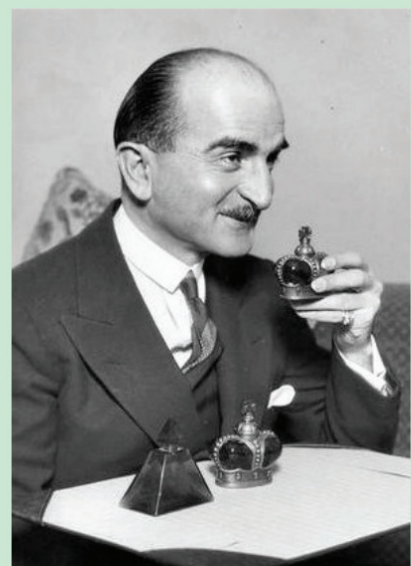
აქტივობა №9

გაეცანით ამერიკაში მოღვაწე კიდევ ერთი ქართველი მენარმის, გიორგი მაჩაბლის, ისტორიას და იმსჯელეთ:

- რა იყო გიორგი მაჩაბლის ბიზნესის წარმატების წინაპირობა?
- რა როლი შეასრულა ბრენდის ჩამოყალიბებამ და რეკლამამ პროდუქტის პოპულარიზებაში?
- სოციალური მენარმეობის რა ნიშნებს ხედავთ აღნიშნულ ისტორიაში?

გიორგი მაჩაბელი 1885 წელს თბილისში დაიბადა. თავიდან იგი თბილისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში სწავლობდა, მოგვიანებით კი სწავლა ბერლინში, ახლანდელი ჰუმბოლდტის უნივერსიტეტში განაგრძო. იგი მარკშაიდერის პროფესიას დაეუფლა და, ამასთან, განსაკუთრებით დაინტერესდა ქიმიით. ქიმიისადმი ინტერესი იქცა კიდევ მისი ბიზნესის წინაპირობად.

თუმცა მანამდე იგი პოლიტიკურ საქმიანობას ეწეოდა, საქართველოს დამოუკიდებელ რესპუბლიკად გამოცხადების შემდეგ გიორგი იტალიაში საქართველოს საელჩოს პირველი მდივანი გახდა. აქ გაიცნო თავისი მომავალი მეუღლე, იტალიელი მსახიობი ნორინა ჯილი. 1921 წელს, საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, მაჩაბელმა პოლიტიკური კარიერა დაასრულა და მეუღლესთან ერთად ამერიკაში გადასახლდა. თავიდან

გიორგი მაჩაბელი

ნიუ-იორკში ანტიკვარიატის პატარა მაღაზია გახსნეს, 1926 წელს კი ნასესხები 4000 დოლარით სუნამოს კომპანია – პრინცი მაჩაბლის პარფიუმის კომპანია (Prince Matchabelli Perfume Company) დააარსა. თავდაპირველად სუნამოები მაღაზიის სარდაფში მზადდებოდა. გიორგი მაჩაბელმა კომპანიაში თავისი მეგობრები, მასავით ლტოლვილი არისტოკრატები, მათი ცოლები და ქალიშვილები დაასაქმა. გიორგი დიდ ყურადღებას უთმობდა ბრენდის შექმნას, პროდუქტის რეკლამირებასა და მის პოზიციონირებას, რა დროსაც ძირითადი აქცენტი არისტოკრატულ წარმომადგენლობაზე კეთდებოდა. ამის ნათელი მაგალითია თავად კომპანიის სახელი „პრინცი მაჩაბელი“ (გიორგის თავადის სტატუსი ითარგმნებოდა, როგორც პრინცი). ასევე, „პრინცი მაჩაბლის“ სუნამოები, გარდა სურნელისა, გამოირჩეოდა ულამაზესი გვირგვინის ფორმის ფლაკონებით, რაც ბრენდის ერთგვარ სავიზიტო ბარათად იქცა.

„პრინცი მაჩაბლის“ სუნამოს რეკლამა

საინტერესოა, რომ როდესაც გიორგი მაჩაბელმა ამერიკის მოქალაქეობაზე შეიტანა განაცხადი, მან სახელიც შეიცვალა და კომპანიის სახელის მსგავსად, ოფიციალურად პრინცი მაჩაბელი გახდა.

გიორგის გარდაცვალების შემდეგაც სუნამოების რეკლამაში ხშირად გაიგონებდით ფრაზებს „ყველა ქალი იმსახურებს გვირგვინს“, „ერთხელ აქ იყო პრინცი“ და ა. შ. აღსანიშნავია, რომ მაშინ, როცა გიორგიმ და მისმა მეუღლემ ეს ბიზნესი წამოიწყეს, ამერიკას საკუთარი საპარფიუმერიო მრეწველობა ჯერ არ გააჩნდა. კომპანია მალევე გახდა პოპულარული და სარდაფში დანაყებული ბიზნესი 1920-1930-იან წლებში აშშ-ის უმნიშვნელოვანესი კორპორაციების ხუთეულში შედიოდა.

პრინცი მაჩაბლის გარდაცვალების შემდეგ კომპანიას რამდენიმე მფლობელი ჰყავდა. პარფიუმისა და სხვა პროდუქტების გამოშვება მაჩაბლის სახელით 2015 წელს შეწყდა.

ეს საინტერესოა

იცოდით, რომ პრინცი მაჩაბლის სუნამოებისთვის ფლაკონებს ჯორჯ კობის საწარმოში ამზადებდნენ? ფლაკონებს ოქროთი ხელით ავარაყებდნენ, ხელითვე მზადდებოდა ოქროსფერი ზარნიში* და ზონარიც.

„პრინცი მაჩაბლის“ სუნამოს ფლაკონები

* მოვარაყება – სხვადასხვა დანიშნულების ნივთის შესამკობად ოქროს ან ვერცხლის თხელი ფენის გადკერა. ზარნიში – ლითონის ნივთებზე ამოჭრილი სხვადასხვა სახე, ოქროთი ან ვერცხლით ამოვსებული.

აქტივობა №10

დააკვირდით ილუსტრაციას და იმსჯელეთ, როგორ შეიძლება უკავშირებოდეს რეკლამა ადამიანების მოთხოვნილებებს? მასლოუს პირამიდის თითოეული დონისთვის მოიყვანეთ მინიმუმ ერთი პროდუქტის/მომსახურების მაგალითი, რომელიც შეესაბამება პირამიდის

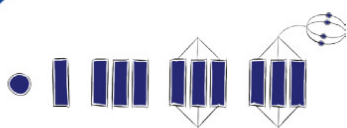

შერჩეულ საფეხურს (მაგალითად, საჭმლის რეკლამა – ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებას, საოჯახო მანქანის რეკლამა – სიყვარულს და მიკუთვნებულობას და ა.შ.).

აქტივობა №11

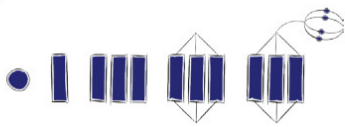
გაიხსენეთ და/ან მოიძიეთ ერთი კარგი/ეთიკური რეკლამისა და ერთი ცუდი/არაეთიკური რეკლამის მაგალითი, შერჩეული რეკლამები გააცანით თანაკლასელებს და იმსჯელეთ, რაში გამოიხატება რეკლამის ეთიკურობა/არაეთიკურობა? რატომ არის მნიშვნელოვანი რეკლამებში დაცული იყოს ეთიკური სტანდარტები?

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები/მეტი. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

6. ეკონომიკური საქმიანობები და უფლებები

როგორც თქვენთვის ჯერ კიდევ მე-9 კლასიდანაა ცნობილი, ეკონომიკა შეისწავლის საწარმოო ურთიერთობებს, რომლებშიც მხარეებად გვევლინებიან პროდუქტის/მომსახურების მიმწოდებლები და აღნიშნული სერვისის/საქონლის მყიდველები ანუ მომხმარებლები. თავად პროდუქტის/მომსახურების შექმნაზე კი ამა თუ იმ კომპანიაში დასაქმებული ადამიანები ზრუნავენ. შეიძლება ითქვას, რომ ეკონომიკური პროცესები სწორედ ამ სამი რგოლის მჭიდრო თანამშრომლობას გულისხმობს. ამ პარაგრაფში საშუალება გექნებათ, გააანალიზოთ ყოველდღიური ეკონომიკური ურთიერთობები არამარტო მომხმარებელთა, არამედ მწარმოებლებისა თუ დასაქმებულთა თვალსაზრისითაც.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ გამომძიებელ-ჟურნალისტი, რომელიც იკვლევს და აშუქებს, თუ რამდენადაა დაცული კანონით გათვალისწინებული მოთხოვნები და **მომხმარებელთა უფლებები** სხვადასხვა პროდუქტის/მომსახურების მიწოდების დროს. სიუჟეტზე მუშაობისას აღმოაჩინეთ, რომ ერთ-ერთი საკვები პროდუქტის შეფუთვაზე არ იყო დატანილი ინფორმაცია პროდუქტის ვარგისიანობის ვადის შესახებ. საკითხის დასაზუსტებლად ესტუმრეთ თავად საწარმოს, იქ კი აღმოაჩინეთ, რომ პროდუქციის დამზადების პროცესში არ იყო დაცული კანონით გათვალისწინებული სანიტარული მოთხოვნები. ამასთანავე პროდუქტის ლაბორატორიული შემოწმების შედეგებით დადასტურდა, რომ ის შეიცავს ჯანმრთელობისთვის მავნე ნივთიერებებს, რომელთა შესახებ ინფორმაცია ასევე არაა მოცემული შეფუთვაზე. საზოგადოების ინფორმირებულობის მიზნით გადაწყვიტეთ **სატელევიზიო სიუჟეტის** მომზადება.

სიუჟეტში თვალნათლივ წარმოაჩინეთ:

- ადამიანის რომელი უფლებები ირღვევა მოცემულ შემთხვევაში და როგორ აისახება ეს ადამიანთა ცხოვრებაზე?
- რომელი სამართლებრივი დოკუმენტები იცავს მომხმარებელთა უფლებებს? ვინ და როგორ უზრუნველყოფს აღნიშნული უფლებების დაცვას?
- რატომაა მნიშვნელოვანი მომხმარებელთა უფლებების დაცვა დემოკრატიული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისთვის?

ალბათ, ყველასთვის იდეალური იქნებოდა, წარმოებაში, ან, ზოგადად, ეკონომიკურ პროცესებში ჩართული მხარეები თანამშრომლობას კონფლიქტის გარეშე თუ შეძლებდნენ. თუმცა გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ არაიშვიათად ამ პროცესის მონაწილეები არაკეთილსინდისიერად იქცევიან, რაც ნეგატიურად აისახება მთელ ეკონომიკურ პროცესზე ისევე, როგორც ადამიანების მდგომარეობაზე. სწორედ ამიტომ დროთა განმავლობაში აუცილებელი გახდა, რომ სახელმწიფოს, ფუნდამენტური უფლებების გარდა, შეემუშავებინა ისეთი უფლებებიც, რომლებიც დაიცავდა ამ პროცესებში მონაწილე სუბიექტებს და ამგვარად შეუწყობდა ხელს ჯანსაღი ეკონომიკური ურთიერთობების ჩამოყალიბებას.

მომხმარებელთა უფლებები

ჩვენი ყოველდღიური საჭიროებებიდან თუ სხვადასხვა ინტერესებიდან გამომდინარე, უამრავ პროდუქტსა და მომსახურებას ვიძენთ. ამისთვის ხშირად სახლიდან გასვლაც კი არაა საჭირო. მაგალითად, შეგვიძლია, ჩვენთვის საყვარელი კერძი გამოვიძახოთ სასურველი რესტორნიდან ან მობილური აპლიკაციების გამოყენებით შევიძინოთ საყვარელი მუსიკალური ჯგუფის კონცერტის ბილეთი. საქართველოს კანონი „მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ“ ტერმინ „მომხმარებელს“ შემდეგნაირად განმარტავს: „ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელსაც სთავაზობენ ან რომელიც იძენს, ან შემდგომ იყენებს საქონელს, ან მომსახურებას

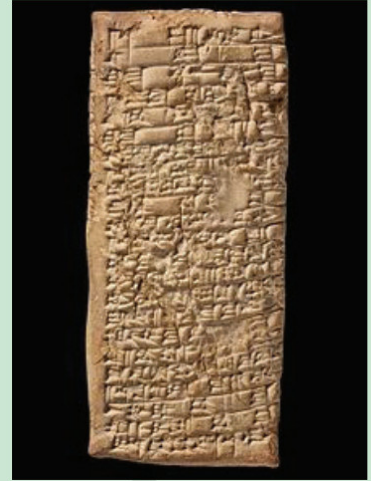
უპირატესად პირადი მოხმარების მიზნით და არა სავაჭრო, სამეწარმეო, სახელობო ან სხვა პროფესიული საქმიანობის განსახორციელებლად“. ამრიგად, ყოველთვის, როცა ამ განმარტებაში ჩამოთვლილ ნებისმიერ ქმედებას ვახორციელებთ, ვხდებით მომხმარებლები. როდესაც რაიმეს ვყიდულობთ, ჩვენი ქცევა განპირობებულია ნდობით, რომელიც პროდუქტისა და სერვისის მწარმოებელი კომპანიის/გამყიდველის მიმართ გაგვანია. თუმცა შესაძლებელია მოხდეს ისეც, რომ შეძენილმა მომსახურებამ მოლოდინი ვერ გაამართლოს, იყოს ნაკლებად ხარისხიანი, ვიდრე აღწერა გვაძლევდა მის შესახებ ინფორმაციას, ან ღირებულება აჭარბებდეს პროდუქტზე მითითებულ ფასს და სხვ. მსგავსი ზიანის მიყენების თუ მოტყუებისგან თავდასაცავად და ზიანის შემთხვევაში კი – უფლებების დასაცავად, სხვადასხვა ქვეყნის გამოცდილებების გათვალისწინებით, საქართველოს პარლამენტმა 2022 წელს მიიღო კანონი მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ, რომელიც მწარმოებლებსა და მოვაჭრეებს გარკვეული პირობების შესრულებას ავალდებულებს.

კანონის მიხედვით, მომხმარებელს უფლება აქვს, მიიღოს უტყუარი ინფორმაცია შესასყიდი საქონლისა და მომსახურების შესახებ, ხოლო მოვაჭრე ვალდებულია, მომხმარებელს გააცნოს ისეთი დეტალები, როგორებიცაა პროდუქციის/მომსახურების მახასიათებლები, ღირებულება, მწარმოებლის დასახელება და საკონტაქტო ინფორმაცია, საგარანტიო პირობები, ვალდებულებათა შესრულების დეტალები და პირობები.

იმ შემთხვევაში, თუ მომხმარებელი თვლის, რომ პროდუქციის/მომსახურების შესყიდვის დროს მისი უფლებები დაირღვა, შეუძლია საჩივრით მიმართოს ზემოთ აღნიშნული კანონის ზედამხედველ ორგანოს, კონკურენციის ეროვნულ სააგენტოს, ეს უკანასკნელი კი ვალდებულია, მიიღოს შესაბამისი ზომები. კანონით გათვალისწინებული მოთხოვნები ვრცელდება საქონლის/მომსახურების ონლაინ შესყიდვის დროსაც.

ეს საინტერესოა

თიხის ფირფიტა, რომელიც ბრიტანეთის მუზეუმში ინახება და ძვ. წ. 1750 წლით თარიღდება, მიჩნეულია მომხმარებლის საჩივრის ყველაზე ადრეული მაგალითად კაცობრიობის ისტორიაში. წარწერის მიხედვით, მესოპოტამიელი კაცი – ნანი, ვაჭარ ეა-ნასირის მიმართ უკმაყოფილებას გამოთქვამს შესყიდული სპილენძის ხარისხისა და საქონლის მისთვის დაგვიანებით მიწოდების გამო.

აქტივობა №1

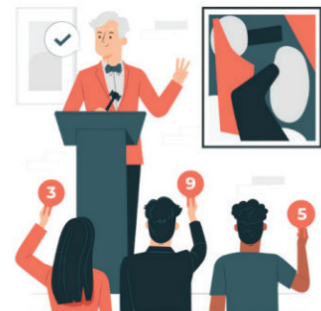
გაეცანით სტატიას სახელწოდებით „შაითან ვაჭრები“, რომელიც მე-19 საუკუნის თბილისის ვაჭრების შესახებ მოგვითხრობს. რამდენად იყო მოცემულ შემთხვევებში დაცული მომხმარებელთა უფლებები? რა შედეგები შეიძლება გამოენვია მსგავს სიტუაციას?

<https://forbes.ge/shaithan-vatchrebi/>

აქტივობა №2

მომხმარებლის უფლებების დაცვის შესახებ კანონით გათვალისწინებულია შემთხვევები, რომლებიც მოვაჭრეს საშუალებას აძლევს, არ მიუთითოს ფასი იმ შემთხვევაში, როდესაც საქონელი იყიდება საჯარო აუქციონზე ან როდესაც საქმე ხელოვნების ნიმუშსა თუ ანტიკვარულ ნივთს ეხება. იმსჯელეთ, რატომაა აღნიშნული გამონაკლისები დაშვებული?

აქტივობა №3

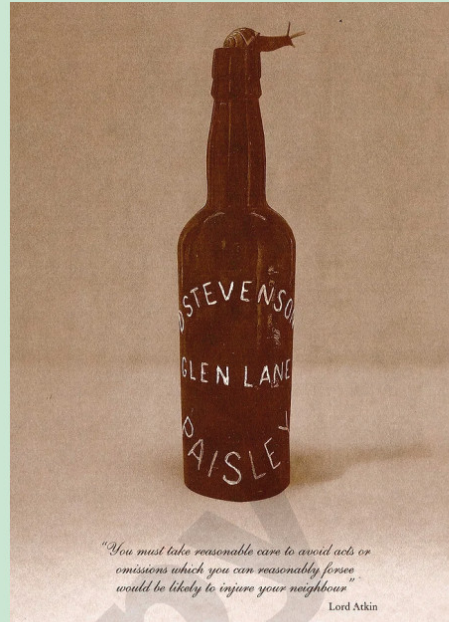
გაეცანით ქვემოთ მოცემულ ისტორიებს და იმსჯელეთ, რა შედეგები შეიძლება გამოიწვიოს წარმოების პროცესში მომხმარებელთა უფლებების უგულებელყოფამ? ვინ შეიძლება დაზიანდეს ამით? რატომაა აუცილებელი მომხმარებლების მხრიდან მათი უფლებების დარღვევის ფაქტებზე რეაგირება?

ისტორია №1: ლოკოკინა ბოთლში

მსგავსი კანონები მწარმოებელს/მოვაჭრეს მომხმარებლის მიმართ ერთგვარი ზრუნვის ვალდებულებას აკისრებს. აღნიშნულის საილუსტრაციოდ შეგვიძლია მოვიყვანოთ ერთ-ერთი ცნობილი სასამართლო დავა, რომელიც „დონაჰიუ სტივენსონის წინააღმდეგ“ (Donoghue vs Stevenson) ან, უბრალოდ, „ლოკოკინა ბოთლში“ სახელითაა ცნობილი და რომელიც მომხმარებლების მიმართ ზრუნვის ვალდებულების დაკისრების ერთ-ერთი კარგი ადრეული მაგალითია.

საქმე მოგვითხრობს 1928 წელს შოტლანდიის ქალაქ პეისლის კაფეში მომხდარ შემთხვევაზე. მისი დონაჰიუ მეგობართან ერთად კაფეს ესტუმრა, სადაც მათ ჯან-

ჯაფილის ლუდი შეუკვეთეს. ლუდის მირთმევისას მეგობრებმა შენიშნეს ლოკოკინის სხეული, რომელიც ბოთლიდან მათ ჭიქაში აღმოჩნდა. მისის დონაჰიუ ამის შემდეგ უჩიოდა კუჭის ტკივილს და ექიმმა მას გასტროენტერიტის დიაგნოზიც კი დაუსვა. გარდა ამისა, მისის დონაჰიუ აღნიშნავდა, რომ ის ემოციური სტრესისგანაც იტანჯებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ არსებული სამართალი მისის დონაჰიუს არ აძლევდა საშუალებას, საჩივარი შეეტანა კაფეს მეპატრონის წინააღმდეგ, ლორდთა პალატის გადაწყვეტილების თანახმად, ჯანჯაფილის ლუდის დამამზადებელ სტივენსონს ეკისრებოდა თავის მომხმარებლებზე ზრუნვის ვალდებულება. ლორდმა ატკინსმა მისი გადაწყვეტილების დასასაბუთებლად ბიბლიური მცნებაც მოიშველია და განაცხადა, რომ „წესი, რომლის თანახმადაც თქვენი მოყვასი უნდა გიყვარდეთ, კანონში გადატანილი ნიშნავს იმას, რომ მოყვასს არ უნდა ავნოთ. . . საჭიროა გონივრული ზრუნვა გამოიჩინოთ, რათა თქვენმა ქმედებებმა ან უმოქმედობამ არ დააზარალოს მოყვასი“.

ისტორია №2: ტურისტები და მანქანის გამქირავების მომსახურება

2021 წლის აპრილში საქართველოში არაბეთის გაერთიანებული საემიროებიდან ჩამოსულმა ტურისტებმა ერთ-ერთი კომპანიისგან მანქანა იქირავეს. ქირაობისას კომპანიამ ტურისტებს დეპოზიტის სახით დამატებით 200 დოლარის ოდენობის თანხაც გადაახდევინა ავტომობილის შესაძლო დაზიანების შემთხვევისთვის.

მოგზაურობის დროს ტურისტები ავარიაში მოჰყვნენ, რის შედეგადაც ავტომობილი დაზიანდა, თუმცა პატრულმა მომხდარში დამნაშავედ ავარიაში მონაწილე მეორე ავტომობილის მძღოლი ცნო. მიუხედავად ამისა, ავტომობილების გამქირავებელმა კომპანიამ ტურისტებს დეპოზიტად გადახდილი თანხა, 200 დოლარი, არ დაუბრუნა. ტურისტებმა თავიანთი უფლებების დასაცავად მიმართეს momxmarebeli-ge-ს, მომხმარებლების ინფორმირებისა და მათი უფლებების დასაცავად მომუშავე პლატფორმას, რომელმაც უშუამდგომლა მათ სასამართლოში.

სასამართლო სხდომაზე ავტომობილების გამქირავებელი კომპანიის წარმომადგენლები არ გამოცხადებულან. მოსამართლემ აღნიშნულ საქმეში დააკმაყოფილა ტურისტების სარჩელი და მათ უკან დაუბრუნდათ დეპოზიტის სახით გადახდილი თანხა. სასამართლო ფაქტია ის, რომ ტურისტებმა აღნიშნული თანხა momxmarebeli-ge-ს პლატფორმას გადასცეს შემოწირულობის სახით, რაც ადასტურებს მათ განზრახვას, აღდენილიყო სამართლიანობა. პლატფორმამ აღნიშნული თანხა სამომხმარებლო პროდუქციის ლაბორატორიულ კვლევებს მოახმარა.

აქტივობა №4

გაეცანით ერთ-ერთ გახმაურებულ სასამართლო დავას მაკდონალდსის წინააღმდეგ და იმსჯელეთ, რამდენად შესაბამისი და მართლზომიერი იყო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება?

1992 წელს 79 წლის სტელა ლიბეკმა მაკდონალდში ფინჯანი ყავა შეიძინა თან წასაღებად. მას შემდეგ, რაც ქალბატონი ლიბეკი მანქანაში დაბრუნდა და ჭიქა მუხლებს შორის სარკელის მოსახსნელად და ყავაში შაქრის დასამატებლად ჩაიდო, ჭიქა ამოყირავდა და ცხელი სითხე ქალბატონს მუხლებზე დაეღვარა, რის შედეგადაც მან მესამე ხარისხის დამწვრობა მიიღო. დაზარალებულმა მაკდონალდსს ყავის ტემპერატურის გამო სასამართლოში უჩივლა. როგორც აღმოჩნდა, ამ შემთხვევის გარდა, კომპანიას ასეულობით უკმაყოფილო მომხმარებელი ჰყავდა, რომლებიც ყავის შეუსაბამოდ მაღალ ტემპერატურას უჩიოდნენ. სტელა ლიბეკი მაკდონალდისგან 20 ათას დოლარს ითხოვდა, რომელიც მკურნალობის ხარჯების და დაშავების გამო მიუღებელი შემოსავლის საპირწონე უნდა ყოფილიყო. თუმცა კომპანია მას მხოლოდ 800 დოლარს სთავაზობდა. ამიტომ მან საქმე სასამართლოში გაასაჩივრა. სასამართლოს გადანყვეტილებით, რადგან კომპანიას მანამდეც არაერთი უკმაყოფილო მომხმარებელი ჰყავდა, მაკდონალდმა კი სიტუაციის გამოსასწორებლად არაფერი მოიმოქმედა, სადამსჯელო სანქციად 2 მილიონ დოლარზე მეტი ოდენობის თანხის გადახდის ვალდებულება დადგინდა, რომელიც შემდგომ ეტაპზე შემცირდა. მოგვიანებით ლიბეკსა და მაკდონალდს შორის კონფიდენციალური შეთანხმება დაიდო და დღემდე უცნობია ზუსტი ოდენობა იმ თანხის, რაც მან კომპანიისგან კომპენსაციის სახით მიიღო, თუმცა სავარაუდოა, რომ აღნიშნული თანხა რამდენიმე ასეულ ათას დოლარს უნდა შეადგენდეს.

პატივმოვა №5

ენჭიეთ საიტს momxmarebeli.ge-ს. გაეცანით მას საქმიანობას და მოიძიეთ ინფორმაცია თქვენთვის სასურველი პროდუქციის შეძენისას სასარგებლო რჩევების შესახებ.

პატივმოვა №6

გაეცანით ვიდეორგოლს სახელწოდებით „მომხმარებლის უფლებების დაცვა“. დაფიქრდით, გქონიათ თუ არა თქვენ ან თქვენ გარშემოყოფებს შემთხვევა, როდესაც შეძენილი პროდუქციით უკმაყოფილო ყოფილხართ? როგორ მოიქეცით მსგავს სიტუაციაში? <https://rb.gy/8isd8>

ალბათ, ყველას გიყვართ მოგზაურობა და ახალი აღმოჩენები. გაეცანით რჩევებს მოგზაურობის შესახებ და ინფორმაციას, თუ რა ვალდებულება ეკისრებათ ტუროპერატორებს მომხმარებლების წინაშე. იმსჯელეთ, რა ზიანი შეიძლება მიადგეს ტურისტს იმ შემთხვევაში, თუ ტუროპერატორი ჯეროვნად არ შეასრულებს თავის მოვალეობებს ან თუ მომხმარებელი არ იქნება ინფორმირებული საკუთარი უფლებების შესახებ. <https://rb.gy/ik8d3>

დასაქმებულთა უფლებები

ადამიანებს უამრავი მოთხოვნილება თუ სურვილი გააჩნიათ. იმისთვის, რომ შეძლონ თავიანთი სურვილებისა თუ საბაზისო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, მათ შესაბამისი შემოსავალიც ესაჭიროებათ. მეორე მხრივ, მათი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად შექმნილი მომსახურებისა და პროდუქციის წარმოების პროცესში მწარმოებლებს სჭირდებათ ადამიანები, რომლებიც იზრუნებენ მომსახურების/პროდუქციის შექმნასა და მომხმარებლებისთვის მიწოდებაზე. ამგვარად, არსებობს ორმხრივი ინტერესი არსებული სამუშაო ადგილის მიმართ.

მიუხედავად იმისა, რომ ძირითად შემთხვევებში დამსაქმებელი (ფიზიკური ან იურდიული პირი, რომლისთვისაც სრულდება სამუშაო) და დასაქმებული (ფიზიკური პირი, რომელიც შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე, დამსაქმებლისათვის ასრულებს გარკვეულ სამუშაოს) ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე, საკუთარი პრიორიტეტების გათვალისწინებით დებენ ხელშეკრულებას, სახელმწიფო აწესებს ქცევის იმ მინიმალურ სტანდარტებს, რომლებიც სავალდებულოა როგორც დასაქმებულის, ისე დამსაქმებლისთვის და იცავს შრომითი ურთიერთობების მონაწილე პირებს მეორე მხარის არაკეთილსინდისიერი ქმედებისა თუ განზრახვისგან. აღნიშნულ კანონს ჩვენს ქვეყანაში „საქართველოს შრომის კოდექსი“ ეწოდება.

კოდექსში მოცემულია ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა ასაკიდან შეუძლია პირს დასაქმება, რა უნდა იყოს სამუშაოს მაქსიმალური ხანგრძლივობა დღის განმავლობაში, როდის და რა ხანგრძლივობით აქვს პირს დასვენებისა თუ შვებულების უფლება, როგორი გარემო უნდა არსებობდეს სამუშაო ადგილზე, რა ხანგრძლივობით შეიძლება გამოსაცდელი ვადით პირის სამუშაოზე აყვანა, როგორ ხდება შეტყობინება დასაქმებულისთვის სამუშაოდან გათავისუფლების შესახებ, რა ვალდებულებები აქვს დამსაქმებელს მსგავს შემთხვევაში მის წინაშე, როგორ ატყობინებენ დასაქმებულს სამუშაოდან გათავისუფლების შესახებ და ა. შ. ამგვარად, შრომის კოდექსი ეხმარება დასაქმებულ პირს, თავი იგრძნოს უფრო მეტად დაცულად. იმ შემთხვევაში კი, როდესაც ადგილი აქვს დამსაქმებლის მხრიდან კანონით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევას, მიმართოს სასამართლოს.

საქართველოში პირს სრულუფლებიანი დასაქმების შესაძლებლობა 16 წლის ასაკიდან აქვს. 16 წლამდე არასრულწლოვანსაც შეუძლია დასაქმდეს, თუმცა ამისთვის აუცილებელია მშობლის/კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა და ამავედროულად, არ შეიძლება სამუშაო იყოს ფიზიკური და გონებრივი განვითარებისთვის ან სავალდებულო დაწყებითი და საბაზო განათლებისთვის ხელისშემშლელი. არასრულწლოვნის დასაქმება ასევე აკრძალულია მძიმე, მავნე ან საშიშპირობებიანი სამუშაოს შესასრულებლად.

14 წლამდე არასრულწლოვანთა დასაქმება შესაძლებელია მხოლოდ ისეთ კონკრეტულ სფეროებში, როგორებიცაა სპორტი, ხელოვნება, კულტურა და სარეკლამო საქმიანობა.

კანონი აგრეთვე ადგენს დღის განმავლობაში არასრულწლოვანი პირების სამუშაო დროის ხანგრძლივობას. 16 წლიდან 18 წლამდე პირებისთვის სამუშაო დროის მაქსიმალური ხანგრძლივობა შეადგენს 6 საათს დღე-ღამის განმავლობაში, 14 წლიდან 16 წლამდე არასრულწლოვანისთვის კი – 4 საათს.

საკუთარი ინტერესების, შრომითი თუ სოციალურ-ეკონომიკური უფლებების დასაცავად დასაქმებული პირები ზოგჯერ ქმნიან პროფესიულ კავშირებსაც. პროფესიული კავშირი პროფესიული ინტერესებით დაკავშირებული პირების საზოგადოებრივი გაერთიანებაა, რომელში განევრიანება ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს შეუძლია. ამ გზით დასაქმებული პირები ცდილობენ, ურთიერთსოლიდარობის პრინციპის საფუძველზე, დაეხმარონ ერთმანეთს, გაუზიარონ ცოდნა და გამოცდილება და საჭიროების შემთხვევაში დაიცვან პირის უფლებები სასამართლოში დავის გზით.

პროფესიული კავშირების დახმარებით შრომითი დავის დასაქმებულთა სასარგებლოდ გადაწყვეტის არაერთი მაგალითი არსებობს, რაც მეტყველებს აღნიშნული გაერთიანების სიძლიერეზე და მნიშვნელობაზე შრომითი უფლებების დაცვის პროცესში.

2015 წლის დეკემბერში საქართველოში მომუშავე ერთ-ერთმა კერძო საფოსტო მომსახურების კომპანიამ სამუშაოდან გაათავისუფლა 3 დასაქმებული პირი, რომლებთანაც უვადო ხელშეკრულება ჰქონდა გაფორმებული. სამსახურიდან გაათავისუფლების მიზეზად კომპანიამ რეორგანიზაცია დაასახელა, თუმცა დასაქმებულების აზრით, სამსახურიდან გაათავისუფლება გამოიწვია მათი მხრიდან კომპანიის მენეჯმენტისთვის არასასურველი პოსტის მოწოდებამ. სამსახურიდან გაათავისუფლებულების უფლებებს სასამართლოში საქართველოს გაერთიანებული პროფკავშირების წარმომადგენელი იცავდა, რომელმაც შეძლო დაემტკიცებინა კომპანიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების უკანონობა. აღნიშნულის შედეგად კი სასამართლომ კომპანიას თითოეული გაათავისუფლებული პირისთვის ორი წლის სახელფასო ანაზღაურების გადახდა დააკისრა.

შრომითი უფლებების დასაცად დასაქმებულები ზოგიერთ შემთხვევაში გაფიცვასაც მიმართავენ. გაფიცვა დასაქმებული პირების შეთანხმებული ქმედებაა, როდესაც ისინი ნებაყოფლობით უარს აცხადებენ თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობების მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულებაზე. აღსანიშნავია ისიც, რომ გაფიცვის უფლება მიჩნეულია ადამიანის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლებად და ის აღიარებულია საქართველოს კონსტიტუციითაც.

აქტივობა №8

გაეცანით ინფორმაციას დასაქმებულების მიერ გაფიცვის უფლების გამოყენების შემთხვევის შესახებ და იმსჯელეთ, რატომაა აუცილებელი უფლებების დაცვის დროს ჯგუფის წევრების მიერ ერთმანეთის მხარდაჭერა? რატომაა აუცილებელი უფლებების დაცვისთვის ბრძოლისას მშვიდობიანი მეთოდების გამოყენება?

2021 წლის აგვისტოში თბილისში კომპანია „თბილსერვისის“ ჯგუფის“ თანამშრომლები გაიფიცნენ. აღნიშნული კომპანია პასუხისმგებელია თბილისის ტერიტორიის დასუფთავებასა და ნარჩენების მართვის მომსახურებაზე. კომპანიის თანამშრომლები დამსაქმებლისგან, თბილისის მერიისგან, მოითხოვდნენ სამუშაო ტექნიკისა და უნიფორმების განახლებას, აგრეთვე ხელფასის გაზრდას. გაფიცულები რამდენიმე დღის განმავლობაში აცხადებდნენ უარს მათი სამსახურობრივი მოვალეობის შესრულებაზე. თუმცა რამდენიმე დღიანი მოლაპარაკებების შედეგად, თბილისის მერიასა და გაფიცულებს შორის შედგა შეთანხმება და დასაქმებულები დაუბრუნდნენ სამუშაო ადგილებს.

აქტივობა №9

მიუხედავად იმისა, რომ გაფიცვის უფლება კონსტიტუციითაცაა აღიარებული, არსებობს გარემოებები, როდესაც ის შეიძლება შეიზღუდოს. ასეთია საგანგებო და საომარი მდგომარეობა. თქვენი აზრით, რა საფუძველი შეიძლება ჰქონდეს ასეთ დროს გაფიცვის უფლების შეზღუდვას?

საქართველოს შრომის კოდექსის 67-ე მუხლში განსაზღვრულია გაფიცვის და ლოკაუტის უფლების შეზღუდვის შესაძლებლობა საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის პირობებში. ასეთ დროს, უფლების შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ პრეზიდენტის დეკრეტის საშუალებით და ის ასევე საჭიროებს პრემიერ მინისტრის თანახმდომონერასაც. იმ შემთხვევაში, თუ გაფიცვა და ლოკაუტი შეზღუდულია, მაგრამ ერთ-ერთი მხარე მაინც მიმართავს ამ გზას, გაფიცვა და ლოკაუტი უკანონოდ იქნება ცნობილი. ამ უკანასკნელის შესახებ გადაწყვეტილება სასამართლოს გამოაქვს და მიღებული გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ უნდა შესრულდეს.

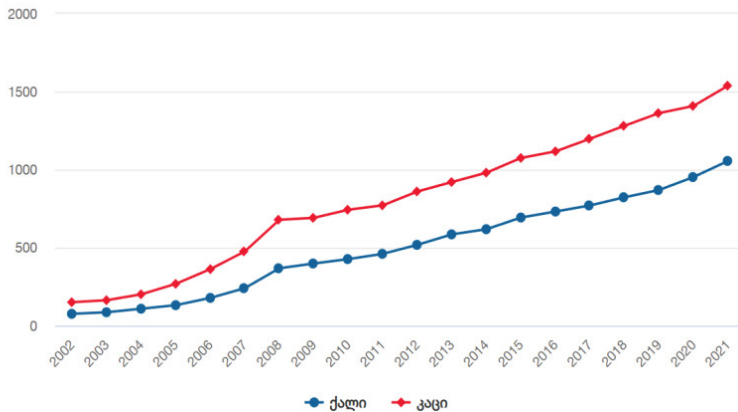
აქტივობა №10

ესტუმრეთ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნეს ვებგვერდს და გაეცანით საქართველოს შრომის კოდექსის X თავს, რომელშიც მოცემულია შრომითი ურთიერთობების შეწყვეტის საფუძვლები და წესი. ჰკითხეთ თქვენ გარშემო დასაქმებულ პირებს, რამდენად იცავენ დამსაქმებლები აღნიშნულ ნორმებს. <https://rb.gy/roy47>

აქტივობა №11

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ სტატისტიკურ ინფორმაციას სქესის მიხედვით საქართველოში დასაქმებულთა საშუალო თვიური ხელფასის შესახებ და იმსჯელეთ, თქვენი აზრით, რა მიზეზები უდევს საფუძვლად აღნიშნულ სხვაობას? რა გავლენას ახდენს მოცემული განსხვავება ქალთა პიროვნულ თუ პროფესიულ განვითარებაზე?

აქტივობა №12

შრომით ურთიერთობებში, გარდა ინდივიდუალურად დადებული ხელშეკრულებისა, დამსაქმებელთან შესაძლოა დაიდოს კოლექტიური ხელშეკრულებაც, რომლის მონაწილე სუბიექტი შესაძლოა იყოს არა ერთი პირი, არამედ დასაქმებულთა გაერთიანება. თქვენი აზრით, რა უპირატესობა ან რა სირთულე შეიძლება ახლდეს მსგავსი ტიპის ხელშეკრულებას?

გარდა ინდივიდუალური ხელშეკრულებისა, დასაქმებული ადამიანები ზოგჯერ უპირატესობას კოლექტიურ ხელშეკრულებას ანიჭებენ. კოლექტიურია ხელშეკრულება, როდესაც ის გაფორმებულია ერთ ან ერთზე მეტ დამსაქმებელს ან დამსაქმებელთა გაერთიანებასა და ერთ ან ერთზე მეტ დასაქმებულს შორის. მისი დადება მხოლოდ წერილობითი ფორმითაა შესაძლებელი. კოლექტიური ხელშეკრულების გამოყენებისას, დასაქმებულმა პირებმა, საჭიროა, შეარჩიონ მათი წარმომადგენელი, რომელიც დაიცავს მათ ინტერესებსა და უფლებებს შრომითი ურთიერთობის პროცესში. მიუხედავად იმისა, რომ კოლექტიური ხელშეკრულება წარმოადგენს საერთო ხელშეკრულებას დამსაქმებლებსა და დასაქმებულებს შორის, ის მხარეებს არ უზღუდავს უფლებას, შეწყვიტონ შრომითი ურთიერთობა. ეს არ ინვესტირებს შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტას სხვა დასაქმებულებთან, რომლებიც აღნიშნული ხელშეკრულების მხარეები არიან.

აქტივობა №13

გაეცანით ვიდეორგოლს და გაიგეთ მეტი ბავშვთა შრომის შესახებ. დაფიქრდით, რატომ განსაზღვრავს კანონი დასაქმების განსხვავებულ პირობებს არასრულწლოვნებისთვის? რა შედეგი შეიძლება გამოიწვიოს დადგენილი ნორმების დაუცველობამ? <https://rb.gy/c74ku>

ესტუმრეთ თქვენთვის ნაცნობ რომელიმე ვებგვერდს, რომელზედაც განთავსებულია განცხადებები დასაქმების შესაძლებლობების შესახებ. გაეცანით რომელიმე სასურველ ვაკანსიას და იმსჯელეთ, რამდენადაა დაცული შრომის კოდექსით გათვალისწინებული დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპი.

იხილეთ ამონარიდი საქართველოს შრომის კოდექსიდან.

„მუხლი 2

3. შრომით და წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში, მათ შორის, ვაკანსიის შესახებ განცხადების გამოქვეყნებისას და შერჩევის ეტაპზე, აკრძალულია ნებისმიერი სახის დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, ენის, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, ეროვნების, წარმოშობის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ასაკის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის, შეზღუდული შესაძლებლობის, რელიგიური, საზოგადოებრივი, პოლიტიკური ან სხვა გაერთიანებისადმი, მათ შორის, პროფესიული კავშირისადმი, კუთვნილების, ოჯახური მდგომარეობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების გამო ან სხვა ნიშნით.“

დამსაქმებელთა უფლებები

შრომით უფლებებზე საუბრისას თავდაპირველად, ალბათ, ყველას დასაქმებული ადამიანები და მათი სამუშაო პირობები გვახსენდება. თუმცა მნიშვნელოვანია იმის გააზრებაც, რომ ჯანსაღი შრომითი ურთიერთობებისა და ეკონომიკური პროცესების განვითარებისთვის აუცილებელია კეთილსინდისიერი დამოკიდებულება საქმისა და დამსაქმებლის მიმართაც. წარმოიდგინეთ კომპანია, რომელშიც მომუშავე ადამიანები არ ასრულებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას, ხშირია სამსახურში დაგვიანებები და სამუშაო დროის პირადი მიზნებისთვის გამოყენების ფაქტები. ალბათ, მარტივი მისახვედრია, თუ როგორი ზიანი შეიძლება მიაყენოს მსგავსმა დამოკიდებულებამ კომპანიას. ამის თავიდან ასაცილებლად ზემოთ აღნიშნული კანონი – საქართველოს შრომის კოდექსი – დამსაქმებლებისთვისაც განსაზღვრავს იმ უფლებებს, რომლებიც აუცილებელია სანარმოო პროცესის ეფექტიანობისთვის.

უპირველეს ყოვლისა, იქამდე, სანამ დამსაქმებელი ხელშეკრულებას გააფორმებს პირთან, მას აქვს უფლება, მოიპოვოს კანდიდატის შესახებ ის ინფორმაცია, რომელიც სამუშაოს შესრულებას უკავშირდება და გადაამოწმოს პირის მიერ მიწოდებული დეტალების სისწორე.

უპირველეს ყოვლისა, იქამდე, სანამ დამსაქმებელი ხელშეკრულებას გააფორმებს პირთან, მას აქვს უფლება, მოიპოვოს კანდიდატის შესახებ ის ინფორმაცია, რომელიც სამუშაოს შესრულებას უკავშირდება და გადაამოწმოს პირის მიერ მიწოდებული დეტალების სისწორე.

დამსაქმებელია ის ერთადერთი სუბიექტი, ვისაც შეუძლია შრომის შინაგანანესის დადგენა. შინაგანანესი წარმოადგენს წერილობით დოკუმენტს, რომლითაც განისაზღვრება სამუშაო დღის დაწყებისა და დამთავრების დრო, სამუშაო კვირის ხანგრძლივობა, ანაზღაურების გაცემის წესი, შესვენების, დასვენებისა და შვებულების ხანგრძლივობა და მისი გამოყენების წესები და ა. შ.

დამსაქმებელს უფლება აქვს, სამუშაოდან გაათავისუფლოს თანამშრომელი იმ

შემთხვევაში, თუ ეს უკანასკნელი ჯეროვნად ვერ ასრულებს მასზე დაკისრებულ მოვალეობას. თუმცა ამ დროსაც აუცილებელია გარკვეული ვადებისა და პირობების დაცვა.

ისევე, როგორც დასაქმებულების შემთხვევაში, დამსაქმებელსაც სრული უფლება აქვთ, შექმნან გაერთიანებები და მათში გაწევრიანდნენ. ერთ-ერთი ასეთი მაგალითი საქართველოს დამსაქმებელთა ასოციაციაა, რომელიც 2000 წელს დაარსდა საქართველოში და რომლის მიზანიცაა დამსაქმებელთა მხარდაჭერა და მათი ინტერესების დაცვა. ამისთვის ის წევრებს სთავაზობს სხვადასხვა სახის იურიდიულ მომსახურებას, ტრენინგებს, წარმოადგენს შუამავალს ხელისუფლების ორგანოებთან დიალოგის დროს და სხვ.

დამსაქმებლის უფლებების დაცვისთვის ასევე არსებობს ე. წ. ლოკაუტის გამოცხადების შესაძლებლობა. თუ დასაქმებულები დავის არსებობისა და შეთანხმების მიუღწევლობის შემთხვევაში გაფიცვის უფლებით სარგებლობენ, საკუთარი უფლება-მოვალეობების დროებით შეუსრულებლობის უფლება აქვს ასევე დამსაქმებელსაც და აღნიშნული უფლება ლოკაუტის სახელითაა ცნობილი.

აქტივობა №15

გაეცანით სკოლის შინაგანაწესის დოკუმენტს. იმსჯელეთ, რა პრინციპების მატარებელია? რამდენად მკაფიოდაა მოცემული მასში მასწავლებელთა სამუშაო პირობების შესახებ ინფორმაცია?

აქტივობა №16

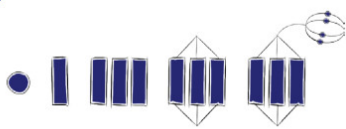
გაეცანით ქვემოთ მოყვანილ ლოკაუტის შემთხვევებს და იმსჯელეთ, რა შემთხვევაშია გამართლებული, თქვენი აზრით, დამსაქმებლის მხრიდან ლოკაუტის გამოცხადება? რა ზიანის მომტანი შეიძლება აღმოჩნდეს ის როგორც დამსაქმებლის, ისე დასაქმებულისთვის?

2012 წლის სექტემბერში, მას შემდეგ, რაც ამერიკის ჰოკეის ეროვნულ ლიგაში ვერ მოხერხდა შეთანხმების მიღწევა ლიგის ადმინისტრაციასა და პროფესიული კავშირების წარმომადგენლებს შორის შემოსავლების გადანაწილებასთან დაკავშირებით, ჰოკეის ეროვნულ ლიგაში ლოკაუტის გზას მიმართეს. მიმდინარე მოვლენების გამო ჰოკეის რამდენიმე ცნობილმა მოთამაშემ მიიღო გადაწყვეტილება, დაეტოვებინათ გუნდის შემადგენლობა და ასპარეზობა სხვა ქვეყნის გუნდებში გაეგრძელებინათ. გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ ეს არ იყო ლოკაუტის გზით პრობლემის მოგვარების პირველი შემთხვევა. 2004 წელს პროტესტის ამ ფორმის გამოყენების გამო საერთოდ შეუძლებელი გახდა საასპარეზო სეზონის გამართვა.

ეკონომიკური ურთიერთობები და გარემოსდაცვითი საკითხები

დასაქმებულებისა და დამსაქმებლების წარმატებული თანამშრომლობა წარმოების პროცესზე და შესაბამისად, ეკონომიკურ განვითარებაზე, დადებითად აისახება. თუმცა, ეს უკანასკნელი არ წარმოადგენს ერთადერთ საზომს ქვეყანაში კეთილდღეობის დონის დასადგენად. გარდა ეკონომიკური განვითარებისა, აღნიშნულის მისაღწევად, მნიშვნელოვანია, მოქალაქეებს ჰქონდეთ წვდომა ჯანსაღ საცხოვრებელ და სამუშაო გარემოზე, სუფთა წყალსა და სანიტარიაზე და ა.შ. საქართველოს კონსტიტუციით არაერთ სხვა უფლებასთან ერთად, დაცულია გარემოს დაცვის უფლებაც. თუმცა, მეორე მხრივ, წარმოების პროცესის განვითარებას ხშირად თან ახლავს გარემოს-

დაცვითი პრობლემებიც, რომლებიც ზემოთ აღნიშნული უფლებების რეალიზაციას უშლის ხელს. ბუნებრივი გარემოს შეუქცევადი დაბინძურება და განადგურება, რისკის ქვეშ აყენებს ადამიანების უფლებას და შესაძლებლობას იცხოვრონ ჯანსაღ და ღირსეულ გარემოში. გარემოსთვის მიყენებულ ზარალზე ყურადღების გასამახვილებლად და პრობლემის მოგვარების მიზნით, არაერთი ადგილობრივი თუ საერთაშორისო ორგანიზაციაა შექმნილი, მაგალითად, მწვანეთა მოძრაობა, დედამიწის მეგობრები, გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა და ა.შ. აღნიშნული ორგანიზაციები ცდილობენ მწარმოებლებისთვის თუ რიგითი მოქალაქეებისთვის ნათელი გახადონ მიმდინარე ტენდენციები და საფრთხეები, რომლებიც თან ახლავს გარემოს უგულებელყოფას, რესურსების არაგონივრულად გამოყენებას და წარმოების პროცესის თანმდევ დაბინძურებას. გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების მუშაობა დღემდე დიდ როლს თამაშობს დასახელებული გამოწვევების დაძლევაში. თანამედროვე ეტაპზე ბევრი მწარმოებელი ცდილობს წარმოების პროცესში გამოიყენოს ალტერნატიული ენერგიის წყაროები თუ დაამკვიდრონ სხვადასხვა ტიპის ეკომეგობრული ჩვევების გამომუშავება. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ეტაპზე გარემოს დაცვის თვალსაზრისით რიგი პრობლემებია, გარემოსდაცვითი მოძრაობების მუშაობადაა საქმიანობა, შეიძლება ითქვას, რომ დადებითი პროგნოზების გაკეთების იმედს იძლევა.

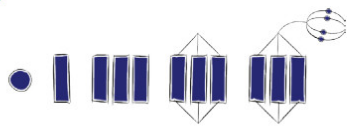

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

II ნაწილი – პოლიტიკა და პოლიტიკური კულტურა

7. რა არის და ვის ეხება პოლიტიკა?

ამ პარაგრაფში განვიხილავთ, რას წარმოადგენს პოლიტიკა, ვინრო და ფართო გაგებით, და რამდენად ეხება იგი თითოეულ ჩვენგანს.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ მხატვარი და ქმნით კომიქსებს საზოგადოებრივი პრობლემების შესახებ. თქვენი ამჟამინდელი დაკვეთის თემაა „**პოლიტიკურ პროცესებში მოქალაქეთა მონაწილეობის მნიშვნელობა**“. აპირებთ შექმნათ **კომიქსი**, რომელშიც გადმოცემული იქნება ორი ახლო მეზობლის ისტორია, რომელთაგან ერთი აქტიურად არის ჩართული საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, მეორე კი საერთოდ არ მონაწილეობს ამგვარ პროცესებში. კომიქსის სიუჟეტის მიხედვით, აქტიური პერსონაჟი ყველანაირად უნდა ეცადოს, დაანახოს თავის მეზობელს, თუ რა გავლენა აქვს პოლიტიკას საზოგადოების ცხოვრებაზე და რატომ უნდა მონაწილეობდნენ მოქალაქეები მის შემუშავებაში.

კომიქსში თვალნათლივ წარმოაჩინეთ:

- რატომ უნდა იღებდეს მოქალაქე მონაწილეობას საზოგადოებრივ პროცესებში?
- როგორ უწყობს ხელს მოქალაქეთა მონაწილეობა პოლიტიკაში დემოკრატიული საზოგადოების ჩამოყალიბებას?
- რა გავლენა აქვს პოლიტიკურ პროცესებს ადამიანების ყოველდღიურ ცხოვრებაზე და როგორ შეუძლია მოქალაქეს საზოგადოებრივი ინტერესების პოლიტიკაში წარმოჩენა.

პოლიტიკის არსი

სიტყვა „პოლიტიკა“ თქვენ არაერთხელ გსმენიათ. ალბთ, ისიც გახსოვთ, რომ მისი ძირი ძველბერძნულ სიტყვა პოლის-ს უკავშირდება, რომლითაც იმ დროს არსებულ ქა-

ლაქ-სახელმწიფოებს მოიხსენიებდნენ. თუ გავიხსენებთ, რომ თითოეული მათგანი დამოუკიდებელი ერთეული იყო და საკუთარი ნებით, სხვების ჩაურევლად, წყვეტდა საზოგადოებრივ საკითხებს. შეგვიძლია, ვთქვათ, რომ ტერმინი „პოლიტიკა“ გულისხმობს იმ ქმედებათა ერთობლიობას, რომელიც პოლისს, როგორც დამოუკიდებელ ერთეულს, და მის მართვა-გამგეობას უკავშირდება. ამ გაგებით პოლიტიკა შეგვიძლია მივიჩნიოთ მხოლოდ სახელმწიფოს მართვასთან დაკავშირებულ სფეროდ.

თუმცა ეს არ არის ამ ტერმინის ერთადერთი შინაარსი. პოლიტიკად მოიაზრება ის **საზოგადოებრივი და კერძო ურთიერთობებიც**, რომლებიც მოსახლეობაში გვხვდება. თუ სად გადის ზღვარი ამ ორს შორის, ძნელი სათქმელია და ხშირად კამათის საგანიც ხდება. მაგალითად, ოჯახში თანაცხოვრება ან ბავშვის აღზრდა, ერთი შეხედვით, კერძო, პირადი საქმეა, მაგრამ შეგვიძლია ამის გამო მივიჩნიოთ, რომ ამ საქმეში სრულად თავისუფლები ვართ?

აგორა (სახალხო კრების მოედანი), ათენი, ძველი საბერძნეთი.

პოლიტიკური პროცესი თავის თავში მოიაზრებს კონფლიქტისა და თანამშრომლობის ცნებებსაც-განსხვავებული შეხედულებების, აზრების არსებობას და ამ პირობებში შეთანხმების მიღწევის შესაძლებლობას. და რადგან ჩვენ ყველანი ინდივიდები ვართ, განსხვავებული ინტერესებით, სურვილებითა და რესურსებით, როგორც არ უნდა ვეცადოთ, პოლიტიკის საზღვრებს გარეთ არსებობას ვერ შევძლებთ?. არისტოტელეს აზრით, ადამიანი „პოლიტიკური ცხოველია“, რაც იმას ნიშნავს, რომ პიროვნების არსებობა მხოლოდ მაშინაა სრულყოფილი, როდესაც ის საზოგადოებასთან ურთიერთობს და ჩართულია მიმდინარე პროცესებში.

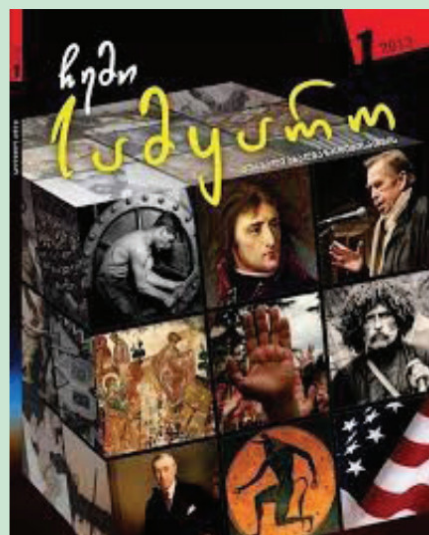
ამრიგად, ვაცნობიერებთ თუ ვერ ვაცნობიერებთ, გვსურს თუ არა, ჩვენ ყველანი ჩართული ვართ პოლიტიკურ პროცესში. შეიძლება ეს ნაცნობებთან ურთიერთობით გამოიხატოს, შეიძლება – სახელმწიფო პოლიტიკაში მონაწილეობით. ჩვენ, ადამიანები, ვთანხმდებით გარკვეულ წესებზე და ამ წესების შესაბამისად ვმოქმედებთ ამა თუ იმ სიტუაციაში. ასეთი ურთიერთობის გარეშე ყოველდღიური ცხოვრება ქაოსს დაემსგავსებოდა, ჩვენგან ვერავინ იქნებოდა დაცული ვერც მოცემულ მომენტში, ვერც – შორეულ პერსპექტივაში. შესაბამისად, სხვადასხვა დონეზე პოლიტიკურ პროცესებში ჩართვა გარდაუვალია როგორც სადღეისო მიზნების მიღწევის, ისე მდგრადი, სტაბილური განვითარების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით.

აქტივობა №1

გაეცანით ამონარიდს გიორგი ხელაშვილის სტატიიდან „რა არის პოლიტიკა“ (ჟურნალი „ჩემი სამყარო“) და იმსჯელეთ, რომელ ორ ხედვას განიხილავს ავტორი? როგორ აღიქმება პოლიტიკა თითოეული მოდელის მიერ? თქვენთვის რომელი თვალსაზრისია უფრო ნაცნობი? რომელ განმარტებას ემხრობით? რამდენად მნიშვნელოვნად მიგაჩნიათ პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობა? რატომ?

„პოლიტიკის გაგება შეიძლება როგორც ინსტიტუციური, ისე ინდივიდუალური თვალსაზრისით. ინსტიტუციური მიდგომა პოლიტიკაში გულისხმობს საჯარო საკითხების კვლევას, მთავრობის ქმედებების შესწავლას და სახელმწიფოს ფუნქციების განსაზღვრას. პიროვნული მიდგომის შესწავლის ობიექტია კერძო პირების მოღვაწეობა, მთავრობის გავლენის მიღმა მყოფი საკითხები და საზოგადოებრივი პროცესები. ამ ორი მოდელიდან ჩვენი არჩევანი განაპირობებს იმას, თუ რამდენად ყოვლისმომცველია პოლიტიკა. შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ პოლიტიკა მხოლოდ მთავრობის შიგნით, უფრო მეტიც, პოლიტიკურ პარტიებს შორის ძალაუფლებრივი ურთიერთობებია. ან კიდევ, პირიქით, პოლიტიკის სფერო გავაფართოვოთ და დავასკვნათ, რომ პოლიტიკურია ყველა ურთიერთობა, რომელიც მოცემული საზოგადოების შიგნით წარიმართება“.

პატივმოვა №2

გაეცანით ქართველი ფილოსოფოსის, მერაბ მამარდაშვილის, მოსაზრებას პოლიტიკაში მონაწილეობის შესახებ; დაფიქრდით, თქვენი აზრით, რას გულისხმობს ფილოსოფოსი, პოლიტიკის რომელ განზომილებაში მონაწილეობას სჭირდება სიჩუმისა და მარტოობის დათმობა? რატომ მიიჩნევს მერაბ მამარდაშვილი, რომ მონაწილეობს პოლიტიკაში? თქვენ რამდენად მონაწილეობთ პოლიტიკაში? რატომ ფიქრობთ ასე?

„ფილოსოფოსს მარტოობა და სიწყნარე სჭირდება. თუ პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩავებმები, აზროვნებისთვის აუცილებელ სიჩუმეს და მარტოობას უნდა შეველიო. ამავე დროს, რასაც მე ვაკეთებ, ეს პოლიტიკაა, რადგან ვამბობ იმას, რასაც ვხედავ, გამოვხატავ ჩემს აზრებს – ჩემი საუბარი ხომ პოლიტიკური აქცენტებისგან შედგება. ვილაც ჩემი პოლიტიკური ოპონენტი ხდება, ვილაც – პოლიტიკური მეგობარი. ამ თვალსაზრისით, მეც ჩართული ვარ პოლიტიკურ მოღვაწეობაში“.

პატივმოვა №3

გაეცანით ქვემოთ მოყვანილ გამონათქვამებს, გაიხსენეთ წინა სავარჯიშოში წაკითხული მასალა, შეადარეთ ის მოცემულ სურათს და იმსჯელეთ, პოლიტიკის რომელ განზომილებას მოიცავს თითოეული მათგანი? თქვენი აზრით, როგორ უკავშირდება პოლიტიკა ერთად ცხოვრების ნორმებს? ძალაუფლების წყურვილს? რატომ უნდა მონაწილეობდეს მასში საზოგადოება და არა მხოლოდ პოლიტიკოსები? რა შესაძლებლობებს გვთავაზობს პოლიტიკა?

ამათ გარდა, კიდევ რა განსხვავებული ასპექტები იკვეთება გამონათქვამებში? რომელ გამონათქვამს ეთანხმებით ყველაზე მეტად?

პოლიტიკაზე საუბრისას შეგვიძლია გამოვყოთ ხუთი შეხედულება, პოლიტიკა, როგორც:

	სახელმწიფოს მართვის ხელოვნება
	საჯარო პროცესი
	ხელისუფლებისა და რესურსების გადანაწილება
	კომპრომისი და კონსენსუსი
	ძალაუფლება

- გერმანელი ისტორიკოსი და ისტორიის ფილოსოფოსი ოსვალდ შპენგლერი: „ყველაზე უფრო ზოგადად რომ ვთქვათ, პოლიტიკა ეს არის პროცესი, რომლის შიგნითაც ადამიანები ქმნიან, ხვდებიან და ინარჩუნებენ ერთად ცხოვრების ნორმებს“.

- გერმანელი სოციოლოგი მაქს ვებერი: „პოლიტიკა სხვა არაფერია, თუ არა სწრაფვა ძალაუფლებაში მონაწილეობისაკენ, ან მის განაწილებაზე ზეგავლენის მოპოვებისკენ. სულერთია, იქნება ეს ძალაუფლების გადანაწილება სხვადასხვა სახელმწიფოებს შორის, თუ რომელიმე ერთი სახელმწიფოს შიგნით, ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფებს შორის“.
- ჩეხეთის ყოფილი პრეზიდენტი, დრამატურგი, პოლიტიკოსი, ვაცლავ ჰაველი: „ჩემთვის ნამდვილი პოლიტიკა უბრალოდ, სხვა ადამიანებისთვის სამსახურის გაწევაა“.
- საფრანგეთის ყოფილი პრეზიდენტი და სახელმწიფო მოხელე, შარლ დე გოლი: „მივედი დასკვნამდე, რომ პოლიტიკა მეტისმეტად სერიოზული რამაა იმისთვის, რომ პოლიტიკოსებს შევატოვოთ“.
- გერმანიის პირველი კანცლერი ოტო ფონ ბისმარკი: „პოლიტიკა შესაძლებლობების ხელოვნებაა“.
- პლატონი, ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი: „პოლიტიკაში ჩაურთველობის ერთ-ერთი სასჯელი ისაა, რომ შენზე ნაკლები შესაძლებლობების მქონე ადამიანები იწყებენ შენზე მმართველობას“.

აქტივობა №4

გაეცანით ლელას ყოველდღიური ცხოვრების ეპიზოდს და დაფიქრდით, ეხება თუ არა მისი პიროვნების განვითარებას პოლიტიკა? როგორ? უნდა ინტერესდებოდეს თუ არა ლელა მის ირგვლივ მიმდინარე პოლიტიკური პროცესებით? რატომ?

ლელა 16 წლის თინეიჯერია, იგი ყოველდღე საზოგადოებრივი ტრანსპორტით დადის სკოლაში, გზაში თუ ფეხზე უწევს დგომა, მუსიკას უსმენს, თუ თავისუფალი ადგილი შეხვდა, მაშინ კითხულობს. ზოგადად ძალიან უყვარს ლიტერატურა და მუსიკა, განსაკუთრებით ჯაზი, თავადაც სურს, მეგობრებთან ერთად ჩამოაყალიბოს ჯაზ-ბენდი. რეპეტიციებისთვის მეგობრებთან დიდ დროს ატარებს. გარდა პირისპირ შეხვედრებისა, ისინი სოციალურ ქსელშიც მუდმივად ეკონტაქტებიან ერთმანეთს. სოციალურ ქსელშივე ათავსებენ საკუთარ მუსიკას და ათასობით გამომწერი ჰყავთ. ლელა კონსერვატორიაში ჩაბარებას აპირებს. მისი მომავალი ბენდის ერთი წევრი დაინტერესებულია ადგილობრივი და საერთაშორისო პოლიტიკური და საზოგადოებრივი პროცესებით, იგი მუდმივად ეცნობა სიახლეებს და ცდილობს, ლელაცა და სხვა მოზარდებიც დააინტერესოს ამ

საკითხებით, ამიტომ საერთო მიმონერაშიც ხშირად უზიარებს ახალ ამბებს. ლელა ამ მცდელობას აგდებულად უყურებს და ღიზიანდება კიდეც, ვერ ხვდება, რატომ ხარჯავს მისი მეგობარი დროს ასეთ ამბებზე. მისი აზრით, მსგავსი თემები მათ ცხოვრებაზე არ აისახება, არაფერში ეხებათ და მოზრდილების საქმეა, თანაც ყველაფერი მაინც ისე იქნება, როგორც არის და ამაზე ფიქრში დრო არ უნდა დახარჯონ. აზრთა სხვადასხვაობა მათ შორის მსუბუქი კამათის მიზეზიც კი გახდა, რომლის დროსაც მეგობარმა ლელას ასეთი რამ უთხრა: „რაც უფრო პასიური იქნება მოქალაქე და არასდროს დაინტერესდება მის ირგვლივ საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესებით, მით უფრო დიდია შანსი, რომ სიტუაცია უარესობისკენ შეიცვალოს, თანაც თუ მოქალაქეს არ სჯერა, რომ რაიმეს გამოსწორება შეუძლია, ის მართლაც ვერასდროს ვერაფერს შეცვლის და მოუწევს ისეთ გარემოში ცხოვრება, რომელიც არ მოსწონს“. ლელა ამ სიტყვებმა დააფიქრა, ველარ გადაუწყვეტია, ღირს თუ არა საზოგადოებრივი საკითხებით დაინტერესება.

აქტივობა №5

ალბათ, დაუფერებლად ჟღერს, მაგრამ პოლიტიკური გადაწყვეტილებები შეიძლება შეეხოს ისეთ საკითხს, როგორიც არის ლიტერატურისა თუ მუსიკის აკრძალვა, საზოგადოების გარკვეული ჯგუფებისთვის განათლების შეზღუდვა, ჩაცმულობის სტილის კონტროლი და სიცილის აკრძალვასაც კი. დაფიქრდით და იმსჯელეთ, რას ემსახურება მსგავსი აკრძალვები? ადამიანის რომელ უფლებებს არღვევს ისინი? თქვენი აზრით, მსგავსი აკრძალვები როგორ აისახება პიროვნების განვითარებაზე?

- ნახეთ ვიდეო სახელწოდებით „აკრძალული მუსიკა და ფოტო საბჭოთა საქართველოში“ shorturl.at/npquK
- წაიკითხეთ ევრონიუსის სტატია „ავღანეთში შესაძლოა მუსიკა კვლავ აიკრძალოს“ shorturl.at/aNPV8
- გაეცანით on.ge-ს სტატიას „ჩრდილოეთ კორეაში გლოვის ნიშნად 11 დღის განმავლობაში სიცილი აიკრძალა“ shorturl.at/lmqw6

- გაეცანით on.ge-ს სტატიას „კიმ ჩენ ინმა K-Pop-ს „კიბო“ უწოდა“ <https://bit.ly/3RE46gF>
- გაეცანით სტატიას „ბელარუსში ჯორჯ ორუელის რომანის, „1984“-ის გაყიდვა აიკრძალა“ <https://bit.ly/3DKdzxh>

აქტივობა №6

გაეცანთ თქვენი თანატოლების მოსაზრებას პოლიტიკასთან დაკავშირებით და კლასში მოაწყვეთ დისკუსია, რას ნიშნავს თქვენთვის პოლიტიკა და როგორ უკავშირდება ის თქვენს ცხოვრებას?

„პოლიტიკა ადამიანის გარეშე წარმოუდგენელია. ის ადამიანთა, ქვეყანათა, გაერთიანებათა შორის კომუნიკაციის საშუალებაა. შეიძლება ითქვას, ჩვენი ყოველდღიური ურთიერთობებია, უბრალოდ, უფრო ფართო და გლობალური გაგებით. პოლიტიკაზე ყველას თავისი შეხედულება

აქვს და ის ძალიან ხშირად დისკუსიის საგანია, რადგან პოლიტიკას ჩვენს ყოველდღიურობასა და ჩვენს მომავალზე უდიდესი გავლენა აქვს. ჩემთვის პოლიტიკა ურთიერთობებია, რომელებსაც ჩემზე და ყველა დანარჩენზე აქვს გავლენა და თუ როგორი გავლენა, იმაზეა დამოკიდებული, როგორ პოლიტიკას მისდევენ“. – ანა, 16 წლის.

„ჩემთვის პოლიტიკა ასოცირდება სტრატეგიასთან, რომლითაც შეგიძლია, ნებისმიერი რამ მართო – თუნდაც ცხოვრება, ქვეყანა, კომპანია“. – მარიამი, 16 წლის.

„პოლიტიკა ხელოვნებაა, რომელიც სახელმწიფოებს შორის დამოკიდებულებას აღწერს და არა მარტო სახელმწიფოებს შორის, თვითონ ქვეყნის შიგნით არსებულ ვითარებასაც“. – გუგა, 15 წლის.

აქტივობა №7

კლასში მოაწყვეთ დებატები თემაზე – შეიძლება თუ არა იყო აპოლიტიკური?

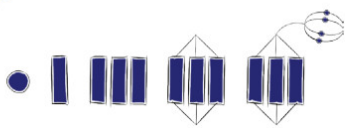

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები ცოდნის გარეშე. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

8. პოლიტიკა და სახელმწიფო

როგორც წინა პარაგრაფში ვნახეთ, პოლიტიკა ეხება ყველაფერს, რაც ჩვენ ირგვლივ ხდება. ახლა განვიხილავთ, თუ როგორ და რა საშუალებებით ხორციელდება პოლიტიკა სახელმწიფოთა მიერ, ვინაიდან სახელმწიფოსა და ინდივიდის ურთიერთობა საზოგადოებრივი ცხოვრების ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხია.

გასულ წლებში თქვენ უკვე გაეცანით საზოგადოების საქმიანობის უმთავრეს კანონზომიერებებს (რას წარმოადგენს საზოგადოება? რისთვის იქმნება სახელმწიფო და როგორია მისი სტრუქტურა? რა არის ადამიანის უფლებები? რა გლობალური და ლოკალური პროცესები მიმდინარეობს მსოფლიოში და როგორია საზოგადოების რეაქცია?). ახლა კი საერთო სურათის დასანახად შევეცადოთ, თავი მოვუყაროთ ჩვენს ხელთ არსებულ ინფორმაციას და პოლიტიკის ქრილში განვიხილოთ ზემოთ ჩამოთვლილი საკითხები.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ არასათავრობო ორგანიზაციის თანამშრომელი. ორგანიზაციის მიზნებიდან გამომდინარე, ცდილობთ, აამაღლოთ საზოგადოებრივი ცნობიერება სახელმწიფოში ძალაუფლების დანაწილების ფორმებისა და მნიშვნელობის შესახებ. ამისთვის უნდა მოამზადოთ ინფოგრაფიკა.

ინფოგრაფიკაში თვალნათლივ წარმოაჩინეთ:

- ძალაუფლების დანაწილების რა მექანიზმები არსებობს სახელმწიფოში?
- რა მნიშვნელობა აქვს ძალაუფლების დანაწილების პრინციპს დემოკრატიული სახელმწიფოსთვის?
- როგორ უწყობს ძალაუფლების დანაწილება ადამიანის უფლებების დაცვას ხელს? როგორ აისახება ეს ცალკეული ადამიანების ცხოვრებაზე? (განიხილეთ პარაგრაფში მოცემული მაგალითები)

სახელმწიფო – საჯარო ხელისუფლება

რა არის სახელმწიფო?

მოქალაქეობის კურსიდან იცით, რომ დღეისათვის მსოფლიოში არ არსებობს სახელმწიფოს ზუსტი და ყოვლისმომცველი განმარტება, თუმცა ყველა თანხმდება, რომ სახელმწიფო ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის (მმართველის, გაბატონებული ფენების ან ერის / მთელი საზოგადოების) მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად იქმნება.

რაც უფრო ვითარდებოდა საზოგადოება, მით უფრო მრავალფეროვანი ხდებოდა

იგი. ასეთი საზოგადოების სამართავად საჭირო იყო მართვის რთული ორგანიზაციის სისტემის შექმნა. ადამიანები თანდათან მივიდნენ დასკვნამდე, რომ აუცილებელი იყო საყოველთაო წესების შემოღება. ამ გამოწვევას კაცობრიობამ სახელმწიფოების შექმნით უპასუხა.

აქტივობა №1

გაეცანი პლატონის გამონათქვამს და იმსჯელე, რა გახდა სახელმწიფოს ჩამოყალიბების მთავარი მოტივატორი? რატომ დასჭირდათ ადამიანებს ერთმანეთთან თანამშრომლობა? თქვენი აზრით, როგორ უკავშირდება ეს ადამიანის მოთხოვნილებს (არსებობა, უსაფრთხოება, სოციალიზაცია და ა.შ.).

„მე მგონია, სახელმწიფოს მაშინ ეძლევა დასაბამი, როცა არც ერთ ადამიანს ალარ შეუძლია დაიკმაყოფილოს თავი, რადგანაც ათასი რამ სჭირდება... – ამიტომ ყოველი კაცი ხან ვის მიმართავს თავისი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად და ხან – ვის. ათასნაირი გაჭირვება ათასობით კაცს აიძულებს, გაერთიანდეს, რათა ერთად იცხოვრონ და შეენიონ კიდევ ერთმანეთს. სწორედ ამ თანაცხოვრებას ვუწოდებთ ჩვენ სახელმწიფოს“.

პლატონი (ძვ.წ. 428/427 – 348/347 ს) – ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი, ფილოსოფოს სოკრატეს მოსწავლე, ფილოსოფოს არისტოტელეს მასწავლებელი.

პორტრეტი არის „სტანცა დელა სენიატურას“ – ვატიკანის სასახლის მოხატულობის ნაწილი, შესრულებულია 1509-1511 წლებში რაფაელის მიერ

ადამიანები სახელმწიფოს საკუთარი ნებით უთმობენ გარკვეულ უფლებებს (მაგალითად, იხდიან გადასახადებს, ემორჩილებიან კანონს და ა. შ.) და სანაცვლოდ სახელმწიფოსგან დაცვის გარანტიას მოითხოვენ.

ამ ფუნქციის შესასრულებლად სახელმწიფო ქმნის სხვადასხვა სტრუქტურას, რომელთა საქმიანობა საზოგადოებისთვის კეთილდღეობის, უსაფრთხოებისა და სტაბილური გარემოს შექმნისკენ უნდა იყოს მიმართული (მაგალითად, შინაგან საქმეთა, თავდაცვის, ჯანდაცვის, განათლების სამინისტროები და ა.შ.).

ყველა ეს სტრუქტურა **საჯარო ხელისუფლებას** წარმოადგენს.

რას ნიშნავს საჯარო ხელისუფლება?

არის საკითხები, რომელთა აღსრულება ჩვენს ნება-სურვილზეა დამოკიდებული, მაგალითად, თუ არ გვინდა რამის შეძენა, არავინ გვაიძულებს მის ყიდვას, თუ არ გვინდა ფეხბურთის ყურება, შეგვიძლია სტადიონზე არ წავიდეთ. ამავე დროს ყველამ, გვინდა თუ არა ეს, უნდა დავიცვათ ქუჩაში მოძრაობის წესები, დავემორჩილოთ კანონის მოთხოვნებს.

არსებობს საერთო წესები, რომლებსაც ყველა უნდა დაემორჩილოს. შესაბამისად, უნდა არსებობდეს სტრუქტურები, რომლებიც ამ საერთო წესების აღსრულებას უზრუნველყოფს. საჯარო ხელისუფლების ერთ-ერთი მიზანი სწორედ საყოველთაო (ყველასათვის სავალდებულო) წესების აღსრულების უზრუნველყოფაა.

საჯარო ხელისუფლება შეიძლება მოქმედებდეს როგორც სახელმწიფო (მაგალითად, პოლიცია), ისე თვითმმართველობის (მაგალითად, სკოლამდელი დანესებულებების ფუნქციონირება) დონეზე. საჯარო ხელისუფლება უზრუნველყოფს დადგენილი ნორმების აუცილებელ შესრულებას.

სახელმწიფოს ჩამოყალიბება და არსებობა ადამიანთა წინაშე ახალ საფრთხეს ქმნის, კერძოდ, სახელმწიფომ შეიძლება მინიჭებული ძალაუფლება ბოროტად გამოიყენოს და დაცვის ნაცვლად, საზოგადოებაზე ან ცალკეულ ადამიანზე იძალადოს.

სწორედ ამიტომ საუკუნეთა განმავლობაში კაცობრიობა ცდილობდა, შეექმნა ქვეყნის მართვის ისეთი მოდელები, რომლებიც დააკმაყოფილებდა ადამიანთა მოთხოვნებს და ამავე დროს, თავიდან აგვაცილებდა ხელისუფლების მიერ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას.

აქტივობა №2

გაეცანით ჯონ ლოკის გამონათქვამს და იმსჯელეთ, თქვენი აზრით, როგორ უნდა დაიცვას საზოგადოებამ თავი მსგავსი საფრთხისგან? რატომ არის მნიშვნელოვანი, წინასწარ განსაზღვრო საფრთხეები და მოემზადო მათთან გასამკლავებლად? ხომ არ გახსოვთ, ამ რისკის თავიდან ასაცილებლად/შესამცირებლად რა გამოსავალი მოძებნა კაცობრიობამ?

„ისე გამოდის, თითქოს ადამიანები ბუნებითი მდგომარეობიდან გამოსვლისთანავე დათანხმდნენ, რომ ერთი ადამიანის გარდა, ყველა კანონებით უნდა შეიბოჭოს, ის ერთი კი კვლავაც შეინარჩუნებს ბუნებითი მდგომარეობის თავისუფლებას, რომელიც ძალაუფლებით კიდევ უფრო გაზვიადდება და დაუსჯელობის გამო კიდევ უფრო გაირყვნება. გამოდის, ადამიანები ისეთი სულელები გვქონია, რომ ჩვენი აზრით, ისინი წავებისა და მელიებისგან თავის დასაცავად ლომებს გადაულოცავდნენ უფლებებს. ჯონ ლოკი

ჯონ ლოკი (John Locke, 1632-1704) –

ინგლისელი ფილოსოფოსი და განმანათლებელი, ბევრი მეცნიერი მას ლიბერალიზმის ფუძემდებლად მიიჩნევს.

ძალაუფლების დანაწილება

პრობლემა კაცობრიობამ ძალაუფლების დანაწილების პრინციპის შემოღებით გადაწყვიტა. ეს ნიშნავს უფლებამოსილებების ისეთ გამიჯვნას ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს შორის, როდესაც არც ერთ მათგანს არ შეუძლია, გადაწყვიტოს ყველაფერი. რომელიმე სტრუქტურის მიერ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში მას დანარჩენი შტოები დააბალანსებს.

შარლ დე მონტესკიე (Charles-Louis de Montesquieu, 1689-1755), ფრანგი მოაზროვნე და ფილოსოფოსი

როგორც გახსოვთ, სახელმწიფო ხელისუფლების ძალაუფლების დანაწილების პრინციპი შარლ დე მონტესკიემ ჩამოაყალიბა: მისი აზრით, საჭიროა ხელისუფლების დანაწილება საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებებად, რომლებიც ერთმანეთის ფუნქციებში ვერ ჩაერევნიან.

ხელისუფლება იყოფა სამ შტოდ, რომელთაგან თითოეულს თავისი უფლებები, მოვალეობები და შესაბამისი სტრუქტურები გააჩნია:

1. წესების დამდგენი **საკანონმდებლო ორგანო** – განიხილავს და იღებს კანონებს; ზედამხედველობს აღმასრულებელ ხელისუფლებას; განსაზღვრავს ქვეყნის განვითარების ძირითად მიმართულებებს;
2. დადგენილი წესების **აღმასრულებელი ხელისუფლება**, რომელიც კანონების აღსრულების მიზნით მართავს ქვეყნის ცხოვრების სხვადასხვა სფეროს (განათლება, ჯანდაცვა, თავდაცვა და ა. შ.).
3. **სასამართლო ხელისუფლება**, რომელიც საქმიანობის პროცესში წამოჭრილი დავების გადასაწყვეტად იქმნება და განიხილავს დავებს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის.

ძალაუფლების დანაწილების ამ პრინციპს ძალაუფლების **ჰორიზონტალური დანაწილება** ეწოდება.

აქტივობა №3

გაეცანით სტატიას თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის შესახებ და იმსჯელეთ, ბავშვის რომელი უფლებები ირღვეოდა მოცემულ სიტუაციაში? რა როლი შეასრულა სასამართლო ხელისუფლებამ აღნიშნული უფლების დასაცავად? ამბის რომელ მონაკვეთებში შეგიძლიათ ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს საქმიანობის/მოვალეობის ამოცნობა? თქვენი აზრით, როგორ შეიძლება გაგრძელებულიყო 11 წლის ბიჭის ამბავი, თუ სასამართლო ხელისუფლება არ იქნებოდა დამოუკიდებელი გადანწყვეტილების მიღების დროს?

„2022 წლის ივლისში, PHR-ის (პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის) ბავშვთა ადვოკატებს 11 წლის ბიჭმა მომართა. ბავშვს კერძო სკოლიდან საჯარო სკოლაში უნდოდა გადასვლა, რადგან დედის გარდაცვალების შემდეგ ბებიასთან დარჩენილს ძალიან უჭირდა კერძო სკოლის საფასურის გადახდა და ფიზიკურად სიარული საცხოვრებელი ადგილიდან დიდი მანძილით დაცილებულ სკოლამდე.

ბავშვის ერთი სკოლიდან მეორეში გადასვლის (მობილობის) მიზნით, ბავშვის ბებია განათლების სამინისტროსა და სკოლებს მიმართა, თუმცა მათ უარი განაცხადეს ბავშვის გადაყვანაზე, რადგან ბებია არ არის ბავშვის მეურვე, ხოლო ბავშვის მამის (კანონიერი წარმომადგენლის) ადგილსამყოფელი წლებია, უცნობია.

ბავშვმა PHR -ის ბავშვთა ადვოკატებს მიმართა და ითხოვა, მისი ინტერესები დაგვეცვა სასამართლოში. PHR მომართვისთანავე ჩაერთო საქმეში. ბავშვის სახელით, პირველ რიგში განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, რესურს-ცენტრსა და საჯარო სკოლას აცნობეს პრობლემის შესახებ და სთხოვეს მისი სწრაფი მოგვარება, კერძოდ, ბავშვის განცხადების საფუძველზე მისთვის განათლების მიცემის უზრუნველყოფა. თუმცა მათ კვლავ უარი უთხრეს ბავშვის სკოლაში ჩარიცხვაზე, რადგან მისი განცხადება არ ჩაითვალა მობილობისთვის საკმარისად. ბავშვს განუცხადეს, რომ განათლების მინისტრის ბრძანების თანახმად, ბავშვს არ აქვს უფლება, თავად მოითხოვოს განათლების უფლების რეალიზება.

PHR და ბავშვი თვლიდნენ, რომ აღნიშნული უარი არღვევდა ბავშვის განათლების უფლებას, ართმევდა მას ქმედუნარიანობას, რიყავდა ბავშვს პროცესებიდან და უგულებელყოფდა მის საუკეთესო ინტერესს.

2022 წლის 7 სექტემბერს, PHR-მა და არასრულწლოვანმა მიმართეს სასამართლოს შუამდგომლობით და მოითხოვეს, რომ მოსამართლის განჩინებით ბავშვი სასწრაფოდ ჩარიცხულიყო ყველაზე ახლომდებარე საჯარო სკოლაში.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლემ, ცივინო როხვაძემ, 2022 წლის 9 სექტემბერს ბავშვის მოთხოვნა სრულად დააკმაყოფილა. ახალი სასაწავლო წლიდან არასრულწლოვანი სასურველ სკოლაში გააგრძელებს სწავლას!“

თქვენ უკვე იცით, რომ ხელისუფლების დანაწილება ცენტრალურ დონეზე ვერ წყვეტს ყველა პრობლემას. ნებისმიერი სახელმწიფო მხოლოდ ცენტრისაგან არ შედგება. მსოფლიოს ქვეყნების აბსოლუტურ უმრავლესობაში (ე.წ. „ჯუჯა სახელმწიფოების“ გარდა) მრავალი მხარე და დასახლებაა. კაცობრიობის გამოცდილებამ აჩვენა, რომ ერთი ცენტრიდან ყველაფრის ეფექტურად მართვა შეუძლებელია. საჯარო ხელისუფლებამ, გარდა ქვეყნის ზოგადი მართვისა, უნდა შეასრულოს ისეთი ფუნქციები, როგორებიცაა:

1. **საჯარო მომსახურების მიწოდება** – იგულისხმება სხვადასხვა სახის „საზოგადო სიკეთით“ (მაგალითად, საზოგადოებრივი ტრანსპორტით, საგანმანათლებლო დაწესებულებების, კომუნალური მეურნეობითა და ა.შ.) უზრუნველყოფა;
2. **ადგილობრივი თავისებურებების გათვალისწინება** – მდგრადი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით;
3. **მართვის პროცესებში საზოგადოების ჩართვა** – სამოქალაქო მშვიდობისა და სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად.

აღნიშნული ვალდებულებების შესასრულებლად საჭიროა, ძალაუფლება განაწილდეს არა მარტო ქვეყნის ხელისუფლების დონეზე (ეროვნული დონე), არამედ ტერიტორიული პრინციპითაც. სახელმწიფოების უმრავლესობაში არსებობს ხელისუფლების ორი, სამი ან მეტი დონე, სადაც ყველა დონეს თავისი უფლებები და მოვალეობები გააჩნია:

1. **ადგილობრივი ხელისუფლება** (ქალაქის, დაბის, თემის, სოფლის) – რომლის მიერ იმართება ადამიანთა საცხოვრებელ (ადგილობრივ) გარემოსთან დაკავშირებული ყველა საკითხი (წყალმომარაგება, დასახლებათა კეთილმოწყობა, მოქალაქეთა ადგილობრივი ჯგუფების ინიციატივების მხარდაჭერა და ა.შ.);
2. **რეგიონული ხელისუფლება** (მხარის, კუთხის, შტატის) – პასუხისმგებელია უფრო მსხვილი საკითხების მოგვარებაზე (როგორებიცაა, მაგ., სამხარეო მნიშვნელობის გზების მშენებლობა, დიდი ეკონომიკური პროექტების მხარდაჭერა და ა.შ.), რაც

ადგილობრივ დონეზე უნდა წყდებოდეს, მაგრამ არა ადგილობრივი ხელისუფლებას მიერ.

3. **ქვეყნის (ცენტრალური) ხელისუფლება** (ეროვნული დონე) – პასუხისმგებელია ისეთი საკითხების მოგვარებაზე, რომლებიც მთელ ქვეყანას შეეხება (თავდაცვა, საერთაშორისო ურთიერთობები, ეროვნული ვალუტა).

ძალაუფლების დანაწილებას ტერიტორიული პრინციპით ძალაუფლების **ვერტიკალური დანაწილება** ჰქვია.

აქტივობა №4

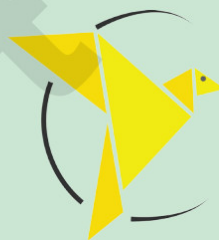
გაეცანთ ამონარიდს სტატიიდან „უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება – ადგილობრივ თვითმმართველობას აქვს შუამ პირისთვის სამართლებრივად გარანტირებული საცხოვრისის გადაცემის ვალდებულება“, რომელიც მოგვითხრობს ორგანიზაციის, „პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის“, მიერ წარმოებულ სასამართლო დავაზე. იმსჯელეთ, ძალაუფლების გადანაწილების რომელი პრინციპი/ები (ჰორიზონტალური/ვერტიკალური) ჩანს აღნიშნულ მაგალითში? რატომ შეეხება სასამართლოს გადაწყვეტილება როგორც ცენტრალური, ისე ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტს?

„საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2020 წლის 29 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით, დასრულდა დავიდ ჭეიშვილის ხუთწლიანი დავა გარდაბნის მუნიციპალიტეტის გამგეობასთან და ადგილობრივ თვითმმართველობას დაევა შეზღუდული

შესაძლებლობის მქონე პირთა პანსიონატში მცხოვრები დავიდ ჭეიშვილისთვის სამართლებრივად გარანტირებული საცხოვრისის გადაცემა.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი განმარტება, რომელიც უზენაესი სასამართლოს აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში გვხვდება, შეეხება საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსს და ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ ბიუჯეტის ფორმირების პროცესს. კერძოდ, საკასაციო სასამართლო თვლის, რომ ბიუჯეტის ფორმირებისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს ადგილობრივი თვითმმართველობის კანონისმიერი ვალდებულებები, რომლებიც სახელმწიფოს აქვს აღებული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვის მიმართულებით.

სტატია სრული სახით შეგიძლიათ იხილოთ საიტზე <https://www.phr.ge/publication/decisions/184?lang=geo>

პარტნიორობა

ადამიანის უფლებებისთვის

დემოკრატიულ ქვეყნებში ხელისუფლების ვერტიკალური დანაწილებისას უფლებების გამიჯვნა ეფუძნება **სუბსიდიარობის** პრინციპს, რომელიც გულისხმობს, რომ ყველაფერი, რაც შეიძლება ქვედა დონეზე გადაწყდეს, ზედა დონეს არ უნდა გადაეცეს მოსაგვარებლად.

სუბსიდიარობა თანამედროვე მმართველობის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია. ამასთან, იგი ვრცელდება არა მხოლოდ საჯარო ხელისუფლებაზე (ადგილობრივი თვითმმართველობა, ეროვნული დონე), არამედ საზოგადოებრივი ურთიერთობების მნიშვნელოვან ნაწილზე – თითოეული ადამიანი თუ სტრუქტურა თვითონ აგვარებს თავის პრობლემებს და სხვას მხოლოდ მაშინ მიმართავს დახმარებისათვის, როცა თავად არ შეუძლია საკითხის გადაწყვეტა.

აქტივობა №5

გაეცანით სტატიას „ნალენჯიხაში პირველკლასელთა უფასო კვების პროგრამა ამოქმედდება“ და იმსჯელეთ, რატომ არის მნიშვნელოვანი მსგავსი ინიციატივების განხორციელება ადგილობრივ დონეზე? ძალაუფლების დანაწილების რომელი პრინციპი ჩანს აღნიშნულ მაგალითში?

<https://publika.ge/walenjikhashi-pirvelklaselta-ufaso-kvebis-programa-amomqmedeba-gia-kharchilava/>

აქტივობა №6

გაეცანით ისტორიას და დაფიქრდით, რატომ უნდა ზრუნავდეს ადგილობრივი თვითმმართველობა მსგავსი საგანმანათლებლო სივრცეების შექმნა/რეაბილიტაციაზე? თქვენი აზრით, რატომ უნდა პატრონობდეს ქალაქი მასში არსებულ კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლებს?

მოსწავლე-ახალგაზრდობის ეროვნული სასახლე თბილისში, რუსთაველის პროსპექტზე მდებარეობს. ამ შენობის ისტორია XIX საუკუნეში დაიწყო. შენობის პირველი ნაწილი 1802 წელს აშენდა და ამიერკავკასიის მთავარმართებლის რეზიდენცია გახლდათ, მოგვიანებით კი – მეფისნაცვლის სასახლე, თუმცა საქართველოს ისტორიაში ამ შენობას კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი როლი აქვს შესრულებული. 1918 წელს სწორედ ამჟამინდელ მოსწავლე-ახალგაზრდობის ეროვნულ სასახლეში გამოცხადდა საქართველოს დამოუკიდებლობა, ხოლო 1921 წელს აქ მიიღეს საქართველოს პირველი რესპუბლიკის კონსტიტუცია. საბჭოთა კავშირის პერიოდში სასახლე მოსწავლეთა აღზრდის ცენტრად გადაიქცა და მას პიონერთა სასახლედ მოიხსენიებენ. 1991 წელს, საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, სასახლემ მუშაობა სკო-

ლის გარეშე განათლების ცენტრის სახით გააგრძელა და აგრძელებს 81-წლიან ისტორიას და რომელშიც 6-დან 26-წლამდე მოსწავლე-ახალგაზრდებთან ერთად, ზრდასრულებიც იღებენ განათლებას. ეროვნული სასახლე ყოველწლიურად ათასობით ბენეფიციარს ემსახურება. შენობას კულტურული მემკვიდრეობის სტატუსი აქვს მინიჭებული.

2020 წელს თბილისის მერიის ინიციატივით დაიწყო ეროვნული სასახლის შენობა-ნაგებობების სარეაბილიტაციო პროცესი, რისთვისაც ბიუჯეტიდან გამოიყო თანხები, რეაბილიტაცია 2024 წელს დასრულდება.

აქტივობა №7

შეადარეთ ერთმანეთს ხელისუფლების პორიზონტალური და ვერტიკალური დანაწილების პრინციპები და იმსჯელეთ, რა მიზნების განსახორციელებლად ყალიბდება თითოეული მათგანი.

სახელმწიფო მოწყობის ფორმები

ახლა ვნახოთ, თუ როგორ, რა ფორმით (მექანიზმით, სტრუქტურით) ხდება ქვეყნის მართვა – როგორია სახელმწიფოთა მოწყობის ფორმები.

მიუხედავად ქვეყნებს შორის არსებული დიდი განსხვავებისა, ისინი, ხელისუფლების პორიზონტალური დაყოფის მიხედვით, შეიძლება რამდენიმე ჯგუფში გაერთიანდეს:

- **საპრეზიდენტო რესპუბლიკა** – მოსახლეობა ირჩევს პრეზიდენტს, რომელიც საკანონმდებლო ორგანოს თანხმობის გარეშე აყალიბებს მთავრობას;
- **ნახევრად საპრეზიდენტო რესპუბლიკა** – მოსახლეობა ირჩევს პრეზიდენტს, რომელიც საკანონმდებლო ორგანოს თანხმობით ნიშნავს პრემიერ-მინისტრს, ეს უკანასკნელი კი პრეზიდენტს დასამტკიცებლად წარუდგენს მინისტრების კანდიდატურებს;
- **საპარლამენტო რესპუბლიკა** – მოსახლეობის მიერ არჩეული პარლამენტი უმრავლესობით ნიშნავს ქვეყნის მთავრობას (პრემიერ-მინისტრსა და სხვა მინისტრებს). პრეზიდენტი ქვეყნის სიმბოლური მეთაურია, რომელიც აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელმძღვანელი არ არის;
- **კონსტიტუციური მონარქია** – თავისი არსით იგივეა, რაც საპარლამენტო რესპუბლიკა (პარლამენტი ირჩევს მთავრობას) მაგრამ ქვეყნის სიმბოლური ლიდერი არის მეფე/დედოფალი;
- **აბსოლუტური მონარქია** – სახელმწიფოს მართავს აბსოლუტური მონარქი, რომელიც გამოსცემს კანონებს, ნიშნავს მთავრობას და სასამართლო სისტემის ხელმძღვანელია.

საკანონმდებლო ორგანოს შენობა: კაპიტოლიუმი, ვაშინგტონი, აშშ – საპრეზიდენტო რესპუბლიკა (მარცხნივ) და პარლამენტი, ლონდონი, გაერთიანებული სამეფო – კონსტიტუციური მონარქია (მარჯვნივ).

ჩვენს პლანეტაზე არსებული, დაახლოებით, 200 სახელმწიფოდან უმრავლესობა წყობით რესპუბლიკაა, მონარქიები შედარებით მცირე რაოდენობითაა (30-მდე ქვეყანა).

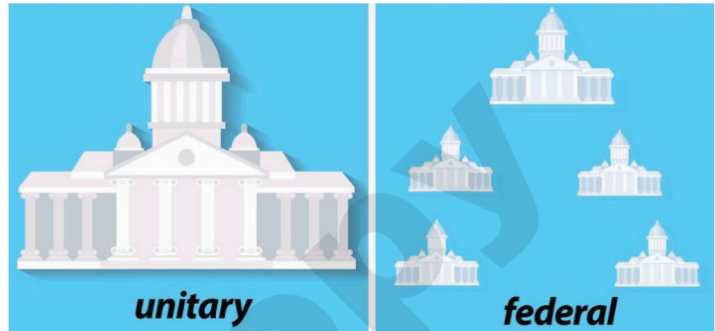

აქტივობა №8

მოიძიეთ მაგალითები სხვადასხვა ქვეყნების შესახებ, სადაც არსებობს ზემოთ ჩამოთვლილი მმართველობის ფორმები.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, სახელმწიფოები ერთმანეთისგან განსხვავდებიან იმითაც, თუ როგორაა გადანაწილებული ძალაუფლება მისი ტერიტორიის ფარგლებში. სხვაგვარად ამ საკითხს ტერიტორიულ მოწყობასაც უწოდებენ და ამ მხრივ გამოიყოფა ფედერალური და უნიტარული სახელმწიფოები:

- **ფედერალურ სახელმწიფოებში** ტერიტორიულ ერთეულებს ფართო ავტონომიური შესაძლებლობები აქვთ (საკუთარი უფლებები და საკანონმდებლო და აღმასრულებელი სტრუქტურები); ცენტრალური ხელისუფლება პასუხისმგებელია საერთო ეროვნული საკითხების მოგვარებაზე (თავდაცვა, ერთიანი ვალუტა და ა. შ).

- **უნიტარულ სახელმწიფოებში** შემავალ ტერიტორიულ ერთეულებს (მაგალითად, თვითმმართველობებს) არ გააჩნიათ საკანონმდებლო უფლება. ისინი ადმინისტრაციული ერთეულებია და ცენტრალური დონის მიერ მიღებული კანონების ფარგლებში მოქმედებს.

თითოეულ მოდელს მრავალი მომხრე და მოწინააღმდეგე ჰყავს, ასე რომ, ერთიანი, „იდეალური“ მოდელი არ არსებობს – თითოეულს თავისი ძლიერი და სუსტი მხარე აქვს. სახელმწიფო მოწყობის სისტემას, განვითარების გზას (იდეოლოგიურ მოდელს) თავად ამ სახელმწიფოში მცხოვრები ადამიანები ირჩევენ და ამკვიდრებენ.

აქტივობა №9

მოიძიეთ ინფორმაცია ფედერალური და უნიტარული ქვეყნების შესახებ.

ამოარჩიეთ ერთი (ან რამდენიმე) ქვეყანა და განიხილეთ, კონკრეტულად როგორ მუშაობს ამ ქვეყანაში ხელისუფლების ვერტიკალური დანაწილების სისტემა.

სახელმწიფო მოწყობის რომელიმე მოდელის არსებობა არ ნიშნავს, რომ ქვეყნის მოწყობა სხვა სახელმწიფოების სტრუქტურაზე უკეთესი და, მით უმეტეს, უნაკლოა. იდეალური მოდელი არ არსებობს, თითოეულს გააჩნია თავისი ძლიერი და სუსტი მხარეები:

- როცა მმართველობა ცენტრალიზებულია და ერთი პირზე (ან სტრუქტურაზე) არის დამოკიდებული, გადაწყვეტილებები სწრაფად მიიღება, მაგრამ საზოგადოების დიდ ნაწილს არ აქვს გააზრებული და კრიზისების პერიოდში ხელისუფლებისადმი ადამიანთა დანდობა და მხარდაჭერა მცირდება, განსაკუთრებით მაშინ, თუ ასეთმა ხელისუფლებამ (ან ერთმა მმართველმა) შეცდომა დაუშვა;

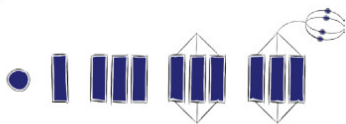
- როცა მმართველობა კოლექტიურად ხორციელდება ან/და დეცენტრალიზაციის პირობებში სახელმწიფოსადმი საზოგადოების გააზრებული მხარდაჭერა არსებობს, რადგან ხდება ყველა საზოგადოებრივი ჯგუფისა და ხედვის გათვალისწინება, მაგრამ გადანაცვეტილების მიღების პროცესი დროშია განელილი და თან აუცილებლად მოითხოვს კომპრომისს.

აქტივობა №10

• შეადარეთ ერთმანეთს სხვადასხვა სახელმწიფო მოწყობის მქონე სახელმწიფოები (შეგიძლიათ გამოიყენოთ №8 და №9 აქტივობებში განხილული ქვეყნების თქვენს მიერ მომზადებული დახასიათება)

- მოიძიეთ ამ ქვეყნების წარმატებული და წარუმატებელი საქმიანობის მაგალითები.
- თქვენი აზრით, სხვა სახელმწიფო მოწყობის პირობებში ასეთივე შედეგი დადგებოდა?
- მოაწყვეთ დისკუსია: სახელმწიფო მოწყობის რომელი ფორმა უფრო მისაღებია თქვენთვის?

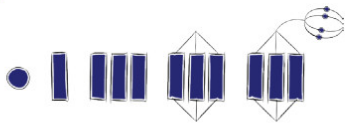

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

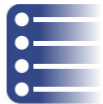
9. პოლიტიკური იდეოლოგია და რეჟიმი

თქვენ უკვე იცით, რას წარმოადგენს პოლიტიკური პროცესი და რა საშუალებებით ხორციელდება იგი, უფრო კონკრეტულად, რა მექანიზმების გამოყენებით (როგორ?) წარმართავს პროცესს სახელმწიფო.

ამ პარაგრაფში გაიგებთ, რა მიმართულებით (საით?) შეიძლება წარმართოს განვითარების პროცესი – რას წარმოადგენს იდეოლოგია, როგორ იყენებს საზოგადოება მას და რა ტენდენციები იკვეთება მსოფლიოში ამ მიმართულებით.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

შექმენით დოკუმენტური ფილმი პოლიტიკური იდეოლოგიებისა და რეჟიმების საზოგადოებაზე გავლენის შესახებ. ფილმის მეშვეობით თქვენ უნდა დააფიქროთ საზოგადოება, თუ როგორ აისახებოდა სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში დამკვიდრებული იდეოლოგიები ადამიანის უფლებებზე.

დოკუმენტურ ფილმში თვალნათლივ წარმოაჩინეთ:

- როგორ აისახებოდა განსხვავებული პოლიტიკური იდეოლოგიის დამკვიდრების მცდელობა სხვადასხვა პერიოდში ადამიანის უფლებებზე?
- რა გავლენის მოხდენა შეუძლია სხვადასხვა პოლიტიკური რეჟიმის დამკვიდრებას დემოკრატიულ პრინციპებზე როგორც ადგილობრივ, ისე საერთაშორისო დონეზე?

იდეოლოგიები – ხედვები საზოგადოების განვითარებასთან დაკავშირებით

სახელმწიფოს თუ საზოგადოების მიერ სავალი გზის მიმართულების არჩევა, შედარებისათვის, ავტომატურად სარგებლობას ჰგავს – მისი ქონა და მართვის ცოდნა თავისთავად არ ნიშნავს, რომ მანქანა თავისით გადაადგილდება – თქვენ უნდა განსაზღვროთ, სად გინდათ წასვლა და შემდეგ ამ მიმართულებით გაემგზავროთ.

როგორ უნდა გამოვიყენოთ არსებული პოლიტიკური სისტემები? რა მიმართულებით უნდა წავიდეთ, რომ ჩვენი ცხოვრება სტაბილური, სასიამოვნო და მდგრადი გახადოთ?

კამათი იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მიმართულებით უნდა წავიდეს საზოგადოება, საუკუნეებია მიმდინარეობს. არ არსებობს ერთადერთი, „საუკეთესო“ და ყველასათვის

მისაღები მოდელი, რომელიც ადამიანებს კეთილდღეობას მოუტანს. ისტორიის მანძილზე სხვადასხვა მოაზროვნის მიერ ჩამოყალიბებული მრავალი ხედვა თეორიების სახით ჩამოყალიბდა და მთელი რიგი ქვეყნების სამოქმედო პრინციპებად – იდეოლოგიებად იქცა.

მოდით, განვიხილოთ და შევაფასოთ მეტნაკლებად ცნობილი იდეოლოგიები და მათი უმთავრესი პრინციპები:

ანარქია (სიტყვიდან „ანარქონ“ – უფროსობის, ხელისუფლების არარსებობა)

- ნებისმიერი ინდივიდი აბსოლუტურად თავისუფალი უნდა იყოს და არავისზე არ უნდა იყოს დამოკიდებული;
- ხელისუფლება, თავისი არსით, ინდივიდზე ძალადობაა, ამიტომ იგი საერთოდ უნდა გაუქმდეს;
- ადამიანებმა თავად, საკუთარ თვითმმართველ ჯგუფებში უნდა განახორციელონ საქმიანობა და ამ ჯგუფებში გადაწყვეტილების მიღება ცალკეული პიროვნების თავისუფალ ნებაზე უნდა იყოს დამოკიდებული;
- ცალკეული მიმართულებების გამოკლებით, მიიჩნევენ, რომ საზოგადოების ეკონომიკური საფუძველი კერძო საკუთრებაა;
- როგორც ცალკეულ ადამიანებს, ისე ადამიანთა ჯგუფებს უნდა ჰქონდეთ სრული ეკონომიკური თავისუფლება და ნებისმიერი შეზღუდვა, საერთო კანონების სახით, დაუშვებელია.

ანარქისტული პლაკატი, რომელიც გამოსატანს ინდივიდუალური თავისუფლებისათვის მებრძოლ პირებს.

აქტივობა №1

მოიძიეთ ინფორმაცია ანარქისტული მოძრაობის მაგალითებთან დაკავშირებით,

იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი მახასიათებლები ჰქონდა ამ ხედვას? როგორ აისახება/აისახებოდა მსგავსი მოძრაობა ადამიანის უფლებებზე?

თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

კომუნიზმი (სიტყვიდან „კომუნა“ – თემი)

- კერძო საკუთრება საერთოდ არ უნდა არსებობდეს, რადგან იგი საზოგადოების ერთი ნაწილის მიერ მეორის დაჩაგვრას იწვევს;
- საზოგადოების სოციალურ ჯგუფებად (კლასებად) და ეროვნული

საბჭოთა პერიოდის პლაკატი, რომელზეც გამოსახულნი არიან კომუნისტური იდეოლოგიის წარმომადგენლები (კარლ მარქსი, ფრიდრიხ ენგელსი, ვლადიმერ ლენინი, იოსებ სტალინი, მათი ძეგლები)

ნიშნით დაყოფა მიუღებელია – საჭიროა უკლასო საზოგადოების ჩამოყალიბება;

- მემკვიდრეობითობა და ტრადიციებზე დამოკიდებულება საზოგადოების განვითარებას უშლის ხელს;
- ცალკეული ადამიანის უფლებებსა და ინტერესებზე მალა ყოველთვის საზოგადოებრივი / მშრომელთა ინტერესი უნდა დადგეს;
- ყველაფერი ყველასათვის საერთო უნდა გახდეს, საჭიროა მესაკუთრეთა ფენის ლიკვიდაცია (თუნდაც ადამიანთა ფიზიკური განადგურების გზით).
- სახელმწიფოსაგან განსხვავებული შეხედულების ქონა დანაშაულად არის მიჩნეული.

აქტივობა №2

ისტორიიდან გაიხსენეთ კომუნისტური იდეოლოგიის მატარებელი ქვეყნები და მოიძიეთ ინფორმაცია რომელიმე მათგანის შესახებ.

იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი მოვლენები ხდებოდა ამ ქვეყნებში (მაგალითად, დეპორტაციები, რეპრესიები, ჰოლოდომორი)? როგორ აისახება/აისახებოდა მსგავსი იდეოლოგია ადამიანის უფლებებზე?

თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

კონსერვატიზმი (სიტყვიდან „კონსერვაცია“ – შენარჩუნება)

- აუცილებელია ტრადიციული ღირებულებების დაცვა (კერძო საკუთრება, სახელმწიფო, ოჯახი, რელიგია);
- საზოგადოების განვითარება უნდა ეფუძნებოდეს პრაგმატიზმს – ვინაიდან ადამიანი არასრულყოფილია, საზოგადოებრივი ცხოვრება კანონმდებლობით უნდა დარეგულირდეს;
- საზოგადოებაში ბუნებრივად არსებობს იერარქია – გარკვეული ფორმით უთანასწორობა ბუნებრივი მოვლენაა და მისი სრული აღმოფხვრა შეუძლებელია;
- ცალკეული ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებზე (რომლებიც ძალზე მნიშვნელოვანია) მალა სახელმწიფოს ძლიერება და წესრიგის დაცვა დგას;
- საზოგადოებასა და სახელმწიფოს უნდა ჰქონდეს მაღალი სოციალური პასუხისმგებლობა (უზრუნველყოს პენსიები და ჯანმრთელობის დაცვა);
- არ არის საჭირო რადიკალური ცვლილებები, საჭიროა თანდათანობით რეფორმები.

კონსერვატორი პოლიტიკოსები: აშშ პრეზიდენტი რონალდ რეიგანი და გაერთიანებული სამეფოს პრემიერ-მინისტრი მარგარეტ ტეტჩერი (უინსტონ ჩერჩილის პორტრეტის წინ)

აქტივობა №3

მოიძიეთ ინფორმაცია კონსერვატორული მმართველობის შესახებ.

იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი მახასიათებლები გააჩნდა ამ სისტემას. როგორ აისახება/აისახებოდა მსგავსი იდეოლოგია ადამიანის უფლებებზე?

თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

ლიბერალიზმი (სიტყვიდან „ლიბერა“ – თავისუფლება)

- ადამიანის თავისუფლება უმთავრესი ღირებულებაა – ნებისმიერი ადამიანის უფლების შეზღუდვა დაუშვებელია, ვინაიდან ყველა თანასწორია;
- ცალკეული პიროვნების ინტერესები არ შეიძლება ნებისმიერი ჯგუფის ინტერესებს შეენიროს;
- კაცობრიობის პროგრესი გარდაუვალია და, შესაბამისად, გარდაუვალია საზოგადოების ცვლილებაც – ადამიანებს უნდა გააჩნდეთ დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებების მიღების უფლება;
- ყველა ინდივიდი თავისუფალია ქმედებებში მანამ, სანამ სხვის თავისუფლებას არ შეზღუდავს;
- საზოგადოებრივი ურთიერთობები შეთანხმებების საფუძველზე უნდა ყალიბდებოდეს – მრავალფეროვნება ბუნებრივი მდგომარეობაა;
- კონსერვატიზმის მსგავსად აღიარებს კერძო საკუთრებას და სახელმწიფოს გადამეტებულ ჩარევას ცხოვრებაში დაუშვებლად მიიჩნევს;
- სახელმწიფოს ვალია, დაიცვას ადამიანის პირადი ცხოვრების, საკუთრების, აზრის თავისუფლად გამოხატვის უფლება.

აშშ-ის „დამფუძნებელი მამები“
(ჯორჯ ვაშინგტონი და სხვები)

აქტივობა №4

ისტორიიდან გაიხსენეთ ლიბერალური მმართველობის მაგალითები და მოიძიეთ ინფორმაცია რომელიმე მათგანის შესახებ.

იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი მახასიათებლები გააჩნდა ამ სისტემას. როგორ აისახება/აისახებოდა მსგავსი იდეოლოგია ადამიანის უფლებებზე? თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

ნაციზმი (სიტყვიდან „ნაციო“ – ერი)

- ამტკიცებს საკუთარი ერის უპირატესობას სხვებთან შედარებით;
- მიიჩნევს, რომ „კარგმა“ ერებმა უნდა იბატონონ „ცუდ“ ერებზე ან საერთოდ გაანადგურონ ისინი;
- საკუთარი ერის კეთილდღეობა სხვა ერების ხარჯზე უნდა მოხდეს;
- სახელმწიფო გადამწყვეტ როლს ასრულებს საზოგადოების ცხოვრებაში და მისი ინტერესი ცალკეული ინდივიდის ინტერესზე მაღლა დგას;

გერმანიის ნაციონალ-სოციალისტური (ნაცისტური) პარტიის ბელადი (ფიურერი) ადოლფ ჰიტლერი

- კომუნიზმის მსგავსად, საზოგადოებისაგან და სახელმწიფოსაგან განსხვავებული შეხედულების ქონა დანაშაულად არის მიჩნეული.

აქტივობა №5

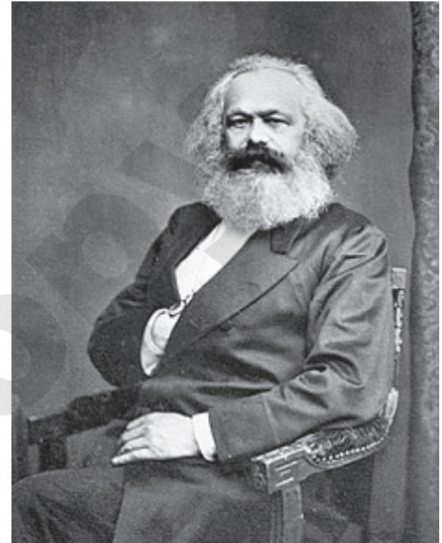
ისტორიიდან გაიხსენეთ ნაციისტური იდეოლოგიის მატარებელი ქვეყნები და მოიძიეთ ინფორმაცია რომელიმე მათგანის შესახებ.

იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი მოვლენები ხდებოდა ამ ქვეყნებში (მაგალითად, გენოციდი, ჰოლოკოსტი)? როგორ აისახება/აისახებოდა მსგავსი იდეოლოგია ადამიანის უფლებებზე?

თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

სოციალიზმი (სიტყვიდან „სოციო“ – საზოგადოება)

- საზოგადოებაში სოციალური უთანასწორობა მაქსიმალურად უნდა აღმოიფხვრას;
- პოლიტიკურ პროცესებსა და ეკონომიკას სახელმწიფო უნდა არეგულირებდეს;
- საზოგადოების ყველა წევრს შორის თანამშრომლობა და მათი თანასწორობა უზრუნველყოფილი უნდა იყოს;
- საზოგადოებრივი სიმდიდრე ყველა ფენას მეტნაკლებად თანაბრად უნდა გადაუნაწილდეს – უნდა არსებობდეს მაღალი გადასახადები, რათა სახელმწიფომ უზრუნველყოს საზოგადოებრივი სიკეთეების/სიმდიდრის ყველა ფენისათვის მიწოდება;
- კომუნიზმისგან განსხვავებით, არ არის უარყოფილი კერძო საკუთრება.

კარლ მარქსი, გერმანელი ფილოსოფოსი, სოციალიზმის ერთ-ერთი ფუძემდებელი

აქტივობა №6

ისტორიიდან გაიხსენეთ სოციალისტური სისტემის მატარებელი ქვეყნების მაგალითები და მოიძიეთ ინფორმაცია რომელიმე მათგანის შესახებ.

იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი მახასიათებლები გააჩნდა ამ სისტემას. როგორ აისახება/აისახებოდა მსგავსი იდეოლოგია ადამიანის უფლებებზე?

თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ

„ფაშიზმი“ (სიტყვიდან „ფაშიო“ – შეკვრა, კონა)

- სახელმწიფოებრივი ინტერესი კერძოზე მაღლა უნდა იდგეს – ცალკეული ადამიანის ინტერესი არ შეიძლება პრიორიტეტი იყოს;
- ერი საკუთარი ტრადიციების და სინამდის დასაცავად მუდამ უნდა ებრძოდეს რეალურ ან არარსებულ მტერს;

იტალიის ნაციონალური ფაშისტური პარტიის ბელადი (დუჩე) ბენიტო მუსოლინი

- საზოგადოება ერთ მუშტად უნდა იყოს შეკრული და საკუთარი ბელადის გარშემო დარაზმული;
- ისევე როგორც კომუნიზმსა და ნაციზმში, სახელმწიფოსა და გაბატონებული ხედვისაგან განსხვავებული მოსაზრების არსებობა დანაშაულად არის მიჩნეული.

აქტივობა №7

ისტორიიდან გაიხსენეთ ფაშისტური იდეოლოგიის მატარებელი ქვეყნები და მოიძიეთ ინფორმაცია რომელიმე მათგანის შესახებ.

იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი მოვლენები ხდებოდა ამ ქვეყნებში? როგორ აისახება/აისახებოდა მსგავსი იდეოლოგია ადამიანის უფლებებზე?

თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

უნდა გვახსოვდეს, რომ ყველა იდეოლოგია მრავალ განშტოებად არის დაყოფილი, რომელებიც ხშირად უპირისპირდება როგორც სხვა იდეოლოგიას, ისე საკუთარი იდეოლოგიის ფარგლებში არსებულ ხედვებს. მაგალითად, ნაციზმის გერმანელი მიმდევრები თვლიდნენ, რომ გერმანელები „უმალესი ერია“, რუსები კი – მეორეხარისხოვანი, ხოლო

რუსი ნაციისტები პირიქით – რუსებს თვლიან „განსაკუთრებულ ერად“ და სხვა ერების (უკრაინელების, ქართველების და ა.შ.) დამორჩილებას ან განადგურებას მოითხოვენ.

სხვადასხვა ხედვის, იდეოლოგიის არსებობა ბუნებრივი მოვლენაა – არ შეიძლება, ყველა ადამიანს ერთნაირი აზრი ჰქონდეს. სხვადასხვა სახელმწიფოს ყოველდღიურ ცხოვრებაში შეიძლება დავინახოთ სხვადასხვა იდეოლოგიის ნიშნები.

ამავე დროს, კაცობრიობა თანდათან მიდის იმ დასკვნამდე, რომ ის იდეოლოგიები, რომელებიც რადიკალიზმით გამოირჩევა და სხვაგვარად მოაზროვნეთა განადგურებას მოითხოვს, მთელს კაცობრიობას უქმნის საფრთხეს. ისტორიიდან შეიძლება მოვიყვანოთ მაგალითები, როცა ქვეყნები, მსოფლიო მასშტაბით, ერთიანდებიან რომელიმე აგრესიული იდეოლოგიის წინააღმდეგ და საერთო ძალისხმევით უპირისპირდებიან მას.

ეს საინტერესოა

თქვენ, ალბათ, ხშირად გსმენია, რომელიმე იდეოლოგიის მომხრე როგორ უარყოფითად ახასიათებს სხვა ხედვის მხარდამჭერებს:

- კონსერვატორები მიიჩნევენ, რომ ლიბერალები ტრადიციულ ღირებულებებს ანგრევენ და განსხვავებული იდენტობის/ხედვების მხარდამჭერები არიან;
- ლიბერალები პირიქით, კონსერვატორებს აკრიტიკებენ ტრადიციებზე მათი მიჯაჭვულობის გამო.

ეს მოვლენა სიახლე არ არის. შეიძლება გავიხსენოთ, საქართველოში XIX საუკუნეში მიმდინარე „მამათა და შვილთა“ დაპირისპირების დროს როგორ მიმართავდა „მამების“ თაობის კონსერვატორი წარმომადგენელი გრიგოლ ორბელიანი „შვილების“ თაობის წარმომადგენლებს – ილია ჭავჭავაძეს („ის ლიბერალი, ბურთივით მრგვალი...“) და აკაკი წერეთელს:

გრიგოლ ორბელიანი (1804-1883), ქართველი პოეტი (რომანტიკოსი) და სამხედრო მოღვაწე

ილია ჭავჭავაძე (1837-1907) – ქართველი საზოგადო მოღვაწე და მწერალი

„კოლო-ბუზები, ლიბერალები, ცრუ პოეტები, პატრიოტები, აკაკიები, ბაკაკიები, რიონელები, გოგიტელები“.

რის პასუხადაც აკაკი წერეთელმა გრიგოლ ორბელიანს მიუძღვნა პამფლეტი „ხარაბუზა გენერლის ვნებანი“, ხოლო ილია ჭავჭავაძემ ლექსი – „პასუხის პასუხი“:

„ჩვენ ვვლეთ რუსეთი, მაგრამ არც ერთი ხელობა თქვენი არ გვისწავლია; ჩვენი ქვეყანა, მკვდარი თქვენგანა, თქვენებრ ჩინებზე არ გაგვიცვლია. ლიბერალობა, პატრიოტობა, სალანძღავ სიტყვად არ გაგვიხდია; თქვენგან ჩაგრული, დაბრმავებული ერი ჯვრებზედ არ გაგვიყიდია.“

ილია ჭავჭავაძე

აქტივობა №8

აირჩიეთ ფილმი, მოაწყვეთ ჩვენება კლასში ან, სურვილის შემთხვევაში, ნახეთ ინდივიდუალურად (შეგიძლიათ დაიყოთ ჯგუფებად და უყუროთ ჩამოთვლილი ფილმებიდან თქვენთვის სასურველ ფილმს, შემდეგ კი კლასში გააცნოთ თანაკლასელებს მასში განხილული მთავარი საკითხი).

ფილმის ნახვის შემდეგ კი იმსჯელეთ:

- რომელი იდეოლოგია იყო წარმოჩენილი თქვენ მიერ ნანახ ფილმში?
- ფილმში მოთხრობილი სიუჟეტის მიხედვით, რა გავლენას ახდენდა კონკრეტული იდეოლოგია, ერთი მხრივ, ინდივიდს ცხოვრებაზე და მის პიროვნულ განვითარებაზე, მეორე მხრივ კი, მთლიანად საზოგადოებაზე?
- ადამიანთა რომელი მოთხოვნილებები იყო უგულებელყოფილი მოცემულ სიუჟეტში? ვინ უგულებელყოფდა მათ? ირღვეოდა თუ არა ფილმში ადამიანის უფლებები და ვის ევალებოდა მათი დაცვა?
- მდგრადი და სტაბილური გარემოს შესაქმნელად რატომ არის მნიშვნელოვანი იდეოლოგიების რეალიზებისას მშვიდობიანი და უსაფრთხო მეთოდების გამოყენება?

რეკომენდებული ფილმები:

„პერსეპოლისი“, „მშვიდობით, ლენინ“, „პიანისტი“, „ზოოპარკის მფლობელის ცოლი“, „მონანიება“.

იდეოლოგიების განვითარების ტენდენციები

ისტორიიდან იცით, რომ კლასიკური, „სუფთა“ სახით იდეოლოგიები ნაკლებად გამოიყენება – ყველა ქვეყნის პოლიტიკაში შეიძლება აღმოვაჩინოთ რამდენიმე იდეოლოგიის კვალი, თუმცა რომელიმე იდეოლოგია შეიძლება დომინირებდეს დანარჩენებზე.

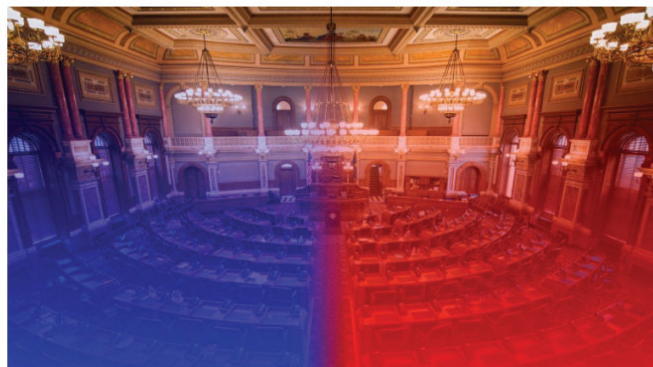
მიღებულია იდეოლოგიების დაყოფა მემარჯვენე და მემარცხენე ორიენტაციის იდეოლოგიებად:

მემარჯვენეები:

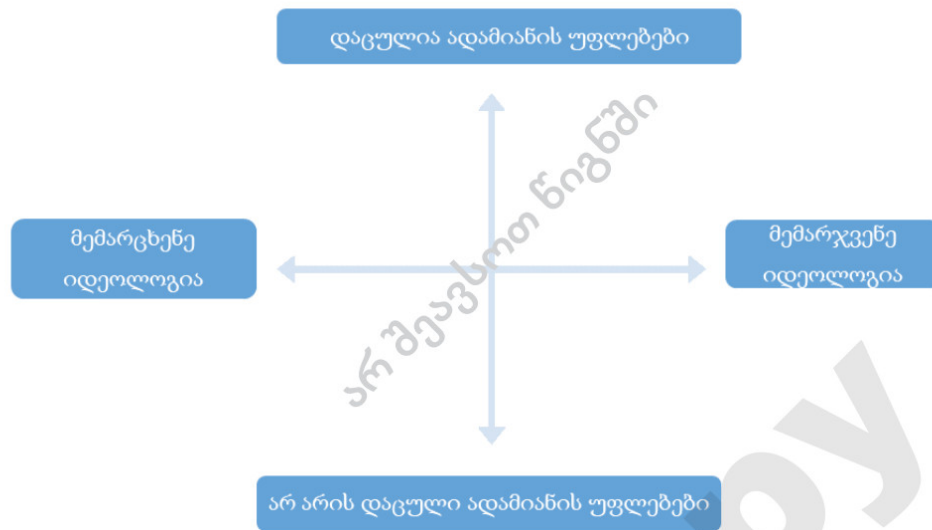
- იცავენ ძლიერი სახელმწიფოს იდეას და ტრადიციულ ღირებულებებს;
- ცალკეული ინდივიდის უფლებას უფრო მაღლა აყენებენ, ვიდრე მთელი საზოგადოებისა;
- ადამიანები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, მაგრამ კანონის წინაშე ყველა თანასწორია;
- ეკონომიკურ პროცესებში სახელმწიფო ნაკლებად უნდა ჩაერიოს.

მემარცხენეები

- იცავენ საყოველთაო თანასწორობის იდეას;
- საჭიროა მუდმივი ცვლილებები – საზოგადოებრივი პროგრესის მხარდაჭერა;
- წარმატებულები სოლიდარულნი უნდა იყვნენ მათ მიმართ, ვისაც ნაკლებად გაუმართლა;
- სახელმწიფო აქტიურად უნდა ერეოდეს ეკონომიკურ პროცესებში.

თავისთავად ესა თუ ის მიდგომა ცუდი არ არის – საყოველთაო კეთილდღეობის დამკვიდრებაც და ადამიანის უფლებების დარღვევაც შესაძლებელია, როგორც მემარჯვენე, ისე მემარცხენე იდეოლოგიის პირობებში.

რომელი იდეოლოგიები დგას ერთმანეთთან უფრო ახლოს?
იმსჯელეთ, რა მახასიათებლების მიხედვით გააკეთეთ ასეთი დასკვნა.

დღეისათვის არსებული ქვეყნების უმეტესობის სახელმწიფო სისტემების ანალიზისას დავინახავთ, რომ თითქმის ყველა ქვეყანაში არსებობს როგორც მემარჯვენე, ისე მემარცხენე მიდგომები. ისტორიის გარკვეულ პერიოდებში ისინი ერთმანეთს ენაცვლება.

ეს საინტერესოა:

აშშ-ის ეკონომიკაში I მსოფლიო ომის შემდეგ, XX საუკუნის 20-იან წლებში, გაბატონებული იყო მემარჯვენე მიდგომა. სახელმწიფო თითქმის არ ერეოდა ბიზნესის საქმიანობაში და პროცესი მთლიანად მსხვილ ბიზნესს (ე.წ. „ინდუსტრიის კაპიტნებს“) ჰქონდა მინდობილი. შედეგად აღნიშნულ პერიოდში ეკონომიკა არნახულად განვითარდა (ე.წ. „აყვავების“/„prosperity“ ეპოქა), თუმცა 1929 წელს დაწყებული დიდი ეკონომიკური კრიზისისა და დეპრესიის შედეგად გამოჩნდა, რომ ასეთმა მიდგომამ კრაზი განიცადა.

დამოუკიდებლობის სახლი, ფილადელფია

XX საუკუნის 30-იან და 40-იან წლებში, პრეზიდენტ ფრანკლინ დელანო რუზველტის „ახალი კურსის“ პირობებში სახელმწიფომ დაიწყო ეკონომიკის რეგულირება, შემცირდა უმუშევრობა, განვითარდა ინფრასტრუქტურა და აშშ-მ მოახერხა რესურსების მობილიზება II მსოფლიო ომში იაპონიის იმპერიისა და ნაცისტური გერმანიის წინააღმდეგ ბრძოლის პირობებში. ამავე დროს, სახელმწიფოს ზედმეტმა ჩარევამ

შეანელა ეკონომიკის განვითარების ტემპი.

XX საუკუნის 40-იანი წლების ბოლოდან კვლავ იწყება ეკონომიკის ლიბერალიზაცია. სწრაფი განვითარების შედეგად აშშ მსოფლიო ლიდერი გახდა (ქვეყანა აკონტროლებდა მთელი მსოფლიოს ეკონომიკის ნახევარს).

XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან სახელმწიფოს ერთ-ერთ პრიორიტეტად სოციალური სფერო და საყოველთაო კეთილდღეობა იქცა (ე.წ. „დიადი საზოგადოების“ პროგრამა), 80-იან წლებში კვლავ ლიბერალური ეკონომიკის გაძლიერება სახეზე (ე.წ. „რეიგანომიკა“).

XX საუკუნის 90-იან წლებიდან მოყოლებული, ეკონომიკური პოლიტიკა ხან მარცხნივ გადაიხრებოდა (დემოკრატიული პარტიის მმართველობის წლები, უ.კლინტონი, ბ.ობამა, ჯ.ბაიდენი), ხან მარჯვნივ (რესპუბლიკური პარტიის მმართველობის წლები, ჯ.ბუში, დ.ტრამპი).

აშშ-ის პოლიტიკა ეპოქისათვის დამახასიათებელი საჭიროებების მიხედვით იცვლებოდა და იცვლება, რაც ქვეყნის განვითარების პროცესს უწყობს ხელს.

მანჰეტენი, ნიუ-იორკი

პოლიტიკური რეჟიმები

ქვეყანა შეიძლება ჰქონდეს შესაბამისი ხედვა/იდეოლოგია, თუ როგორ და რა მიმართულებით უნდა განვითარდეს ქვეყანა და შეიძლება გააჩნდეს ამ ხედვის განხორციელების მექანიზმი (სახელმწიფო მოწყობის სხვადასხვა სისტემა), მაგრამ ეს არ არის საკმარისი. მნიშვნელოვანია, თუ მართვის როგორი სტილით იმართება სახელმწიფო. მართვის სტილის მიხედვით ქვეყნები სამ ჯგუფად შეიძლება დავყოთ:

1. **ავტორიტარული და ტოტალიტარული რეჟიმები** – ქვეყანას მართავს ერთი პირი ან ადამიანთა მცირე ჯგუფი, ხოლო მოქალაქეები პოლიტიკურ პროცესში არ მონაწილეობენ. მეტიც, მათ აკრძალული აქვთ მონაწილეობა. ხელისუფლება გადანყვეტილებებს იღებს საზოგადოების ჩართულობის გარეშე (განსხვავება ამ ორ რეჟიმს შორის, ძირითადად, ადამიანთა ცხოვრებაში სახელმწიფოს ჩარევის დონით გამოიხატება – ავტორიტარიზმის პირობებში შეიძლება უკმაყოფილო ადამიანებმა ერთმანეთთან საუბრისას გააკრიტიკონ არსებული მდგომარეობა, რეჟიმისთვის მთავარია, ეს ხალხი პოლიტიკურ პროცესებში არ მონაწილეობდეს. ტოტალიტარიზმის დროს კი განსხვავებული აზრის არა მარტო გამოთქმა, არამედ მასზე ფიქრიც კი დანაშაულად ითვლება);

2. **დემოკრატიული მმართველობა** – მართვის პროცესში ჩართულია მთელი საზოგადოება. ძირითად მიზნებს მოქალაქეები განსაზღვრავენ თავიანთი წარმომადგენლების (დეპუტატების) მეშვეობით და საზოგადოებრივი ჯგუფების ჩართულობით (სამოქალაქო საზოგადოება).;

3. **გარდამავალი დემოკრატიის – შერეული/ჰიბრიდული რეჟიმი** – პარალელურად არსებობს როგორც დემოკრატიული ფორმები, ისე ავტორიტარული სტილი – ფორმალურად დაცულია დემოკრატიული მექანიზმები (მაგალითად, ტარდება „თავისუფალი“ არჩევნები), მაგრამ რეალურად ხელისუფლება ანგარიშვალდებულების გარეშე მოქმედებს.

დებატების გარეგნული ფორმის უკან ხდება პოლიტიკური და პიროვნული ინტერესების დაპირისპირება, რომელსაც რეალურ პრობლემასთან არაფერი აქვს საერთო.

აქტივობა №10

დაიყავით ჯგუფებად, გადინაწილეთ დემოკრატიის მახასიათებლები და დაამუშავეთ თითოეული მათგანის ქვეშ დაწერილი საკითხები, ჯგუფებში იმსჯელეთ, რატომ არის ჩამოთვლილი პრინციპები და მათი მახასიათებლები საჭირო დემოკრატიული გარემოს შესაქმნელად? როგორ აისახება დემოკრატია და მისი პრინციპები სახელმწიფოს განვითარებაზე? საზოგადოებაზე? ინდივიდზე? შექმენი მსგავსი ინფოგრაფიკები სხვა რეჟიმების შესახებ, ნამუშევრები გაუზიარეთ თანაკლასელებს.

დემოკრატიული სახელმწიფოს კონცეპტუალური ჩარჩო

ამა თუ იმ ქვეყანაში არსებული რეჟიმის შეფასებას მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაცია აწარმოებს. შემუშავებულია მეთოდოლოგიები, რათა განისაზღვროს, თუ როგორია ამა თუ იმ ქვეყანაში დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების მდგომარეობა. როგორც წესი, ეს შესაბამისი ინდექსების გამოყენებით ხდება. თქვენ ალბათ მედიიდან გსმენიათ თავისუფლების სახლის (Freedom House), გაეროს სხვადასხვა სტრუქტურის, მსოფლიო ბანკისა თუ სხვა ორგანიზაციების მიერ ჩატარებულ შეფასებებზე.

ეს შეფასებები შეიძლება მასწავლებლის მიერ დაწერილი ნიშნების საფუძველზე მოსწავლეთა რანჟირებას შევადაროთ – ვინ არის საუკეთესო, ვინ არის მეორე ადგილზე და ა.შ. განსხვავება მხოლოდ ისაა, რომ ამ შეფასებებს კონკრეტული იურიდიული ქმედება (სასჯელი ან ნახალისება) არ მოსდევს. ამავე დროს, მსოფლიოში ამა თუ იმ ქვეყნის იმიჯზე ეს ინდექსები დიდ გავლენას ახდენს.

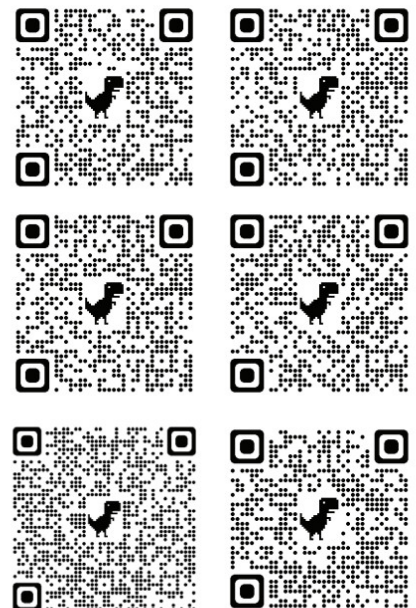
აქტივობა №11

1. გაეცანით საერთაშორისო შეფასებებს საქართველოს შესახებ;
2. შეადარეთ საქართველოს მონაცემები მისი მეზობელი და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების მონაცემებს;
3. ნახეთ, როგორ (დადებითისკენ, უარყოფითისკენ) იცვლებოდა ჩვენი ქვეყნის შეფასება ბოლო წლების განმავლობაში;
4. შეეცადეთ გაიხსენოთ, როგორ უკავშირდება ეს შეფასებები ჩვენს ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენებს.

I. პრესის თავისუფლების ინდექსი
https://idfi.ge/ge/overview_of_the_global_press_freedom_index
<https://rsf.org/en/index?year=2022>

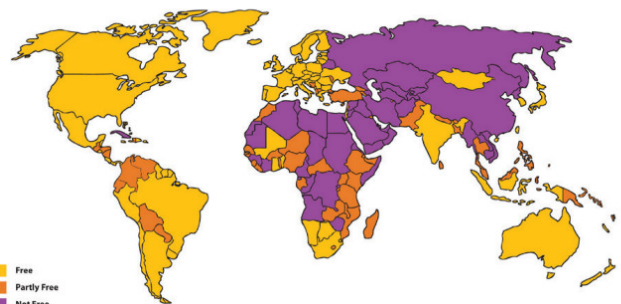
II. ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი
<http://geoeconomics.ge/?p=12607>
<https://www.heritage.org/index>

III. დემოკრატიის ინდექსი
<https://euronewsgeorgia.com/2022/04/21/sakartvelos-demokratiis-indeksi-gauaresda-freedom-house>
<https://freedomhouse.org/explore-the-map?type=nit&year=2022>

ისტორია გვიჩვენებს, რომ მართვის ფორმები და სტილი ქვეყნებში შეიძლება შეიცვალოს კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე. როგორც წესი:

- კრიზისების პერიოდში (ომები, ეპიდემიები, ეკონომიკური სიტუაციის დამძიმება და ა.შ.) ძლიერდება მართვის არადემოკრატიული სტილი – ადამიანები ეძებენ „დამნაშავეს“ თა-

თავისუფალი, ნახევრად თავისუფალი და არათავისუფალი პოლიტიკური რეჟიმები (ერთ-ერთი შეფასება, 2017).

ვიანთ პრობლემებში, ძლიერდება ავტორიტარული განწყობები, რაც ზოგჯერ არადემოკრატიული რეჟიმების დამყარებით სრულდება (მაგალითად, კომუნისტური რეჟიმის დამყარება რუსეთში 1917 წელს და ნაციაზმის გამარჯვება გერმანიაში 1933 წელს);

- სტაბილური განვითარების პირობებში ძლიერდება დემოკრატიული ტენდენციები. საყოველთაო კეთილდღეობის ზრდის პარალელურად, საზოგადოება სულ უფრო და უფრო მეტად ერთვება მმართველობის პროცესში. გადანაცვტილებები მიიღება ხანგრძლივი მსჯელობისა და სხვადასხვა ჯგუფებს შორის მეტნაკლები კონსენსუსის მიღწევის შედეგად.

საერთოდ, დემოკრატია, ავტორიტარიზმთან შედარებით, უფრო ნელა მოქმედებს – ერთპიროვნულ ხელისუფლებას შეუძლია, ერთი ბრძანებით შეცვალოს სიტუაცია, დემოკრატიის პირობებში საჭიროა საერთო მოქმედების ხედვებზე შეთანხმება. სამაგიეროდ, შეჯერებული გადანაცვტილების მიღების შემდეგ, დემოკრატიული საზოგადოება სწრაფად მიდის დასახული მიზნისაკენ, მაშინ, როცა ავტორიტარული რეჟიმი საქმიანობის პროცესში იძულებულია, განსხვავებული აზრის მქონეთა ნეიტრალიზებაზეც იფიქროს.

აქტივობა №12

გაეცანით შესანიშნავი ქართველი მწერლის, ზაირა არსენიშვილის, ლექსს და იმსჯელეთ, რა არის ამ ლექსის მთავარი სათქმელი? რა შეიძლება გააკეთოს მოქალაქემ იმისათვის, რომ ძალაუფლება ისეთი ადამიანების ხელში არ მოხვდეს, ვინც მას ბოროტად გამოიყენებს? გაიხსენეთ, რა ბერკეტები არსებობს დემოკრატიულ სახელმწიფოში ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან ასარიდებლად?

ო, გევედრები მუხლმოყრილი, ღმერთო მაღალო,
ხალხის ბედ-იღბალს ნუ მიაწოდო უგულო ჯალათს,
ვისაც ღირსება და სიცოცხლე იმავე ხალხისა
ჩირად არ უღირს.

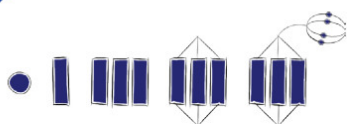
ხელაპყრობილი გსასოებ ღმერთო,
ნუ აღაზევებ ქვეყნად ხარბს და უტიფარს,
ვინც თავის მოძმეთ, ვით ბოგანო აღზევებული,
ნაჰგლეჯს მონაგარს... და ვინც ქვეყანას,
ვით ეშმაკი უპატრონო ეკლესიას,
შეესევა წასაბილწად და დასამხობად.

უფალო, კვლავაც გევედრები,
მესაჭეობას ნუ მიაწოდო ბრიყვს და უმეცარს,
ვის ტვინშიც ჩიტი ნისკარტს ვერ დაისველებს...

ზაირა არსენიშვილი

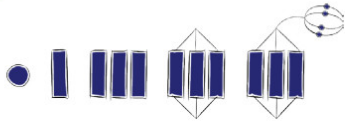
შენ შეაფერხე ფუჭი სრბოლა მტრების სპასპეტა,
 თქარათქურით რომ მიაჭენებ ცხოვრების შარას,
 და მხოლოდ მტვრით და კორიანტელით გვივსებენ თვალებს...
 ო, არა, არა ღმერთო ჩემო,
 არა აბოგინო წინამძღოლად ის მობურთალი,
 რომელიც ლამობს, დედამინა გააბურთაოს!

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი ამ-
 უამინდელი ცოდნა. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ
 შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას
 გაითვალისწინებთ?

10. პოლიტიკური იდეების ზეგავლენა ინდივიდზე

წინა პარაგრაფში ვნახეთ, რა არის იდეოლოგია და როგორ რეალიზდება სახელმწიფოებში ამ იდეოლოგიითა პრინციპები. ახლა ვნახოთ, როგორ აისახება ეს პროცესი ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაზე, როგორ ადაპტირდებიან ადამიანები არსებულ გარემოსთან და რა როლს ასრულებს მთავარი მოქმედი აქტორი, საზოგადოება, ამ პროცესში.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

თქვენ ისტორიკოსი ხართ და მიგიწვიეს კონფერენციაზე, რომელზედაც უნდა წარდგეთ მოხსენებით „პოლიტიკური იდეების ზეგავლენა ინდივიდზე“. გსურთ, თქვენი გამოსვლით საზოგადოებას დაანახოთ, როგორ აისახება პოლიტიკური იდეები როგორც ცალკეული ადამიანის, ისე მთელი საზოგადოების ან მისი ცალკეული ჯგუფების ცნობიერებასა და ქმედებებზე.

მოხსენებაში ხაზგასმით წარმოაჩინეთ:

- რა როლს ასრულებს წარსულის გამოცდილება ადამიანის მიერ საკუთარი თავის რომელიმე სოციალურ ჯგუფთან მიკუთვნებულობის გააზრებაში?
- როგორ აისახება კოლექტიური მეხსიერება პიროვნების განვითარებაზე? საზოგადოებისა და მისი წევრის ურთიერთობაზე?
- როგორ შეიძლება შეიცვალოს ადამიანის მსოფლმხედველობა კონკრეტული იდეების გავლენით?
- როგორ შეიძლება უკავშირდებოდეს რადიკალიზმი და ძალადობრივი ექსტრემიზმი სხვადასხვა პოლიტიკურ იდეას და რა გავლენა შეიძლება ჰქონდეთ მათ ინდივიდზე, საზოგადოებასა და სახელმწიფოზე?

იდენტობა და კოლექტიური მეხსიერება

ადამიანები ცხოვრების კონკრეტულ ეტაპზე ერთდროულად სხვადასხვა სოციალურ როლს ასარულებენ და, შესაბამისად, რამდენიმე იდენტობის მატარებელნი არიან. მაგალითად, ერთდროულად ვართ რომელიმე ქვეყნის მოქალაქე, შვილი, მეგობარი, თანაკლასელი, მოსწავლე და ა.შ. ჩვენს პიროვნული იდენტობაა პასუხი კითხვაზე „ვინ ვარ მე?“. მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლოა ამ კითხვაზე ძალიან ზუსტი პასუხი გვქონდეს,

მხოლოდ საკუთარი თავის იდენტიფიცირება პიროვნების სრულფასოვანი განვითარების პროცესისთვის საკმარისი არაა.

ადამიანი სოციალური არსებაა, რაც განპირობებულია მისი მოთხოვნილებით, თავი რომელიმე ჯგუფის წევრად აღიქვას და ჰქონდეს მიკუთვნებულობის განცდა. ამგვარად, ინდივიდუალური ინდენტობის გვერდით ჩნდება სოციალური ინდენტობის ფენომენი. ეს უკანასკნელი ეხმარება ადამიანს, განსაზღვროს საზოგადოებაში საკუთარი პოზიცია და ადგილი.

თუმცა, სოციალური ინდენტობის გარდა, ბოლო ათწლეულებში გაჩნდა კიდევ ერთი ახალი ტერმინი, რომელსაც კოლექტიურ ინდენტობას უწოდებენ. ეს იმ საერთო მეხსიერების აღმნიშვნელი სიტყვაა, რომელიც კონკრეტული პიროვნების კი არა, ჯგუფის საერთო მეხსიერებაა და ხშირად გამოიხატება ამ ჯგუფის წევრების ქმედებებშიც.

როდესაც სახელმწიფოსა და მის ფარგლებში მცხოვრებ ერზე ვსაუბრობთ, კოლექტიური ინდენტობის ცნება დიდ მნიშვნელობას იძენს. ის საერთო წარსულიდან და ისტორიიდან აღმოცენდება და ერში ყალიბდება ისტორიული მეხსიერების სახით. ისტორიული მეხსიერება ესაა პროცესი, როდესაც სხვადასხვა ჯგუფი თუ სახელმწიფო და მასში მცხოვრები ხალხები ფლობენ ინფორმაციას, მაგალითად, ქვეყნის ისტორიაზე, ანალიზებენ წარსულის მოვლენების მნიშვნელობას და უკავშირებენ მათ თანამედროვეობას. იმისთვის, რომ კოლექტიური მეხსიერება ეფექტურად მუშაობდეს, მთავარია, წარსულის მოვლენებს ჯგუფის ყველა წევრის ერთნაირად აღიქვამდეს.

ამგვარად, კოლექტიური ინდენტობა და საერთო ისტორიული მეხსიერება დადებითად აისახება ჯგუფის შეკავშირებაზე. თუმცა გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ისტორიული მეხსიერება შეიძლება მანიპულირების საგანიც გახდეს და საზოგადოების/ჯგუფის წევრებს შორის კონფლიქტის წარმოშობისთვის იქნეს გამოყენებული. ასეთ დროს ხშირია ჯგუფის წევრებში ისტორიული ტრავმის გაცოცხლების მცდელობა. ისტორიული ტრავმაში ეთნიკური თუ საერთო კულტურით გაერთიანებული ჯგუფების მრავალი თაობის მეხსიერებაში ჩაბეჭდილი ტრავმა იგულისხმება, რომელიც უკავშირდება წარსულში მომხდარი მოვლენების თანამედროვე ეტაპზე გადმოტანას და ემოციურ ნიადაგზე ჯგუფებს შორის შუღლის გაღვივებას.

იმისთვის, რომ სახელმწიფოებში მცხოვრებ ხალხებს ისტორიული მეხსიერების ერთნაირი აღქმა ჰქონდეთ, ხელისუფლება სხვადასხვა პოლიტიკას მიმართავს. ამის ერთ-ერთი მაგალითია ისტორიის სწავლება სკოლებში. სხვა მაგალითად შეგვიძლია მივიჩნიოთ სხვადასხვა სიმბოლოსა თუ თარიღების გამოყენება მნიშვნელოვანი მოვლენების აღსანიშნავად.

ამგვარად, სახელმწიფოს ჩამოყალიბების პროცესში ისტორიულ მეხსიერებას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, თუმცა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ის ხშირად მანიპულირების საგანიც ხდება და მისი არასწორი ინტერპრეტაცია ცალკეულ შემთხვევებში, შესაძლოა, საზოგადოებაში კონფლიქტის წარმოშობის საფუძველიც გახდეს.

აქტივობა №1

2021 წელს ქართულ მედიასივრცეში ვირუსულად ვრცელდებოდა სტატიები, რომლებიც მოსახლეობას აფრთხილებდა ყარსის ხელშეკრულების 100-წლიანი ვადის გასვლასთან დაკავშირებული საშიშროების შესახებ. სტატიის ავტორები აცხადებდნენ, რომ ხელშეკრულების ვადის ამოწურვას თურქეთის მხრიდან აჭარის მიერთების მოთხოვნა მოჰყვებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ სტატიებში მოცემული ინფორმაცია სიცრუე იყო (რადგან ხელშეკრულება არ დადებულია კონკრეტული ვადით და, შესაბამისად, არც მისი ვადა იწურებოდა), სოციალურ ქსელებში მას დიდი გამოხმაურება მოჰყვა და მოსახლეობის ნაწილმა მიერ მასში გამოთქმული მოსაზრებები სანდოდ მიიჩნია.

თქვენი აზრით, რა მიზნით გავრცელდა აღნიშნული ინფორმაცია მედიაში და როგორ დაუკავშირებთ მას ისტორიული მეხსიერების საკითხს?

აქტივობა №2

2006 წელს საქართველოს ეროვნული მუზეუმის ბაზაზე თბილისში გაიხსნა ოკუპაციის მუზეუმი, სადაც განთავსებულია საქართველოს ოკუპაციის პერიოდის (1921-1991 წწ) სხვადასხვა მასალა. როგორ ფიქრობთ, რა დანიშნულება აქვთ მსგავსი ტიპის მუზეუმებს ისტორიული მეხსიერების ჩამოყალიბებაში?

საქართველოს ოკუპაციის მუზეუმი

აქტივობა №3

გერმანიაში, ქალაქ ბერლინში, შემონახულია ბერლინის კედლის ფრაგმენტები, ქუჩაში სიარულის დროს კი ხშირად წააწყდებით სახლების წინ, ტროტუარზე დაგებული ფირფიტებს, რომლებზეც ამოტვიფრულია იმ ადამიანების სახელები და გვარები, რომლებიც სხვადასხვა დროს ნაცისტურ რეჟიმს შეეწირა. როგორ ფიქრობთ, რას ემსახურება გერმანიის სახელმწიფოს მხრიდან მსგავსი პოლიტიკის გატარება? რატომაა მნიშვნელოვანი წარსულის კრიტიკული გააზრება და ანალიზი?

ბერლინის კედელი

საინფორმაციო ფირფიტები მეორე მსოფლიო ომის დროს ნაცისტური გერმანიის რეჟიმს შეწირული ადამიანების მონაცემებით

აქტივობა №4

როგორ გესმით სიტყვები: „აწყმო, შობილი წარსულისაგან, არის მშობელი მომავალისა.“

აქტივობა №5

მოიძიეთ თქვენს თემში არსებული ძეგლი (ეს შეიძლება იყოს შენობა, სკულპტურა, ქუჩის თუ სკვერის დასახელება, მუზეუმი თუ მისი კონკრეტული ექსპონატი და ა.შ.), რომელიც შეიძლება კოლექტიური მეხსიერების მაგალითად მივიჩნიოთ, და მოიძიებული ინფორმაცია გაუზიარეთ თანაკლასელებს.

ჩვენ ვნახეთ, რომ ტოტალიტარული რეჟიმი გავლენას ახდენს ადამიანების პირად ცხოვრებაზე, ზღუდავს არამარტო ფიზიკურად, არამედ აკონტროლებს მათ აზრებს და ცნობიერებას. ძალადობრივი სისტემა ამას ხშირად რეპრესიებისა და ტერორის გზით აღწევს. ადამიანების ნაწილს თავადაც უჩნდება რეჟიმის შესაბამისი განწყობები. საგულისხმოა ისიც, რომ მსგავს შემთხვევებში ამ გარემოში მცხოვრები ადამიანები ნებაყოფლობით ასრულებენ რეჟიმის „დავალებას“ და ამით ახანგრძლივებენ მის არსებობას.

აქტივობა №6

გაეცანით ამონარიდებს სვეტლანა ალექსიევიჩის წიგნიდან „სექენდ ჰენდის დრო“, რომელშიც თავმოყრილია იმ ადამიანების ისტორიები, ვინც საბჭოთა კავშირში იზრდებოდნენ და იმსჯელებს, როგორია ტოტალიტარულ სახელმწიფოში ადამიანის ცხოვრება. როგორ აისახება ეს რეჟიმი ადამიანის ღირსებაზე, ღირებულებებზე, უფლებებსა თუ მოთხოვნილებებზე?

„ერთი მხრივ, სისტემა ჭყლეტდა ადამიანს, მეორე მხრივ – ადამიანები არ ინდობდნენ ერთმანეთს. ადამიანი მზად იყო.... ჩვეულებრივი კომუნალური ბინა... ცხოვრობს ხუთი ოჯახი – ოცდაშვიდი ადამიანი. ერთს გოგონა ჰყავს, ხუთი წლის, მეორე მარტოხელაა. კომუნალურ ბინებში, როგორც წესი, ერთმანეთს უთვალთვალებდნენ, უსმენდნენ, მათ, ვისაც ათი მეტრი ოთახი ჰქონდა, შურდა იმათი, ვისაც ოცდახუთი მეტრი ჰქონდა. ცხოვრება.... ასეთია... აი, ღამით მოდის შავი მანქანა. ქალს, რომელსაც პატარა გოგონა ჰყავს, აპატიმრებენ, სანამ წაიყვანდნენ, მოასწრო და დაუძახა მეგობარს: თუ არ დავბრუნდი, შენ გყავდეს ჩემი გოგო, ბავშვთა სახლში არ გაუშვა“. იმან ბავშვი წაიყვანა. მეორე ოთახი გადაუფორმეს. გოგონა დეიდა ანიას დედას ეძახდა. ჩვიდმეტი წელი გავიდა. ნამდვილი დედა ჩვიდმეტი წლის მერე დაბრუნდა, ხელებს და ფეხებს უკოცნიდა თავის მეგობარს. როგორც წესი, ზღაპარი აქ მთავრდება. მაგრამ ცხოვრება სხვა დასასრულს გვთავაზობს, ჰეფი-ენდის გარეშე. გორბაჩოვის დროს, როცა არქივები გახსნეს, ყოფილ პატიმარს ჰკითხეს, „გინდათ, ნახოთ თქვენი საქმე?“ – „მინდა“, აიღო საქალაქო.... გახსნა.. დასმენის ფურცელი ზემოდან იდო.... ნაცნობი ხელწერა... მეზობელი.... „დედა ანიამ“ დაასმინა.

სვეტლანა ალექსიევიჩი

„ახლა კი ჯალათებზე... ჩვეულებრივ ჯალათებზე... მამა ჩვენმა მეზობელმა დაასმინა.... ძია იურამ... როგორც დედა ამობს, რაღაც სისულელის გამო. შვიდი წლის ვიყავი. ძია იურას თავის ბიჭებთან ერთად სათევზაოდ დავყავდი, ცხენზე მსვამდა. ჩვენს ღობეს არემონტებდა. ხომ ხვდებით? ჯალათის სულ სხვანაირი პორტრეტი იხატება –

ჩვეულებრივი ადამიანი, თითქოს კარგი ადამიანი... ნორმალური... ჯერ მამა დაიჭირეს, რამდენიმე თვეში კი მამის ძმა. ელცინის დროს მისი საქმე მაჩვენეს, რამდენიმე დასმენის წერილი იყო, მათ შორის ერთი ოლია დეიდამ დაწერა... დისშვილმა... ლამაზმა ქალმა.... კარგადაც მღეროდა... უკვე მოხუცი იყო, რომ ვკითხე: „ოლია დეიდა, ოცდაჩვიდმეტ წელზე მომიყევი...“ მიპასუხა – „ეს ყველაზე ბედნიერი წელი იყო ჩემს ცხოვრებაში. შეყვარებული ვიყავი...“ მამაჩემის ძმა არ დაბრუნებულა... დაიკარგა. ციხეში თუ ბანაკში, – ვერაფერი გავიგეთ. მიჭირდა, მაგრამ მაინც დაეუსვი შეკითხვა, რომელიც მანვალეზა: „ოლია დეიდა, რატომ გააკეთე ეს? – გინახავს პატიოსანი ადამიანი სტალინის დროს?“. კიდევ ძია პაველი მყავდა, რომელიც ციმბირში ენკავედეს ჯარებში მსახურობდა. ხომ გესმით, არ არსებობს ბოროტება სუფთა სახით... ეს მარტო სტალინი და ბერია არ არის... ეს ძია იურაა, ლამაზი ოლია დეიდა....“

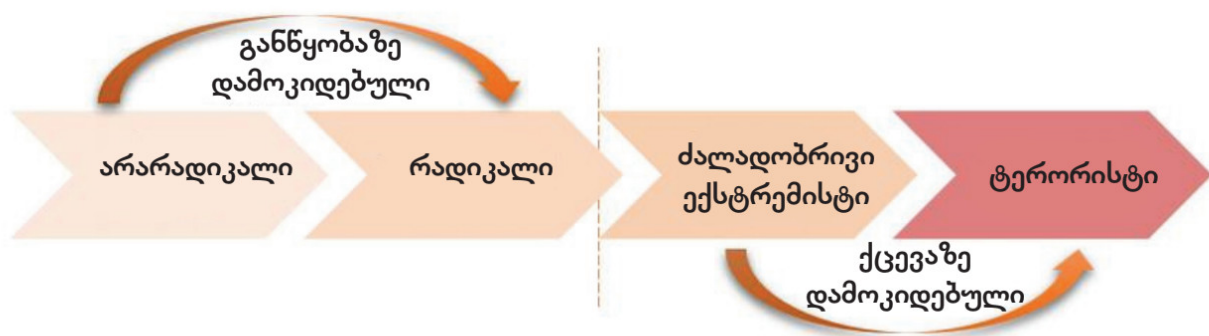
რადიკალიზმი და ძალადობრივი ექსტრემიზმი

რადიკალიზმი და ძალადობრივი ექსტრემიზმი ადამიანის უფლებების დაცვის, უსაფრთხოებისა და მსოფლიო მშვიდობისათვის გლობალურ გამოწვევას წარმოადგენს. მათი ერთიანი, შეთანხმებული განსაზღვრება არ არსებობს.

არაერთი ავტორი აღნიშნავს, რომ რადიკალიზაცია არ უნდა გავათანაბროთ ძალადობრივ ან ექსტრემისტულ აქტებთან და, შესაბამისად, მიშვნელოვანია, აღნიშნული ტერმინები სინონიმებად არ აღვიქვათ.

მთავარი განსხვავება ის არის, რომ რადიკალიზაცია უფრო მეტად ადამიანის რწმენებს, შეხედულებებს ეფუძნება. მიიჩნევა, რომ რადიკალური იდეების მქონე ადამიანები თავიანთი იდეების დამკვიდრების მიზნით ამართლებენ საზოგადოებაში დამკვიდრებული წესრიგის, ღირებულებებისა და ადამიანის უფლებების დარღვევის ან მათზე ძალადობის ფაქტებს. ერთ-ერთი განმარტების თანახმად, რადიკალიზაცია არის „ვისიმე განმტკიცება საკუთარ ცოდნაში, შეხედულებებში, ღირებულებებსა და რწმენებში, რომლებიც განსაზღვრას მის ქმედებას“, თუმცა აღსანიშნავია, რომ შეიძლება ადამიანს ჰქონდეს რადიკალური აზრები, მაგრამ არაფერს აკეთებდეს მათ სადემონსტრაციოდ – ეს განწყობები მხოლოდ მის შეხედულებებად დარჩეს. ამიტომ რადიკალიზაციის მკაფიო შედეგებს გაზომვა რთულია. სხვა შემთხვევაა, როცა საქმე ექსტრემიზმს ეხება, ექსტრემიზმი შეგვიძლია რადიკალიზაციის ერთგვარ პროდუქტად მივიჩნიოთ (თუმცა არა ყველა შემთხვევაში), როდესაც შეხედულებები ქმედებებში გადადის. ხოლო როდესაც ეს ქმედებები ძალადობრივია, მსგავს მაგალითებს ძალადობრივ ექსტრემიზმს ვუწოდებთ. გაეროს „ძალადობრივი ექსტრემიზმის სამოქმედო გეგმაზე“ დაყრდნობით, ძალადობრივი ექსტრემიზმი არის საფრთხე გაეროს პრიციპებისა და მიზნებისათვის. ის საფრთხეს უქმნის მსოფლიოში მშვიდობასა და უსაფრთხოებას, ადამიანის უფლებებსა და მდგრად გავითარებას. ზოგიერთი ავტორის განმარტებით, ექსტრემიზმი, რადიკალიზმიდან განსხვავებით, გულისხმობს პრობლემების უკიდურესი გზებითა და საშუალებებით გადაჭრას, დასახული მიზნებისა და ამოცანების მისაღწევად კი ყველაზე რადიკალური საშუალებების, მათ შორის, ძალადობისა და ტერორის გამოყენებას. გავრცელებული შეხედულებით, ძალადობრივი ექსტრემიზმის უკიდურეს ფორმად შეგვიძლია ტერორიზმი მივიჩნიოთ. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც ყველა ადამიანი, რომელსაც რადიკალური შეხედულებები აქვს, არ მიმართვას ექსტრემიზმს, ისე ძალადობრივ ექსტრემიზმში ჩართული ყველა ადამიანი არ იზიარებს რადიკალურ შეხედულებებს. ამ-

რიგად, მნიშვნელოვანია, შევძლოთ რადიკალური იდეების, ქმედებებისა და რადიკალური ძალადობრივი ქმედებების ერთმანეთისაგან განსხვავება.

რთული და, ხშირად, ბუნდოვანი ტერმინების განმარტებასთან ერთად, აუცილებელია გვესმოდეს, რა ინვესტს რადიკალიზაციასა და ექსტრემიზმს. მათ გამომწვევი შეიძლება იყოს სხვადასხვა მიზეზი, მათ შორის, სოციალური, რელიგიური, პოლიტიკური, იდეოლოგიური თუ კულტურული ფაქტორები. ძალადობრივი ექსტრემისტული ქმედებების მოტივაციას შეიძლება არსებული პოლიტიკური დღის წესრიგის შეცვლა, გარკვეული იდეოლოგიის პოპულარიზაცია ან შურისძიება წარმოადგენდეს, რომელიც აღვივებს რადიკალურ იდეებს და სხვადასხვა სახის ძალადობრივი აქტების საფუძველი ხდება. გარდა ამისა, ცალკეულ ინდივიდებში რადიკალური შეხედულებები შეიძლება ჩამოაყალიბოს ისეთმა მიზეზებმა, როგორებიცაა საზოგადოებაში ინტეგრაციის ნაკლებობა, გარიყულობა, დისკრიმინაცია ან ცალკეული ექსტრემისტების, მათი ჯგუფებისა თუ ორგანიზაციების გავლენის ქვეშ მოქცევა.

ეს საინტერესოა

1989 წელს, ავღანეთიდან საბჭოთა შეიარაღებული ძალების გაყვანის შემდეგ, ქალაქ ყანდაარში ჩამოყალიბდა ისლამური შარიათის მკაცრ პრინციპებზე დაფუძნებული პოლიტიკურ-რელიგიური დაჯგუფება – თალიბანის მოძრაობა. თალიბები უპირისპირდებიან დასავლურ პრინციპებსა და დემოკრატიულ ღირებულებებს. თალიბანის მმართველობის პერიოდში მიღებულია ადამიანების საჯაროდ სიკვდილით დასჯა. ქალებს ეკრძალებათ განათლების უფლება, მუშაობა, მამაკაცის თანხლების გარეშე შორ მანძილზე გადაადგილება. ქალებს ევალებათ, ატარონ „ბურკა“ – სამოსი, რომელიც სრულიად ფარავს ქალის სხეულს, მათ შორის, თვალებსაც. თალიბების სახელი უკავშირდება მძიმე დანაშაულებს, ისინი თანამშრომლობენ ტერორისტულ დაჯგუფებებთან (მათ შორის, 2001 წლის 11 სექტემბერს აშშ-ში მომხდარი ტერაქტის ორგანიზატორ ალ-ქაიდასთან) და მათთან ერთად მოქმედებენ.

აქტივობა №7

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ ვიდეოებს პოლიტიკურ-რელიგიური რადიკალური მოძრაობა „თალიბანის“ შესახებ: <https://www.youtube.com/watch?v=U5NUyGjJP3o> – შეზღუდვები თალიბანის მმართველობის დროს და იმსჯელეთ:

- რამდენად მძიმეა აღნიშნული მოძრაობის მიერ ჩადენილი დანაშაული კაცობრიობის წინაშე?

- შესაძლებელია თუ არა, ძალადობრივი ექსტრემიზმი ჩამოყალიბდეს ტერორიზმის ფორმად?
- რამდენად შესაძლებელია, რადიკალური მოძრაობა იქცეს გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების (მაგალითად, უთანასწორობის შემცირების; მშვიდობის, სამართლიანობის, ძლიერი ინსტიტუტების) შესრულების დამაბრკოლებელ ფაქტორად?

ეს საინტერესოა

„ალ-ქაიდა“ არის ტერორისტული ორგანიზაცია, რომლის წევრები მიზნის მისაღწევად რადიკალურ, ძალადობრივ, ექსტრემისტულ ქმედებებს სჩადიან. ორგანიზაციამ გააქტიურება 1990-91 წწ-ში დაიწყო. მისი ძირითადი მიზანია ისლამური ხალიფატის დაარსება ისლამურ სამყაროში, რომელიც თავის ძირითად მტრებად მიიჩნევს აშშ-სა და ისრაელს. ქ. ყანდაარში ალ-ქაიდას მიეცა საშუალება, დაეარსებინა სამხედრო-საწვრთნელი ბანაკები ავღანეთის ტერიტორიაზე, სადაც 1996-2000 წლებში 8 ათასამდე მებრძოლი მომზადდა. „ალ-ქაიდას“ ავღანეთში თალიბანის მოძრაობა აფინანსებდა. „ალ-ქაიდამ“, უსამა ბინ ლადენის ხელმძღვანელობით, ტერორისტული აქტები განხორციელა სხვადასხვა ქვეყანაში (იემენი, სომალი, ეთიოპია, საუდის არაბეთი...); 1998 წელს კენიასა და ტანზანიაში აშშ-ს სალჩოების წინააღმდეგ ჩატარდა ტერაქტები, რომელთა შედეგად დაიღუპა ასეულობით ადამიანი, 2001 წლის 11 სექტემბერის კი „ალ-ქაიდას“ მიერ ორგანიზებულმა ტერორისტულმა აქტებმა ნიუ-იორკსა და ვაშინგტონში 5 ათასზე მეტი ადამიანი იმსხვერპლა.

ტერორისტული შეტევა მსოფლიო სავაჭრო ცენტრზე, ნიუ-იორკი, 2001 წლის 11 სექტემბერი

აქტივობა №8

გაეცანით „ქცევის პირამიდას“, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია, ადამიანის რადიკალური აზრები ექსტრემისტულ ან ტერორისტულ ქცევად გარდაიქმნეს. ტერორისტული ორგანიზაცია „ალ-ქაიდას“ მაგალითზე იმსჯელეთ:

- რამდენად შესაძლებელია, რადიკალური ქმედება გადაიზარდოს ტერორისტულში?
- რა გამოწვევების წინაშე შეიძლება აღმოჩნდეს საზოგადოება რადიკალური დაჯგუფების ტერორისტულ ორგანიზაციად გარდაქმნის შემთხვევაში?
- ტერორისტული ორგანიზაციების არსებობა რა საერთაშორისო საფრთხს უქმნის თანამედროვე მსოფლიოს?

აქტივობა №9

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ შეთქმულების თეორიასა და ვიდეორეპორტაჟს „კონსპირაციული თეორიები 5G“, რომელიც ასახავს ადამიანების მიერ 5G ინტერნეტ ანძებზე ცეცხლის წაკიდების ფაქტს. ამ ქმედებას საფუძვად უდევს თეორია, რომლის თანახმადაც, ანძები კავშირშია 2019 წელს გავრცელებულ Covid – 19 ვირუსთან და მოსახლეობისთვის საფრთხეს წარმოადგენს. აღნიშნული თეორიის მომხრეები გვხვდებიან ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაშიც, რომლებიც ღორის გრიპს 4G ინტერნეტთან, და უფრო მეტიც, 1918 წელს ესპანური გრიპის, იმავე „ესპანკას“, ეპიდემიას რადიოს გავრცელებასთან აკავშირებენ. კონსპირაციული თეორიის მომხრეები საპროტესტო აქციებითა და გამოსვლებით აპროტესტებდნენ აღნიშნულს.

გაანალიზეთ მოცემული ვიდეო და მოაწყვეთ დისკუსია საკითხზე „კონსპირაციული თეორიები, როგორც რადიკალური ქმედების გამონევი მიზეზი“.

აქტივობა №10

უყურეთ ფილმს „სუფრაჟისტები“. ასევე, გაეცანით სუფრაჟისტული მოძრაობის ლიდერი ქალის, ემელინ პანკჰერსტის სიტყვებს – „მირჩევნია ვიყო მეამბოხე, ვიდრე მონა“; აღნიშნული მოძრაობისა და ემელინ პანკჰერსტის შესახებ იმსჯელეთ:

- რა ინვესტ რადიკალიზაციას?
- რა გარემოებები უბიძგებს ადამიანებს პროტესტის რადიკალურ ფორმებისაკენ?
- შეიძლება თუ არა, გამართლებლად მივიჩნიოთ პროტესტის რადიკალური ფორმა იმ შემთხვევაში, თუ ის დემოკრატიული ღირებულებების დაცვისკენაა მიმართული?

აქტივობა №11

გაეცანით ვიდეოს XIX საუკუნის ამერიკაში აფროამერიკელების წინააღმდეგ შექმნილი ტერორისტულ-რასისტული ორგანიზაციის „კუ კლუქს კლანის“ შესახებ, როგორც რადიკალურ-ექსტრემისტული დაჯგუფების მაგალითს და იმსჯელეთ:

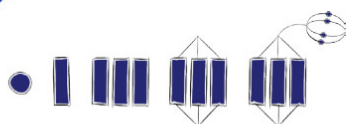
- რა შემთხვევაში შეიძლება მივიჩნიოთ პროტესტის ფორმა რადიკალურად?

- რამდენად არის რადიკალიზმი საფრთხის შემცველი საზოგადოებისათვის?
- რა უარყოფითი შედეგები შეიძლება მოიტანოს ექსტრემისტულმა ქმედებებმა?

<https://rb.gy/u5mmk>

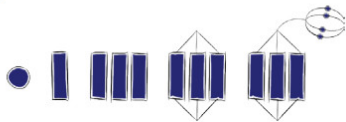
„კუ კლუქს კლანის“ წევრთა რიტუალური მსვლელობა

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები აშკარად. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

11. პინ და როგორ ახორციელეს პოლიტიკას

ამ პარაგრაფში განვიხილავთ, რას წარმოადგენს და რა მიზნებს ისახავს პოლიტიკური პარტია, რა როლი ეკისრებათ პოლიტიკოსებს საზოგადოების ცხოვრებაში, ვინ და როგორ აღასრულებს პოლიტიკური ძალების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს და რა სახის გამონეწევებია ამ პროცესში.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ საჯარო სამსახურის თანამშრომელი ხარ და თქვენი მოვალეობაა, თანამშრომლებს გააცნოთ ინფორმაცია **კორუფციისა და მის შედეგების შესახებ**. ინფორმაციის გასავრცელებლად გადაწყვიტეთ, მოამზადოთ **საინფორმაციო ბროშურა**.

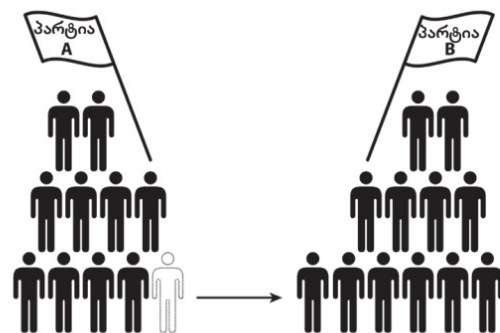
ბროშურაში თვალნათლივ წარმოადგინეთ:

- რა მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფოს რესურსების გონივრულად და მართლზომიერად ხარჯვას?
- რა გავლენის მოხდენა შეუძლია თუნდაც წვრილმან კორუფციას კონკრეტულ სტრუქტურებზე, მათში დასაქმებულ ინდივიდებზე, საზოგადოებაზე?
- როგორ აისახება კორუფციის შედეგები ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე? მსოფლიოზე?

პოლიტიკური პარტიები

მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკა, როგორც აღვნიშნეთ, ძალიან ფართო ცნებაა, ამ სიტყვის ხსენებისას, ალბათ, პირველად მაინც პოლიტიკოსები და პოლიტიკური პარტიები გვახსენდება. ეს არცაა გასაკვირი, რადგან მათი არჩევანი აქტიურ პოლიტიკაში ყოფნაა, ეს კი, როგორც ფილოსოფოსმა მერაბ მამარდაშვილმა თქვა, „სიმშვიდისა და მარტოობის დავინწყებას უდრის“. შესაბამისად, პოლიტიკოსებიც მუდმივად ცდილობენ, საკუთარი ხედვები თუ ნაბიჯები საზოგადოებამდე მიიტანონ, რაშიც განსაკუთრებულ როლს მედია ასრულებს, თუმცა მედიასა და მის როლზე ოდნავ მოგვანებთ ვისაუბრებთ. ახლა კი დაფიქრდეთ, რა არის პოლიტიკური პარტია და რა როლს ასრულებს იგი პოლიტიკის შექმნაში? უნდა

ითქვას, რომ პოლიტიკური პარტიები არსებობს როგორც დემოკრატიულ, ისე არადემოკრატიულ ქვეყნებშიც. ამჟამად მსოფლიოში ათასობით პოლიტიკური პარტიაა რეგისტრირებული (საქართველოში მათი რიცხვი ასს აღემატება), თუმცა მათი უმეტესობა ნაკლებად აქტიურია და პოლიტიკურ პროცესებზე გავლენა თითქმის არ აქვს. ბუნებრივია, სხვადასხვა პარტია ერთმანეთისგან განსხვავდება იმით, თუ რა ღირებულებებზე დგას მისი ხედვა, რას ჰპირდება ამომრჩეველს ან როგორ ცდილობს ქვეყნის მართვაში მონაწილეობის მიღების უფლების მოპოვებას და ამ უფლების მოპოვების შემდეგ როგორ ასრულებს დანაპირებს.

პოლიტიკური პარტია გარკვეული მსოფლმხედველობრივი ან სხვა ინტერესების საფუძველზე ორგანიზაციულად გაერთიანებული ადამიანების ერთობაა, რომლის მიზანი, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისაგან განსხვავებით, ხელისუფლებაში მოსვლაა, რათა ხელისუფლებაში ყოფნის გზით განახორციელოს თავისი მიზნები.

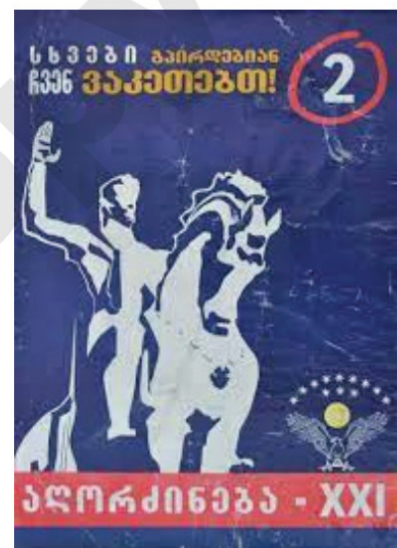
პოლიტიკურ პარტიებს რამდენიმე ფუნქცია აქვთ, რომელთა მიხედვით შესაძლებელია პარტიის შეფასება, ეს ფუნქციებია:

- არჩევნების თუ პოლიტიკური თანამდებობებისთვის კანდიდატთა შერჩევა (რა კრიტერიუმებით უნდა იღებდეს პარტია მსგავს გადანყვებილებას?)
- საარჩევნო მობილიზაცია ანუ ამომრჩეველთა რაოდენობის გაზრდა (რა ხერხებით უნდა ცდილობდეს ამომრჩეველთა მოზიდვას?)
- საარჩევნო პროგრამის ჩამოყალიბება და მისი საზოგადოებისთვის გაცნობა (როგორ უნდა არჩევდეს საარჩევნო პროგრამის პრიორიტეტებს?)
- ამომრჩევლის წარმომადგენლობა პოლიტიკურ პროცესებში (ვის მიმართ უნდა იყოს ანგარიშვალდებული?)
- ამომრჩეველთა ჯგუფების ინტერესების შეჯამება (როგორ უნდა მოახერხოს განსხვავებულ ინტერესთა ჯგუფების დაახლოება?)
- არჩევნებში გამარჯვების შემთხვევაში მართვის რესურსი და უნარი (როგორ უნდა მოემზადოს ამისთვის? რა პრინციპებზე დაყრდნობით უნდა მართოს?)
- ამომრჩეველთა სოციალური ინტეგრაცია და ჩართვა მნიშვნელოვან საკითხებში. (მხოლოდ საკუთარ ამომრჩეველს უნდა დაეხმაროს?)

პარტიების შეფასებისას შეგვიძლია გამოვიყენოთ სამი ძირითადი კრიტერიუმი:

1. პარტიის წევრების სიმრავლე და პარტიის სტრუქტურა;
2. პარტიის იდეოლოგიური საფუძვლები (იდეოლოგიებზე მომდევნო პარაგრაფებში ვისაუბრებთ);
3. პოლიტიკური თამაშის წესებისადმი დამოკიდებულება.

მასალა აღებულია ბაკურ კვამილავას სტატიიდან „პოლიტიკური პარტია, წარსული, აწმყო, მომავალი“ (ჟურნალი „ჩემი სამყარო“).

პოლიტიკური პარტიების წინასაარჩევნო პლაკატების ნიმუშები (2002 წელი)

აქტივობა №1

ენვით ვებგვერდს www.partiebi.ge, რომელზედაც განთავსებულია სხვადასხვა პერიოდში გამართულ არჩევნებში მონაწილე სუბიექტების საარჩევნო პროგრამები. გაეცანით თქვენთვის სასურველი სუბიექტის პროგრამას და იმსჯელეთ, რომელი საკითხებია პრიორიტეტული თქვენ მიერ შერჩეული კანდიდატისთვის/პარტიისთვის? გაუზიარეთ თქვენ მიერ მოძიებული ინფორმაცია თანაკლასელებს.

აქტივობა №2

გაიხსენეთ მასლოუს მოთხოვნილებათა პირამიდა და დაფიქრდით, რა ზოგადი და კონკრეტული მოთხოვნილებები (ფიზიოლოგიური, უსაფრთხოების, პატივისცემის მოთხოვნილებები და თვითგამოხატვა) შეიძლება გააჩნდეს საზოგადოებას? როგორ უნდა ასახოს ეს მოთხოვნილებები პარტიამ საკუთარ საარჩევნო პროგრამაში? მოიძიეთ რამდენიმე პოლიტიკური პარტიის საარჩევნო პროგრამა და/ან საარჩევნო სლოგანი და შეეცადეთ, აღმოაჩინოთ კავშირი პროგრამასა/საარჩევნო სლოგანსა და ადამიანის მოთხოვნილებათა შორის.

პოლიტიკოსები

პოლიტიკური პროცესი შეგვიძლია რამდენიმე ეტაპად დავყოთ. ესენია: საკითხის იდენტიფიცირება/გამოკვეთა, კურსის განსაზღვრა, მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულება (პროგრამის გატარება) და შედეგების შეფასება.

ყველა ეს ეტაპი სახელმწიფოში სხვადასხვა სტრუქტურასა თუ სახელმწიფო ორგანოებში მიმდინარეობს, მაგრამ კარგად უნდა გვახსოვდეს, რომ ყველა ეს სტრუქტურა, სისტემა თუ ორგანიზაცია ადამიანებისგან შედგება. ასეთ პირობებში ძალზე მნიშვნელოვანია ის თვისებები და უნარები, რომლებიც უნდა გააჩნდეთ ამა თუ იმ სისტემის წარმომადგენლებს.

ნებისმიერ სტრუქტურაში (საჯარო დაწესებულებები, ბიზნესკორპორაციები, საერთაშორისო თუ ადგილობრივი ორგანიზაციები და ა.შ.) მომუშავე ადამიანები ორ ჯგუფად შეიძლება დავყოთ: გადაწყვეტილების მიმღებები და გადაწყვეტილების აღმასრულებლები. ყველაზე ნათლად ეს დაყოფა საჯარო (სახელმწიფო და თვითმმართველობის) სტრუქტურებში ჩანს – არსებობენ პოლიტიკოსები და არსებობენ მოხელეები.

პოლიტიკოსები, რომლებიც, როგორც წესი, არჩეულები არიან, იღებენ გადაწყვეტილებებს ხელისუფლების მიერ ნაკისრი ვალდებულებების განხორციელების მიზნით. შესაძლებელია, ისინი ძალიან კარგად არ ერკვეოდნენ საკითხის ტექნიკურ დეტალებში. დეტალებში გარკვევა და კონკრეტული ქმედებების განხორციელება უკვე პროფესიონალების – საჯარო მოხელეების მოვალეობაა.

მაგალითისთვის, დავუშვათ, რომ ტურისტულ ლაშქრობაში ვაპირებთ წასვლას. ლაშქრობის მონაწილენი ვწყვეტთ, თუ სად და როდის წავიდეთ. ეს პოლიტიკური გადაწყვეტილებაა, რომლის აღსრულება უკვე საექსკურსიო ავტობუსის მძღოლს (ანუ საჯარო მოხელეს) ევალება. მან იცის, როდის ჩაასხას სანავი, როგორ და რა სიჩქარით ატაროს მანქანა. ყველა ტექნიკური დეტალის ცოდნა ჩვენ არ გვევალება, ჩვენ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებს შესაბამისად ამას პროფესიონალი ახორციელებს.

განსხვავება პოლიტიკოსისა და მოხელის ქმედებებს შორის იმაშიც გამოიხატება, რომ მოხელის უფლება-მოვალეობები კანონმდებლობით ზუსტადაა განსაზღვრული. პოლიტიკოსის შერჩევის კრიტერიუმებისა და საქმიანობის რეგლამენტირება ძალზე ზოგადია (მაგალითად, ის არ უნდა იყოს ნასამართლელი, ან არუნდა იყოს სხვა ქვეყნის მოქალაქე და ა.შ.). მისი არჩევა მოქალაქეთა გემოვნების საკითხია.

პოლიტიკოსი ის ადამიანია, რომელიც მოქალაქეებს მათთვის მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტის გზებს სთავაზობს და, არჩევის შემთხვევაში, ასრულებს დანაპირებს (ან ცდილობს, შეასრულოს იგი).

პოლიტიკოსს მოსახლეობა გამოარჩევს და მას მიანდობს საზოგადოებრივი ცხოვრების მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტას. იგი, უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოების (ან მისი ნაწილის) ნდობით უნდა სარგებლობდეს, ამისათვის კი ისეთი პიროვნული თვისებები უნდა ჰქონდეს, რომლებიც ამ ნდობის მოპოვებაში დაეხმარება.

შესაძლებელია, ესა თუ ის ადამიანი ძალზე წარმატებული იყოს თავის საქმეში (კარგი მასწავლებელი, სპორტსმენი, ბიზნესმენი, მეცნიერი და ა.შ.), მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ იგი აუცილებლად კარგ პოლიტიკოსად იქცევა.

პოლიტიკოსი, უპირველეს ყოვლისა, გარკვეული პიროვნული თვისებებით უნდა გამოირჩეოდეს: შეეძლოს ადამიანებთან ურთიერთობა; აზრების ნათლად, ყველასათვის გასაგებ ენაზე გამოთქმა; ოპონენტებთან არგუმენტირებული კამათი; ასევე, უნდა შეეძლოს საერთო ინტერესებისათვის კომპრომისებზე წასვლა, მაგრამ, საჭიროების შემთხვევაში, საკუთარი პრინციპების ბოლომდე დაცვა.

წინასაარჩევნო დებატები კანდიდატებს შორის (აშშ)

მოიძიეთ ინფორმაცია თქვენთვის სასურველი ქართველი ან/და უცხოელი პოლიტიკოსის შესახებ. რა პროფესიისაა თქვენ მიერ შერჩეული პიროვნება? როგორ ფიქრობთ, რა პროფესია და უნარ-ჩვევები დაეხმარება ადამიანს პოლიტიკაში წარმატების მისაღწევად და კარგ პოლიტიკოსად ჩამოსაყალიბებლად?

განვითარებულ საზოგადოებებში პოლიტიკოსის, ლიდერის შერჩევისას (არჩევისას) ადამიანები აკვირდებიან, აქვს თუ არა მას ამა თუ იმ საკითხის გადაწყვეტისათვის შესაბამისი ხედვა და უნარი.

ნაკლებ განვითარებულ ან განვითარებად საზოგადოებებში ადამიანები ამ გარემოებას ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ. მათთვის უფრო მნიშვნელოვანია, შერჩეულმა ფავორიტმა მათი აზრი გამოხატოს, თუნდაც განსხვავებული ხედვის ადამიანების შეურაცხყოფით ან აგრესიული ქმედებით.

პოლიტიკურ თანამდებობაზე არჩეული/დანიშნული პირები იღებენ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს და განსაზღვრავენ მიზანს, რომლის მიღწევაც სურთ თავიანთი პასუხ-

ისმგებლობით განსაზღვრულ სფეროებში. საჯარო მოხელეები კი ის ადამიანები არიან, რომლებიც წყვეტენ, როგორ მივიდნენ ამ მიზნამდე დადა ყოველდღიურად ყველაფერს აკეთებენ მის მისაღწევად. მაგალითად, საჯარო სამსახურია სამინისტროს აპარატში ან მუნიციპალიტეტის ორგანოში საქმიანობა, მაგრამ არა მინისტრის და მისი მოადგილის ან საკრებულოს წევრისა და მერის საქმიანობა.

საქართველოში სახელმწიფო-პოლიტიკური და პოლიტიკური თანამდებობის პირები არიან საქართველოს პრეზიდენტი, პარლამენტის წევრები, პრემიერ-მინისტრი და მთავრობის სხვა წევრები, მათი მოადგილეები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების მთავრობების წევრები და მათი მოადგილეები, სახელმწიფო რწმუნებულები – გუბერნატორები და მათი მოადგილეები, მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრები, მუნიციპალიტეტის მერები და მერის მოადგილეები.

როგორი ტიპის შეიძლება იყოს პოლიტიკოსი / ლიდერი / ხელისუფალი?

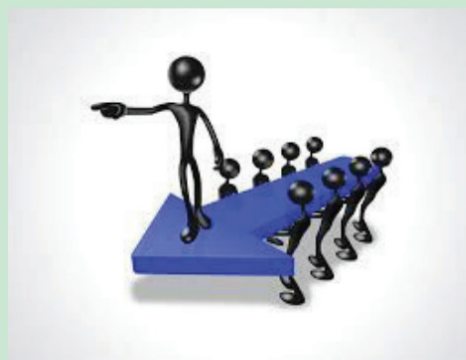
მმართველობითის სისტემების მკვლევრები და სოციოლოგები გამოყოფენ ლიდერის მრავალ ტიპს, რომელთაგან რამდენიმე ძირითადი შეიძლება ჩამოვთვალოთ:

1. **ტრადიციული ან ლეგიტიმური ლიდერი** – ისტორიულად ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმაა. ადამიანები ემორჩილებიან ასეთი ლიდერის (მეფის, ეკლესიის მეთაურის, მთავრობის მეთაურის) ყველა გადაწყვეტილებას, რადგან მისადმი მორჩილება ტრადიციით არის გამყარებული. შეიძლება ლიდერს არ გააჩნდეს დადებითი პიროვნული თვისებები და მართვის კარგი უნარი, მაგრამ ის მაინც „უფროსად“ მიიჩნევა. დღევანდელ ეპოქაში ასეთი ლიდერების როლი თანდათან მცირდება – ადამიანები სულ უფრო და უფრო მეტ ყურადღებას აქცევენ ლიდერის პიროვნულ თვისებებს. ამასთან, ტრადიციების გადაჭარბებულ დაცვას უარყოფითი შედეგის მოტანაც შეუძლია – სისტემა, რომელიც ეწინააღმდეგება ცვლილებებს, შეიძლება დანარჩენ მსოფლიოს საბოლოოდ ჩამორჩეს და გაქრობის საშიშროების წინაშე აღმოჩნდეს.

2. **ქარიზმატული ლიდერი** – ასეთ პირის მიმართ ადამიანები დიდი სიმპატიით განწყობიან და მასთან საკუთარ თავს აიდენტიფიცირებენ. ასეთი ერთგულება ეფუძნება არა ლოგიკას, ხანგრძლივ ტრადიციასა თუ დეკლარირებულ იდეალებს, არამედ ლიდერის პიროვნულ თვისებებს (ენერგიულობას, შთამბეჭდავ გარეგნობას, ხისტ და დამოუკიდებელ ხასიათს, რიტორიკულ და კომუნიკაციურ უნარს...). ეს გარემოება გარკვეულ საფრთხესაც შეიცავს, ვინაიდან ქარიზმატულმა ლიდერმა შეიძლება ითამაშოს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი როლი.

3. ექსპერტული ლიდერი – ადამიანებს მიაჩნიათ, რომ ასეთ ლიდერს განსაკუთრებული ცოდნა ან გამოცდილება აქვს და მიუხედავად იმისა, პიროვნულად მოსწონთ თუ არა იგი, მაინც მიჰყვებიან მას. ასეთი რწმენის მაგალითია ადამიანთა უმეტესობის ურთიერთობა ექიმთან – ჩვენ ვიცავთ ექიმის მითითებებს (მოგვწონს თუ არა იგი პიროვნულად), რადგან გვჯერა, რომ მას შეუძლია ჩვენი მორჩენა. ამავე დროს, ექსპერტული ლიდერისადმი გონივრული რწმენა გაცილებით ნაკლებ სტაბილურია, ვიდრე ქარიზმისადმი ბრმა რწმენა, და თან ამ რწმენის შექმნას უფრო დიდი დრო სჭირდება. ამასთან თუ ასეთი ლიდერი რამდენჯერმე შეცდა, მისი გავლენა თანდათან მცირდება ან ქრება.

და ბოლოს, კლასიკური სახით ლიდერის რომელიმე ტიპი ნაკლებად გვხვდება. როგორც წესი, პოლიტიკოსები ატარებენ ყველა ჩამოთვლილ ნიშანს. აქ საუბარი შეიძლება მხოლოდ იმაზე იყოს, ლიდერობის რომელი ფორმაა უფრო ნათლად გამოკვეთილი.

აქტივობა №4

ისტორიიდან გაიხსენეთ ლიდერები, რომლებიც ამ თუ იმ ლიდერის ტიპს მიეკუთვნებოდნენ. იმსჯელეთ, რა დადებითი ან/და უარყოფითი შედეგები მოიტანა მათმა მმართველობამ?

საჯარო მოხელე და მისი როლი

როგორც უკვე იცით, სახელმწიფო ძალაუფლება დაყოფილია ჰორიზონტალურად და ვერტიკალურად. როგორც წესი, ამგვარი დაყოფის შედეგად გამოკვეთილ სახელმწიფო ინსტიტუტებს თანამდებობის პირები ხელმძღვანელობენ.

თუმცა, თუ ხელისუფლების დაყოფას უფრო ახლოდან და დეტალებში დავაკვირდებით, დავინახავთ, რომ ის შედგება რიგი ორგანოებისა და სამსახურებისგან, რომელთაც სახელმწიფო სამსახურადაც მოიხსენიებენ ხოლმე. სახელმწიფო სამსახური საქართველოს სახელმწიფო და

ავტონომიური რესპუბლიკების იმ ორგანოებში საქმიანობას გულისხმობს, რომლებიც წარმოადგენენ საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას, სახელმწიფო ზედამხედველობასა და კონტროლს, სახელმწიფო თავდაცვას. სახელმწიფო სამსახურში საქმიანობას საჯარო სამსახურსაც უწოდებენ, პირებს კი, რომლებიც ამ ორგანოებში უვალოდ ინიშნებიან შესაბამის პოზიციაზე და ახორციელებენ საჯარო-სამართლებრივ უფლებამოსილებას, როგორც თავის ძირითად პროფესიულ საქმიანობას – საჯარო მოხელეებს.

მიუხედავად იმისა, რომ როგორც პოლიტიკური თანამდებობის პირი, ისე საჯარო მოხელე სახელმწიფოსთვის მუშაობს და მას ემსახურება, აუცილებელია, გვესმოდეს, რომ ამ ორ ცნებას შორის მნიშვნელოვანი არსობრივი სხვაობაა. თუ პოლიტიკოსები პოლიტიკის კურსსა და მიმართულებას განსაზღვრავენ, მისი გატარება უკვე საჯარო მოხელეთა პასუხისმგებლობაა. კონკრეტული პროგრამის დასრულების შემდეგ კი ხდება მისი შეფასება და გადანაცვლება, გაგრძელება, დასრულება თუ შეიცვალის მისი გარკვეული დეტალები. ამგვარად, პოლიტიკური პროცესი ერთგვარ ციკლადაც შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ.

ეს საინტერესოა

2017 წლიდან, ყოველი წლის 19 დეკემბერს საქართველოში მოხელის დღე აღნიშნება, რომლის მიზანი საჯარო მოხელეთა საქმიანობის დაფასება და მისი მნიშვნელობის ხაზგასმია. 2021 წლის მონაცემებით, საქართველოს საჯარო სამსახურში დასაქმებულია 38574 პირი.

აქტივობა №5

საქართველოს კანონი „საჯარო სამსახურის შესახებ“ განსაზღვრავს იმ პრინციპებს, რომელთაც უნდა ემყარებოდეს საჯარო დაწესებულების საქმიანობა. გაცანით მათ და მასწავლებლის დახმარებით განმარტეთ, როგორ გესმით თითოეული მათგანი? რატომაა მნიშვნელოვანი სახელმწიფო ორგანოებში დასაქმებული ადამიანების მიერ ამ პრინციპების დაცვა?

კანონიერება, ერთგულება, კანონის წინაშე თანასწორობა, ეკონომიურობა და ეფექტიანობა, მიუკერძოებლობა, დამსახურებაზე დაფუძნებული საჯარო სამსახური, საქართველოს მოქალაქეთათვის საჯარო სამსახურის თანაბარი ხელმისაწვდომობა, ანგარიშვალდებულება, პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი, გამჭვირვალობა და ღიაობა, კარიერული განვითარება, მოხელის სოციალური და სამართლებრივი დაცვა.

მაგალითად, წარმოიდგინეთ საჯარო მოხელე, რომლის მეგობარსაც სურს უძრავი ქონების შესყდვა. მეგობარი ვერ ახერხებს ქონების გაფორმებისთვის საჭირო დოკუმენტაციის დროულად მომზადებას და დახმარებას საჯარო მოხელს სთხოვს, იმ იმედით, რომ მოახერხებს კანონის გვერდის ავლით და არასრულყოფილი დოკუმენტაციით ქონებაზე საკუთრების უფლების დადგენას. როგორ ფიქრობთ, როგორ უნდა მოიქცეს მსგავს სიტუაციაში საჯარო მოხელე? რა შეიძლება გამოიწვიოს ამგვარმა ქცევამ?

განვიხილოთ მეორე მაგალითიც. წარმოიდგინეთ, რომ თქვენ ხართ საჯარო მოხელე, გაქვთ შანსი პროფესიულად განვითარდეთ და დაწინაურდეთ უფრო მაღალ პოზიციაზე. გამოირჩევით მონესრიგებულობით და საქმისადმი პასუხისმგებლობიანი დამოკიდებულებით. თუმცა, მიუხედავად ამისა, დაწინაურება წილად თქვენს თანამშრომელს ხვდა, რომელიც ხშირად იგვიანებს სამსახურში, უყურადღებოდ ეკიდება საქმეს და ამის გამო შეცდომებიც არაერთხელ დაუშვია, რომლებიც ზოგჯერ თქვენ გამოგისწორებიათ. როგორ ფიქრობთ, როგორ შეიცვლებოდა თქვენი განწყობა სამსახურის მიმართ მსგავს სიტუაციაში თუ აღმოჩნდებოდით? როგორ აისახებოდა ეს ყველაფერი პროდუქტიულობაზე და სამსახურის ეფექტიანობაზე?

აქტივობა №6

ნახეთ ვიდეო, რომელშიც თქვენი თანატოლები აზრს გამოთქვამენ საჯარო სამსახურისა და მის წინაშე არსებული გამოწვევების შესახებ. რამდენად ეთანხმებით ვიდეოში გამოთქმულ მოსაზრებებს? პასუხი დაასაბუთეთ.

<https://rb.gy/wtef5>

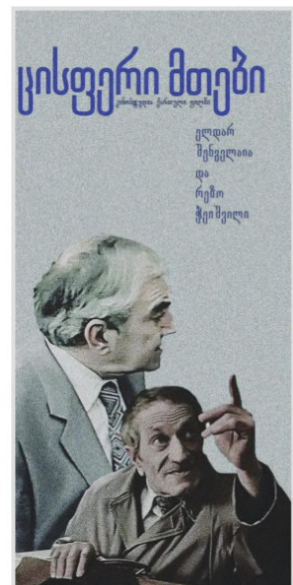
აქტივობა №7

თანაკლასელებთან ერთად იმსჯელეთ, რა უნარები უნდა ჰქონდეს საჯარო მოხელეს იმისათვის, რომ სრულფასოვნად შეასრულოს დაკისრებული მოვალეობა. შემდეგ კი გაეცანით ვიდეოს, რომელშიც თავად საჯარო მოხელეები საუბრობენ იმავე საკითხზე და დააკვირდით, რამდენად დაემთხვა თქვენი მოსაზრებები მათ მიერ გამოთქმულს. <https://rb.gy/7d0qg>

აქტივობა №8

დააკვირდით მოცემულ კარიკატურას. როგორ ფიქრობთ, რა პრობლემას შეიძლება გამოხატავდეს ის? არის თუ არა მოცემული საკითხი აქტუალური თქვენ გარშემო?

აქტივობა №9

ნახეთ ფილმი „ცისფერი მთები ანუ დაუჯერებელი ამბავი“ და დაფიქრდით, როგორ აისახება გაუმართავი სისტემები ან ბიუროკრატია საქმის შედეგზე? რა ხდება მაშინ, როდესაც ადამიანებს არ აქვთ განსაზღვრული მოვალეობები, ან ყურადღება არ ექცევა მათ მიერ ამ მოვალეობის შესრულების ხარისხს?

აქტივობა №10

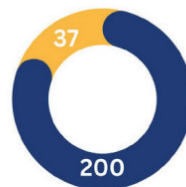
საჯარო მოხელეები, მიუხედავად იმისა, არის თუ არა მათი პოზიცია ძალიან მაღალი რანგის, თანამდებობაზე დანიშვნის დროს (ისევე, როგორც პრეზიდენტი ან მოსამართლე) დებენ ფიცს. როგორ ფიქრობთ, რატომ ხდება ასე?

„შეგნებული მაქვს საჯარო სამსახურში ჩემთვის დაკისრებული უდიდესი პასუხისმგებლობა და ვაცხადებ, რომ ერთგულად ვემსახურები ხალხსა და სახელმწიფოს, დავიცავ საქართველოს კონსტიტუციას, კანონებსა და სხვა სამართლებრივ აქტებს, პატივს ვცემ საჯარო ინტერესებს, ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს, კეთილსინდისიერად აღვასრულებ ჩემს მოვალეობებს.“

2021 წლის სტატისტიკური მონაცემების თანახმად, საქართველოში საჯარო დაწესებულების ხელმძღვანელის თანამდებობა უკავია 37 ქალს და 200 კაცს. მცირეა საჯარო სამსახურში დასაქმებული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა რაოდენობაც. როგორ ფიქრობთ, რა ფაქტორები განაპირობებს არსებულ დისბალანსს? თქვენი აზრით, რა გზებით შეიძლება მისი დაძლევა?

საჯარო დაწესებულების ხელმძღვანელთა რაოდენობა გენდერულ ჭრილში

საჯარო დაწესებულებებში დასაქმებულ შშმ პირთა რაოდენობა

კორუფცია

ტერმინი „კორუფცია“ ლათინური სიტყვა Corruptus-დან მომდინარეობს, რაც გაფუჭებას, დამახინჯებას ნიშნავს. თანამედროვე გაგებით, ეს ტერმინი გამოიყენება იმ გარემოების აღსაწერად, როდესაც რომელიმე პიროვნება თუ პიროვნებათა ჯგუფი სახელმწიფო ძალაუფლებას ბოროტად ან პირადი მიზნებისთვის იყენებს.

კორუფციის სახეები

მექრთამეობა	პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან სახელმწიფო მოხელის მხრიდან ფულის ან საჩუქრის უკანონო მიღება მათ მიერ გაწეული მომსახურებისა თუ დახმარების სანაცვლოდ
ქონების მიტაცება	თანამდებობის პირის მიერ ქონების, ღირებული ნივთის უკანონოდ მითვისება
თაღლითობა	თანამდებობის პირის მიერ კერძო პირის ან სახელმწიფოს მიზანმიმართულად შეცომაში შეყვანა ქონების მითვისების მიზნით
გამოძალვა	თანამდებობის პირის მიერ საკუთარი პოზიციას გამოყენება სხვა პირების დასაშინებლად მისთვის მომსახურების გაწევის თუ ქონების გადაცემის მიზნით
ფულის გათეთრება	უკანონო შემოსავლის კანონიერად გასაღება
ნეპოტიზმი	ძალაუფლების ოჯახის წევრებისა თუ მეგობრების სასარგებლოდ გამოყენება და სარგებლის დაუმსახურებლად მიღება. ნათესავის/მეგობრის/ახლობლის დანიშვნა გარკვეული სახის თანამდებობაზე, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მას საკმარისი კვალიფიკაცია არ გააჩნია.

კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ საქართველოს კანონი „კორუფციას საჯარო სამსახურში“ განმარტავს, როგორც საჯარო მოსამსახურის მიერ თანამდებობის ან მასთან დაკავშირებული შესაძლებლობის გამოყენებას კანონით აკრძალული ქონებრივი ან სხვა სიკეთის მიღების მიზნით, აგრეთვე მისთვის ამ სიკეთის გადაცემას ან მის მიღებასა და დაკანონებაში ხელის შეწყობას. ამგვარად, კორუფცია დანაშაულებრივი ქმედებაა, რომელიც გამოვლენის შემთხვევაში შესაბამისად ისჯება კანონით.

კორუფცია სხვადასხვა ფორმისაა და შეიძლება გამოვლინდეს მექრთამეობით, თაღლითობით, ქონების მიტაცებით, გამომძალველობითა და ნეპოტიზმით.

კორუფციის გამომწვევ მიზეზად არაერთი ფაქტორი შეიძლება დავასახელოთ. ხშირ შემთხვევაში მას ხელს უწყობს საჯარო მოხელეების დაბალი პროფესიული ეთიკა და არაპროფესიონალიზმი, თუმცა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ტრადიციებსაც. საზოგადოებებში, სადაც ნორმადაა ქცეული მოხელეების მხრიდან კორუფციული გარიგებების დადება, მოსახლეობა კი არ არის დაინტერესებული პოლიტიკური პროცესებით, აღნიშნული მანკიერი პრაქტიკა, შესაძლოა, ბუნებრივ რეალობად იქცეს. ზო-

გიერთ ქვეყანაში კი კორუფციას დაბალი ეკონომიკური გავითარება განაპირობებს. გარდა ამისა, როდესაც სახელმწიფო ორგანოებში დაბალ და საშუალო რანგის პოზიციებზე დასაქმებულ ადამიანებს არ აქვთ ღირსეული შემოსავალი, შესაძლებელია, რომ მათ სახელმწიფო რესურსები გამოიყენონ თავიანთი მოთხოვნილებებისა და საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად. ამგვარ კორუფციას ზოგჯერ წვრილმან კორუფციადაც მოიხსენიებენ.

კორუფციის გამომწვევ მიზეზებზე არანაკლებ ფართო სპექტრისაა მისი თანმხლები შედეგებიც. იმ ქვეყნებში, სადაც ხშირია კორუფციული გარიგებები, მცირდება დემოკრატიულობის დონე, მოსახლეობისთვის მიწოდებული საჯარო მომსახურების ხარისხი, ფერხდება ეკონომიკური განვითარება. ეს ყველაფერი კი იწვევს სოციალური ფონის გაუარესებას, სიღარიბის დონის ზრდას, პოლიტიკური პროცესების მიმართ უნდობლობას, რაც საბოლოოდ ნეგატიურად აისახება მოსახლეობის ინტერესებსა და მათი დაკმაყოფილების შესაძლებლობაზე.

აქტივობა №12

მოიძიეთ ინფორმაცია კორუფციის აღქმის ინდექსისა და ამ ნიშნით მსოფლიოს ქვეყნებს შორის საქართველოს პოზიციის შესახებ. იმსჯელეთ, რა მახასიათებლები შეიძლება ჰქონდეთ იმ სახელმწიფოებს, რომლებიც აღნიშნულ ინდექსის მიხედვით ყველაზე მაღალ/დაბალ პოზიციებს იკავებენ? „კორუფციის აღქმის ინდექსის“ შესახებ ინფორმაციას შეგიძლიათ გაეცნოთ ორგანიზაცია „საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველოს“ ვებგვერდზე: <https://transparency.ge/ge>

აქტივობა №13

დააკვირდით ილუსტრაციას და იმსჯელეთ, რა არის მისი მთავარი სათქმელი.

აქტივობა №14

გაეცანით ქვემოთ მოყვანილ გამონათქვამებს და იმსჯელეთ, როგორ ეხება კორუფცია დემოკრატიულ სისტემებს? როგორ აისახება ის უბრალო ადამიანების ცხოვრებაზე? თქვენი აზრით, რის გააკეთება შეუძლიათ სამოქალაქო საზოგადოების წევრებს, მათ შორის ახალგაზრდებს, ამ მანკიერი მოვლენის თავიდან ასაცილებლად?

"კორუფცია დაავადებას ჰგავს, რომელიც ანადგურებს ადამიანის დემოკრატიისადმი რწმენას და ამცირებს შემოქმედებითობასა და ინოვაციას"

ჯო ბაიდენი
აშშ-ის 46-ე პრეზიდენტი

"ახალგაზრდების მოვალეობა კორუფციასთან ბრძოლაა"

კურტ კობეინი
მუსიკოსი

ძლიერი "მოდარაჯე" ორგანიზაციების არარსებობის პირობებში დანაშაულებრივი ქმედების დაუსჯელობა ხდება კორუფციული სისტემებისთვის არსებობის ფუნდამენტი

რიგობერტა მენჩუ
ნობელის პრემიის ლაურეატი

"კორუფციის საფასურს ღარიბები იხდიან."

პაპი ფრანცისკე

აქტივობა №15

გაეცანით ამონარიდს რადიო თავისუფლების სტატიიდან „ფიფას კორუფციაში ადანაშაულებენ – ბლატერი მშვიდადა“ და იმსჯელეთ, რა მიზეზებს შეეძლო გამოეწვია ის სავარაუდო კორუფციული გარიგება, რომელზეც სტატიაშია საუბარი? როგორ გავლენას ახდენს მსგავსი, ე.წ. ელიტური, კორუფცია მთლიანად ამ სფეროზე?

„შვეიცარიის პოლიციამ ფეხბურთის საერთაშორისო ფედერაციის რამდენიმე ხელმძღვანელი პირი კორუფციის ბრალდებით დააკავა. გავრცელებული ინფორმაციით, მათ ბრალად ედებათ უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში 100 მილიონ დოლარზე მეტი ქრთამის აღება. „ბიბისი სპორტის“ თანახმად, შვეიცარიამ ასევე დაიწყო საგამოძიებო პროცედურები 2018 და 2022 წლებში რუსეთსა და კატარში მსოფლიო ჩემპიონატის ჩატარების უფლების მოპოვების დროს შესაძლო კორუფციული გარიგებების თაობაზე.

აქტივობა №16

ნახეთ ვიდეო „ისტორიები კორუფციაზე“ და იმსჯელეთ, როგორ გავლენას ახდენდა კორუფციის კონკრეტული შემთხვევები რიგით მოქალაქეებზე? ადამიანის რომელი უფლებების დარღვევასთანაა დაკავშირებული აღწერილი მოვლენები?

ისტორიები კორუფციაზე [youtube.com/watch?v=IXa5T9GhpGo](https://www.youtube.com/watch?v=IXa5T9GhpGo)

აქტივობა №17

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ მოსაზრებას კორუფციასთან დაკავშირებით და იმსჯელეთ, რა გლობალური შედეგები შეიძლება მოუტანოს კორუფციული პრაქტიკის დამკვიდრებამ საზოგადოებას?

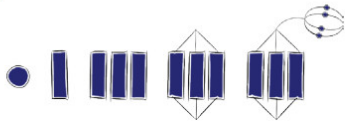
„როცა ვმჯელობთ, ქმედება სწორია თუ არასწორი, უნდა ვიფიქროთ – რა მოხდებოდა მაშინ, ყველა ასე რომ იქცეოდეს? როცა რამეს ვაკეთებ, ეს ნაწილობრივ იმასაც ნიშნავს, რომ ყველას ვაძლევ ამის ჩადენის უფლებას და, შესაბამისად, მხოლოდ ჩემი ინდივიდუალური ქმედების შედეგები კი არ უნდა გავითვალისწინო, არამედ სხვებისაც“. ედუარდ კრეიგი – ინგლისელი კრიტიკოსი და ფილოსოფოსი.

გაეცანით პლატონის გამონათქვამს და დაფიქრდით, საკმარისია თუ არა მხოლოდ კანონების შექმნა სახელმწიფოს ეფექტურად მართვისა და განვითარებისთვის?

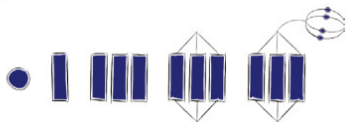
„როცა კანონი რაღაც სხვა ძალაუფლებას ექვემდებარება და თვითონ არავითარი ძალა არ გააჩნია, სახელმწიფოს დაცემას წინ არაფერი უდგას. მაგრამ თუ კანონი ბატონია და მთავრობა მისი მონაა, ასეთი მდგომარეობა ბევრ სიკეთეს გვპირდება“.

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები ამჟამინდელი ცოდნა. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

12. სამოქალაქო საზოგადოება

ამ პარაგრაფში ვნახავთ, რა სეგმენტებისაგან შედგება სამოქალაქო საზოგადოება, როგორ არეგულირებს საქართველოს კანონმდებლობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩვენი მონაწილეობის პროცესს. ასევე განვიხილავთ იმ მრავალფეროვნებას, რაც საზოგადოების მონაწილეობისთვისაა დამახასიათებელი.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენელი ხართ და თვითმმართველობაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ხარისხის გაზრდის მიზნით გადანყვიტეთ, შექმნათ **სოციალური რეკლამა** თემაზე „**მოქალაქეთა მონაწილეობის იურიდიული მექანიზმები**“. გსურთ, რეკლამის მეშვეობით მოსახლეობას გააგებინოთ, როგორ შეუძლიათ ჩაერთონ მათთვის მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით გადანყვიტულების მიღების პროცესში.

სოციალურ რეკლამაში თვალნათლივ წარმოადგინეთ:

- რატომ უნდა მიიღოს მონაწილეობა მოქალაქემ საზოგადოებრივი პრობლემების გადაჭრაში? როგორ აისახება მოქალაქეთა აქტიურობის ხარისხი ქვეყნის განვითარებაზე?
- როგორ შეუძლია ცალკეულ ადამიანს ან ადამიანთა ჯგუფს წვლილი შეიტანოს ადგილობრივ ან ცენტრალურ მმართველობაში?
- რა სამართლებრივი მექანიზმები არსებობს მოქალაქეთა ჩართულობის გაზრდისთვის და რა მნიშვნელობისაა თითოეული მათგანი როგორც მოქალაქეებისთვის, ისე სახელმწიფოსთვის?

რა არის სამოქალაქო საზოგადოება?

თქვენ უკვე გაეცანით პოლიტიკური პარტიების ფუნქციებსა და კრიტერიუმებს, ნახეთ, რომ მათი მთავარი მიზანი ხელისუფლებაში მოსვლაა, ამისათვის კი საჭიროა, შეიმუშაონ საარჩევნო პროგრამა და საზოგადოება დაარწმუნონ, რომ სწორედ ისინი აირჩიონ და მათ ანდონ ქვეყნის მართვა. თუმცა პოლიტიკის შექმნის პროცესში საზოგადოებას მხოლოდ ხმის მიცემით როდი შეუძლია წვლილის შეტანა.

მოდით, კიდევ ერთხელ გავიხსენოთ, რამდენად დიდი როლის თამაში შეუძლია სამოქალაქო საზოგადოებას ქვეყნის მართვაში. თქვენ არაერთხელ გსმენიათ სიტყვები „სამოქალაქო საზოგადოება“. ჩვენი თანამემამულეების მნიშვნელოვანი ნაწილი ამ სახელის ქვეშ, ჩვეულებრივ, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს (არასამთავრობო ორგანიზაციებს) მოიაზრებს. სინამდვილეში, სამოქალაქო საზოგადოება უფრო ფართო ცნებაა და არასამთავრობო ორგანიზაციების გარდა, მოიცავს აქტიურ მოქალაქეთა ჯგუფებს (ინტერესთა ჯგუფებს), მედიას და უფრო მეტიც, საერთაშორისო აქტორებს შორის თანდათან ძლიერდება ხედვა, რომ პოლიტიკური პარტიებიც კი შეიძლება სამოქალაქო საზოგადოებად მოვიაზროთ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სამოქალაქო საზოგადოებას მიეკუთვნება ადამიანთა მიერ ნებაყოფლობით შექმნილი ყველა გაერთიანება, ოჯახის, ხელისუფლებისა და ბიზნესის გარდა. სამოქალაქო საზოგადოების სხვადასხვა სეგმენტს სხვადასხვა ფუნქცია და მიზანი აქვს.

აქტიური მოქალაქეები

სამოქალაქო საზოგადოების ფუნდამენტია აქტიური მოქალაქეები. ისინი საკუთარი ინიციატივით ცდილობენ საზოგადო პრობლემების მოგვარებას, აერთიანებენ ძალებს მოკლე ან/და გრძელვადიანი მიზნების მისაღწევად; გულგრილად არ ადევნებენ თვალს მათ ირგვლივ მიმდინარე პროცესებს, მათ შორის, პოლიტიკურს და ხშირად მოხალისის სტატუსით, საკუთარი ინიციატივით თაობენ საზოგადო პრობლემების მოგვარებაში წვლილის შეტანას, რისთვისაც აწყობენ ადვოკატირებისა თუ საინფორმაციო კამპანიებს.

აქტივობა №1

გაეცანით სტროფს ნიკოლოზ ბარათაშვილის ლექსიდან „ფიქრნი მტკვრის პირას“ და ილია ჭავჭავაძის გამონათქვამს და იმსჯელეთ, რა არის მათი მთავარი სათქმელი; როგორ უკავშირდება ის აქტიურ მოქალაქეობას? სამშობლოს სიყვარულს?

„მაგრამ, რადგანაც კაცნი გვეყვან – შვილნი სოფლისა, უნდა კიდევცა მივდიოთ მას, გვესმას მშობლისა. არც კაცი ვარგა, რომ ცოცხალი მკვდარსა ემსგავსოს, იყოს სოფელში და სოფლისთვის არა იზრუნვოს!“

ნიკოლოზ ბარათაშვილი (1817-1845),
ქართველი რომანტიკოსი პოეტი

„კაცად მაშინ ხარ საქები, თუ ეს წესი წესად დარგე:
ყოველ ღლესა შენს თავს ჰკითხო, აბა, მე ღლეს ვის რა ვარგე?“

ილია ჭავჭავაძე

გაეცანით თქვენი თანატოლების მიერ განხორციელებულ აქტივობების შედეგებს და იმსჯელეთ, რამდენად მნიშვნელოვანია ახალგაზრდების ჩართულობა საზოგადოებრივი პრობლემების გადაწყვეტისთვის? რა გავლენას ახდენს თანამშრომლობა ინიციატივის წარმატებთ განხორციელებაზე?

civics.ge-ზე ვკითხულობთ:

„აფხაზეთის №10 საჯარო სკოლის მოსწავლეთა თვითმმართველობის ინიციატივით, ჩხორონყუს მუნიციპალიტეტის საკრებულომ 10 000 ლარით გაზარდა ახალგაზრდული პროექტებისთვის განკუთვნილი თანხა“.

„გორის მუნიციპალიტეტის სოფელი ხიდისთავის სკოლის სამოქალაქო კლუბის წევრების მიერ ჩატარებული გამოფენა-გაყიდვის შემდეგ 18 სოციალურად დაუცველ მოსწავლეს ინტერნეტი ექნება!“

„თბილისის №119 საჯარო სკოლის მოსწავლეებისა და გლდანის მაჟორიტარი დეპუტატის თანამშრომლობით გლდანში დამატებითი მუნიციპალური ტრანსპორტი დაინიშნა“.

„მესტიის №2 საჯარო სკოლის სამოქალაქო კლუბის წევრების დახმარებით, ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ბუნებრივი მჟავე წყალი ხელმისაწვდომი გახდა“.

არასამთავრობო ორგანიზაციები

არასამთავრობო ორგანიზაციები კანონმდებლობით დადგენილი წესით რეგისტრირებული გაერთიანებებია, რომლებიც არაკომერციული მიზნებით მუშაობენ სხვადასხვა მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ საკითხზე. არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის შეიძლება გამოიყოს:

- „**მოდარაჯე**“ ორგანიზაციები (watchdogs)- ახორციელებენ ხელისუფლების სტრუქტურების მონიტორინგს, აკვირდებიან ბიუჯეტის ხარჯვას, არჩევნების ჩატარების პროცესს, ადამიანის უფლებების დაცვას და ა.შ.
- **საზოგადოების გააქტიურებაზე ორიენტირებული ორგანიზაციები** – ხელს უწყობენ

მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი საკითხების გადაწყვეტის პროცესებში მოქალაქეთა ჩართულობის გაზრდას;

- **სამოქალაქო განათლების მხარდამჭერი ორგანიზაციები** – ავრცელებენ მნიშვნელოვან საზოგადოებრივ ინფორმაციას და ახორციელებენ საგანმანათლებლო პროგრამებს;
- **„მოაზროვნე“ ორგანიზაციები (think-tanks)** – ატარებენ კვლევებს და ანალიტიკურ სამუშაოებს;
- **მომსახურებების მიმწოდებელი ორგანიზაციები** – მოსახლეობას სთავაზობენ იურიდიულ, ფსიქოლოგიურ, სამედიცინო და ა.შ. მხარდაჭერას;
- **სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებს** მიაკუთვნებენ ასევე სათემო ორგანიზაციებს, რომლებიც ერთ ტერიტორიულ ერთეულში (სოფლების, ქალაქების უბნების) მცხოვრებთა ინტერესების დაცვის მიზნით იქმნება (მაგალითად, საბინაო ამხანაგობები).
- **პროფესიული ნიშნით გაერთიანებულ ადამიანთა ორგანიზაციები (ასოციაციები, საზოგადოებები, პროფკავშირები და სხვა სახის კავშირები)** – მუშაობენ საკუთარი სფეროს ფარგლებში და იცავენ თავიანთი წევრების ინტერესებს (სპორტული კლუბები, ხელოვნათა გაერთიანებები, მასწავლებელთა და ექიმთა კავშირები და სხვ.) და ა.შ.

აქტივობა №3

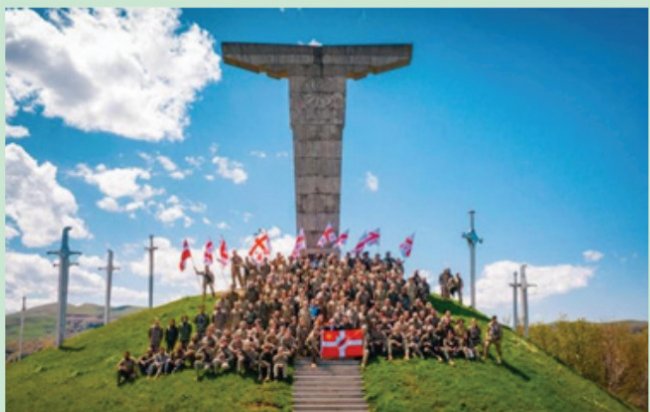
გაეცანით სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ზემოთ ჩამოთვლილ ტიპებს, შეადარეთ ისინი ერთმანეთს. იმსჯელეთ, მიზნების მიხედვით, რით განსხვავდებიან ისინი ერთმანეთისაგან და საზოგადოების ცხოვრების რა ეტაპზეა საჭირო მათი საქმიანობა. დაფიქრდით, როგორ მონაწილეობენ ისინი პოლიტიკურ პროცესებში? რა გავლენა შეიძლება ჰქონდეთ მათ ქვეყნის თუ რომელიმე პარტიის პოლიტიკაზე?

აქტივობა №4

გაეცანით საზოგადოებრივ ორგანიზაცია „აისის“ საქმიანობას და იმსჯელეთ, რა ღირებულებები აქვს აღნიშნულ ორგანიზაციას? როგორ შეაფასებდით მათ საქმიანობას? თქვენი აზრით, რამდენად მნიშვნელოვანია მსგავსი ღირებულებების და უნარების დამკვიდრება საზოგადოებაში? როგორ აისახება ეს ცალკეულ ადამიანებზე, საზოგადოებაზე, ქვეყანაზე? რატომ უნდა ინტერესდებოდეს ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის გაზრდით ნებისმიერი პოლიტიკური შეხედულების ადამიანი?

საზოგადოებრივი ორგანიზაცია „აისის“ სოციალური მედიის გვერდზე ვკითხულობთ, რომ ის ეფუძნება ისეთ ღირებულებებს, როგორებიცაა: ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა, ინდივიდუალური თავისუფლება, ადამიანის უფლებები და კანონის უზენაესობა. ორგანიზაციის მიზანია საზოგადოებაში პატრიოტული განწყობის გაღვივება, სამხედრო-სამოქალაქო თავდაცვითი საკითხების პოპულარიზაცია, ცოდნის ამაღლე-

აისის კურსის დაჯილდოება დიდგორის მონუმენტთან

ბა და სამხედრო-პრაქტიკული უნარ-ჩვევების განვითარება. მიზნის მისაღწევად „აისის“ ინიციატივითა და უშუალო ხელმძღვანელობით, ყოველწლიურად ეწყობა რამდენიმეთვიანი უფასო კურსები, რომლებსაც მოხალისეები უძღვებიან, მონაწილეობის მიღება კი შეუძლია ყველა მსურველს, მიუხედავად სქესისა და პოლიტიკური შეხედულებებისა. კურსი აერთიანებს საბაზისო სამხედრო და სალაშქრო თემატიკის კომპონენტებს, როგორებიცაა: ნავიგაცია, ტოპოგრაფიის საფუძვლები (რუკის კითხვა), ადგილზე ორიენტირება, თვითგადარჩენის საშუალებები, პირველადი სამედიცინო დახმარება, იარაღის თეორიული შესწავლა, შეიარაღების ნომენკლატურა, სალაშქრო აღჭურვილობის სპეციფიკა, საბანაკე ადგილის შერჩევა და ა.შ. თეორიულ სწავლებასთან ერთად კურსი მოიცავს პრაქტიკულ სავარჯიშოებს და საველე სწავლებებს. ორგანიზაცია მჭიდროდ თანამშრომლობს საქართველოს თავდაცვის სამინისტროსთან და აისელები მონაწილეობენ სხვადასხვა სწავლებაში, 26 მაისისადმი მიძღვნილ ღონისძიებებში.

2023 წლის მონაცემებით, „აისი“ 500-ზე მეტ აქტიურ წევრს აერთიანებს. აღსანიშნავია, რომ „აისის“ საბაზისო კურსებზე მოთხოვნა განსაკუთრებით 2022 წელს რუსეთის მიერ უკრაინაში ომის დაწყების შემდეგ გაიზარდა. ამავე წელს „აისმა“ თავისი არსებობის ისტორიაში ყველაზე მეტი – ხუთი საბაზისო კურსის ორგანიზება მოახერხა, რითაც მოხალისეებს საშუალება მიეცათ, დაინტერესებული ადამიანებისთვის საჭირო ცოდნა და უნარები გადაეცათ.

მედია

სამოქალაქო საზოგადოების განუყოფელი ნაწილია მედიაორგანიზაციები. მედია წარმოადგენს როგორც ბიზნესის, ისე სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილს. ვინაიდან მედიას აქვს ეკონომიკურ საქმიანობაზე უფრო მნიშვნელოვანი მოვალეობა – ცხოვრების ყველა მნიშვნელოვან ასპექტთან დაკავშირებით საზოგადოების ინფორმირება, მას სწორედ საზოგადოების ნაწილად მოვიაზრებთ. საზოგადოების ინფორმირებულობის ხელშეწყობით მედია უდიდეს როლს თამაშობს პოლიტიკურ პროცესებშიც. მას შეუძლია არამარტო აღწეროს და გააშუქოს პოლიტიკური მოვლენები, არამედ გავლენა მოახდინოს მათზე და საზოგადოებრივი აზრის შექმნით მიმართულება შეუცვალოს პოლიტიკურ დღის წესრიგს.

მედიისა და პოლიტიკის კომუნიკაცია შეგვიძლია რამდენიმე ფორმად წარმოვადგინოთ:

1. პერიოდული – კომუნიკაცია არჩევნების პერიოდში (წინასაარჩევნოდ, არჩევნების დღეს და არჩევნების შედეგების გამოცხადებისას).
2. განგრძობითი – როდესაც ახალი ამბები ასახავს მიმდინარე პოლიტიკურ

მოვლენებს, პოლიტიკოსთა საქმიანობას, ხელისუფლებისა და ოპოზიციის ქმედებებს და ა.შ.

როგორც გახსოვთ, მედიას მე-4 ხელისუფლებადაც მოიხსენიებენ. გარდა ამისა, ქვეყანაში დემოკრატიის ხარისხის შეფასებისას ერთ-ერთ კრიტერიუმად პლურალური და დამოუკიდებელი მედიაგარემოს არსებობას მიიჩნევენ.

საერთაშორისო ორგანიზაცია „რეპორტიორები საზღვრებს გარეშე“ ყოველწლიურად ატარებს კვლევას, თუ რამდენად თავისუფალია მედია ქვეყანაში. მათ მიერ ჩატარებული კვლევის 2022 წლის ანგარიშის თანახმად, საქართველოში მედიაგარემო გასულ წლებთან შედარებით გაუარესებულია და ამ ნიშნით იგი მსოფლიოს 180 ქვეყანას შორის 89-ე ადგილზეა, 2020 და 2021 წლებში კი მე-60 ადგილზე იყო. მოხსენებაში ნათქვამია, რომ 2021 წელს ჟურნალისტებზე არაერთი ფიზიკური თავდასხმა განხორციელდა, რაც შეფასებულია როგორც „უპრეცედენტო უკუსვლა“; ანარიში ასევე ვკითხულობთ, რომ „მედიალანდშაფტი მრავალფეროვანი, თუმცა ამავე დროს ძალიან პოლარიზებულია“.

აქტივობა №5

ნახეთ ორგანიზაცია ForSet-ის ვიდეო „უკიდურესი პოლიტიკური პოლარიზაცია“ და დაფიქრდით, რა შედეგი მოაქვს პოლიტიკურ პოლარიზებას საზოგადოებრისთვის? ქვეყნისთვის? რა როლი აქვს ამ პროცესში მედიას?

<https://www.youtube.com/watch?v=olVfaz7NJ0E>

აქტივობა №6

დაფიქრდით, რატომ არის ქვეყნის დემოკრატიულობისთვის მნიშვნელოვანი პლურალური მედიაგარემო? რას გულისხმობს პოლარიზებულობა და როგორ აისახება ის საზოგადოებაზე? რატომ უნდა იყოს მედია არაპოლარიზებული? რატომ არის მნიშვნელოვანი, რომ მედია იყოს არამიკერძოებული, დამოუკიდებელი, ობიექტური და დაბალანსებული?

აქტივობა №7

ნახეთ ვიდეო „დამოუკიდებელი მედია და დემოკრატია / Independent media and democracy“ და იმსჯელეთ, რა გავლენა აქვს მედიას დემოკრატიაზე, პოლიტიკაზე, საზოგადოებაზე, რატომ არის მნიშვნელოვანი მედიის დამოუკიდებლობა?

[youtube.com/watch?v=zWI7a-T-6iU](https://www.youtube.com/watch?v=zWI7a-T-6iU)

აქტივობა №8

ნახეთ ვიდეოს „სოციალური მედია და საზოგადოება“ და იმსჯელეთ სოციალური მედიის გავლენასა და მნიშვნელობაზე. დაფიქრდით, როგორ უწყობს ხელს სოციალური მედია პროტესტის გამოხატვას ან ორგანიზებას. როგორ შეიძლება აისახოს სოციალური ქსელის აკრძალვა სამოქალაქო საზოგადოების აქტიურობაზე?

<https://www.youtube.com/watch?v=yzCNRVJzhJY>

აქტივობა №9

გაეცანით ამონარიდს რადიო თავისუფლების სტატიიდან „ანა პოლიტკოვსკაიას მკვლელობის მე-15 წლისთავზე მთავარი ბოროტმოქმედი უცნობია, პატიოსანი ჟურნალისტობა კი შეუძლებელი გახდა“ და იმსჯელეთ, რატომ და როგორ ცდილობენ არადემოკრატიული ქვეყნები თავისუფალი მედიის დასუსტებას/გაქრობას?

„ჩვენ უკან, საბჭოთა უფსკრულში, მივექანებით. საინფორმაციო ვაკუუმში, რომელიც ჩვენივე უგუნურობის გამო სიკვდილს გვიქადის“, – ანა პოლიტკოვსკაიამ ეს სიტყვები 2004 წელს დაწერა წიგნში „პუტინის რუსეთი“. „მხოლოდ ინტერნეტი დაგვრჩა, სადაც ინფორმაცია ჯერაც თავისუფლად ვრცელდება. ყველა სხვა შემთხვევაში, თუ ჟურნალისტად გინდა იმუშავო, ტოტალურად უნდა დაემორჩილო პუტინს. თუ არა და, გელის სიკვდილი, ტყვია, სანამლაფი ან სასამართლო – რასაც ჩვენი სპეცსამსახურები, პუტინის ქოფაკები, ჩათვლიან საჭიროდ“.

პოლიტკოვსკაიას კოლეგები მიიჩნევენ, რომ მისი ეს პესიმისტური წინასწარმეტყველება სრულად ახდა. ჟურნალისტმა პაველ ბორისოვმა ახსნა, თუ როგორ შეიცვალა მედია რუსეთში პოლიტკოვსკაიას სიკვდილის შემდეგ:

მისი თქმით, 2008 წელს პატიოსანი ჟურნალისტს შეეძლო სამსახურის მოძებნა კერძო მედიაკომპანიაში, რომელსაც ეთიკა და სტანდარტები ექნებოდა. 2011 წელს ასეთი კომპანიების რიცხვი ძალიან შემცირდა და უფრო რთული გახდა ისეთი მფლობელის ნახვა, რომელიც ხელისუფლებასთან შეკრული არ იქნებოდა. 2014 წელს ეს უკვე შეუძლებელი იყო – ჟურნალისტს გაუჭირდებოდა ისეთი ორგანიზაციის მოძებნა, რომელიც საზღვარგარეთ იქნებოდა რეგისტრირებული და მფლობელი დაცული იქნებოდა ზენოლისგან. 2018 წლისთვის დარჩა მხოლოდ უცხოური მედიასაშუალებები – ვთქვათ, BBC ან რადიო თავისუფლება. 2020 წლისთვის პატიოსანი ჟურნალისტობის მსურველს თავად უნდა შეექმნა ბლოგი ან „იუთუბის“ არხი ან რამე მსგავსი. 2021 წელს კი აღარაფრის იმედი აღარ დარჩა – წერს ბორისოვი.

ანა პოლიტკოვსკაია

ანა პოლიტკოვსკაია (1958 – 2006) – რუსი ჟურნალისტი, მწერალი და უფლებადამცველი, აქტიურად აშუქებდა რუსეთში არსებულ პოლიტიკურ მოვლენებს და ჩეჩნეთის მეორე ომს. ამ საქმიანობისთვის ანა 2006 წელს, პუტინის დაბადების დღეზე საკუთარი სახლის წინ მოკლეს.

მოქალაქეთა ჩართულობის იურიდიული მექანიზმები და ფორმები

იმისათვის, რომ სამოქალაქო საზოგადოების აქტიური წევრები გავხდეთ, მხოლოდ მისი სტრუქტურის კარგი ცოდნა არ კმარა. სამოქალაქო საზოგადოების საქმიანობას (ისევე როგორც საზოგადოებრივი საქმიანობის ყველა სფეროს), სახელისუფლებო სტრუქტურებთან მის ურთიერთობასა და ამ ურთიერთობის მექანიზმებს თავისი წესები აქვს, რასაც ახლა განვიხილავთ.

პოლიტიკურ პროცესში ჩართვა, გამონწევებზე რეაგირება, პრობლემების გადაჭრის გზების ძიება, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობა ჩვენი უფლებაცაა და მოვალეობაც.

ჩვენი ინტერესები დაცული რომ იყოს, ჩვენ თავად უნდა ვიყოთ ჩართული გარშემო მიმდინარე საზოგადოებრივ პროცესებში ყველა დონეზე, იქნება ეს საცხოვრებელი გარემოს გაუმჯობესება, ქვეყნის პოლიტიკური კურსის განსაზღვრა თუ გლობალურ გამოწვევებზე პასუხი.

ბუნებრივია, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მონაწილეობას, ისევე როგორც ყველა სახის ქმედებას, თავისი წესები გააჩნია და ეს წესები კანონმდებლობითაა განსაზღვრული. იმისათვის, რომ ჩვენი საქმიანობა წარმატებული იყოს, კარგად უნდა ვიცოდეთ, რისი უფლება გვაქვს და რა მექანიზმების გამოყენება შეგვიძლია ჩვენი უფლებებისა და ინტერესების დასაცავად.

თქვენ იცით, რომ დემოკრატიულ სისტემაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ორი ფორმა არსებობს. ესაა წარმომადგენლობითი დემოკრატია და პირდაპირი დემოკრატია.

- წარმომადგენლობითი დემოკრატია ნიშნავს, რომ ჩვენ ვირჩევთ წარმომადგენლებს (პარლამენტის დეპუტატებს, საკრებულოების წევრებს, აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლებს), ვისაც ვანდობთ მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტას. თქვენ უკვე იცით, რომ საქართველოში 4 წელიწადში ერთხელ ტარდება ხელისუფლების ყველა დონის არჩევნები. საზოგადოების წინაშე არსებული პრობლემების იდენტიფიცირებაში, გარდა პოლიტიკოსებისა, შესაძლოა სხვადასხვა ჯგუფიც იყო ჩართული, მაგალითად, მაგალითად, სამოქალაქო საზოგადოება, ჟურნალისტები და სხვ., თუმცა კურსის განსაზღვრა პოლიტიკოსების ამოცანაა...

- პირდაპირი დემოკრატია – გამოცდილებამ აჩვენა, რომ მხოლოდ ოთხ წელიწადში ერთხ-

წარმომადგენლობითი დემოკრატიის მაგალითი – წარმომადგენელთა პალატის სხდომა – აშშ-ის კონგრესი

პირდაპირი დემოკრატიის მაგალითი – მოქალაქეთა ასამბლეა, შვეიცარია

ელ საარჩევნო უბნებში მისვლა და სასურველი კანდიდატისთვის ხმის მიცემა საკმარისი არ არის. იმისათვის, რომ ხელისუფლებამ კარგად იმუშაოს, აუცილებელია მოქალაქეთა თანამშრომლობა მასთან და ამავე დროს, მისი საქმიანობის მუდმივი კონტროლი. ჩვენ უნდა ვიცოდეთ, რა სახის მომსახურება შეიძლება მივიღოთ ხელისუფლებისგან.

ჩვენი ქვეყნის კანონმდებლობით განსაზღვრულია საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ პროცესში მონაწილეობის ფორმები. ეს შეეხება მონაწილეობის ყველა ფორმას და ყველა დონეზე:

- ა. საზოგადოებრივ დონეს, ყოველდღიური ურთიერთობას,
- ბ. ცენტრალური (ეროვნული) ხელისუფლების დონეს,
- გ. ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეს.

ა. მონაწილეობა საზოგადოებრივ დონეზე

საქართველოს მოქალაქეებს აქვთ ისეთ საზოგადოებრივ პროცესებში მონაწილეობის უფლება, როგორიცაა:

- სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ჩამოყალიბება და მათ აქტივობებში მონაწილეობა,
- პოლიტიკური პარტიების წევრობის და ფავორიტი პოლიტიკური ძალის მხარდაჭერა,
- მოქალაქეთა საინიციატივო ჯგუფების შექმნა და საქმიანობა და ა.შ.

მონაწილეობის აღნიშნულ ფორმებს თქვენ უკვე გაეცანით წინა პარაგრაფებში.

ბ. მონაწილეობა ცენტრალური (ეროვნული) ხელისუფლების დონეზე

საქართველოს მოქალაქეებს აქვთ სახელმწიფოს პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის რამდენიმე მექანიზმი:

რეფერენდუმი. ზოგიერთი საზოგადოებრივი საკითხი იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ არჩევნების გზით ჩვენი წარმომადგენლებისთვის მინიჭებული პასუხისმგებლობა საკმარისი აღარ არის. ასეთ დროს იმართება რეფერენდუმი. რეფერენდუმი არჩევნებისგან იმით განსხვავდება, რომ მოქალაქეები წარმომადგენლებს კი არ ირჩევენ, არამედ თავად წყვეტენ გარკვეულ საკითხს (მაგალითად, საქართველოში რეფერენდუმი ჩატარდა 1991 წელს, როდესაც მოქალაქეებს ჰკითხეს, სურდათ თუ არა დამოუკიდებლობის აღდგენა). რეფერენდუმის შედეგებს კანონის ძალა აქვს და სახელმწიფო ვალდებულია, შეასრულოს ის.

პლებისციტი – პირდაპირი დემოკრატიის კიდევ ერთი მექანიზმი – მოქალაქეები თავად აფიქსირებენ საკუთარ პოზიციას ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით, თუმცა ამ შემთხვევაში მათი პასუხები სარეკომენდაციო ხასიათისაა. მაგალითად, საქართველოში 2008 წელს მოქალაქეებმა პლებისციტის საშუალებით დააფიქსირეს საკუთარი სურვილი, შეესულიყავით ნატოში.

რეფერენდუმი შოტლანდიაში, გაერთიანებული სამეფო, 2022

- განვლილი მასალიდან (IX კლასი) გაიხსენეთ ნატო-საქართველოს ურთიერთობების და ნატოს სამშვიდობო მისიებში საქართველოს მონაწილეობის მაგალითები.
- გაეცანით 2008 წელს ჩატარებული პლემბისციტის შემაჯამებელ ოქმს.
- თქვენი აზრით, რას აჩვენებს პლემბისციტის შედეგები? თქვენ რომ პლემბისციტის გამართვას აპირებდეთ, რა საკითხს გამოიტანდით განსახილველად? თქვენი პოზიცია დაასაბუთეთ

ქ. თბილისი

2008 წლის 15 იანვარი

საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის

2008 წლის 5 იანვრის პლემბისციტის შედეგების შემაჯამებელი

ოქმი

საქართველოს ორგანული კანონის "რეფერენდუმის შესახებ" 27-ე მუხლის პირველი, მე-3, 3¹ და მე-5 პუნქტების საფუძველზე, საქართველოს ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ 2008 წლის 15 იანვრის სხდომაზე შეაჯამა 2008 წლის 5 იანვარს ჩატარებული პლემბისციტის (ნატოში შესვლის თაობაზე) შედეგები და დაადგინა:

1. ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობა:	3 527 964
2. პლემბისციტის მონაწილე ამომრჩეველთა რაოდენობა	1 982 318
3. ბათილად ცნობილ საპლემბისციტო ბიულეტენთა რაოდენობა:	203 325

4. მიცემულ ხმათა რაოდენობა:

	მიცემული ხმების რაოდენობა
"დიახ"	1 355 328
"არა"	404 943

5. კენჭისყრაში მონაწილეთა რაოდენობა	1 760 271
6. პლემბისციტის დადებითად გადაწყვეტის მომხრე	1 355 328 – 77.00 %

7. საპლემბისციტოდ შემოტანილი საკითხი "უჭერთ თუ არა მხარს საქართველოს გაწევრიანებას ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში (ნატო)?" ჩაითვალა მიღებულად.

საკონსტიტუციო სარჩელი. თუ კანონი ან რომელიმე სამართლებრივი აქტი არღვევს მოქალაქეთა კონსტიტუციით განსაზღვრულ უფლებებს, მოქალაქეს შეუძლია, მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და მოითხოვოს კანონის გაუქმება.

მოქალაქეს შეუძლია, კანონის ცვლილების ან მიღების თაობაზე პარლამენტს წარუდგინოს საკანონმდებლო წინადადება ან საკანონმდებლო ინიციატივა:

- **საკანონმდებლო ინიციატივა** გულისხმობს ჩვენ მიერ კანონპროექტის ფორმით მომზადებულ წინადადების წარდგენას პარლამენტისათვის. წარმდგენი შეიძლება იყოს პარლამენტის დეპუტატი ან მოქალაქეთა საინიციატივო ჯგუფი, რომლის ინიციატივასაც ხელს აწერს არანაკლებ 25000 ამომრჩეველი;

- **საკანონმდებლო წინადადება.** ნებისმიერ პირს შეუძლია მიმართოს პარლამენტს წინადადებით, მაგარამ არა ახალი კანონპროექტის წარდგენის, არამედ რაიმე საკითხთან დაკავშირებით შესაბამისი კანონის მიღების ან არსებულის შეცვლის ინიციატივით.

მეათე კლასის სახელმძღვანელოდან თქვენ გახსოვთ მსგავსი მონაწილეობის რამდენიმე შემთხვევა, მაგალითად, საკანონმდებლო ინიციატივა „გვარი დამიბრუნე“, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ჩხრეკის პროცედურებთან დაკავშირებით და არაერთი საკანონმდებლო წინადადება.

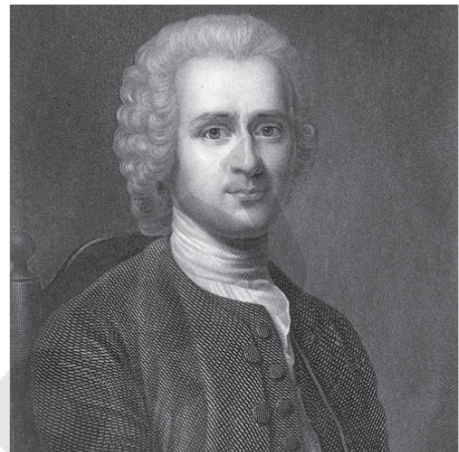

აქტივობა №11

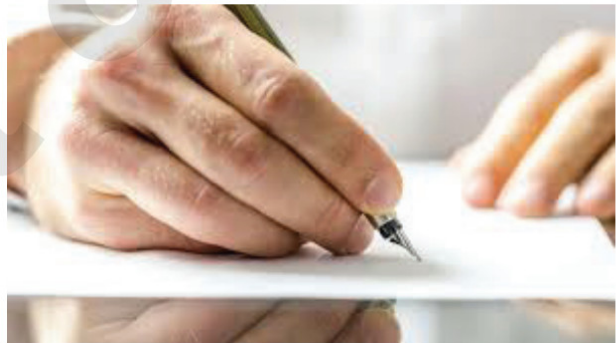
გაეცანით ჟან-ჟაკ რუსოს მოსაზრებას. ეთანხმებით თუ არა მას? თქვენი აზრით, რატომ? აუცილებელი მოქალაქეების ჩართვა კანონების შემუშავების თუ სხვა პოლიტიკურ პროცესებში?

„ვერავენ იქნება თავისუფალი, თუ არ მონაწილეობს იმ კანონების შემუშავებაში, რომელთა პირობებშიც ცხოვრობს.“

ჟან-ჟაკ რუსო (Jean-Jacques Rousseau; 1712-1778) –
ფრანგი ფილოსოფოსი და განმანათლებელი.

პეტიცია. საკუთარი იდეის ხელისუფლებისათვის წარსადგენად შეიძლება ელექტრონული პეტიციის შექმნა (საიტზე ichange.gov.ge). სახელმწიფო სტრუქტურებს ევალებათ, განიხილონ ამ საიტზე შექმნილი პეტიციები, რომლებიც კანონმდებლობით განსაზღვრული ოდენობის ხმებს შეაგროვებს.

მონაწილეობა სამუშაო ჯგუფებში. არსებობს შემთხვევები, როცა ხელისუფლების ორგანოები (მაგალითად, სამინისტროები), კონკრეტული საკითხების განხილვის მიზნით ქმნიან სამუშაო ჯგუფებს საზოგადოების დაინტერესებული წარმომადგენლების მონაწილეობით. ასეთ ჯგუფებში ჩართვა და საკუთარი მოსაზრებების წარდგენა მონაწილეობის კიდევ ერთ საშუალებაა.

აქტივობა №12

ენვით პეტიციების პორტალებს www.ichange.gov.ge ან/და www.manifest.ge გაეცანით, რა ტიპის პეტიცებია წარმოდგენილი გვერდებზე. შეარჩიეთ რომელიმე მათგანი და განიხილეთ, დაუჭერდით თუ არა მას მხარს? დაფიქრდით, რატომ არის მონაწილეობის მსგავსი ფორმა მნიშვნელოვანი? პასუხი დაასაბუთეთ

გ. მონაწილეობა ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე

ასევე მრავალფეროვანია ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში მოქალაქეთა მონაწილეობის მექანიზმები. საქართველოს ორგანული კანონი – „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“ (თავი XI. მოქალაქეთა მონაწილეობა

ბა ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში) გვთავაზობს ამ ფორმების ჩამონათვალს:

ინფორმირება – ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს, მოითხოვოს ინფორმაცია, თუ რა პროგრამებსა და პროექტებს ახორციელებს ადგილობრივი თვითმმართველობა, რაში იხარჯება ბიუჯეტი და ა. შ. უფრო მეტიც, კანონით განსაზღვრულია მნიშვნელოვანი დოკუმენტების ნუსხა, რომლებიც მოქალაქეთა მოთხოვნის გარეშეც უნდა იყოს გამოქვეყნებული თვითმმართველობის ორგანოების მიერ.

აქტივობა №13

ენციეთ თქვენი მუნიციპალიტეტის ვებგვერდს. დააზუსტეთ, არის თუ ხელმისაწვდომი პროაქტიულად გამოსაქვეყნებელი ინფორმაციის ნუსხა. (მუნიციპალიტეტის გვერდები შეგიძლიათ ნახოთ საიტზე <https://nala.ge/>)

არსებობის შემთხვევაში, შეადარეთ ნუსხა „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის“ მუხლი 85¹-ის (ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა) პუნქტ 3-ში მოცემულ ჩამონათვალს (<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2244429?publication=65>) და გადაამოწმეთ, ხომ არ აქვს თქვენს მუნიციპალიტეტს ნუსხაში შეტანილი დამატებითი დოკუმენტაციის ჩამონათვალი? დაფიქრდით, რატომ არის მონაწილეობის მსგავსი ფორმა მნიშვნელოვანი?

პროაქტიული გამოქვეყნება – საზოგადოებრივი ინტერესის მატარებელი საჯარო ინფორმაციის ელექტრონულ რესურსებზე განთავსება.

დასახლების საერთო კრება – საქართველოში არსებულ ყველა დასახლებაში (3600-ზე მეტ დასახლება) მცხოვრებ ყველა მოქალაქეს შეუძლია დასახლების საერთო კრების მოწვევა, ეს მექანიზმი განსაკუთრებით ეფექტურია პატარა სოფლებში. დიდ დასახლებებში ცალკეულ უბნებში უნდა ჩატარდეს უბნების კრებები. კრებას აქვს უფლება, აირჩიოს თავისი ხელმძღვანელი – „რჩეული“, რომელსაც დაავალდებულებს კრებაზე განხილული საკითხების შესახებ ადგილობრივ ხელისუფლებასთან ურთიერთობას.

დასახლების საერთო კრება სოფელ გურნაში, იმერეთი

აქტივობა №14

აირჩიეთ ნებისმიერი თვითმმართველი თემი – მუნიციპალიტეტი (თვითმმართველი ქალაქის გარდა) და გაარკვიეთ, მუნიციპალურ ვებგვერდზე განთავსებულია თუ არა მასალა მუნიციპალიტეტში ჩატარებული დასახლების საერთო კრებისა და კრებაზე განხილული საკითხების შესახებ.

გამართეთ დისკუსია, თქვენ რა საკითხთან დაკავშირებით მოი-

წვევით დასახლების საერთო კრებას (საკითხის გარკვევისას გამოიყენეთ „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის“ მუხლი 85³-ით (დასახლების საერთო კრების უფლებამოსილება) განსაზღვრული უფლებამოსილებანი. დაფიქრდით, რატომ არის მონაწილეობის მსგავსი ფორმა მნიშვნელოვანი?

პეტიცია – თვითმმართველ ერთეულში მცხოვრებ ამომრჩეველთა 1%-ს (ან მეტს) აქვს უფლება, თავად მოამზადოს ცალკეულ საკითხთან დაკავშირებული ხედვა და შეიმუშაოს მისი გადაწყვეტის გზები. ასეთი მიმართვა/პეტიცია ეგზავნება თვითმმართველობის ორგანოს, რომელიც ვალდებულია (ისევე, როგორც დასახლების კრების მიმართვის შემთხვევაში), განიხილოს მოთხოვნა და დააკმაყოფილოს იგი, ან თუ ეს შეუძლებელია, წარმოადგინოს ამომწურავი დასაბუთება, თუ რატომ არ შეიძლება ამის გაკეთება.

სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო – მუნიციპალიტეტის მერი კანონით ვალდებულია, შექმნას საზოგადოებრივ მრჩეველთა საბჭო, რომელშიც გაერთიანება შეუძლიათ აქტიური მოქალაქეებს, ადგილობრივი ბიზნესისა და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს. წევრობაზე კანდიდატურის წამოყენება შეუძლია ყველა მოქალაქეს. საბჭოს აქვს უფლება, ჯერ კიდევ განხორციელებამდე განიხილოს თვითმმართველობის ყველა პროგრამა და პროექტი და მერს წარუდგინოს თავისი მოსაზრებები.

სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს სხდომა, ქალაქი რუსთავი

აქტივობა №15

ენჭიეთ თქვენი მუნიციპალიტეტის/გამგეობის ვებგვერდს. გაარკვიეთ, მოქმედებს თუ არა სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო და არის თუ არა ხელმისაწვდომი ინფორმაცია საბჭოზე განხილული საკითხების შესახებ.

გამართეთ დისკუსია, თქვენ რა საკითხების განხილვას შეთავაზებდით საბჭოს წევრებს. საკითხის გარკვევისას გამოიყენეთ „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის“ მუხლი 86¹-ით (სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო) განსაზღვრული დებულებები. დაფიქრდით, რატომ არის მონაწილეობის მსგავსი ფორმა მნიშვნელოვანი?

თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობაში მონაწილეობა – ყველა ადამიანს აქვს უფლება, ნებართვის გარეშე დაესწროს საკრებულოს სხდომებს, ხოლო ნებართვის

შემთხვევაში – გამოთქვას თავისი მოსაზრება განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით.

ანგარიშების მოსმენა – მერი და საკრებულოს წევრები ვალდებული არიან, წელიწადში ერთხელ მაინც (არაუგვიანეს 1 ნოემბრისა), შეხვდნენ ამომრჩეველებს, წარუდგინონ ანგარიში გაწეული საქმიანობის შესახებ და უპასუხონ მოქალაქეთა შეკითხვებს.

აქტივობა №16

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ სტატისტიკურ მონაცემებს გაეროს განვითარების პროგრამის მიერ ჩატარებული „საზოგადოებრივი მომსახურებებით საქართველოს მოსახლეობის კმაყოფილების კვლევიდან“. ცხრილში პროცენტული მაჩვენებლითაა წარმოდგენილი, თუ რამდენად ფლობენ მოქალაქეები ინფორმაციას თვითმმართველობის განხორციელებაში თავიანთი მონაწილეობის ფორმების შესახებ. გარდა რეგიონებს შორის არსებული განსხვავებისა, სტატისტიკა გვაძლევს ამ მონაცემების წლების მიხედვით შედარების შესაძლებლობასაც.

დააკვირდით ცხრილში მოცემულ პროცენტულ მაჩვენებლებს. როგორ ფიქრობთ, საკმარისია თუ არა მოსახლეობის ინფორმირებულობის არსებული დონე თვითმმართველობის უფლების ეფექტური განხორციელებისათვის? რითი შეიძლება აიხსნას რეგიონებს შორის არსებული განსხვავება? რა შეიძლება იყოს წლების მიხედვით ინფორმირებულობის დონის ცვლილებების (ზრდის ან შემცირების) მიზეზი? რა შედეგები შეიძლება ჰქონდეს აღნიშნულ მდგომარეობას გრძელვადიან პერსპექტივაში?

ცხრილი #133 - თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებისა და მექანიზმების შესახებ ინფორმირებულობა რეგიონის ქრთმში

გთხოვთ მითხრათ, ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის რა ფორმებისა და მექანიზმების შესახებ გასმენიათ?		თბილისი	სამეგრელო-ზემო სვანეთი	გურია	აჭარა	რაჭა-ლეჩხუმი- ქვემო სვანეთი	იმერეთი	სამცხე-ჯავახეთი	შიდა ქართლი	მცხეთა-მთიანეთი	ქვემო ქართლი	კახეთი	საქართველო
არ მსმენია	2021	37.5	57.6	62.6	30.9	38.1	67.6	50	55.7	62.5	60.6	40.1	49.6
	2019	56.3	51.3	37.9	49.4	56.5	66.3	49.8	49.9	66	58.9	59.4	56
დასახლების საერთო კრებაში მონაწილეობა	2021	10.3	11.2	8.4	24	15.1	12.4	19	12.7	12.4	2.8	9.6	12.8
	2019	7.3	20.6	15.8	12.1	12.1	5	12.8	15.8	13.7	14.7	11.2	11.2
სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოში ჩართულობა	2021	8.4	3.2	1.5	9.7	0.3	3	1.1	2.2	1.1	1.1	5.5	3.9
	2019	4.1	3.6	4.5	4.8	3.3	1.1	2.1	3.2	2.4	2.6	7	3.7
საკრებულოს / საკრებულოს კომისიების სხდომებში მონაწილეობა	2021	7.7	4.1	3.6	8.8	4.7	2.9	10.3	5.1	3.8	2.1	10.5	6.1
	2019	5.1	5.3	10.2	7.3	5.5	2.7	4.5	3.7	4.9	1.4	7.9	4.9
მერიის/საკრებულოს ანგარიშების მოსმენა	2021	5.1	2.8	8.5	9	4.4	1.3	9.6	4.5	2.1	2.4	14.2	6.2
	2019	5	6.4	8.3	7	3.8	1.5	3.9	2.8	3.1	2.3	8.5	4.8
პეტიცია	2021	18.5	3.9	5.8	12.6	0.7	5.6	4.3	5.7	5.9	2.8	11.8	7.9
სხვა	2019	0.4	0	0.3	0	0	1	0	0	0.7	0	0	0.3
უარი პასუხზე	2021	0	2	0.8	0.2	9.2	1.1	2.2	2.2	1.3	14.1	1.7	2.8
	2019	1	0	2.8	0.7	0.8	2.6	6.1	0.2	0	2.3	0.2	1.3
არ ვიცი/მიჭირს პასუხის გაცემა	2021	12.5	15.1	8.8	4.8	27.5	6.2	3.6	11.9	10.8	14.1	6.6	10.7
	2019	20.8	12.8	20.3	18.7	18	19.7	20.8	24.5	9.1	17.7	5.7	17.8

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ ისტორიას XIX საუკუნეში საქართველოს სოფლებში დამკვიდრებული სოფლის ყრილობების, „სოფლობის“ შესახებ. გაიხსენეთ ადგილობრივ თვითმმართველობაში მონაწილეობის თანამედროვე ფორმები და იმსჯელეთ, რომელ მათგანს შეიძლება შევადაროთ მოყვანილ მაგალითში აღწერილი პროცესი? მაგალითში წარმოდგენილი საკითხებიდან რომელია დღეს ადგილობრივი თვითმმართველობის პასუხისმგებლობის საგანი?

საქართველოს თითქმის ყველა სოფელში XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან XX საუკუნის 20-იან წლებამდე იმართებოდა სოფლის კრებები, რომელსაც სოფლობის სახელითაც მოიხსენიებდნენ. სოფლობა გულისხმობდა ადგილობრივი მოსახლეობის ერთად შეკრებას და სოფლისთვის მნიშვნელოვანი საკითხების გადწყვეტას. აღსანიშნავია, რომ სოფლობის გამართვის შესახებ მოსახლეობისთვის ინფორმაციის მიწოდებისთვის სოფლის გზირი კარდაკარ დადიოდა და თითოეულ ოჯახს აფრთხილებდა.

„კანონით ნება დართული სოფლის ერთად შეკრება თავის ჭირ-ვარამზედ მოსალაპარაკებლად, ერთი საუკეთესო მუხლია მეცხრამეტე საუკუნის კანონ-მდებლობისა. რა იქნება ამაზედ კარგი, კვირა უქმე დღეს შეიკრიბოს ერთად სოფელი, გაუზიარონ ერთმანეთს ჭირ-ვარამი, სხვა და სხვა აზრის მოსმენით იპოვონ გზა, რომელიც სოფელს წაიყვანს საუკეთესო მომავლისაკენ. ნათქვამია ერთის ჭკუა კარგია, ორისა

კი – სჯობიაო. ცხოვრება გართულდა, მეტს უნარს და დაკვირვებას ითხოვს. ამისთვის დროა და დიდათ საჭიროა, ჩვენმა სოფლებმაც თავის საქმეები საზოგადო ყრილობაზედ დინჯის მოფიქრებით და მსჯელობით აწარმოვოს“ – წერდა „სახალხო გაზეთი“ სოფლობის შესახებ.

სოფლობის დროს მრავალფეროვანი იყო განსახილველი საკითხების ჩამონათვალიც: რთველის დაწყების თარიღი, ხვნა, სოფლის კეთილმოწყობა, წესრიგის დაცვა, გზების გაყვანა, ობოლი ბავშვების მოვლა-პატრონობა, გადასახადების გაწერის და აკრეფის საკითხი. მაგალითად, ცნობილია, რომ გურიის ერთ-ერთი სოფელში მოეწყო საცხენოსნო გზა საცალფეხო ბილიკის ნაცვლად, რადგან ბილიკი ადგილობრივი მოსახლეობისთვის, საკმაოდ მოუხერხებელი და საშიში იყო, ვინაიდან ყოფილა მგზავრთა დალუპვის შემთხვევებიც.

სოციალური და პოლიტიკური მოძრაობები

როგორც ზემოთ მოცემული ინფორმაციიდან უკვე გაიგეთ, თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოებში მოქალაქეთა ჩართულობის არაერთი ფორმალური მექანიზმი არსებობს. თუმცა, ზოგჯერ ფორმალური მექანიზმები საკმარისი არ არის საზოგადოებაში არსებული პრობლემების მოსაგვარებლად ან საჭირობო საკითხზე ყურადღების გასამახვილებლად. ამის მისაღწევად ადამიანები ზოგჯერ დამოუკიდებლად ორგანიზდებიან ერთი იდეის გარშემო და კოლექტიური ძალ-

ისხმევით ცდილობენ სხვადასხვა სოციალური პრობლემის გადაჭრას თუ დღის წესრიგის ცვლილებას. ამგვარ გაერთიანებებს სხვანაირად სოციალურ და პოლიტიკურ მოძრაობებსაც უწოდებენ. სოციალური მოძრაობები სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილად მოი-აზრება. მათ არ აქვთ ორგანიზაციული ხასიათი, თუმცა ეს არ არის ხელისშემშლელი ფაქტორი იმისთვის, რომ დაიმსახურონ ფართო მასების მხარდაჭერა და მიმართონ მათი ერთობლივი ძალისხმევა საზოგადოებაში არსებული კონფლიქტური სიტუაციის მოგვა-რებისა თუ სხვა დადებითი პოზიტიური ცვლილების მისაღწევად.

ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებში გაეცნობით სხვადასხვა დროს საქართველოში (და არამართო საქართველოში) არსებულ სოციალურ მოძრაობებს და თავად დარწმუნდეთ მათი საქმიანობის მნიშვნელობასა და ერთობრივი მცდელობის შედეგების სარგებლია-ნობაში.

აქტივობა №18

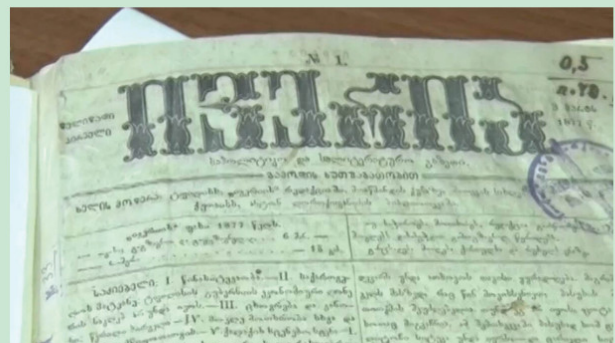
გაეცანით ქვემოთ მოცემულ სხვადასხვა სოციალური მოძრაობის მაგ-ალითებს და იმსჯელეთ, როგორ ეხმიანება ისინი ადამიანების მოთხოვნილებათა დაკმაყ-ოფილებას. რა გავლენა ჰქონდათ მათ საზოგადოებაზე? რატომ იყო მნიშვნელოვანი მათი საქმიანობა ადგილობრივი საზოგადოებისთვის? ქვეყნისთვის? მსოფლიოსთვის?

მავენე წეს-ჩვეულებების წინააღმდეგ მიმართული მოძრაობა

მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში საქართველოს მოსახლეობაში პოპულარული გახდა მოძრაობა, რომელიც მიზნად ისახავდა საზოგადოებაში დამკვიდრებული მავენე წეს-ჩვეულებების მიმართ დამოკიდებულების შეცვლას და მათ სანაცვლოდ, რესურსე-ბის საზოგადოებისთვის სასარგებლო საქმიანობისთვის გამოყენებას, როგორცაა, მაგ., სკოლების დახმარება, საქველმოქმედო ღონისძიებებისთვის თანხის შეწირვა და ა.შ. ამ იდეის გასავრცელებლად აქტიურად მიმდინარეობდა კამპანია ბექდურ მედი-აში, რომელიც ხალხს მოუწოდებდა, აღარ აღენიშნათ დიდ ხარჯთან დაკავშირებული ქორწილები, ქელეხები, უქმე დღეების აღნიშვნები, პატარძლის „გამოსყიდვები“, რო-მელიც იმ პერიოდისთვის ტრადიციას წარმოადგენდა და ა.შ. წერილებში ყურადღება გამახვილებული იყო იმაზე, რომ ეს დღეები ოჯახებს დიდ ტვირთად აწევებოდა და უმისოდაც რთულ მდგომარეობაში მყოფებს, კიდევ უფრო უძნელებდა არსებობას.

ამ საკითხთან დაკავშირებით, გაზეთი „ივერიის“ პუბლიცისტი არტემ ახნაზა-როვი წერდა: „ქართველი ხალხი ეკონო-მიურად ისეც მეტად დაცემულია და და-ჩაგრული და მას „ტირილით“ გამოწვეულ უსაგნო და უსარგებლო ხარჯის აკიდება ზედ აღარა სჭირია. ეს ჩვეულება იქნება ძველი იყოს, მამაპაპური, მაგრამ ჩვენი მოვალეობაა, განვაგდოთ იგი, რაკი შე-ვიგენით მისი უსარგებლობა და მავნებლობა...გაიხსენეთ, რომ მთელი საქართველო მოწადინებულია ქართველ დედათა სასწავლებლის დაარსებას, აგერ ათი წელიწადია ამას გავიძახით, ამის სარგებლობასა და საჭიროებას გავკვივით და აქამდე სულ 25 000 მან. ძლივს არის მოკრეფილი ამ საშვილიშვილო, ამ საერო საქმისთვის...“

კამპანიას თვალსაჩინო შედეგები ჰქონდა, რაც დასტურდება კიდევ იმ პერიო-დის პრესაში გამოქვეყნებული ინფორმაციით. მაგალითად, სოფელი პატარძელის

საზოგადოება შეთანხმდა, რომ ქელეხში ჭირისუფალს ყველა დახმარებოდა, ქორწილში კი „შესანევარი“ აეკრძალათ. გურიაში ძმებმა ჭეიშვილებმა დედის „დაკრძალვის“ გამართვის ნაცვლად, თანხა შესწირეს ეკლესიების და ქალთა სკოლის მშენებლობას. გორის მაზრის სოფელი კოშკშის მცხოვრებლებმა კი გადაწყვიტეს მაყრის მიერ პატარძლის გამოსყიდვისა და ქელეხის ტრადიციის გაუქმება.

წინააღმდეგობის მოძრაობა „თეთრი ვარდი“

„თეთრი ვარდის“ მოძრაობის მიზანი ნაციისტური რეჟიმის წინააღმდეგ გალაშქრება იყო. ამისთვის მისი დამფუძნებელი მიუნხენის უნივერსიტეტის სტუდენტები საკმაოდ გაბედულ ნაბიჯებს დგამდნენ, ავრცელებდნენ ნაციისტური რეჟიმის წინააღმდეგ მიმართულ პროკლამაციებს, ქალაქის ქუჩებში აკრავდნენ ჰიტლერის საწინააღმდეგო წარწერებს, ღიად დაუპირისპირდნენ უნივერსიტეტში სტუმრად მოსულ ბავარიის მიწის პრემიერ-მინისტრს. ერთ-ერთი ყველაზე მასშტაბური ნაბიჯი იყო 15 ათასი პროკლამაციის დაბეჭდვა და მიუნხენის, შტუტგარტის, ლინცისა და ვენის ქუჩებში გავრცელება. აღნიშნული საქმიანობისთვის გესტაპომ დააკავა და სიკვდილით დასაჯა მოძრაობის წევრები, (და-ძმა) ჰანს და სოფი შოლები და ალექსანდრ შმორელი. თუმცა, მიუხედავად ამისა, მოძრაობამ არსებობა განაგრძო და ბიძგი მისცა ნაციისტური რეჟიმის წინააღმდეგ მიმართულ სხვადასხვა წამოწყებას.

მიუნხენის უნივერსიტეტის ეზოში არსებული პროკლამაციების ფორმის ბარელიეფები.

ალექსანდრ შმორელი 2012 წელს მართლმადიდებელმა ეკლესიამ წმინდანად შერაცხა, მიუნხენის უნივერსიტეტის ეზოში კი დღემდეა პროკლამაციების ფორმის გაბნეული ბარელიეფები, როგორც „თეთრი ვარდის“ საქმიანობის გასახსენებელი და სიმამაცისა და ბოროტების წინააღმდეგ ბრძოლისათვის თავგანწირვის სიმბოლო.

ეს საინტერესოა

1905 წელს გურიაში სოციალურმა მოძრაობამ პიკს მიაღწია, ადგილობრივმა აჯანყებულებმა და აქტივისტებმა დაუმორჩილებლობა გამოუცხადეს რუსულ იმპერიას და ისე, როგორც ეს პირდაპირ დემოკრატიაზე შეეფერება, სასოფლო კრებებს ჩაუყარეს საფუძველი. გურიაში მაშინ იყო 100 სოფელი, რომლებიც 25 სასოფლო საზოგადოებაში გაერთიანდნენ, დაიწყეს სხვა ინსტიტუტების (მაგ“ სასამართლოს, პოლიციის, რევოლუციური კომიტეტის და ა.შ.) ჩამოყალიბებაც. კრება წყვეტდა

ბახვის მანიფესტის შემდგენლები

საკითხებს, რომლებიც უშუალოდ ეხებოდა სასოფლო საზოგადოებას, მაგალითად, სასოფლო-სამეურნეო სამუშაოების დაგეგმვას, სოფლის კეთილმოწყობას, ხიდების და გზების შენახვას, ობლების მოვლა-პატრონობას, გადასახადების გაწერას და აკრეფას

და ა. შ. ბუნებრივია, იმპერიის მხრიდან ეს შეუმჩნეველი და უპასუხო ვერ დარჩებოდა. თუმცა, ვიდრე აჯანყებულებთან სადამსჯელო რაზმებს გაგზავნიდნენ, მათი მოთხოვნების გასაგებად და დასაშოშმინებლად ადგილზე მთავარმართებელის საბჭოს წევრი კრიმ გირეი გაუგზავნიათ. მან გურიის მაზრის 12 თემი მოიარა, ყველგან ისმენდა გლეხების მოთხოვნებს, ყველაზე ხალხმრავალი შეხვედრა კი სოფელ ბახვში შედგა. სოფლის საზოგადოების დეპუტატებმა გლეხობის სახელით საკუთარი მოთხოვნები ჩამოაყალიბეს სპეციალურ დოკუმენტში, რომელსაც შემდეგში „ბახვის მანიფესტი“ ეწოდა. გლეხები სხვა ბევრ საკითხთან ერთად ითხოვდნენ: მოსამართლეების არჩევის უფლებას და სასამართლოს ქართულ ენაზე წარმართვას; სიტყვისა და კრების თავისუფლებას; პიროვნების ხელშეუხებლობას, საბატონო, საეკლესიო და სახელმწიფო ბეგარის გაუქმებას; უფასო სავალდებულო განათლებას 16-წლამდე, როგორც კაცების, ისე ქალებისთვის.

გურულებს უთქვამთ, „ჩვენი დაკმაყოფილება მხოლოდ მაშინ გახდება შესაძლებელი, როდესაც ხალხი საყოველთაო, პირდაპირი, ფარული და თანსწორი კენჭისყრით მოახერხებს თავის წარმომადგენლების ამორჩევას. მხოლოდ ასეთი მთავრობა იქნება ნამდვილი მთავრობა, მხოლოდ ხალხის ხმა არის სამართლიანი და პატიოსანი. სიმართლე უძლეველია. რა დაბრკოლება და ტანჯვაც არ უნდა შეგვხვდეს, ჩვენ ერთგულნი დავრჩებით სიმართლისადმი. ქვეყანას ხალხი უნდა განაგებდეს“

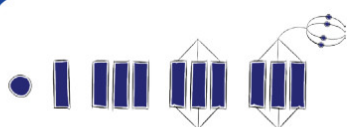

აქტივობა №19

22 წლის გოგონა მაჰსა ამინი 2022 წელს ირანში „მორალის პოლიციამ“ ჰიჯაბის „არასწორად“ ტარების გამო დააკავა. დაკავებიდან რამენიმე საათში იგი საავადმყოფოში გადაიყვანეს, სამი დღის შემდეგ კი განაცხადეს, რომ მაჰსა გულის შეტევით გარდაიცვალა, თუმცა ეს ვერსია ნაკლებად სარწმუნო აღმოჩნდა საზოგადოებისთვის და ქალის გარდაცვალებას პოლიციის მხრიდან ჩადენილ ძალადობას უკავშირებენ. ამ ამბავს საპროტესტო დემონსტრაციები მოჰყვა, როგორც ირანში, ისე მსოფლიოს მრავალ ქალაქში.

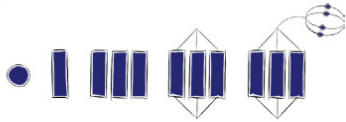
გაეცანით ნეტგაზეთის სტატიას „ირანელი დემონსტრანტები უკან არ იხევენ, ქვეყანაში ინტერნეტზე წვდომა იზღუდება“ <https://netgazeti.ge/life/631522/>, რომელიც გვიყვება აღნიშნულ საპროტესტო ტალღაზე, და იმსჯელებს, რომელი უფლებებია დარღვეული მოცემულ ისტორიაში? ვინ დაარღვია ეს უფლებები? ვინ უნდა იცავდეს ადამიანის უფლებებს? რატომ არის მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი პროტესტი, როგორც ლოკალურად, ისე საერთაშორისო მასშტაბით?

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი აზრები ადამიანური ცოდნა. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

13. პოლიტიკა ადგილობრივ და საერთაშორისო დონეზე

პარაგრაფში განხილულია საერთაშორისო დონის პოლიტიკური პროცესების მაგალითები – გაიგებთ, რა გამოწვევების წინაშე დგას კაცობრიობა, როგორ ცდილობს მათზე რეაგირებას და რა სახის საერთაშორისო სტრუქტურები იქმნება ამ გამოწვევებზე ადეკვატური რეაგირების მიზნით.

შეაფასეთ თქვენი წინარე ცოდნა. დაფიქრდით, რა სახის ინფორმაცია და აქტივობები დაგჭირდებათ, რომ დავალების შესრულების შემდეგ უკეთესი შედეგი მიიღოთ.

კომპლექსური დავალების პირობა

წარმოიდგინეთ, რომ ხართ სამოქალაქო აქტივისტი, რომელიც მართავს სოციალური მედიის გვერდს. გსურთ, თქვენი გვერდის საშუალებით საზოგადოება დააფიქროთ **კატაკლიზმებსა და მათ შესაძლო შედეგებზე** და სპეციალურად დაწერილი **პოსტით** მოუწოდოთ მსგავსი შემთხვევების დროს გაერთიანებისკენ.

პოსტში თვალნათლივ წარმოაჩინეთ:

- რა გავლენას ახდენს გლობალური გამოწვევები ლოკალურ დონეზე და პირიქით, როგორ შეიძლება ადგილობრივი შემთხვევები საერთაშორისო კრიზისში გადაიზარდოს;
- რამდენად მნიშვნელოვანია საერთაშორისო გამოწვევების პრევენციის ან მათთან გამკლავების მიზნით როგორც ცალკეული ადამიანების, ისე ადამიანთა ჯგუფებისა და სახელმწიფოების რესურსების გაერთიანება? რა მოხდებოდა, თუკი საზოგადოება არ გაერთიანდებოდა მსგავსი გამოწვევების საპასუხოდ?

მსოფლიო გამოწვევები

თანამედროვე მსოფლიოში მეტ-ნაკლებად გამართული პოლიტიკური სისტემების არსებობა სრულებით არ ნიშნავს, რომ კაცობრიობის ცხოვრებაში პრობლემები არ არსებობს. ადამიანების წინაშე ხშირად ჩნდება სხვადასხვა მასშტაბის სირთულეები. ზოგი მათგანი ადგილობრივი, ლოკალური ხასიათისაა და მხოლოდ ადამიანთა მცირე ჯგუფს, დასახლებას, ქვეყნის რომელიმე კუთხეს შეეხება, ზოგი – მთელ ქვეყანას ან დიდ რეგიონს, ზოგიც – მთელ მსოფლიოს.

გლობალური მოვლენები, როგორც წესი, მსოფლიოს ყველა კუთხეზე ახდენს გავლენას. მაგალითად, მეორე მსოფლიო ომმა გავლენა მოახდინა ბრძოლის ველიდან ძალზე დაშორებული საქართველოს მაღალმთიან, პატარა სოფელზე – მობილიზაციის შემდეგ დასახლებაში მამაკაცები აღარ დარჩნენ, საყოფაცხოვრებო საქონლის დეფიციტმა კი მკვეთრად გააუარესა დარჩენილ ადამიანთა ცხოვრების ხარისხი.

მეორე მხრივ, რაგინდ ლოკალური, ადგილობრივი ხასიათის არ უნდა იყოს პრობლემა, მას მაინც შეუძლია გავლენა მოახდინოს პლანეტის სხვა ნაწილზე. მაგალითად, სირიაში სამოქალაქო ომმა მილიონობით ლტოლვილის ევროპის ქვეყნებში მიგრაცია გამოიწვია, რამაც ევროპის განვითარებულ ქვეყნებში საკმაოდ გააუარესა ეკონომიკური თუ სოციალური ფონი (უმუშევრობა, ფასების ზრდა, კრიმინალის გახშირება...).

პრობლემები სხვადასხვა სფეროს შეიძლება შეეხოს და დიდი რყევების, კატაკლიზმების სახე მიიღოს. ასეთ კატაკლიზმებს განეკუთვნება:

- ეკონომიკური კრიზისები;
- შეიარაღებული კონფლიქტები;
- ბუნებრივი კატასტროფები;
- რადიკალიზმის გაძლიერება.

ნებისმიერი ეს მოვლენა – პოლიტიკური არასტაბილურობა, ეკონომიკური კრიზისები თუ ბუნებრივი კატაკლიზმები, პირდაპირ ან არაპირდაპირ აისახება მილიონობით ადამიანის ყოფაზე. ბუნებრივია, რომ ამ დროს პრობლემების გადანაცვების პროცესში სახელმწიფოები ერთვებიან, რადგან გლობალურ პრობლემებთან მარტო გამკლავება ცაკველ ინდივიდებს არ შეუძლიათ. მათგან განსხვავებით, სახელმწიფოს გაცილებით მეტი რესურსი გააჩნია, და შესაბამისად, ბევრად იოლად შეუძლია კონკრეტული პრობლემების გადანაცვება. მით უმეტეს, რომ ეს სახელმწიფოს ერთ-ერთ უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს.

სახელმწიფო სისტემას შეუძლია პერმანენტულად (მუდმივად) უზრუნველყოს საკუთარი მოსახლეობის ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული და ა.შ. უსაფრთხოება და შექმნას ცხოვრებისა და განვითარებისათვის სტაბილური გარემო. გარდა ამისა, სწორედ სახელმწიფოებია პასუხისმგებელი არა მარტო სადღეისო გამოწვევების გადაჭრაზე, არამედ საშუალო და გრძელვადიანი განვითარების უზრუნველყოფაზეც.

აქტივობა №1

გაეცანით ჩამოთვლილი კატაკლიზმებს, გაიხსენეთ, სხვა მაგალითებიც და იმსჯელეთ:

- რა სახის პრობლემები გამოიწვია მოცემულმა მოვლენებმა ლოკალურ და გლობალურ დონეზე?
- რა რეაგირება მოჰყვა მათ?
- რა გრძელვადიანი შედეგები მოჰყვა აღნიშნულ კრიზისებს?
- რატომ ჩაერთო სხვადასხვა ქვეყანა კატაკლიზმების შედეგების შემცირება/აღმოფხვრაში?
- თქვენი აზრით, რატომ არსებობს ურთიერთსაპირისპირო დამოკიდებულებები აღნიშნულ მოვლენებზე სახელმწიფოების ან/და საზოგადოების მხრიდან?

ეკონომიკური კრიზისები (ცხოვრების დონის გაუარესება, უმუშევრობა...);

1929 წელს ნიუ-იორკის საფონდო ბირჟაზე დაწყებულმა კრიზისმა დამანგრეველი ზეგავლენა მოახდინა ჯერ აშშ-ს, შემდეგ კი – მთელი მსოფლიოს ეკონომიკაზე.

ფინანსური სისტემის კრახს ეკონომიკის ვარდნაც მოჰყვა. გაუარესდა ცხოვრების დონე, გაიზარდა უმუშევრობა. მსოფლიოს რიგ ქვეყნებში ყოველივე ამან ხელი შეუწყო მოსახლეობის განწყობების რადიკალიზაციას (მაგალითად, ნაცისტების ხელისუფლებაში მოსვლას გერმანიაში 1933 წელს, ადოლფ ჰიტლერის ხელმძღვანელობით).

„დიდი დეპრესიის“ სახელით ცნობილი ეს კრიზისი, სხვადასხვა ინტენსივობით, 10 წლის მანძილზე გრძელდებოდა. მსოფლიო ეკონომიკამ კრიზისის შედეგები საბოლოოდ მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ (1945) დაძლია.

„დიდი დეპრესიის“ შედეგები აშშ-ში პრეზიდენტ ფრანკლინ დელანო რუზველტის მიერ გატარებული „ახალი კურსის“ შედეგად იქნა დაძლეული. „ახალი კურსის“-დადებითი მხარე იყო უმუშევრობის შემცირება და ეკონომიკის აღორძინება, ხოლო უარყოფითი მხარე – სახელმწიფოს მიერ რეგულირების გაზრდა და ბიუროკრატიული მმართველობის გაძლიერება (გაიხსენეთ მე-9 პარაგრაფის რუბრიკაში „ეს საინტერესოა“ აშშ-ის პოლიტიკის დახასიათება).

„დიდი დეპრესია“. უმუშევრების რიგი უფასო წვნიანის მისაღებად

შეიარაღებული კონფლიქტები (როგორც ქვეყნებს შორის, ისე ერთი ქვეყნის ფარგლებში);

XXI საუკუნის პირველი ათწლეულიდან რუსეთის ფედერაციაში გაძლიერდა რევანშისტული განწყობა, რომელიც საბჭოთა იმპერიის აღდგენას ისახავდა მიზნად. რუსეთმა ჯერ საქართველოს წინააღმდეგ განახორციელა აგრესია 2008 წელს და მიიტაცა საქართველოს ტერიტორიის 20% (აფხაზეთი და ცხინვალის რეგიონი), შემდეგ, 2014 წელს მოახდინა უკრაინის ტერიტორიის, ყირიმის ანექსია და მხარი დაუჭირა უკრაინის აღმოსავლეთ რეგიონში, დონბასში ანტიუკრაინულ სეპარატიზმს, ბოლოს, 2022 წლის თებერვალში, დაიწყო სრულმასშტაბიანი ომი უკრაინის წინააღმდეგ ქვეყნის სრული ოკუპაციისა და ხელისუფლების ძალადობრივი გზით შეცვლის მიზნით. რუსეთ-უკრაინის ომი მეორე მსოფლიო ომის (1939-1945) შემდეგ ყველაზე მასშტაბური კონფლიქტია ევროპის კონტინენტზე. საერთაშორისო საზოგადოებამ, განსაკუთრებით დემოკრატიულმა ქვეყნებმა, დაგმეს რუსეთის ქმედება და დაიწყეს უკრაინისათვის სამხედრო დახმარების გაწევა. ომმა უკვე იმსხვერპლა მრავალი ათეული ათასი ადამიანი, მათ შორის დიდი ნაწილი მშვიდობიანი მოსახლეობაა.

რუსეთ-უკრაინის ომისადმი მიძღვნილი პლაკატი

უკრაინაში მიმდინარე კონფლიქტზე მსოფლიოს რეაგირება ერთნაირი არ არის. დემოკრატიული სახელმწიფოები და მსოფლიოს მოსახლეობის დიდი ნაწილი თანაუგრძნობს და მხარს უჭერს უკრაინელ ხალხს. ავტორიტარული და ჰიბრიდული რე-

ჟიმების დიდი ნაწილი კი რუსეთის მიმართ ავლენენ სიმპათიებს ან/და ცდილობენ ეკონომიკური სარგებელი მიიღონ ამ პროცესში.

ბუნებრივი კატასტროფები (მაგალითად, ეპიდემიები, წყალდიდობები და ა.შ.);

2023 წლის თებერვლის დასაწყისში თურქეთის სამხრეთში, სირიის საზღვართან, 7,8 მაგნიტუდის სიმძლავრის მიწისძვრა მოხდა. ათეული ათასობით ადამიანი ნანგრევებში დაიღუპა. მსოფლიოს მრავალმა ქვეყანამ განაცხადა, რომ თურქ ხალხს მხარდაჭერას აღმოუჩენდა სამაშველო პროცესში და მიანვდი- და ჰუმანიტარულ დახმარებას. ამგვარი განცხადება გააკეთა უკრაინამაც, რომელიც ამ პეროოდში

მიწისძვრა თურქეთში, 2023 წლის 6 თებერვალი

თავად აქტიურ საომარ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. თურქეთში დაზარალებულთა დასახმარებლად ათეულობით მაშველი საქართველომაც გაგზავნა. მათ არაერთი სიცოცხლის გადარჩენა შეძლეს. აღსანიშნავია, რომ ჰუმანიტარული დახმარების დროული მიწოდების მიზნით სომხეთმა სომხეთ-თურქეთის საზღვარი გახსნა. ეს საზღვარი გასული 35 წლის განმავლობაში ჩაკეტილი იყო სომხეთსა და თურქეთს შორის არსებული დაძაბულობის გამო.

მიწისძვრის პირობებში მოხდა თურქული საზოგადოებისა და მთელი მსოფლიოს კონსოლიდირება. ამავე დროს ამ ტრაგედიამ გამოავლინა, რომ სტიქიის რეგიონში მრავალი შენობა წლების განმავლობაში უხარისხოდ და სამშენებლო ნორმების დარღვევით შენდებოდა.

რადიკალიზმის გაძლიერება (ძალადობრივი ექსტრემიზმი და ტერორიზმი).

ტერორიზმი დღევანდელი მსოფლიოს ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევად რჩება. 2021 წელს მსოფლიოში 5200-ზე მეტი ტერორისტული აქტი განხორციელდა, რის შედეგადაც ათასობით ადამიანი დაიღუპა. სტატისტიკის თანახმად, ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ტერორისტული თავდასხმების ოდენობა კლებულობს დემოკრატიულ სახელმწიფოებში და მატულობს განვითარებად, განსაკუთრებით, ავტორიტარულ ქვეყნებში. ტერორისტული აქტების თითქმის ნახევარი აფრიკის სუბ-საჰარის რეგიონზე მოდის, სადაც ისლამური ფუნდამენტალიზმი მოქმედებს. ყველაზე საშიშ ტერორისტულ ორგანიზაციად დღეისათვის „ისლამური სახელმწიფო (IS)“ ითვლება. თქვენ იცით, რომ ტერორიზმს მთელი ცივილიზებული მსოფლიო საზოგადოება, მათ შორის საქართველო, უპირისპ-

ისლამური სახელმწიფოს მებრძოლები

ირდება. შეგიძლიათ, გაიხსენოთ მე-9 კლასში ნასწავლი მასალა სამშვიდობო მისიების შესახებ, მათ შორის იყო ანტიტერორისტული მისიები, რომლებშიც საქართველოც მონაწილეობდა.

ეს საინტერესოა

თანამედროვე, სწრაფად ცვლად მსოფლიოში ყველაფერი ურთიერთდაკავშირებულია. ამ მოვლენას ხშირად „პეპლის ეფექტს“ („ქალის თეორიას“) უწოდებენ: პეპელამ, რომელიც აიოვაში აიქნევს ფრთებს, შეიძლება თანმიმდევრული ეფექტების მთელი ციკლი გამოიწვიოს, რაც ინდონეზიაში წყალდიდობით შეიძლება დასრულდეს. მრავალი მხატვრული ნაწარმოებშია თუ მხატვრული ფილმის შინაარსი „პეპლის ეფექტს“ ეფუძნება (მაგალითად, რეი ბრედბერის მოთხრობა „და დაიქუხა“ და სხვ.).

საერთაშორისო ურთიერთობები

არსებობს საკითხები, რომელთა მოგვარება არც ერთ ქვეყანას არ ხელეწიფება. ამ დროს ისინი ერთმანეთს უკავშირდებიან, ხოლო ცალკეულ შემთხვევაში ერთიანდებიან კიდევ და სხვადასხვა სახის კავშირებს ქმნიან.

ამ ურთიერთობის ფორმები თავიდანვე განსაზღვრული არ არის. ისტორიას ახსოვს არა ერთი და ორი ძველი ხედვის შეცვლა ან საერთოდ გაუქმება და ახლის წარმოშობა; ხშირია შეცდომებიც და კონფლიქტებიც მხარეებს შორის. თუმცა, მიუხედავად ამისა, ჩვენს პლანეტაზე არც ერთი სახელმწიფო არ იყო და არ არის აბსოლუტურად ჩაკეტილი სისტემა. ქვეყნებს ყოველთვის სჭირდებოდათ ურთიერთობები სხვა, მეზობელ თუ შორეულ ქვეყნებთან. ეს ურთიერთობები სხვადასხვა სახით ვლინდებოდა – ვაჭრობით, კულტურული გაცვლით, ზოგჯერ – კონფლიქტებით და ა.შ.

აქტივობა №2

გაეცანით ქვემოთ მოცემულ ისტორიულ მაგალითებს და იმსჯელეთ, რატომ სჭირდებოდათ სახელმწიფოებს უხსოვარი დროიდან ერთმანეთთან ურთიერთობა და რატომ ვერ დარჩნენ ისინი თვითკმარ საზოგადოებებად? რაში გამოიხატებოდა ეს? როგორ აისახებოდა ქვეყნებს შორის მშვიდობიანი ან ძალადობრივი ურთიერთობა მათ განვითარებაზე? მსოფლიოზე? ისტორიიდან გაიხსენეთ სახელმწიფოთა თვითიზოლაციის სხვა მაგალითები. იმსჯელეთ, რა შედეგებით სრულდებოდა ეს პროცესები და რატომ?

ისტორიიდან გახსოვთ, რომ არსებობდნენ ქვეყნები, რომლებსაც გაცხოველებული ურთიერთობა ჰქონდათ მეზობლებთან (ვაჭრობდნენ ერთმანეთთან ან ებრძოდნენ ერთმანეთს). მათ გვერდით ჩვენ ვხედავთ ქვეყნებს, რომლებიც შედარებით თვითკმარ სუბიექტებს წარმოადგენდნენ:

- ძველი ეგვიპტე შედარებით უფრო დაშორებული იყო დანარჩენი მსოფლიოსაგან, ვიდრე შუამდინარეთის ცივილიზაციები (შუმერი, აქადი, ბაბილონი, ასურეთი);

- მეზომერიკული სახელმწიფოები (მაია, აცტეკები) ასევე სხვა დიდ კულტურებთან კავშირის გარეშე ვითარდებოდნენ;

- თანამედროვე მსოფლიოშიც არსებობდა და არსებობს ჩაკეტილი სისტემები (საბჭოთა კავშირი, ჩრდილოეთ კორეა), რომელთა მოსახლეობასაც თითქმის არავითარი კონტაქტი არ ჰქონდა (აქვს) გარე სამყაროსთან.

შეიძლება გვსმენია კიდეც, რომ ზოგიერთ ქვეყანას საერთოდ არ ესაჭიროება გარე სამყაროსთან ურთიერთობა და შეუძლია, სრულიად იზოლირებულად იარსებოს. ეს მოსაზრება თავიდანვე მცდარია. ყველა სოციუმი იძულებულია, მეტნაკლები ხარისხით დაუკავშირდეს სხვა საზოგადოებებს:

- ძველი ეგვიპტის ფარაონებს უწევდათ, ებრძოლათ გარეშე მტრებთან (ხეთებთან, „ზღვის ხალხებთან“) ან ევაჭრათ, მათი შეხედულებით, „ბარბაროსებთან“, რომლებიც აფრიკის კონტინენტის სიღრმეში ცხოვრობდნენ (ნუბიელები, ლიბიელები);

- აცტეკებს, მაიას თუ ინკებს ასევე უწევდათ გარკვეული ურთიერთობები მეზობელ, „ველურ“ ტომებთან, თუნდაც ამ უკანასკნელთა დამორჩილების და დამონების მიზნით;

- საბჭოთა კავშირი, მიუხედავად იმისა, რომ გარე სამყაროს „მტრულ, კაპიტალისტურ“ გარემოდ აღიქვამდა,

საკმაოდ მჭიდროდ ურთიერთობდა დასავლეთის ქვეყნებთან. მაგალითისთვის, საბჭოთა საავტომობილო წარმოება „ფორდის“ კორპორაციის ტექნიკური დახმარებით ჩამოყალიბდა, მეორე მსოფლიო ომის დროს ამერიკულმა „ლენდ-ლიზის“ დახმარების პროგრამამ გადამწყვეტი

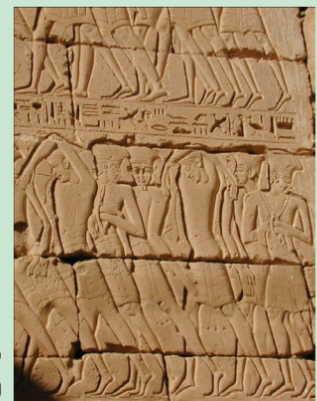
ლენდ-ლიზი – აშშ-ს სამხედრო დახმარება მოკავშირეებისათვის მეორე მსოფლიო ომის (1939-1945) პერიოდში

აცტეკური ნაქალაქარი, XV საუკუნე

აღლუმი ჩრდილო კორეაში

„ზღვის ხალხების“ შემოსევა, ძველეგვიპტური ბარელიეფი, ძვ.წ. XII საუკუნე

როლი შეასრულა ანტიფაშისტური კოალიციის ქვეყნების საომარი ტექნიკით აღჭურვის პროცესში. ჩრდილოეთი კორეა, ჩაკეტილობის მიუხედავად, დროდადრო მიმართავს დასავლეთს ჰუმანიტარული დახმარების თხოვნით, რათა საკუთარი მოშიმშილე მოსახლეობა საკვებით უზრუნველყოს.

დღევანდელ მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პირობებში სახელმწიფოები სულ უფრო და უფრო დამოკიდებული ხდებიან ერთმანეთზე. ქვეყნები ცდილობენ, მთელ მსოფლიოსთან ერთად უპასუხონ გლობალურ გამოწვევებს (პანდემიები, კლიმატის ცვლილებებს, ეკონომიკური კრიზისის, სიღარიბეს...). ამავე დროს რიგი სახელმწიფოები შედიან კავშირში ერთმანეთთან ეკონომიკური, უსაფრთხოების თუ სხვა საერთო საკითხების მოგვარების მიზნით (ნატო, ევროკავშირი...).

სახელმწიფოები საერთაშორისო შეთანხმებებისა და ხელშეკრულებების რატიფიკაციის გზით ქმნიან საერთო საკითხების დამარეგულირებელ წესებს და შესაბამის სტრუქტურებს. ისინი ნებაყოფლობით თმობენ თავიანთი სუვერენიტეტის, უფლებების ნაწილს, რათა იმოქმედონ უფრო სტაბილურ და მდგრად გარემოში.

რატომ თმობენ სახელმწიფოები თავიანთი უფლებების ნაწილს? შედარებისათვის შეიძლება გავიხსენოთ, რატომ გადასცემენ ადამიანები თავიანთი უფლებების ნაწილს სახელმწიფოს? ეს პრაგმატული მოსაზრებაა, სანაცვლოდ ისინი უსაფრთხოებისა და სტაბილური განვითარების შესაძლებლობას იღებენ.

სახელმწიფოებიც საკუთარი ინტერესების შესაბამისად მოქმედებენ და აყალიბებენ სხვა ქვეყნებთან ურთიერთობის ფორმებს. შეიძლება ორ სახელმწიფოს კეთილმეზობლური ურთიერთობა ჰქონდეს ერთმანეთთან, შესაძლოა ისინი უფრო მჭიდროდ დაუკავშირდნენ ერთმანეთს – გახდნენ მოკავშირეები ერთიანი ეკონომიკური თუ თავდაცვის მიზნების მისაღწევად.

როდესაც რომელიმე ქვეყანა დიდი გაერთიანების წევრი ხდება, იგი თავის უფლებებს უნაწილებს გაერთიანების სტრუქტურებს. ასეთი დათმობა შეიძლება გამოიხატოს ერთიანი ვალუტის შემოღებით ან/და ნებაყოფლობითი გაერთიანების შიდა საზღვრების გაუქმებით (როგორც ეს ევროკავშირის წევრმა სახელმწიფოებმა გააკეთეს შენგენის ზონის ხელშეკრულების ამოქმედებით), ერთიანი თავდაცვის სისტემით (როგორც ამას ნატო-ს მაგალითზე ვხედავთ) და ა.შ.

უფლებების ნაწილობრივი დათმობა არ ნიშნავს მათზე უარის თქმას. ამა თუ იმ გაერთიანების წევრები ერთობლივად მართავენ ზემოხსენებულ საკითხებს.

ამავე დროს არსებობს საკითხები, რომლებსაც არცერთი სახელმწიფო, თუ მას არსებობა სურს, არასოდეს დათმობს. ასეთი საკითხებია:

- დამოუკიდებელი საგარეო და საშინაო პოლიტიკის წარმოება (თუნდაც ერთმანეთთან მჭიდრო კოორდინაციის პირობებში);
- ტერიტორიული მთლიანობა და სახელმწიფო მონყობა (ყველაზე უფრო შეკავშირებული-

სსრკ-ს პრეზიდენტი მიხეილ გორბაჩოვი და აშშ-ს პრეზიდენტი რონალდ რეიგანი, ახლო და საშუალო მანძილზე მოქმედი რაკეტების ლიკვიდაციის შესახებ შეთანხმების ხელმოწერა, ვაშინგტონი, 1987 წელი

ლი ქვეყნებიც კი არავის, მათ შორის მოკავშირეებს, არ აძლევენ უფლებას, ჩაერიონ ამ სფეროების მართვაში).

დემოკრატიულ პრინციპებზე დაფუძნებული საერთაშორისო ორგანიზაციები თავიანთი წევრი სახელმწიფოებისგან არც მოითხოვენ ისეთი საკითხების დათმობას, როგორებიცაა: ქვეყნის სასიცოცხლო ინტერესებზე, კულტურულ ტრადიციებზე, მშობლიურ ენაზე ან ქვეყნის ტერიტორიულ მთლიანობაზე უარის თქმა.

და კიდევ, დემოკრატიული ქვეყნების ერთმანეთთან ურთიერთობა (ავტორიტარული რეჟიმებისაგან განსხვავებით) ნებაყოფლობითია. ქვეყანას შეუძლია, სურვილის შემთხვევაში, გახდეს რომელიმე ხელშეკრულებისათუ გაერთიანების წევრი, ასევე სურვილის შემთხვევაში – დატოვოს გაერთიანება. მაგალითად, გაერთიანებული სამეფო (დიდი ბრიტანეთი) გავიდა ევროკავშირიდან – ევროპული გაერთიანებიდან, რომლის წევრიც 1973 წლიდან იყო. გამოსვლის მიზეზი იყო 2016 წელს გაერთიანებულ სამეფოში ჩატარებული რეფერენდუმი, რომელზეც მონაწილეთა 51.9%-მა ევროკავშირის დატოვებას (ბრექსიტი) დაუჭირა მხარი.

ბრექსიტი – ბრიტანეთი გადის ევროკავშირიდან

აქტივობა №3

ისტორიიდან გახსოვთ, რომ 1921 წლის 25 თებერვალს თბილისში ბოლშევიკების მე-11 არმია შევიდა. თავისუფლებისათვის ბრძოლას კოჯრისა და ტაბახმელის მისადგომებთან არაერთი ახალგაზრდა იუნკერის სიცოცხლე შეეწირა, რასაც საქართველოს დაპყრობა და მისი საბჭოთა კავშირში იძულებით გაერთიანება მოჰყვა – საქართველო საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკად გამოცხადდა. 1989 წლის 9 აპრილს კი ათასობით მშვიდობიან მომიტინგეს, რომლებიც საბჭოთა კავშირიდან გასვლასა და საქართველოს დამოუკიდებლობას მოითხოვდნენ, საბჭოთა კავშირის შეიარაღებული ძალების ნაწილები სასტიკად გაუსწორდნენ. ამის შედეგად 21 ადამიანი დაიღუპა, ასობით კი დაშავდა.

დაფიქრდით, რა განასხვავებს ავტორიტარულ ან ტოტალიტარულ რეჟიმებში შექმნილ გაერთიანებებს დემოკრატიულ პრინციპებზე დაფუძნებული სახელმწიფოების გაერთიანებისგან?

აქტივობა №4

ისტორიიდან გაიხსენეთ სხვადასხვა კავშირში გაწევრიანების ან კავშირიდან გასვლის მაგალითები (ბრიტანული თანამეგობრობა, ნატო, საბჭოთა კავშირი, სოციალისტური ბანაკის ქვეყნები და ა.შ.).

- სად წყდებოდა წევრობის საკითხი ნებაყოფლობით და სად – სუსტ ქვეყნებზე ზეწოლით, იძულების წესით?
- სად აიძულებდნენ საზოგადოებას, უარი ეთქვა საკუთარ კულტურაზე, ტრადიციებზე, მშობლიურ ენაზე?

თქვენი აზრით, რატომ წყდებოდა ერთი და იგივე საკითხი სხვადასხვა გზით? მიუხედავად სხვადასხვა ორგანიზაციაში გაერთიანებისა, რატომ არ თმობენ ქვეყნები ზოგიერთ პრინციპულ უფლებას?

თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ.

საერთაშორისო ორგანიზაციების უმეტესობა გარკვეულ ღირებულებებს ეფუძნება და მასში განწევრიანების მსურველთათვის ამ ღირებულებების შესაბამის კრიტერიუმებსაც აწესებს. საერთაშორისო ორგანიზაციები ამ კრიტერიუმების დაკმაყოფილებაში წევრობის მსურველ ქვეყნებს ხშირად თავად ეხმარებიან, მათთვის გამოყოფენ გრანტებს,

აძლევენ რეკომენდაციებს და ა.შ. როგორც იცით, საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობა მხარს უჭერს ჩვენი ქვეყნის ევროპის კავშირსა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში სრულ ინტეგრაციას. ეს შედეგი ნათელი გახდა 2008 წელს ჩატარებული პლემბისციტის შედეგად. ამის გარდა, ევროინტეგრაციის იდეისადმი მხარდაჭერა მოსახლეობამ არაერთხელ დაფიქსირდა (მაგალითად, დემონსტრაციებით). სწორედ ამიტომ საქართველოს კონსტიტუციაში მკაფიოადა აღნიშნული, რომ კონსტიტუციურმა ორგანოებმა თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში ყველაფერი უნდა გააკეთონ ამ ორგანიზაციებში საქართველოს განწევრიანებისთვის. ეს შეიძლება გულისხმობდეს კანონმდებლობის დახვეწას (საკანონმდებლო ხელისუფლება), მათი აღსრულებისთვის შესაბამისი სისტემების შექმნას (აღმასრულებელი ხელისუფლება) და მართლმსაჯულების ობიექტურად განხორციელებას (სასამართლო ხელისუფლება).

აქტივობა №5

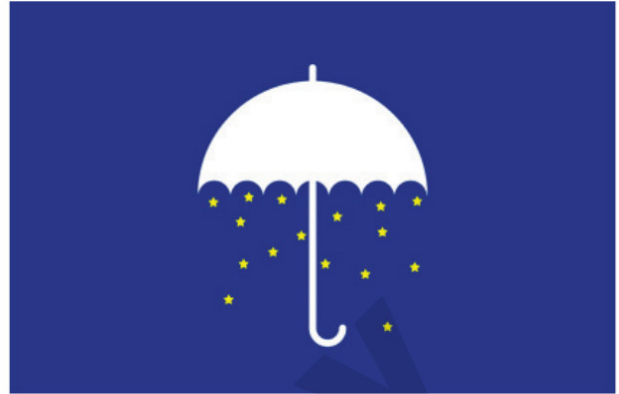
გაეცანით ქვემოთ მოყვანილ მაგალითებს და იმსჯელეთ, რატომმა მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო სისტემის მსგავსი დახვეწა? როგორ აისახება ეს ცალკეულ მოქალაქეზე? ქვეყნის მთლიან მოსახლეობაზე? სახელმწიფო პოლიტიკაზე? საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოებზე? მთლიანად მსოფლიოზე?

გაიხსენეთ მდგარდი განვითარების პრინციპები და დაფიქრდით, რატომ უწყობენ საერთაშორისო ორგანიზაციები მსოფლიოს მასშტაბით მსგავს ცვლილებებს ხელს? რატომ უნდა იყოს სახელმწიფო დაინტერესებული ადამიანის უფლებების დაცვით და, შესაბამისად, საკუთარი კანონმდებლობის დახვეწით?

- ევროკავშირი მასში განწევრიანების მსურველ ქვეყნებს ერთ-ერთი მთავარ კრიტერიუმად ადამიანის უფლებების დაცვას უწესებს. 2014 წელს ევროკავშირთან გაფორმებული ასოცირების ხელშეკრულების შესაბამისად, საქართველოს კანონმდებლობა იხვეწება მოთხოვნილი სტანდარტის შესაბამისად, რისთვისაც თავად ევროკავშირიც გამოყოფს სახსრებს. მაგალითად, 2022 წელს მიიღეს მომხმარე-

ბელთა უფლებების დაცვის კანონი, რომელიც დაუახლოვდა ევროსტანდარტებს. ამით მომხმარებელი უკეთ იქნება დაცული მოტყუებისგან, ფინანსური ზიანისგან, ხოლო ზიანის შემთხვევაში უფრო ადვილად დაიცავს თავის უფლებებს. თავისთავად ეს ცვლილება იცავს მომხმარებელს, ანუ თითოეულ ჩვენგანს.

- ამ პროცესში ევროკავშირი არა მარტო მოითხოვს შეთანხმებული წესების შესრულებას, არამედ რჩევებით და ფინანსურადაც ეხმარება მის განმახორციელებელ სახელმწიფო თუ კერძო სტრუქტურებს. დავუშვათ, რომ მენარმე ხართ და გეველებათ ახალი რეგულაციის დანერგვა, რაც თანხებთან არის დაკავშირებული. ასეთ შემთხვევაში თქვენ შეგიძლიათ ევროპული ფონდების იმედი იქონიოთ – ისინი აანაზღაურებენ თქვენ მიერ გაწეულ დამატებით ხარჯებს და ამავე დროს, ევროპის ბაზარზე თქვენი პროდუქციის გატანაშიც დაგეხმარებიან.

- კიდევ ერთი მაგალითი: წარმოიდგინეთ, რომ თქვენ სწავლის გაგრძელებას იმ სფეროში აპირებთ, რომელიც ევროკავშირისა და ჩვენი ქვეყნის პრიორიტეტებში შედის. არსებობს დიდი შანსი, რომ ევროკავშირი სრულად დაგიფინანსებთ არა მარტო სწავლის ღირებულებას, არამედ საზღვარგარეთ ცხოვრების ხარჯებს, სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ კი თქვენი იდეის განსახორციელებლად სტარტაპის თანხებს ისევ ევროკავშირი მოგცემთ და თან არა კრედიტის, არამედ გრანტის სახით.

ყველა ამ მიზნისათვის ევროპული თანამეგობრობა ყოველწლიურად 250 მილიარდ ევროზე მეტს გამოყოფს. ეს თანხები უმთავრესად სამ მიმართულებას ხმარდება:

1. ინფრასტრუქტურის განვითარება, რომლის მიზანია თქვენი საცხოვრებელი გარემოს საშუალო ევროპული სტანდარტის დონეზე აყვანა,
2. განათლება, მეცნიერება და ინოვაციები – ახალგაზრდობის სწავლის დაფინანსება და შემდეგ მათი საქმიანობის ფინანსური მხარდაჭერა
3. სოფლის მეურნეობის, მცირე და საშუალო ბიზნესის დახმარება.

ევროკავშირს სხვადასხვა მიმართულების თითქმის 1.000 პროგრამაა აქვს შემუშავებული. რაც უფრო ვითარდება ესა თუ ის ქვეყანა, მასში მოქმედი საწარმო თუ კერძო პირი, მით უფრო მეტ პროგრამაში ჩართვისა და მეტი დახმარების მიღების საშუალება ეძლევა მას (ამ პოლიტიკას „მეტი მეტისათვის“ ეწოდება).

ევროკავშირის წევრობის კანდიდატად გახდომის შემთხვევაში საქართველოს მეტი მხარდაჭერა ექნება. შემდეგ, თუ იგი განწევრიანების მოსამზადებელ ეტაპამდე მივა, დახმარება კიდევ უფრო გაიზრდება, ხოლო ევროკავშირში განწევრიანების შემდეგ ახალ, შედარებით ღარიბ ქვეყნებს დახმარება 10-ჯერ ან 20-ჯერ ეზრდება.

მაგრამ ამ ყველაფერს მხოლოდ იმ შემთხვევაში მივალწევთ, თუ ევროგაერთიანებისა და საქართველოს მიერ ერთობლივად მიღებულ გადაწყვეტილებებს რეალურად შევასრულებთ.

საერთაშორისო წესები, შეთანხმებები და პროგრამები

სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობები, ისევე, როგორც ცალკეულ ადამიანებს შო-

რის არსებული, წინასწარ დადგენილ წესებს ეფუძნება. ამ წესების შესრულება სავალდებულოა ყველა ქვეყნისთვის, ვისაც სურს, რომ საერთაშორისო საზოგადოება მას აღიარებდეს, როგორც თანასწორ სუბიექტს, რომელიც პასუხისმგებელია მის მიერ აღებული ვალდებულების შესრულებაზე.

საერთაშორისო ურთიერთობების თანამედროვე სისტემა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ჩამოყალიბდა, რაც 1945 წლის 26 ივნისს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შექმნას უკავშირდება. მისი ძირითადი პრინციპებიდან უნდა აღინიშნოს შემდეგი:

1. 193 ქვეყანა, რომლებიც აღიარებულია მსოფლიოს მიერ, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო, არის გაეროს წევრი (არანევრი/დამკვირვებლის სტატუსით მიწვეული არის 2 ქვეყანა: ვატიკანი და პალესტინის სახელმწიფო). ამავე დროს, რიგი ქვეყნები და ტერიტორიები აცხადებენ პრეტენზიას დამოუკიდებლობაზე, თუმცა ისინი არ არიან გაეროს სრულფასოვანი წევრები (დამატებითი ინფორმაციისათვის შეგიძლიათ ენციკლოპედიაში გვერდს – <http://mastsavlebeli.ge/?p=27667>);
2. ყველა ქვეყანა სუვერენულია – სრულიად დამოუკიდებელია როგორც საშინაო, ისე საგარეო ურთიერთობებში;
3. ქვეყნებს შორის არსებული საზღვრების გადახედვა ან/და ტერიტორიის ნაწილის ჩამოშორება ძალადობრივი გზით დაუშვებელია.

აქტივობა №6

მოაწყვეთ დისკუსია, რატომ უპირისპირდება საერთაშორისო საზოგადოება არსებული საზღვრების გადახედვას ძალადობრივი გზით?

იმსჯელეთ, რა შეიძლება მოჰყვეს ერთი ქვეყნის მხრიდან მეორე ქვეყნის საზღვრების ძალადობრივი გზით ცვლილებას (ყირიმის ანექსია 2014, დონბასისა და ლუგანსკის ანექსია 2022) და რა მექანიზმი აქვს ამ დროს ქვეყანას?

სახელმწიფოთა წინაშე არსებული პრობლემების გადაჭრის მიზნით შემუშავებულია და მუდმივად ვითარდება საერთაშორისო ურთიერთობის მარეგულირებელი წესები, გეგმები, სტრატეგიები.

ქვემოთ მოცემულია საერთაშორისო წესების რამდენიმე მაგალითი.

გაეროს ათასწლეულის განვითარების მიზნები, როგორც 2015 წლამდე შესასრულებელი საერთო სტრატეგია გლობალურ გამოწვევებთან გასამკლავებლად, 2000 წელს განისაზღვრა. 2015 წელს მსოფლიოს ლიდერების შეთანხმების შედეგად განისაზღვრა 2030 წლამდე მისაღწევი **მსოფლიოს მდგრადი განვითარების 17 მიზანი** – გაეროს ყველა წევრი ქვეყანა შეთანხმდა, გაიღოს საკუთარი წვლილი უკეთესი და უფრო მდგრადი მომავლის მისაღწევად.

აქტივობა №7

გაეცანით მდგრადი განვითარების 17 მიზანს.

ენვით [unicef-ის საიტს \(https://www.unicef.org/georgia/ka/...\)](https://www.unicef.org/georgia/ka/...) და ნახეთ, რა კონკრეტული მიზნების მიღწევა იგეგმება თითოეული მიმართულებით.

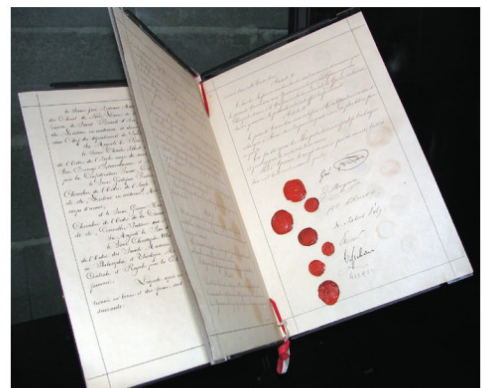
ამ მიზნებიდან რომლის მიღწევა მიგაჩნიათ პრიორიტეტულად? თქვენი მოსაზრება დაასაბუთეთ

მდგრადი განვითარების მიზნები

უენევის კონვენციები შექმნილია შეიარაღებული კონფლიქტების პერიოდში ცალკეული ქვეყნების მოვალეობების განსაზღვრის მიზნით. თუ სახელმწიფოებს შორის ან ქვეყნის შიგნით დაწყებული კონფლიქტების თავიდან აცილება ვერ მოხერხდა და შეიარაღებული დაპირისპირება დაიწყო, კონფლიქტში მონაწილე ყველა სახელმწიფო ვალდებულია, დაიცვას გარკვეული წესები ჰუმანიტარული სამართლის პრინციპების შესაბამისად. საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის დოკუმენტებიდან, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს „უენევის კონვენციები“, რომლებიც დღევანდელი სახით 1949 წელს მიიღეს და რომლებიც ითვალისწინებს ბრძოლის ველზე დაჭრილებისადმი, ტყვეებისადმი, მშვიდობიანი (სამოქალაქო) მოსახლეობისადმი მოპყრობის წესებს. გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია უფლებამოსილია, ნევრ სახელმწიფოებს მიუთითოს უსამართლობის შემთხვევებზე და საერთაშორისო კოალიციებიც ჩამოაყალიბოს ამ დარღვევათა აღმოსაფხვრელად.

გაეროს კლიმატის ცვლილების კონვენცია შეთანხმებაა, რომელიც 1992 წელს მიიღეს და მიზნად ისახავს კლიმატის ცვლილების უარყოფითი ეფექტის შემცირებას სათბურის აირების გამოყოფის დარეგულირების გზით. მოგვიანებით შეიქმნა კონვენციის დამატებითი

ოქმი – **კიოტოს პროტოკოლი**, რომელიც 2005 წელს ამოქმედდა. ეს დოკუმენტი ქვეყნისთვის სათბურის აირების გამოყოფის კონკრეტულ ზღვარს ადგენს. გარდა ამისა, აღსანიშნავია **პარიზის შეთანხმება**, რომელიც 2015 წელს გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო-კონვენციის ფარგლებში მიიღეს და რომელიც არეგულირებს სათბური აირების ემისიის, კლიმატის ცვლილების შერბილების, ასევე ეკოსისტემებისა და ეკონომიკის კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციას საკითხებს.

ცალკეული ქვეყნებისა და გაერთიანებების მიერ მიღებული საერთაშორისო შეთანხმების მაგალითია 2014 წელს გაფორმებული **ასოცირების ხელშეკრულება საქართველოსა და ევროკავშირს შორის**. ამ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულება საქართველოში გააძლიერებს დემოკრატიის, კანონის უზენაესობის, კარგი მმართველობის, ადამიანის უფლებათა დაცვის ფასეულობებს. საქართველოს მოქალაქეებს უკვე შეუძლიათ ისარგებლონ მისი პირველი შედეგით – ევროკავშირის ქვეყნებთან უვიზო მიმოსვლით. ასოცირების ნაწილია საქართველოსა და ევროკავშირს შორის დადებული **ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება (DCFTA)**, რაც ქართულ კომპანიებს საერთაშორისო ბაზრისკენ უხსნის გზას.

აქტივობა №8

ენვით ასოცირების ხელშეკრულების შესახებ საინფორმაციო ვებგვერდს www.asocireba.ge, გაეცანით შეთანხმების ზოგადი მიმოხილვისა და მისი განხორციელების შესახებ ვიდეორგოლებს და იმსჯელეთ:

1. როგორ აისახება ასოცირების ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების შესრულება საქართველოში ადამიანის უფლებების დაცვისა და კანონის უზენაესობის დამკვიდრებაზე;
2. როგორია ქართული პროდუქტის ევროკავშირის ბაზარზე გასვლის შესაძლებლობა;
3. როგორ შეიძლება იყოს გამოყენებული საქართველოს მოქალაქეების მიერ შენგენის ზონაში უვიზო მიმოსვლის შესაძლებლობა;
4. როგორ შეიძლება გამოიყენოს საქართველომ ევროკავშირის ფინანსური დახმარების პროგრამები (ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკა – აღმოსავლეთის პარტნიორობაზე (EAP), რეგიონული განვითარების, სოფლის მეურნეობის და სხვ.);
5. რა მნიშვნელობა აქვს საქართველოს მიერ ევროკავშირში განხორციელების განაცხადის გაკეთებას;

(შედარებისათვის იხილეთ მასალა, რა სიკეთე მოუტანა ხორვატიას ევროკავშირში გაწევრიანებამ 10 წლის თავზე? <https://bm.ge/ka/article/ra-shedegebi-moutana-eu-shi-yofnam-xorvatias-at-weliwadshi/128998>)

თქვენი აზრით, განხილული შესაძლებლობებიდან, რომელი განაპირობებს საქართველოს ევროპულ მისწრაფებებს/არჩევანს?

- ღირებულებითი ერთიანობა;
- უსაფრთხოება;
- ეკონომიკური კეთილდღეობა.

საერთაშორისო სტრუქტურები და ორგანიზაციები

მხოლოდ წესების და რეგულაციების არსებობა არაფერს ნიშნავს, თუ არ არსებობს ამ წესების განმახორციელებელი სტრუქტურები. ამ მიზნით შექმნილია მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლებიც, თავის მხრივ, იყოფა ცალკეულ სტრუქტურებად.

სახელმწიფოები, რომლებიც ამა თუ იმ ორგანიზაციის წევრები ხდებიან, იღებენ ვალდებულებას, შეასრულონ ორგანიზაციის წესები.

სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაცია საკუთარ, ერთმანეთისგან განსხვავებულ მიზნებს ისახავს, მაგალითად არსებობს:

- გლობალური ორგანიზაციები, რომლებიც მსოფლიოს ყველა ქვეყანას აერთიანებს საკაცობრიო ინტერესების ერთობლივი დაცვისათვის (მაგალითად, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია)
- რეგიონული / არაგლობალური ორგანიზაციები, რომლებსაც მიეკუთვნება:
 - პოლიტიკურ-ეკონომიკური კავშირები (მაგალითად, ევროკავშირი)
 - პოლიტიკური და სამხედრო კავშირები (მაგალითად, ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია – ნატო, თუმცა ზოგჯერ, მისი საქმიანობა სცდება რეგიონულ მასშტაბს და ვრცელდება მთელ მსოფლიოზე – ნატოს ჰყავს პარტნიორები აზიაში, აფრიკაში, ოკეანეთში და ა.შ.)
 - წევრ ქვეყნებში დემოკრატიისა და ერთმანეთთან ინტეგრაციის მხარდამჭერი ორგანიზაციები (მაგალითად, ევროპის საბჭო, აფრიკის კავშირი)

ქვემოთ მოყვანილია საერთაშორისო სახელმწიფოთაშორისი ორგანიზაციებისა და სტრუქტურების რამდენიმე მაგალითი.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია (გაერო), რომელიც 1945 წელს შეიქმნა საყოველთაო მშვიდობის უზრუნველსაყოფად და დღეისათვის 193 ქვეყანას აერთიანებს, საერთაშორისო სახელმწიფოთაშორისო ორგანიზაციების ყველაზე ნათელი მაგალითია.

გაეროს სტრუქტურებიდან აღსანიშნავია:

- **გაეროს საერთაშორისო სასამართლო**, რომელიც ჰააგაში მდებარეობს და სახელმწიფოთა შორის წამოჭრილ დავებს განიხილავს.
- **იუნესკო (გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია)**, რომელიც 1945 წელს დაარსდა და რომლის შტაბ-ბინა პარიზში მდებარეობს, 200-მდე ქვეყანას აერთიანებს და მიზნად ისახავს განათლების, კულტურისა და მეცნიერების ხელშეწყობას მთელს მსოფლიოში.

სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო (ჰააგის სასამართლო) – პირველი მუდმივმოქმედი სამართლებრივი ინსტიტუტია, რომელიც ასამართლებს და სჯის გენოციდში, სამხედრო დანაშაულებსა და კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულებში ბრალდებულ პირებს. იგი შეიქმნა რომის სტატუტით 1998 წელს და ამოქმედდა 2002 წლის ივლისიდან.

აქტივობა №9

იუნესკო ყოველწლიურად აფინანსებს პროექტებს საფრთხეში მყოფ კულტურული და ბუნებრივი მემკვიდრეობის ძეგლთა დაცვაზე, რომლებსაც მინიჭებული აქვთ მსოფლიო მემკვიდრეობის სტატუსი. მათ მიერ გამოყოფილი სახსრები ხშირად იხარჯება წინასწარ სივრცეში მოხვედრილ ძეგლთა (ანუ იმ ძეგლთა, რომლებსაც ჯერ ოფიციალურად არ აქვთ მსოფლიო მემკვიდრეობის სტატუსი) დაცვაზეც. 2010 წელს იუნესკოს მსოფლიო მემკვიდრეობის კომიტეტმა ქართული მხარის მიერ წარდგენილი პროექტის დასაფინანსებლად 25 660 აშშ დოლარის ოდენობის თანხა გამოყო. პროექტი გულისხმობდა მცხეთის ისტორიული ძეგლების მართვის სრულყოფას. დაფიქრდით, რატომ არის მნიშვნელოვანი კულტურული მემკვიდრეობის გაფრთხილება როგორც ცალკეულ ქვეყანაში, ასევე მსოფლიოს მასშტაბით, რატომ ხარჯავს საერთაშორისო ორგანიზაცია თანხებს მსგავსი ძეგლების გადასარჩენად/დასაცავად?

აქტივობა №10

გაეცანით ჰააგის სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) გადაწყვეტილებას რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტის, ვლადიმერ პუტინის, დაკავების ორდერის გაცემასთან დაკავშირებით.

<https://www.radiotavisupleba.ge/a/32323102.html>

იმსჯელეთ, რა მნიშვნელობა აქვს ასეთ გადაწყვეტილებას საერთაშორისო სამართლის ნორმების დაცვის პროცესში. თქვენი აზრით, რა წარმოადგენს ამ გადაწყვეტილების ძლიერ და სუსტ მხარეებს?

სხვა საერთაშორისო, არასამთავრობო ორგანიზაციები

დღევანდელ მსოფლიოში მხოლოდ სახელმწიფოთა მთავრობები არ განსაზღვრავენ, თუ როგორ უნდა განვითარდეს ცალკეული ქვეყანა ან მთლიანად მსოფლიო. სწრაფმა გლობალურმა ცვლილებებმა გაზარდა პროცესის სხვა, ისეთ მონაწილეთა როლი, როგორც არის ბიზნესი და სამოქალაქო საზოგადოება. სხვადასხვა დონეზე გლობალური პროცესების განხილვისას სახელმწიფოს პირველ სექტორს უწოდებენ, ბიზნესს – მეორეს, ხოლო სამოქალაქო საზოგადოებას – მესამე სექტორს.

ასეთი მიდგომა უკვე აღარ არის მხოლოდ სამეცნიერო დისკუსიების საკითხი. XXI საუკუნის პირველი ათწლეულიდან მოყოლებული მსოფლიოს განვითარებული სახელმწიფოების ლიდერები უკვე საუბრობენ სამოქალაქო საზოგადოებაზე, როგორც თანასწორუფლებიან პარტნიორზე. ეს ოფიციალურად გაჟღერდა კიდევ 2008 წელს დახმარე-

ბის ეფექტიანობის შესახებ უმაღლესი დონის მესამე ფორუმზე, რომელიც აკრაში (განა, აფრიკა) გაიმართა.

სამოქალაქო საზოგადოება სხვადასხვა ფორმატით მონაწილეობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ამის მაგალითად ევროსაბჭოს სტრუქტურა გამოდგება – ევროსაბჭოს სტრატეგიის განმახორციელებელთა ოთხეულში გენერალური ასამბლეის (PACE), ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლებების კონგრესის (CLRA) და მინისტრთა კომიტეტის (CA) გვერდით საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების კონფერენცია (CINGO) შედის.

სამოქალაქო საზოგადოების სხვადასხვა ორგანიზაცია საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში მოღვაწეობს, რასაც თქვენ უკვე გაეცანით სამოქალაქო საზოგადოების განხილვისას. ახლა კი გავეცნოთ რამდენიმე ასეთ ორგანიზაციას.

აქტივობა №11

გაეცანით საერთაშორისო ორგანიზაციების მაგალითებს და იმსჯელეთ, როგორ ასრულებს ისინი ლოკალურ თუ გლობალურ დონეზე? რატომ არის ორგანიზაციების მიერ შერჩეულ მთავარ საკითხებზე მუშაობა საერთაშორისო პრიორიტეტი?

გადავარჩინოთ ბავშვები (Save the Children) არის საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც დაარსებულია ბავშვებისთვის უკეთესი განათლების, ჯანდაცვისა და ეკონომიკური შესაძლებლობების შექმნის მიზნით. ორგანიზაცია დახმარების უწევს ბავშვებს სტიქიური უბედურებების, ომისა და სხვა კონფლიქტების დროს. შედგება 30 ეროვნული წევრი ორგანიზაციისგან, რომლებიც მუშაობენ 120 ქვეყანაში.

Save the Children®

თავისუფლების სახლი (Freedom House) არის კვლევითი ორგანიზაცია ვაშინგტონში, რომელიც შეისწავლის დემოკრატიის, პოლიტიკური თავისუფლებისა და ადამიანის უფლებების მდგომარეობას მსოფლიოში. ორგანიზაცია აქვეყნებს ყოველწლიურ ანგარიშს მსოფლიოში თავისუფლების მდგომარეობასთან დაკავშირებით.

Freedom House

პროექტი ჰარმონია (PH International) საგანმანათლებლო ორგანიზაციაა, რომელიც დაარსდა 1985 წელს საბჭოთა კავშირსა და აშშ-ს შორის კულტურული და საგანმანათლებლო გაცვლის მიზნით. ორგანიზაციის მიზანია, შექმნას ძლიერი გლობალური საზოგადოებები სამოქალაქო ჩართულობის, კულტურათაშორისი სწავლისა და ციფრულ ეპოქაში გაზრდილი შესაძლებლობების ხელშეწყობის გზით. მთელ მსოფლიოში ახორციელებს ინოვაციურ პროგრამებს, რომელთა საქმიანობაში 10000-ზე მეტმა ადამიანმა მიიღო მონაწილეობა. მუშაობს აშშ-ში, ევრაზიასა და ახლო აღმოსავლეთში.

PH international

SOS ბავშვთა სოფლები (SOS Children's Villages), არის საერთაშორისო განვითარების ორგანიზაცია, რომელიც ჰუმანიტარულ დახმარებას უწევს გაჭირვებულ ბავშვებს და იცავს მათ ინტერესებსა და უფლებებს. SOS

SOS CHILDREN'S VILLAGES INTERNATIONAL

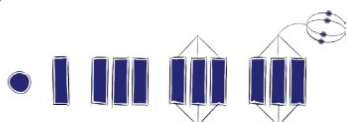
ბავშვთა სოფლები მოქმედებს 135 ქვეყანაში და უზრუნველყოფს ალტერნატიულ ოჯახებს ბავშვებისათვის.

აქტივობა №12

მოიძიეთ ინფორმაცია საქართველოში მოქმედი საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების შესახებ.

განიხილეთ, რა მიზნებს ემსახურება თქვენ მიერ დასახელებული ორგანიზაციები

შეაფასეთ საკითხთან დაკავშირებული თქვენი ამჟამინდელი ცოდნა. დაფიქრდით, რა დაგეხმარათ ან რამ შეგიშალათ ხელი ცოდნის გაღრმავებაში, სამომავლოდ რას გაითვალისწინებთ?

„კარლ პოპერის ღირებულებითი ფორმატის დებატები“

კარლ პოპერის სახელობის დებატები მოსწავლეებში კრიტიკულ აზროვნებას, ორატორულ ნიჭს, ორგანიზებულობას, ოპონენტთა პატივისცემის, კვლევის, მოსმენის, მასალის დამუშავების, არგუმენტაციის და მრავალ სხვა უნარ-ჩვევებს ავითარებს.

კარლ პოპერის დებატებში მოკამათე გუნდების დაპირისპირების ძირითად საგანს, ანუ საკამათო თემას, რეზოლუცია წარმოადგენს. რეზოლუცია უნდა იყოს მარტივი, თხრობითი წინადადება, აქტუალური, მნიშვნელოვანი პრობლემის შემცველი, მკაფიოდ ჩამოყალიბებული, გამოკვლევადი. ერთმანეთს ეჯიბრება სამი მოთამაშისაგან შემდგარი ორი გუნდი მტკიცებითი და უარყოფელი. მომხსენებელთა გამოსვლები იწყება მტკიცებითი გუნდით; ჯვარედინი დაკითხვისათვის განკუთვნილი და მოსაფიქრებელი დროის რეგლამენტი კი შემდეგნაირად არის განაწილებული:

აქტივობა	დრო
I მტკიცებითი სპიკერის სიტყვით გამოსვლა	6 წუთი
ჯვარედინი დაკითხვა: III უარყოფელი – I მტკიცებითს	3 წუთი
I უარყოფელი სპიკერის სიტყვით გამოსვლა	6 წუთი
ჯვარედინი დაკითხვა: III მტკიცებითი – I უარყოფელს	3 წუთი
II მტკიცებითი სპიკერის სიტყვით გამოსვლა	5 წუთი
ჯვარედინი დაკითხვა: I უარყოფელი – II მტკიცებითს	3 წუთი
II უარყოფელი სპიკერის სიტყვით გამოსვლა	5 წუთი
ჯვარედინი დაკითხვა: I მტკიცებითი – II უარყოფელს	3 წუთი
III მტკიცებითი სპიკერის სიტყვით გამოსვლა	5 წუთი
III უარყოფელი სპიკერის სიტყვით გამოსვლა	5 წუთი
გუნდებისათვის მოსამზადებელი დრო	8-8 წუთი

დებატების დაწყებამდე, მნიშვნელოვანია სათამაშო ოთახის მოწყობა, მოდებატე გუნდები ისე უნდა განლაგდნენ ცალ-ცალკე მაგიდებთან, რომ მათი პირდაპირი ვიზუალური კონტაქტი არა ერთმანეთთან, არამედ მსაჯებთან და დროისაღმრიცხველთან ჰქონდეთ.

დროის აღმრიცხველი ყოველი წუთის გასვლის შემდეგ, ანიშნებს მოდებატეებს დარჩენილი წუთების რაოდენობას. ბოლოს ანიშნებს დარჩენილ ნახევარ წუთს, ხოლო დროის გასვლის შემდეგ მოთამაშეს შეუძლია აიღოს დამატებითი თხუთმეტი წამი მხოლოდ რაიმე წამოწყებული მოსაზრების დასასრულებლად. ამის გარდა, მნიშვნელო-

ვანია დებატების დაწყებამდე მოდებატეებისათვის თამაშის ძირითადი პრინციპის შეხსენება: არ ვაწყვეტინებთ ერთმანეთს, ოპონენტთა გამოსვლების დროს არ ვაკეთებთ ხმამაღალ კომენტარებს, დებატებს წარვმართავთ წყნარ ვითარებაში.

მსაჯს კონკრეტული ფუნქციები აკისრია: გამარჯვებულის გამოვლენა ჩანაწერის გაკეთება; თამაშის განხილვა და ინდივიდუალური კომენტარების გაკეთება; თამაშის წაყვანა. კარლ პოპერის დებატებში გადანყვეტილებას მსაჯები ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად და შეუთანხმებლად იღებენ. იმის გამო, რომ აღნიშნულ თამაშში ფრე გამორიცხულია, დებატებს ყოველთვის კენტი რაოდენობის მსაჯები ჰყავს. გადანყვეტილების მიღებისას მსაჯმა შემდეგი კრიტერიუმებით უნდა იხელმძღვანელოს: ლოგიკური მსჯელობა, არგუმენტაცია, ეფექტური პრეზენტაცია, უარყოფა და აღდგენა, ორგანიზებულიობა, უნდური თამაში, სპიკერთა შესაბამისი მოვალეობების შესრულება და წესების დაცვა.

ლექსიკონი

აბსოლუტური მონარქია – როდესაც სახელმწიფოს მართავს აბსოლუტური მონარქი, რომელიც თვითონ გამოსცემს კანონებს, ნიშნავს მთავრობას და სასამართლო სისტემის ხელმძღვანელობას. დღევანდელ მსოფლიოში მხოლოდ რამდენიმე აბსოლუტური მონარქიაა (მაგ., საუდის არაბეთი).

ადამიანური კაპიტალი – არის საწარმოში მომუშავე ადამიანების ინტელექტუალური, უნარ-ჩვევითი, გამოცდილებითი თუ სხვა შესაძლებლობათა ერთობლიობა.

ავტორიტარული რეჟიმი – როცა ქვეყანას მართავს ერთი პირი ან ადამიანთა მცირე ჯგუფი, ხოლო მოქალაქეები ამ პროცესში არ მონაწილეობენ. უფრო მეტიც, მათ აკრძალული აქვთ მონაწილეობა. მთავრობა თვლის, რომ მან „იცის თავისი საქმე და სხვა პირთა დაუხმარებლად მოახერხებს მიზნის მიღწევას.

ალ-ქაიდა (არაბ. „ალ ყაიდა“, ცხოვრების წესი) – ტერორისტული ორგანიზაცია. გააქტიურდა 1990-91 წლებიდან. მისი მიზანია ისლამური ხალიფატის დაარსება ისლამურ სამყაროში. ძირითად მტრებად მიიჩნევს აშშ-სა და ისრაელს. ორგანიზაციამ ტერორისტული აქტები განახორციელა მრავალ ქვეყანაში (იემენი, სომალი, ეთიოპია, საუდის არაბეთი, კენია, ტანზანია), მ.შ. აშშ-ში 2001 წლის 11 სექტემბერს.

ანარქია (სიტყვიდან „ანარქონ“ – უფროსების არარსებობა) – იდეოლოგია, რომელიც ინდივიდის აბსოლუტური თავისუფლების მომხრეა და აუცილებლად მიიჩნევს ხელისუფლების (როგორც ძალადობის) სრულ გაუქმებას – ადამიანები საქმიანობას თვითმმართველ ჯგუფებში უნდა ახორციელებდნენ. ცალკეული მიმართულებების გამოკლებით, ანარქისტები მიიჩნევენ, რომ საზოგადოების ეკონომიკური საფუძველი კერძო საკუთრებაა, ამიტომ მათი ეკონომიკური თავისუფლების ნებისმიერი შეზღუდვა (მაგალითად, კანონით) დაუშვებელია.

ანექსია – ერთი სახელმწიფოს მიერ სხვა ქვეყნის ტერიტორიის თავის ტერიტორიასთან ძალით შეერთება, დაპყრობა.

აპოლიტიკური – ადამიანი, რომელიც არ მონაწილეობს სახელმწიფოს საქმიანობაში და თავს არიდებს საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებას.

არასამთავრობო ორგანიზაციები (სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები) – იურიდიულად დაფუძნებული გაერთიანებები, რომლებიც არაკომერციულ საფუძველზე მუშაობენ სხვადასხვა, საზოგადოებრივად მნიშვნელოვან სფეროში: მონიტორინგი და უფლებების დაცვა („მოდარაჯე“ ორგანიზაციები – *watchdogs*), საზოგადოების გააქტიურება (მოქალაქეთა ჩართულობის გაზრდა), სამოქალაქო განათლება, ანალიტიკური სამუშაო და კვლევები („მოაზროვნე“ ორგანიზაციები – *think-tanks*), მოსახლეობისათვის საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი მომსახურებების მიწოდება (სოციალური, კულტურული და ა.შ.).

ასოცირების ხელშეკრულება – საქართველოსა და ევროკავშირის შორის 2014 წელს გაფორმებული შეთანხმება, რომელიც მიზნად ისახავს ევროპულ თანამეგობრობასთან საქართველოს დაახლოებას, ჩვენი ქვეყნის დახმარებას ისეთ სფეროებში, როგორებიცაა: პოლიტიკური რეფორმა, საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა, მართლმსაჯულება, ვაჭრობა და ეკონომიკური თანამშრომლობა, ტრანსპორტი, ენერგეტიკა, გარემოს დაცვა, საინფორმაციო საზოგადოება, ტურიზმი, სოფლის მეურნეობა, ჯანმრთელობის დაცვა, განათლება, სამოქალაქო საზოგადოება და ა.შ. ასოცირების

პროცესის ნაწილია საქართველოს მოქალაქეების უვიზო მიმოსვლა ევროკავშირის ქვეყნებთან, ასევე ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულება (Deep and Comprehensive Free Trade Area — DC FTA), რაც საქართველოს ეკონომიკის განვითარებისა და სიღარიბის დაძლევის პირობებს ქმნის.

აფრიკის კავშირი – რეგიონული ორგანიზაცია, რომელიც აერთიანებს აფრიკის 55 ქვეყანას და რომლის მიზანია აფრიკული ქვეყნების განვითარებისა და მსოფლიო ინტეგრაციულ პროცესებში ჩართვის მხარდაჭერა.

აღმასრულებელი ხელისუფლება – მთავრობა, რომელიც დადგენილი წესების (კანონების) აღსრულების მიზნით მართავს ქვეყნის ცხოვრების სხვადასხვა სფეროს (განათლება, ჯანდაცვა, თავდაცვა და ა. შ.).

ატკეპები – მექსიკელი ტომები, რომლებმაც XII საუკუნიდან მოყოლებული შექმნეს მძლავრი იმპერია (დედაქალაქი ტენოჩტიტლანი, დღევანდელი მეხიკო) და გაბატონდნენ სხვა ადგილობრივ ტომებზე. დაიპყრეს ესპანელებმა XVI საუკუნის პირველ ნახევარში.

ახალი კურსი – XX საუკუნის 30-იან და 40-იან წლებში პრეზიდენტ ფრანკლინ დელანო რუზველტის მიერ განხორციელებული პოლიტიკის სახელწოდება, რომელიც მიზნად ისახავდა ეკონომიკის რეგულირებას, უმუშევრობის შემცირებას და ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

ბახვის მანიფესტი – გურიის სოფელი ბახვის საზოგადოების დეპუტატების მიერ გლეხობის სახელით შედგენილი სპეციალური დოკუმენტი (1905 წ), რომელიც შეიცავდა სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების მოთხოვნებს: აგრარულ რეფორმას, არაპირდაპირი გადასახადების გაუქმებას, სიტყვის, კრებების თავისუფლებას, პიროვნების ხელშეუხებლობას, საყოველთაო და უფასო დანყებით განათლებას და ხელისუფლების არჩევითობას. მისი შეუსრულებლობა რუსეთის იმპერიის მხრიდან გახდა გურიის აჯანყების მიზეზი.

ბიუროკრატია – რამდენიმე მნიშვნელობით იხმარება:

1. სახელისუფლებო სამსახურებისა და სააგენტოების ერთობლიობა (ფრანგული სიტყვიდან bureau), რომელიც სახელმწიფო მმართველობის მუდმივობას ქმნის; ეს, თავის მხრივ, საზოგადოებრივი მოვალეობების აღსრულებას გულისხმობს, პოლიტიკური ლიდერების ცვლილების მიუხედავად.
2. გამოიყენება უკიდურესად ნეგატიური დატირთვითაც და მასში იგულისხმება ორგანიზაციების არაეფექტური მართვა, რაც გართულებული ბიუროკრატიზმის ნიშნით წარმოებული პროცესის აღმნიშვნელია.
3. სტრუქტურული მოწყობის გარკვეული ფორმა, რომელშიც მომუშავე ადამიანები იერარქიული რანგის მიხედვით არიან გადანაწილებულნი და მრავალრიცხოვან წესებს ემორჩილებიან.
4. ყველა საჯარო მოხელე, არჩეული თუ დანიშნული, მაღალი და დაბალი რანგის.

ბრექსიტი – 2020 წელს გაერთიანებული სამეფოს (დიდი ბრიტანეთი) გასვლა ევროკავშირიდან (რომლის წევრიც ქვეყანა 1973 წლიდან იყო). გასვლას საფუძვლად დაედო 2016 წელს გაერთიანებულ სამეფოში ჩატარებული რეფერენდუმი, რომელზეც მონაწილეთა 51.9%-მა ევროკავშირის დატოვებას დაუჭირა მხარი.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია (გაერო) – შეიქმნა სუვერენულ სახელმწიფოთა მიერ და მიზნად ისახავს საერთაშორისო მშვიდობისა და უშიშროების ხელშეწყობას და განმტკიცებას, სახელმწიფოების თანამშრომლობის განვითარებას. ორგანიზაციის წესდებაში დამკვიდრებულია საერთაშორისო თანამშრომლობის პრინციპები.

გაეროს კლიმატის ცვლილების კონვენცია – შეთანხმება, რომელიც 1992 წელს შედგა და მიზნად ისახავს კლიმატის ცვლილების უარყოფითი ეფექტის შემცირებას სათბურის აირების ემისიის დარეგულირების გზით.

გაეროს საერთაშორისო სასამართლო – რომელიც სახელმწიფოთა შორის წამოჭრილ დავებს განიხილავს (მდებარეობს ჰააგაში, ნიდერლანდები).

გარდამავალი დემოკრატია – შერეული/ჰიბრიდული რეჟიმი – ასეთი ქვეყნის მმართველობის პროცესში შეინიშნება როგორც დემოკრატიული ფორმები, ისე ავტორიტარული სტილი. ასეთ ქვეყნებში გარეგნულად თითქოს დაცულია დემოკრატიული ღირებულებები, მაგრამ სინამდვილეში სახელმწიფოს მხრიდან ძალადობასთან გვაქვს საქმე (მაგალითად, ფორმალურად ტარდება თავისუფალი არჩევნები, მაგრამ რეალურად შედეგები ყალბდება მოქალაქეთა დაშინების ან მოსყიდვის გზით).

გეოგრაფიული აღნიშვნა (პროდუქტზე) – არის სახელი ან სხვა რაიმე სიმბოლო, რომელიც მიუთითებს გეოგრაფიულ ადგილზე და გამოყენებულია იმ საქონლის მოსანიშნად:

ა) რომელიც წარმოშობილია ამ გეოგრაფიული ადგილიდან;

ბ) რომლის სპეციფიკური ხარისხი, რეპუტაცია ან სხვა მახასიათებლები დაკავშირებულია ამ გეოგრაფიულ ადგილთან;

გ) რომელიც წარმოებულია ან დამზადებულია ამ გეოგრაფიული ადგილის საზღვრებში.

გლობალიზაცია (ფრანგ. global – საყოველთაო) – ტერმინი საყოველთაოდ XX საუკუნის 80-იანი წლებიდან გამოიყენება და მოიაზრებს თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე სოციალურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ პროცესებს. აღნიშნავს მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონის დაახლოების ტენდენციას, როცა განვითარების პროცესში ყველა სფერო და რეგიონი სულ უფრო მეტად ხდება ერთმანეთზე დამოკიდებული. დისკუსია იმასთან დაკავშირებით, გლობალიზაცია კარგია თუ ცუდია, მთელ მსოფლიოში მიმდინარეობს და საკმაოდ რადიკალური ფორმებითაც, თუმცა მის არსებობას არავინ უარყოფს.

დემოკრატიული მმართველობა (დემოკრატიული სახელმწიფო) – როცა სახელმწიფოს მართვაში ჩართულია მთელი საზოგადოება. მართალია, უშუალოდ პროცესს მთავრობა ახორციელებს, მაგრამ მიზნებს მოქალაქეები განსაზღვრავენ თავიანთი წარმომადგენლების მეშვეობით და საზოგადოებრივი ჯგუფების ჩართულობით, ისინი არა მარტო მონაწილეობენ პოლიტიკურ პროცესში, არამედ თავად განსაზღვრავენ მის შედეგებს.

დეპორტაცია – იძულებითი გადასახლება ტერიტორიიდან რეალური, სავარაუდო, ან პოლიტიკური მიზეზების გამო, როგორებიცაა სამხედრო მოქმედებების საფრთხე, ბუნებრივი კატასტროფები, ბირთვული გამოცდები, ან ტერორისტული აქტები, მოსახლეობის პოლიტიკური არაკეთილსაიმედოობა. მოსახლეობის მასობრივ გადასახლებას ახორციელებდნენ ტოტალიტარული რეჟიმები და ოკუპანტი სახელმწიფოები.

დიდი საზოგადოების პროგრამა – გასული საუკუნის 60-იან წლებში აშშ-ში პრეზიდენტ ლინდონ ბ.ჯონსონის ინიციატივით შემუშავებული ამბიციური პროგრამა, რომელიც მიზნად ისახავდა სახელმწიფოს მიერ საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

დიდი დეპრესია (Great Depression) – ნიუ-იორკის საფონდო ბირჟაზე დაწყებული 1929-1933 წლების მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი. თუმცა ეს კრიზისი სხვადასხვა ინტენსივობით 10 წლის მანძილზე გაგრძელდა. მსოფლიო ეკონომიკამ კრიზისის შედეგები საბოლოოდ მხოლოდ მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ (1945) დაძლია.

ევროკავშირი – ევროპის 26 ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური გაერთიანება (2022 წლის მდგომარეობით), რომელიც მიზნად ისახავს მშვიდობის, კეთილდღეობისა და თავისუფლების უზრუნველყოფას თავისი 400 მილიონამდე მოქალაქისთვის.

ევროპის საბჭო – საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც შედგება ევროპის 45 სახელმწიფოსგან (ყველა ევროპული ქვეყანა, ბელორუსისა და რუსეთის ფედერაციის გარდა). ორგანიზაციის მიზნებია: ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვა; ევროპის წინაშე არსებული პრობლემების გადაწყვეტის გზების ძებნა. საქართველო ევროპის საბჭოს წევრია 1999 წლიდან.

ელიტური კორუფცია – მაღალი ჩინის სამხედრო და სახელმწიფო მოხელეებში, ასევე, კერძო კომპანიებსა და შუამავლებში/აგენტებში გავრცელებულ კორუფცია

ერი – ადამიანთა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ერთობა, რომლის წევრები თავს აღიქვამენ ერთიანი ისტორიული, ტრადიციული კულტურული ჯგუფის წარმომადგენლებად. ტერმინი „ერის“ საყოველთაოდ აღიარებული განმარტება არ არსებობს.

ექსპერტული ლიდერი – ლიდერობის სტილი, როდესაც ადამიანებს მიაჩნიათ, რომ ლიდერს აქვს განსაკუთრებული ცოდნა ან გამოცდილება და მიუხედავად იმისა, პიროვნულად მოსწონთ იგი თუ არა, მაინც მიჰყვებიან მას.

ზღვის ხალხები – მეომარი ხალხების გაერთიანება, რომლებიც ძვ.წ. XIII საუკუნეში შემოიჭრნენ ეგეოსის ზღვის რეგიონიდან, გაანადგურეს ხეთების იმპერია და ხანგრძლივი შეტევებით საფრთხე შეუქმნეს ფარაონების ეგვიპტის არსებობას.

თავისუფალი ვაჭრობა – სავაჭრო პოლიტიკა, რომელიც ქვეყნებს შორის საერთაშორისო ვაჭრობას არ ზღუდავს და იმპორტსა და ექსპორტს არ არეგულირებს.

თალიბანი – ტერორისტული ორგანიზაცია, რომელიც აკონტროლებს ავღანეთს. ჩამოყალიბდა ავღანეთში საბჭოთა ოკუპაციის დასრულების შემდეგ (1989 წელს). დაფუძნებულია ისლამური შარიათის პრინციპებზე, უპირისპირდება დასავლური ცხოვრების წესს და დემოკრატიულ ღირებულებებს (დაშვებულია ადამიანების საჯაროდ სიკვდილით დასჯა, შეზღუდულია ქალთა უფლებები). თალიბები თანამშრომლობენ სხვა ტერორისტულ დაჯგუფებებთან (მ.შ. ალ-ქაიდასთან).

ინტენტობა – ინდივიდის შინაგანი, საკუთარი თავის შესახებ შემუშავებული სუბიექტური კონცეფცია; საკუთარი თავის იგივეობის განცდა; ტერმინი გამოიყენება ნებისმიერი ტიპის ჯგუფის მიმართ მიკუთვნებულობის გამოსახატავად.

იდეოლოგია – შეხედულებების ჩამოყალიბებული სისტემა, რომელიც თავის გამოხატულებას პოლიტიკურ დოკტრინებში პოვნებს და ხშირად ხდება სახელმწიფოების სამოქმედო პრინციპი.

ინდივიდუალური მენარმე – მენარმე სუბიექტი, რომელიც საქმიან ურთიერთობაში თავის უფლებებს ახორციელებს და მოვალეობებს ასრულებს, როგორც ფიზიკური პირი. ინდივიდუალური მენარმე არ არის იურიდიული პირი.

ინკები – პერუელი ტომები, რომლებიც XII საუკუნიდან გაძლიერდნენ და სამხრეთ ამერიკის დასავლეთ სანაპიროზე შექმნეს დიდი იმპერია. მათი სიმდიდრე საფუძვლად დაედო მითს ელ-დორადოს (ოქროს ქალაქის) შესახებ. დაიპყრეს ესპანელებმა XVI საუკუნის პირველ ნახევარში.

ინოვაცია – სიახლეების (პროდუქციის, იდეების ან მიდგომების) დანერგვა რაიმეს ეფექტურობის ამაღლების მიზნით

ისლამური სახელმწიფო – ტერორისტული ორგანიზაცია, რომელმაც 2014 წელს კონტროლი დაამყარა ჩრდილო-აღმოსავლეთ სირიასა და ერაყის ჩრდილო რეგიონებზე. წარმოადგენს ჯიჰადისტურ ორგანიზაციას და უპირისპირდება დასავლურ ფასეულობებს. კონფლიქტში იყო სხვა ჯიჰადისტურ ორგანიზაციებთან (ალ ქაიდა და თალიბანი). 2017 წლისთვის ისლამური სახელმწიფო დამარცხდა საერთაშორისო კოალიციასთან (აშშ და სხვა ქვეყნები) ბრძოლაში.

იუნესკო (გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია) – დაარსდა 1945 წელს, 200-მდე ქვეყანას აერთიანებს და მიზნად ისახავს განათლების, კულტურისა და მეცნიერების ხელშეწყობას მთელ მსოფლიოში. შტაბ-ბინა მდებარეობს პარიზში, საფრანგეთი.

კიოტოს პროტოკოლი – გაეროს კლიმატის ცვლილების კონვენციის დამატებითი ოქმი, ადგენს ქვეყნისთვის სათბურის აირების ემისიის კონკრეტულ ზღვარს. ამოქმედდა 2005 წელს.

კოლექტიური იდენტობა (საერთო მეხსიერება) – ჯგუფის მიმართ მიკუთვნილების გაზიარებული განცდა მისი წევრების მიერ.

კოლექტიური მეხსიერება – სოციალური ჯგუფის მეხსიერების, ცოდნისა და ინფორმაციის ერთიანობა, რომლებიც მჭიდროდაა დაკავშირებული კოლექტიურ იდენტობასთან.

კომუნიზმი (სიტყვიდან „კომუნა“ – თემი) – იდეოლოგია, რომელიც თვლის, რომ კერძო საკუთრება საერთოდ არ უნდა არსებობდეს, ვინაიდან კერძო საკუთრება საზოგადოების ერთი ნაწილის მიერ მეორის დაჩაგვრის პირობაა. ამიტომ მშრომელი ხალხისათვის ყველაფერი საერთო უნდა გახდეს, თუნდაც ამისათვის მესაკუთრეთა განადგურება გახდეს საჭირო სხვადასხვა საზოგადოებრივი ჯგუფის, კლასის ერთმანეთთან ბრძოლის გზით.

კონვენცია – სახელმწიფოთა მიერ კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომლის შესრულება სავალდებულოა მისი ხელმომწერი ქვეყნისათვის.

კონკურენცია – შესაბამის ბაზარზე მოქმედ ან პოტენციურ ეკონომიკურ აგენტებს შორის მეტოქეობა ამ ბაზარზე უპირატესობის მოსაპოვებლად;

კონსერვატიზმი (სიტყვიდან „კონსერვაცია“ – შენარჩუნება) – მსოფლმხედველობა, რომელიც მიიჩნევს, რომ აუცილებელია არსებული, დროთა განმავლობაში დამკვიდრებული ღირებულებების დაცვა. ასეთებია: კერძო საკუთრება, ტრადიციული ინსტიტუტები (სახელმწიფო, ოჯახი, რელიგია), სოციალური პასუხისმგებლობა (პენსიებისა და ჯანმრთელობის დაცვის უზრუნველყოფა).

კონსტიტუციური მონარქია – თავისი არსით იგივეა, რაც საპარლამენტო რესპუბლიკა (სადაც პარლამენტი ირჩევს მთავრობას) იმ განსხვავებით, რომ ქვეყნის ფორმალური ლიდერი არის მეფე/დედოფალი, რომლის თანამდებობაც მემკვიდრეობით გადადის, თუმცა ეს ხელისუფლება სიმბოლურია და რეალურად ქვეყანას მთავრობა მართავს (მაგალითად, დიდი ბრიტანეთი/გაერთიანებული სამეფო).

კონტრიბუცია – წვლილი. ფულადი ან სხვა სახის შენატანი საერთო ფონდში ან საქმეში.

კორუფცია (ლათინ. corruptus – გაფუჭება, წაბილწვა) – განისაზღვრება, როგორც მატერიალური ან სხვა სახის საზღაურის სანაცვლოდ, თანამდებობის პირის მიერ ჩადენილი ქმედება ან უმოქმედობა. კორუფცია დანაშაულებრივი ქმედებაა, რომელიც ისჯება კანონით.

კრედიტორი – ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომლის წინაშეც ცალკეულ ორგანიზაციას აქვს დავალიანება.

კუ-კლუქს-კლანი – XIX საუკუნის 60-იან წლებში აშშ-ში, აფროამერიკელების წინააღმდეგ შექმნილი ულტრამემარჯვენე ტერორისტულ-რასისტული ორგანიზაცია, რომელიც მიზნად ისახავს „თეთრი რასის“, სინამდის და იდენტობის დაცვას, როგორც აფრო-ამერიკელების, ისე ებრაელების, კათოლიკეების, კომუნისტებისა და სხვა „არაამერიკელების“ „მავნე გავლენისაგან“.

ლენდ-ლიზი („სესხი და იჯარა“) – აშშ-ს სამხედრო დახმარება მოკავშირეებისათვის მეორე მსოფლიო ომის (1939-1945) პერიოდში, რამაც გადამწყვეტი როლი შეასრულა ანტიფაშისტური კოალიციის წევრი ქვეყნების იარაღითა და სხვა პროდუქტით უზრუნველყოფის პროცესში. 2022 წელს აშშ-მ ანალოგიური სახელწოდების პროგრამით დააანონსა უკრაინის დახმარება, რუსეთის ფედერაციის მხრიდან დაწყებულ აგრესიასთან გამკლავების მიზნით.

ლიბერალიზმი (სიტყვიდან „ლიბერა“ – თავისუფლება) – მსოფლმხედველობა, რომელიც აღიარებს, რომ ადამიანის თავისუფლება უმთავრესი ღირებულებაა, სჯერა კაცობრიობის პროგრესისა და თვლის, რომ სახელმწიფოსა და საზოგადოების ვალია, დაიცვას ადამიანის პირადი ცხოვრებისა და საკუთრების, საკუთარი აზრის თავისუფლად გამოხატვის უფლება.

ლოკაუტი – დაქირავებულ მუშაკებზე ეკონომიკური ზემოქმედების მიზნით სანარმოს, ორგანიზაციის დახურვა და მუშების მასობრივი დათხოვნა.

მაია – მეზოამერიკული ცივილიზაცია, III-X საუკუნეებში მიაღწია აყვავების ზენიტს, თუმცა მისი არსებობა XVI საუკუნის შუახანებამდე, ესპანელთა მიერ ცენტრალური ამერიკის დაპყრობამდე, გაგრძელდა. მაიას ტომებმა შექმნან მაღალგანვითარებული კულტურა (პირამიდები, დამწერლობა, ასტრონომია), რომელმაც ამერიკის სხვა ცივილიზაციებზე (მაგალითად, აცტეკები) დიდი გავლენა მოახდინა.

მარკეტინგი – სისტემა, რომელიც გულისხმობს მომხმარებელთა მოთხოვნილებებისა და ბაზრის შესწავლას წარმოების ეფექტურად მართვის მიზნით.

მედია – მასობრივი კომუნიკაციის ბეჭდვითი ან ელექტრონული საშუალება, მათ შორის, ინტერნეტი. წარმოადგენს როგორც ბიზნესის, ისე სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილს – მას შეუძლია არამარტო აღწეროს და გააშუქოს პოლიტიკური მოვლენები, არამედ, გავლენა მოახდინოს მათზე და საზოგადოებრივი აზრის შექმნით მიმართულება შეუცვალოს პოლიტიკურ დღის წესრიგს. ამის გამო მას ხშირად მეოთხე ხელისუფლებადაც მოიხსენიებენ (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებების ანალოგიით).

მეზოამერიკა (შუა ამერიკა) – სამხრეთ მექსიკასა და ცენტრალურ ამერიკაში არსებული კულტურული რეგიონის სამეცნიერო სახელწოდება.

მემარცხენე იდეოლოგია – იცავს საყოველთაო თანასწორობის იდეას, ითხოვს მუდმივ ცვალებადობის – საზოგადოებრივი პროგრესის მხარდაჭერას, თვლის, რომ შედარებით წარმატებულები უფრო სოლიდარულნი უნდა იყვნენ მათ მიმართ, ვისაც ნაკლებად გაუმართლა.

მემარჯვენე იდეოლოგია – იცავს ძლიერი სახელმწიფოს იდეას და ტრადიციულ ღირებულებებს; ცალკეული ინდივიდის უფლებას უფრო წინ აყენებს, ვიდრე მთელი საზოგადოებისას. მიიჩნევს, რომ ადამიანები უნარებით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, ამავე დროს სწამს კანონის წინაშე ყველას თანასწორობისა.

მეცენატი (Gaius Cilnius Maecenas) – სახელი დაკავშირებულია რომაელ პატრიციუსთან (არისტოკრატთან) გაიუს ცილნიუს მეცენატთან (ძვ. წ. 70-8 წლები), რომელიც იყო უმდიდრესი ადამიანი, იმპერატორ ოქტავიანე ავგუსტუსის, ასევე პოეტების, ჰორაციუსისა და ვერგილიუსის, მეგობარი და მფარველობდა ხელოვნებას. გადატანითი მნიშვნელობით – ქველმოქმედი ადამიანი, რომელიც მატერიალურად ეხმარება ხელოვნებას ან ხელოვანებს.

მენარმეობა / სამენარმეო საქმიანობა – მართლზომიერი და არაერთჯერადი საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება მოგების მიზნით, დამოუკიდებლად და ორგანიზებულად

მოვაჭრე – ნებისმიერი ფიზიკური პირი, იურიდიული პირი ან პირთა გაერთიანება, რომელიც მოქმედებს კომერციული საქმიანობის ფარგლებში, აგრეთვე ნებისმიერი სხვა პირი, რომელიც მოქმედებს მოვაჭრის სახელით ან დავალებით.

მორალის პოლიცია („ქცევის პატრული“) – გასამხედროებული ორგანიზაცია, რომელიც ირანში დაარსდა 2006 წელს და მიზნად ისახავდა ირანელების, პირველ რიგში, ქალების მიერ „მოკრძალებულობის წესების“ დაცვის (ჰიჯაბის ტარებას და სხვ.) მეთვალყურეობას.

მწვანე ბიზნესი – ბიზნესი, რომელიც წარმოების, ფუნქციონირების პროცესში მინიმალურ ნეგატიურ გავლენას ახდენს გარემოზე.

მწვანე მენარმეობა – მენარმეობის ფორმა, რომელიც მიზნად ისახავს გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაწყვეტას და სოციალური ცვლილების ხელშეწყობას გარემოს დაცვისა და მისთვის მიყენებული ზიანის შემცირებისთვის.

ნაციზმი (სიტყვიდან „ნაციო“ – ერი) – იდეოლოგია, რომელიც აღიარებს საკუთარი ერის უპირატესობას სხვებთან შედარებით და მიიჩნევს, რომ „კარგმა“ ერებმა უნდა იბატონონ „ცუდ“ ერებზე, ან საერთოდ გაანადგურონ ისინი. ნაციისტებისათვის მთავარია საკუთარი ერის კეთილდღეობის მიღწევა სხვა ადამიანთა ხარჯზე

ნახევრად საპრეზიდენტო რესპუბლიკა – სისტემა, როცა მოსახლეობა პირდაპირ (უშუალოდ) ირჩევს პრეზიდენტს, რომელიც საკანონმდებლო ორგანოს თანხმობით ნიშნავს პრემიერ-მინისტრს, ეს უკანასკნელი კი პრეზიდენტს დასამტკიცებლად წარუდგენს მინისტრების კანდიდატურებს. მთავრობა პასუხისმგებელია პარლამენტისა და პრეზიდენტის წინაშე (მაგალითად, საფრანგეთი. ეს სისტემა მოქმედებდა საქართველოში 2004 – 2012 წლებში);

ნეპოტიზმი – სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებით ნათესავებისა და ახლობლების მფარველობა.

ორგანული კანონი – კანონი, რომლის მიღების ვალდებულებაც არსებობს კონსტიტუციაში (მაგალითად, თუ კონსტიტუციაში წერია, რომ რაიმე სფერო შესაბამისი კანონით უნდა დარეგულირდეს, ასეთი კანონი ორგანულად ითვლება). ორგანული კანონი იერარქიულად უფრო მაღლა დგას, ვიდრე ჩვეულებრივი კანონი.

პარიზის შეთანხმება – გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო-კონვენციის ფარგლებში 2016 წელს ხელმოწერილი შეთანხმება, რომელიც არეგულირებს სათბური აირების ემისიას, ასევე ეკოსისტემებისა და ეკონომიკის კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციასა და კლიმატის ცვლილების შერბილების საკითხებს. მისი რატიფიცირება მსოფლიოს 193-მა სახელმწიფომ მოახდინა.

პეპლის ეფექტი („ქაოსის თეორია“) – თეორია, რომლის მიხედვითაც თანამედროვე, სწრაფად ცვლად მსოფლიოში ყველაფერი ურთიერთდაკავშირებულია (მისი პრინ-

ციპია: პეპელამ, რომელიც აიოვაში აიქნევს ფრთებს, შეიძლება თანმიმდევრული ეფექტების მთელი ციკლი გამოიწვიოს, რაც ინდონეზიაში წყალდიდობით შეიძლება დასრულდეს).

პეტიცია – სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისადმი მიმართვა კოლექტიური ნერილობითი მოთხოვნით. საქართველოს კანონმდებლობით შესაძლებელია ელექტრონული პეტიციის შექმნა (საიტზე ichange.gov.ge). სახელმწიფო სტრუქტურებს ევალებათ, განიხილონ ამ საიტზე შექმნილი პეტიციები, რომლებიც კანონმდებლობით განსაზღვრული ოდენობის ხმებს შეაგროვებს.

პირდაპირი დემოკრატია – მოქალაქეები კონკრეტულ განსახილველ საკითხზე წარმომადგენლებს კი არ ირჩევენ, არამედ თვითონ აფიქსირებდნენ საკუთარ აზრს და იღებდნენ გადაწყვეტილებებს.

პლებისციტი – საზოგადოების აზრის გამოხატვა მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით. პლებისციტი განსხვავდება რეფერენდუმისაგან, ვინაიდან საზოგადოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება სარეკომენდაციო ხასიათისაა და მიზნად საზოგადოების განწყობის დაფიქსირებას ისახავს.

პოლისი – ქალაქი-სახელმწიფოების სახელწოდება ძველ საბერძნეთში.

პოლიტიკური პარტია – ერთნაირად მოაზროვნე ადამიანთა ჯგუფი, რომელიც მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის ინტერესებს გამოხატავს და მიზნად ისახავს ამ ინტერესების რეალიზაციას სახელმწიფო მმართველობის დაუფლების ან მასში მონაწილეობის გზით.

პროაქტიული გამოქვეყნება – საზოგადოებრივი ინტერესის მატარებელი საჯარო ინფორმაციის ელექტრონულ რესურსებზე განთავსება, თუნდაც მოქალაქეები არ ითხოვდნენ ამ ინფორმაციის მიწოდებას.

ჟენევის კონვენციები – საერთაშორისოდ აღიარებული ნორმების ერთობლიობა, რომელიც შექმნილია კრიზისების და ომების პერიოდში ცალკეული ქვეყნების მოვალეობების განსაზღვრის მიზნით. სახელმწიფოებს შორის ან ქვეყნის შიგნით დაწყებულ კონფლიქტში მონაწილე ყველა სახელმწიფო ვალდებულია, დაიცვას გარკვეული წესები – ჰუმანიტარული სამართალი (მაგალითად, ბრძოლის ველზე დაჭრილი მებრძოლებისადმი, ტყვეებისადმი, მშვიდობიანი (სამოქალაქო) მოსახლეობისადმი მოპყრობა). გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას შეუძლია წევრ სახელმწიფოებს მიუთითოს უსამართლობის შემთხვევებზე და საერთაშორისო კოალიციებიც ჩამოაყალიბოს დარღვევათა აღმოსაფხვრელად.

რევანშიზმი – დამარცხებისათვის სამაგიეროს გადახდის საბაბით ახალი ომის მომზადების პოლიტიკა.

რეიგანომიკა – XX საუკუნის 80-იან წლებში, პრეზიდენტი რონალდ რეიგანის ადმინისტრაციის მიერ წარმოებული, თავისუფალი ბაზრის ხელშეწყობი პოლიტიკისთვის შერქმეული მეტსახელი.

რეფერენდუმი – საზოგადოების აზრის გამოხატვა ქვეყნის განვითარების მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით. რეფერენდუმი არჩევნებისგან იმით განსხვავდება, რომ მოქალაქეები წარმომადგენლებს კი არ ირჩევენ, არამედ თავად წყვეტენ გარკვეულ საკითხს. რეფერენდუმის შედეგებს კანონის ძალა აქვს და სახელმწიფო ვალდებულია, შეასრულოს ის.

საკანონმდებლო ინიციატივა – მოქალაქეთა მიერ კანონპროექტის ფორმით მომზადებული წინადადების წარდგენა პარლამენტისათვის. წარმდგენი შეიძლება იყოს პარ-

ლამენტის დეპუტატი ან მოქალაქეთა საინიციატივო ჯგუფი, რომლის ინიციატივასაც ხელს აწერს არანაკლებ 25000 ამომრჩეველი.

საკანონმდებლო ორგანო – ხელისუფლების წესების დამდგენი შტო, რომელიც განიხილავს და იღებს კანონებს, ზედამხედველობს აღმასრულებელ ხელისუფლებას, განსაზღვრავს ქვეყნის განვითარების ძირითად მიმართულებებს.

საკანონმდებლო წინადადება – მოქალაქის უფლება, მიმართოს პარლამენტს, არა ახალი კანონპროექტის წარდგენით, არამედ რამე საკითხთან დაკავშირებით შესაბამისი კანონის მიღების ან არსებულის შეცვლის ინიციატივით.

საკონსტიტუციო სარჩელი – მოქალაქეს შეუძლია, მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და მოითხოვოს კანონის გაუქმება, თუ კანონი ან რომელიმე სამართლებრივი აქტი არღვევს მოქალაქეთა კონსტიტუციით განსაზღვრულ უფლებებს.

სამოქალაქო საზოგადოება – ფართო ცნებაა. აერთიანებს: არასამთავრობო ორგანიზაციებს, აქტიურ მოქალაქეთა ჯგუფებს (ინტერესთა ჯგუფებს), მედიას. დღეისათვის სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილად სულ უფრო და უფრო ხშირად მიიჩნევენ პოლიტიკურ პარტიებსაც. ფართო გაგებით, სამოქალაქო საზოგადოებას მიეკუთვნება ადამიანთა მიერ ნებაყოფლობით შექმნილი ყველა გაერთიანება ოჯახის, ხელისუფლებისა და ბიზნესს გარდა.

სამუშაო ძალა – წარმოების ერთ-ერთი ფაქტორი. ეკონომიკურად აქტიური, 15 წლის ან მეტი ასაკის მქონე დასაქმებული და უმუშევარი მოსახლეობის ერთობლიობა.

საპარლამენტო რესპუბლიკა – სისტემა, რომლის დროსაც მოსახლეობის მიერ არჩეული პარლამენტი უმრავლესობით ნიშნავს ქვეყნის მთავრობას (პრემიერ-მინისტრსა და სხვა მინისტრებს), აკონტროლებს და, თუ საჭიროა, ცვლის მათ. ქვეყნის სიმბოლური მეთაურია პრეზიდენტი, რომელიც აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელმძღვანელი არ არის, მაგრამ წარმოადგენს ქვეყანას საერთაშორისო დონეზე (მაგალითად, გერმანია. ეს სისტემა მოქმედებს საქართველოში 2012 წლიდან).

საპრეზიდენტო რესპუბლიკა – სისტემა, რომლის დროსაც მოსახლეობა პირდაპირ (უშუალოდ) ირჩევს პრეზიდენტს, რომელიც საკანონმდებლო ორგანოს თანხმობის გარეშე ნიშნავს აღმასრულებელ ორგანოს/მთავრობას – ცალკეულ სფეროებზე პასუხისმგებელ მინისტრებს (მაგალითად, აშშ. ეს სისტემა მოქმედებდა საქართველოში 2004 წლამდე.)

სარეწი – საწარმო, რომელიც რაიმეს მოპოვებით არის დაკავებული.

სასამართლო ხელისუფლება – ხელისუფლების შტო, რომელიც საზოგადოებაში არსებული დავების გადასაწყვეტად იქმნება; განიხილავს დავებს ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის.

საქონელი – შრომის პროდუქტი, რომელიც აკმაყოფილებს ადამიანის რაიმე მოთხოვნილებას და წარმოებულია გაცვლისათვის, ბაზარზე გასაყიდად.

საჯარო მომსახურება – მომსახურება და პროდუქტი, რომლის აუცილებლობა განპირობებულია საზოგადოების საჭიროებებით და რომლის მიწოდებაც ხელეწიფება მხოლოდ სახელმწიფოს.

საჯარო მომსახურების მიწოდება – სხვადასხვა სახის „საზოგადო სიკეთეების“ მიწოდება (მაგალითად, საზოგადოებრივი ტრანსპორტი, საგანმანათლებლო დაწესებულებები, კომუნალური მეურნეობა და ა.შ.);

საჯარო მოხელე (public servant) – საქართველოს მოქალაქე, რომელიც კანონით დადგე-

ნილი წესით და დაკავებული თანამდებობის შესაბამისად ეწევა ანაზღაურებად საქმიანობას სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებაში.

საჯარო სამსახური – (public service) საქმიანობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის სახაზინო (საბიუჯეტო) დაწესებულებებში – საჯარო ხელისუფლების ორგანოებში.

საჯარო ხელისუფლება – სახელმწიფოს მიერ საზოგადოებრივი ცხოვრების პროცესში შემუშავებული წესების შესაბამისად მოქმედი სტრუქტურები, რომელთა ერთ-ერთი მიზანი სწორედ საყოველთაო (ყველასათვის სავალდებულო) წესების აღსრულების უზრუნველყოფაა. საჯარო ხელისუფლება შეიძლება მოქმედებდეს როგორც სახელმწიფო (მაგალითად, პოლიცია), ისე თვითმმართველობის (მაგალითად, სკოლამდელი დაწესებულებების ფუნქციონირება) დონეზე.

სილიკონ ველი – (Silicon Valley) ინოვაციური ინფრასტრუქტურის ინდუსტრიული ზონა / ტექნოპარკი (სან-ფრანცისკოსა და სან-ხოსეს შორის, კალიფორნია, აშშ), რომლის ფორმირებაც 1909 წლიდან დაიწყო და სადაც დღეისათვის ყველაზე უფრო მაღალტექნოლოგიური კორპორაციების (მაგალითად, Google, Facebook, Apple, Intel, Oracle, Netflix, Tesla, Yahoo!) და კვლევითი დაწესებულებების ოფისები და საწარმოები მდებარეობს. აქ მოქმედი კომპანიების ჯამური კაპიტალი 3 ტრილიონ დოლარს აღწევს.

სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო (ჰააგის სასამართლო) – პირველი მუდმივი სამართლებრივი ინსტიტუტი, რომელიც ასამართლებს და სჯის გენოციდში, სამხედრო დანაშაულებში და კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულებში ბრალდებულ პირებს. შეიქმნა რომის სტატუტით 1998 წელს და ამოქმედდა 2002 წლის ივლისიდან.

სლოგანი – სიტყვა ან მოკლე გამონათქვამი, რომელიც გამოხატავს ადამიანთა ჯგუფის ან ორგანიზაციის მოქმედების ძირითად მიზანს, იდეას, დაპირებას.

სოციალიზმი (სიტყვიდან „სოციო“ – საზოგადოება) – იდეოლოგია, რომლის თანახმად, როგორც პოლიტიკურ პროცესებს, ისე ეკონომიკას საზოგადოება (სახელმწიფო) უნდა არეგულირებდეს; რომ საჭიროა მაღალი გადასახადები, რაც ქვეყანას საშუალებას მისცემს, საზოგადოებრივი სიკეთეები/ სიმდიდრე ყველა ფენას მეტნაკლებად თანაბრად გადაუნაწილოს, თუმცა, კომუნიზმისგან განსხვავებით, სოციალიზმი არ უარყოფს კერძო საკუთრებას.

სოციალური იდენტობა – ადამიანის მიერ საკუთარი თავის მიკუთვნება ამა თუ იმ სოციალურ ჯგუფთან ღირებულებებისა თუ ემოციური ერთობის საფუძველზე.

სოციალური პასუხისმგებლობა – კონცეფცია, რომლის თანახმადაც საერთაშორისო კორპორაცია ნებაყოფლობით და შეგნებულად სცდება მოგების მიღების თავდაპირველ ფუნქციას და დადებით ზეგავლენას ახდენს მის სამუშაო, სოციალურ და ბუნებრივ გარემოზე.

სოციალური საწარმო – საწარმო, რომელიც ეწევა ეკონომიკურ საქმიანობას, თუმცა მისი მთავარი მიზანი არა მოგების მიღება, არამედ დადებითი სოციალური ზეგავლენის მოხდენაა.

სტარტაპი – ახლადდაარსებული კომპანია, რომელიც ინოვაციური გზებით ცდილობს ბაზარზე არსებული პროდუქტების ნაკლოვანებების გამოსწორებას, ან სრულიად ახალი პროდუქტის შექმნას.

სუბ-საჰარა – აფრიკის კონტინენტის უდიდესი ნაწილი, ყველა ქვეყანა, რომელიც საჰარის უდაბნოს სამხრეთით მდებარეობს.

სუბსიდიარობა – პრინციპი, რომლის თანახმად ყველაფერი, რაც შეიძლება ქვედა დონეზე გადანყდეს, ზედა დონეს არ უნდა გადაეცეს მოსაგვარებლად.

სუვერენიტეტი – უმაღლესი ძალაუფლების ქონა. სუვერენული სახელმწიფო სხვების ჩაურევლად ახორციელებს ძალაუფლებას თავის სამმართველო ტერიტორიაზე. ეს არის სახელმწიფოს უზენაესობა თავის საშინაო საქმეებში და დამოუკიდებლობა საგარეო ურთიერთობებში.

სურდო თარგმანი – ინფორმაციის ჟესტურ ენაზე თარგმნა.

სუფრაჟისტები (ფრანგ. suffrage – ხმის უფლება) – ქალთა მოძრაობა საარჩევნო ხმის უფლებისათვის. ჩაისახა XIX საუკუნეში და განსაკუთრებით გაძლიერდა XX საუკუნის დასაწყისში. მანიფესტაციებისა და დემონსტრაციების შედეგად მათ თანდათან შეცვალეს საზოგადოებრივი აზრი და საბოლოოდ ქალებმა მამაკაცთა თანაბარი პოლიტიკური უფლებები მოიპოვეს.

ტერორიზმი – ძალადობის გამოყენება შიშისა და ტერორის კლიმატის შექმნის მიზნით და დასახული პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად.

ტოტალიტარიზმი – ანტიდემოკრატიული პოლიტიკური წყობა, რეჟიმი, რომლის დროსაც სახელმწიფო სრულად არის გაბატონებული საზოგადოებასა და პიროვნებაზე.

ტრადიციული ან ლეგიტიმური ლიდერი – ისტორიულად ყველაზე უფრო გავრცელებული ლიდერობის სტილი, როცა ადამიანები ემორჩილებიან ასეთი ლიდერის (მეფის, ეკლესიის მეთაური, მთავრობა) ყველა გადანყვეტილებას, რადგან მისადმი მორჩილება ტრადიციით არის გამყარებული. დღევანდელ ეპოქაში ასეთი ლიდერობის როლი თანდათან მცირდება – სულ უფრო და უფრო მეტი ყურადღებას ექცევა ლიდერის პიროვნულ თვისებებს.

უნიტარული სახელმწიფო – ქვეყანა, რომელიც დაყოფილია საკანონმდებლო უფლების არმქონე ადმინისტრაციულ ერთეულებად. მართალია, ამ ქვეყნებშიც არსებობს თვითმმართველობები, მაგრამ მათ წარმომადგენლობით ორგანოებს (საბჭოებს/საკრებულოებს) არ გააჩნიათ საკუთარი კანონების მიღების უფლება და ცენტრალური დონის წარმომადგენლობითი ორგანოების მიერ მიღებული კანონების ფარგლებში მოქმედებენ.

ფაშიზმი (სიტყვიდან „ფაშიო“ – შეკვრა, კონა) – იდეოლოგია, რომლის თანახმად საზოგადოებრივი ინტერესი კერძოზე მაღლა უნდა იდგეს, რომ საზოგადოების ყველა ფენა ერთ მუშტად უნდა იყოს შეკრული და საკუთარი ბელადის გარშემო დარაზმული, როგორც პოლიტიკაში, ისე ეკონომიკაში („ყველაფერი სახელმწიფოსთვის, არაფერი სახელმწიფოს წინააღმდეგ“).

ფედერალური სახელმწიფო – ქვეყანა, სადაც ტერიტორიებს ფართო ავტონომია (თავიანთი საკანონმდებლო და აღმასრულებელი სტრუქტურები) აქვთ (მაგალითად, აშშ და გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა). ცენტრალური ხელისუფლებისა და ტერიტორიული ერთეულების უფლებამოსილებები ნათლად არის გამიჯნული კანონმდებლობით. ცენტრალური ხელისუფლება პასუხისმგებელია საერთო ეროვნული საკითხების მოგვარებაზე (მაგალითად, თავდაცვაზე, ერთიან ვალუტაზე და ა. შ).

ფიფა (ფრანგ. FIFA) – ფეხბურთის ასოციაციათა საერთაშორისო ფედერაცია.

ფრენჩაიზი / ფრანჩაიზინგი – წინასწარ მოლაპარაკებული სისტემა, რომლის დროსაც მსხვილი ფირმა (ფრანჩაიზერი) აძლევს საშუალო ფირმებს (ფრენჩაიზი) თავისი პროდუქციის რეალიზაციის უფლებას მისი სახელით. ფრენჩაიზი სავაჭრო ნიშნთან ერ-

თად ყიდულობს ფრენჩაიზერის გამოცდილებას. ფრენჩაიზული მიდგომა გულისხმობს უკვე არსებული პროდუქციის რეალიზაციას და საბაზრო საქმიანობის უკვე არჩეული სტრატეგიით მოქმედებას.

ქარიზმატული ლიდერი – ლიდერობის სტილი, როცა ადამიანები ძლიერი სიმპათიით არიან დაკავშირებულნი ლიდერთან და საკუთარ თავს მასთან აიდენტიფიცირებენ. ასეთი ერთგულება დაფუძნებულია არა ლოგიკაზე, ხანგრძლივ ტრადიციასა თუ დეკლარირებულ იდეალებზე, არამედ ლიდერის პიროვნულ თვისებებზე (პიროვნული ენერგია, შთამბეჭდავი გარეგნობა, ხისტი და დამოუკიდებელი ხასიათი, რიტორიკული და კომუნიკაციური უნარი...). ქარიზმატულმა ლიდერმა შეიძლება ითამაშოს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი როლი.

ყარსის ხელშეკრულება – დაიდო ქალაქ ყარსში თურქეთს და ამიერკავკასიის საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის 1921 წლის ოქტომბერში. ხელშეკრულებით დადგინდა კავკასიასა და თურქეთს შორის დღეისათვის არსებული საზღვრები. მოგვიანებით, საბჭოთა კავშირსა და თურქეთს შორის დადებული 1925 წლის ხელშეკრულებით ყარსის ხელშეკრულებამ დაკარგა მნიშვნელობა, ხოლო 1945 წელს საბჭოთა კავშირმა მისი დენონსაცია (გაუქმება) გამოაცხადა.

შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს) – მენარმე სუბიექტი, რომლის პასუხისმგებლობა მისი კრედიტორების წინაშე შემოიფარგლება მთელი თავისი ქონებით. ასეთი საზოგადოების დაფუძნება შეუძლია ერთ პირსაც.

ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია – ნატო (NATO) – ჩრდილოეთ ამერიკისა და ევროპის 30 სახელმწიფოს კავშირი (2020 წლის მდგომარეობით), რომლის მიზანია თავისი წევრი ქვეყნების თავისუფლების, პოლიტიკური და სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

ძალაუფლების დანაწილება – უფლებამოსილებების გამიჯვნა ხელისუფლების სხვადასხვა შტოს შორის, როდესაც ამ შტოებს საკუთარი უფლებამოსილებები აქვს და ერთმანეთს აბალანსებს.

ძალაუფლების ვერტიკალური დანაწილება – ძალაუფლების დანაწილება ტერიტორიული პრინციპით.

ძალაუფლების ჰორიზონტალური დანაწილება – ძალაუფლების დანაწილება საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებებად.

წარმომადგენლობითი დემოკრატია – მოქალაქეები პირდაპირ საკითხების გადანყვეტას კი არ აძლევენ ხმას, არამედ თავიანთ წარმომადგენლებს (პარლამენტს) ირჩევენ მათ გადასაწყვეტად. მაგალითად, საქართველოში 4 წელიწადში ერთხელ ტარდება ხელისუფლების ყველა დონის არჩევნები.

ხეთები – ძველადმოსავლური სახელმწიფო (ძვ.წ. XIX-XIII საუკუნეები) თანამედროვე თურქეთის ტერიტორიაზე. პირველობისათვის ებრძოდა ძველ ეგვიტეს და ძველი აღმოსავლეთის სხვა სახელმწიფოებს. განადგურდა „ზღვის ხალხების“ შემოსევის შედეგად.

ჰოლოდომორი – საბჭოთა ხელისუფლების მიერ მოსახლეობისათვის სურსათის ჩამორთმევით გამოწვეული შიმშილობა უკრაინაში 1932-1933 წლებში, რომელმაც, სხვადასხვა შეფასებით, 1-იდან 12 მილიონამდე ადამიანი იმსხვერპლა.